

X საერთაშორისო კონფერენცია
X INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა განვითარების
პერსპექტივები

DEVELOPMENT OF
GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONSHIP

თეზისები

THESES

13-14 ნოემბერი / November
თბილისი / Tbilisi
2024

X საერთაშორისო კონფერენცია

X INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა განვითარების
პერსპექტივები**

**DEVELOPMENT PERSPECTIVES OF
GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONSHIP**

თეზისები

THESES

13-14 ნოემბერი / November
თბილისი/Tbilisi
2024

Ivane Javakishvili Tbilisi State University
Research Center for Georgian-Ossetian Relationship
Ministry of Education and Science
Department of Official Languages
Giorgi Akhvlediani Society

X INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**DEVELOPMENT PERSPECTIVES OF
GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONSHIP**

THESES

13-14 November
Tbilisi
2024

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი
საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო
სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი
გიორგი ახვლედიანის სახელობის ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოება

X საერთაშორისო კონფერენცია

ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა განვითარების პერსპექტივები

თ ე ზ ი ს ე ბ ი

13-14 ნოემბერი
თბილისი
2024

მთავარი რედაქტორი: ნაირა ბეპიევი

**სარედაქციო ჯგუფი: ნინო პოპიაშვილი
რაზიატ ქუმარიტოვი
ნინა ზიგერი**

Chief Editor: Naira Bepievi

**Editorial Group: Nino Popiashvili
Raziat Kumaritovi
Nina Sieger**

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2024

© Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, 2024

ISBN 978-9941-36-

ლელა აბდუშელიშვილი

შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი.
ასოციირებული პროფესორი
თბილისი, საქართველო

კონფლიქტების გადაჭრის ეფექტური სტრატეგიები

კონფლიქტი არის სერიოზული უთანხმოება და დავა რაიმე მნიშვნელოვან საკითხზე. როდესაც ორი ადამიანი ან ჯგუფი კონფლიქტში იმყოფება, ეს იმას ნიშნავს, რომ ისინი დაობენ მნიშვნელოვან საკითხზე და ვერ აღწევენ შეთანხმებას. მიუხედავად იმისა, რომ კონფლიქტი ხშირია, ყველა ვერ ახერხებს მის გადაჭრას, განსაკუთრებით, კოლეგებთან. თუ ხარტ ბიზნეს ლიდერი, უპირისპირდებით სხვა მენეჯერებს და საჭიროა დაეხმაროთ გუნდს, დავა მოაგვაროს. შესაბამისად, კონფლიქტების მოგვარების სტრატეგიები საჭიროა პოზიტიური შედეგების მისაღწევად. ეს თქვენ საშუალებას გაძლევთ მიაღწიოთ მიზანს, ხოლო თანამშრომლობა გეხმარებათ მეორე მხარის მიზნები დააკმაყოფილოთ.

პირველი სტრატეგიაა თავიდან აცილება. ის ეფექტურია ისეთი სიტუაციებისათვის, სადაც ურთიერთობის მნიშვნელობა და მიზნები არ არის სათანადოდ დაცული. სამუშაო ადგილას არსებული კონფლიქტების დროს, როდესაც თქვენი მიზნები მნიშვნელოვანია და თქვენ ცდილობთ კოლეგებთან გრძელვადიანი თანამშრომლობა გქონდეთ, ეს სტრატეგია გადამწყვეტია. ზოგიერთ სიტუაციაში საჭიროა კონფლიქტის თავიდან აცილება, მაგრამ სამუშაო ადგილზე ნაკლებად სავარაუდოა მათი წარმოქმნა.

შემდეგი სტრატეგიაა შემგუებლობა-მორგება. იგი გულისხმობს მეორე მხარის საჭიროებებზე დაქვემდებარებას. გამოიყენეთ ეს სტრატეგია ისეთ შემთხვევებში, როდესაც თქვენთვის მიზნებზე უფრო მეტად პრიორიტეტულია ურთიერთობები. ეს სტრატეგია გამოგადებათ, როდესაც მეორე მხარე გაბრაზებულია ან მტრულად განწყობილი ან თქვენ არ გაგაჩნიათ ძლიერი პოზიცია ამ მოცემულობასთან დაკავშირებით. მისი მეშვეობით ხდება კონფლიქტის დაუყოვნებელი დეესკალაცია თქვენი მიზნის ამოღებით.

კომპრომისზე წასვლა არის კონფლიქტის მართვის სტრატეგია, რომელიც ორივე მხარეს საშუალებას აძლევს ნებაყოფლობით დათმოს გარკვეული საჭიროებები შეთანხმების მისაღწევად. იგი ასევე ცნობილია ორივე მხარისთვის წამგებიანი სტრატეგიად, რადგან ვერც ერთი მხარე ვერ ახერხებს მიზნის მიღწევას. ეს სტრატეგია გამოგადებათ მაშინ, როდესაც თქვენ მიზანს ითვალისწინებთ და ურთიერთობა ზომიერია. თქვენ აფასებთ ურთიერთობას, მაგრამ არა იმდენად, რომ მიზანი დათმობთ, როგორც ეს შემგუებლობითი სტრატეგიის დროს ხდება. კომპრომისზე წასვლას სჭირდება მასშტაბური აზროვნება და სიამაყის გარკვეულწილად დათმობა, რადგან იცით, რომ თქვენი ყველა მოთხოვნა ვერ დაკმაყოფილდება. აქ მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ თქვენც და, მეორე მხარეც აფასებთ ურთიერთობებს და გარკვეულ მსხვერპლზე მიდიხართ იმისათვის, რომ მიაღწიოთ ორმხრივად სასარგებლო გადაწყვეტილებას.

თუ კომპრომისი ორივე მხარისთვის წამგებიანი სტრატეგიაა, თანამშრომლობა მომგებიანია, რომლის დროსაც თქვენი მიზანი და ურთიერთობები თანაბრად მნიშვნელოვანია, რაც საშუალებას გაძლევთ მოახდინოთ თქვენი და მეორე მხარის მოტივირება ხელსაყრელი შედეგის მისაღწევად. ერთი მაგალითი არის ის, როდესაც თქვენი მუშაკი საკუთარ მოვალეობებს ვერ ასრულებს კარგად და ბიზნესზე უარყოფით გავლენასაც კი ახდენს. აუცილებელია ძლიერი და პოზიტიური ურთიერთობის შენარჩუნება და მათ არასახარბიელო საქციელთან მიმართებაში შესაბამისი გამოსავლის ძიება. თუ კონფლიქტს მოვიაზრებთ თანამშრომლობად, მასში ჩართულ ყველა მხარეს შესაძლებლობა მიეცემა დაადგინონ მისი მიზნები და იფიქრონ სიტუაციის გაუმჯობესებაზე. თანამშრომლობა ყველა კონფლიქტის გადაჭრის იდეალური გზაა. მნიშვნელოვანია მიზნები, მაგრამ ასევე აუცილებელია დადებითი ურთიერთობების დამყარება თანამშრომლებთან, რაც აქტიურად უნდა აწარმოოთ, რათა მიაგნოთ კონფლიქტის გადაჭრის კრეატიულ გზებს. თუ ორივე მხარისთვის მომგებიან იდეას ვერ შეიმუშავებთ, კომპრომისი ყოველთვის გაუმართლებელი იქნება.

EFFECTIVE STRATEGIES OF CONFLICT RESOLUTION

Conflict is serious disagreement and argument about something important. If two people or groups are in conflict, they have had a serious disagreement or argument and have not yet reached agreement. Although conflict is common, many don't feel comfortable handling it, especially, with colleagues. As a business leader, you'll likely clash with other managers and need to help your team work through disputes. Therefore, strategies of conflict resolution will be needed to get to the positive outcome. They enable you to reach the goal and cooperativeness is the extent to which you try to satisfy the other party's goal.

The first strategy is avoiding. It is best suited for situations in which the relationship's importance and goal are both low. In workplace conflicts—where your goals are typically important and you care about maintaining a lasting relationship with colleagues—avoidance can be detrimental. Some situations require avoiding conflict, but you're unlikely to encounter them in the workplace.

Another strategy is accommodating. This means that you submit to other party's needs. Use accommodating in instances where the relationship matters more than your goal. This is useful if the other person is angry or hostile or you don't have a strong opinion on the matter. It immediately deescalates conflict by removing your goal from the equation.

Compromising is a conflict resolution strategy in which you and the other party willingly forfeit some of your needs to reach an agreement. It's known as a "lose-lose" strategy, since neither of you achieve your full goal. This strategy works well when your care for your goal and the relationship are both moderate. You value the relationship, but not so much that you abandon your goal, like in accommodation. Compromising requires big-picture thinking and swallowing your pride, knowing you won't get all your needs fulfilled. The benefits are that you and the other party value your relationship and make sacrifices to reach a mutually beneficial resolution.

Where compromise is a lose-lose strategy, collaboration is a win-win. In instances of collaboration, your goal and the relationship are equally important, motivating both you and the other party to work together to find an outcome that meets all needs. An example of a situation where collaboration is necessary is if one of your employees isn't performing well in their role—to the point that they're negatively impacting the business. While maintaining a strong, positive relationship is important, so is finding a solution to their poor performance. Framing the conflict as a collaboration can open doors to help each other discover its cause and what you can do to improve performance and the business's health. Collaboration is ideal for most workplace conflicts. Goals are important, but so is maintaining positive relationships with co-workers. Promote collaboration whenever possible to find creative solutions to problems. If you can't generate a win-win idea, you can always fall back on compromise.

ნუგზარ ანთელაშვილი

ჩეხეზუდი (ადილუეხი) კუდგუხის ცენტრი
თბილისი, საქართველო

ბერონდოციდის კვალი ჩერქებულ ფოლკლორში

ყოველ ტრადიციულ კულტურაში ყალიბდება წეს-ჩვეულებათა რთული სისტემა, დაკავშირებული სოციალური ყოფის მრავალ ასპექტთან, განსაკუთრებით კი ადამიანის სასიცოცხლო ციკლის ისეთ მოვლენებთან, როგორიცაა ბავშვის დაბადება და მისი ჩვილობის პერიოდი, ქორწინება, სიკვდილი. ამჯერად მოხსენება ეძღვნება ჩერქებულ მუსიკალურ ფოლკლორის იმ ჟანრს, რომელიც სპეციალურ ლიტერატურაში "მიხრწილ მოხუცთა იავნანად" არის სახელდებული, ასევე, ნართული ეპოსის ჩერქებულ ვერსიაში დაცულ ბებერთა მოკვდინების სიუჟეტს. ყოველივე ეს, შე-

საბამისი კავკასიური (მათ შორის ქართული) მონაცემების გათვალისწინებით, აშკარად მიუთითებს შორეულ წარსულში ჩერქეზულ სოციოკულტურულ სივრცეში გავრცელებულ გერონტოციდის ტრადიციაზე. აღნიშნული მასალების ანალიზი ეფუძნება ა. ვან გენეპის, ე. წ. “გადასვლის რიტუალების” (*Les rites de passage*) კონცეფციას, რაც გულისხმობს ერთი მდგომარეობიდან მეორეში, “საკრალური” ან “პროფანული” სამყაროდან სხვა სამყაროში გადასვლას. “გადასვლის რიტუალი” მოიცავს სამ აუცილებელ სტადიას: გამოყოფას, შუალედურსა და ჩართვას. გამოყოფის რიტუალი წარმოადგენს პრელიმინარულს, ანუ წინასწარს, შემყვანს, შუალედური - ლიმინარულს, ანუ ზღვრულს, ხოლო ჩართვა - პოსტლიმინარულს, ანუ შემდგარს, მატერიალიზებულს. აქედან, გერონტოციდთან დაკავშირებული ყველა ცერემონია (ქართულ “თავდამარხვის” ტრადიციის ჩათვლით) რიტუალური ციკლის პრელიმინარულ სტადიას წარმოგვიდგენს.

NUGZAR ANTELAVA

*Circassian (Adyghian) Cultural Center
Tbilisi, Georgia*

TRACE OF GERONTICIDE IN CIRCASSIAN FOLKLORE

In each traditional culture, a complex system of customs is formed, related to many aspects of society, especially to the events of the human life, such as the childbirth and his/her infancy, marriage, death. This time the paper is dedicated to the genre of Circassian musical folklore, which in special literature is called "*The lullaby of decrepit old men*", as well as to the theme of the killing of the elderly people preserved in the Circassian version of the Nart saga. All this, taking into account the relevant Caucasian (including Georgian) data, clearly indicates the tradition of geronticide spread in the Circassian socio-cultural space in the distant past. The analysis of the mentioned materials is based on A. Van Gennep's so called the concept of "*Les rites de passage*", which means the transition from one state to another, from the "sacred" or "profane" world to another one. The "*Les rites de passage*" includes three essential stages: separation, interim, and inclusion. The separation ritual is preliminary, i.e. previous, leading, interim - liminary, or boundary and the inclusion is postliminal, i.e. composed, materialized. Hence, all ceremonies (including the Georgian tradition of ~self-burial~) related to geronticide represent the preliminary stage of the ritual cycle.

გიორგი ანტელავა

*პროფესორი
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო*

კავკასიის ომი, მისი მიზეზები და დათარიღების საკითხები

კავკასიის ომის წინაისტორია XVI საუკუნეში იწყება, როდესაც მოსკოვის სამეფოს სამხრეთ საზღვარმა მდინარე თერგს მიაღწია, მაგრამ რუსებს ჯერ საკმარისი რესურსები არ გააჩნდათ კავკასიაში აქტიური პოლიტიკის წარმოებისათვის. რუსეთის პოლიტიკა მკვეთრად გააქტიურდა მხოლოდ XVIII საუკუნეში, როდესაც კავკასიაში იწყება მისი ჯარებისა და ადმინისტრაციის გეგმაზომიერი წინსვლა.

რუსული ჯარების შეღწევამ და სასაზღვრო ციხესიმაგრეების შენებამ ჩრდილო კავკასიაში, დაძაბულობა შეიტანა კავკასიელ მთიელებსა და რუსებს შორის. უკვე XVIII საუკუნის 70-80-“-“ წლებისათვის სტიქიური აფეთქებისათვის საფუძველი შემზადებული იყო; დაიწყო შეტაკებები, რაც თანდათანობით სისტემატურ სამხედრო მოქმედებებში გადაიზარდა. ასე იწყებოდა კავკასიის ომი, რომელიც ათეულობით წლების განმავლობაში გრძელდებოდა და დიდი მსხვერპლის ფასად დაუჯდა ორივე მხარს.

კავკასიის ომის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანია საყოველთაოდ აღიარებული ქრონოლოგიური საზღვრების არარსებობა. ისტორიკოსთა უმრავლესობა კავკასიის ომს XVIII-XIX საუკუნეებით ათარილებს. კერძოდ, ამ ხანგრძლივი კონფლიქტის დაწყების თარიღად სხვადასხვა ავტორები ასახელებენ 1722, 1763, 1785, 1801, 1816, 1817, 1818, 1830 და სხვა წლებს. ჩვენ ვემხრობით იმ აზრს, რომ კავკასიის ომის დაწყება რუსეთის იმპერატორ ეკატერინე II-ის ეპოქას (1762-1796) ემთხვევა.

1830 წლიდან ჩრდილი კავკასიაში წინააღმდეგობის ორ ცენტრი ჩამოყალიბდა: 1) ალმოსავლეთ ნაწილში – ჩეჩნეთი და დაღესტანი; 2) ადსავლეთ ნაწილში – ჩერქეზული არეალი. მაგრამ თუ ალმოსავლეთში 30-იანი წლების დასაწყისში ჩამოყალიბდა ცენტრალიზებული სახელმწიფო – კავკასიის იმამთი, რომელსაც 25 წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა შამილი, დასავლეთში ანტირუსული ძალების გაერთიანების ცდებს გადამწყვეტი შედეგი არ გამოუღია.

მიუხედავად დაქსაქსული წინააღმდეგობისა, რუსეთის სარდლობას გაუჭირდა გამარჯვების მიღწევა და იძულებული იყო თავისი დარტყმები მონაცვლეობით მიემართა მთიელთა წინააღმდეგობის იზოლირებული კერების წინააღმდეგ. თავდაპირველად რუსეთის მთავარი ძალები ალმოსავლეთში მოქმედებდნენ, 1832-1839 წლებში – დასავლეთში, შემდეგ კი კვლავ ალმოსავლეთში, შამილის წინააღმდეგ. 1859 წელს შამილის დატყვევების შემდეგ მთავარი დარტყმები კვლავ დასავლეთის მხარეს წარიმართა. 1864 წლის მაისში რუსეთის ჯარებმა კავკასიის მთიელთა უკანასკნელი საყრდენი პუნქტები იგდეს ხელთ. ოფიციალურად გამოცხადდა ხანგრძლივი ომის დასრულება. ისტორიკოსთა უმრავლესობა იზიარებს ამ ვერსიას და კავკასიის ომის დამთავრებას 1864 წლით ათარილებს. მაგრამ აღსანიშნავია, რომ კავკასიონის ძნელადმისადგომ ადგილებში კვლავ რჩებოდა წინააღმდეგობის მცირე კერები. ამიტომ არიან მეცნიერები, რომლებიც თვლიან, რომ კავკასიის ომი გაგრძელდა 1877 წლამდე.

GEORGE ANCHABADZE

Professor

Ilia State University

Tbilisi, Georgia

THE CAUCASIAN WAR, ITS CAUSES AND DATING ISSUES

The prehistory of the Caucasus War begins in the 16th century, when the southern border of the Muscovite Kingdom reached the Terek River, but the Russians did not yet have enough resources to conduct an active policy in the Caucasus. Russia's policy was sharply activated only in the 18th century, when the planned advance of its troops and administration began in the Caucasus.

The penetration of Russian troops and the construction of border fortresses in the North Caucasus created tension between the Caucasian mountaineers and the Russians. In the 70s and 80s of the 18th century, the society was prepared for a natural explosion; Clashes began, which gradually turned into systematic military operations. This is how the Caucasian war began, which lasted for tens of years and cost great sacrifice for both sides.

One of the characteristic signs of the Caucasian War is the absence of universally recognized chronological boundaries. The majority of historians date the Caucasian War to the 18th-19th centuries. In particular, various authors name 1722, 1763, 1785, 1801, 1816, 1817, 1818, 1830 and other years as the date of the beginning of this long conflict. We support the idea that the beginning of the Caucasian War coincides with the era of the Russian Empress Catherine II (1762-1796).

Since 1830, two centers of resistance have been formed in the Northern Caucasus; namely in the eastern part - Chechnya and Dagestan and in the western part - the Circassian area. But if a centralized state was formed in the East in the early 1930s - the Imamate of the Caucasus, which was led by Shamil for 25 years - attempts to unify anti-Russian forces in the West did not yield decisive results.

Despite scattered resistance, the Russian command had difficulty achieving victory and was forced to alternate its attacks against isolated centers of mountaineer resistance. Initially, the main forces of Russia operated in the East, in 1832-1839 - in the West, and then again in the East against Shamil. After the

capture of Shamil in 1859, the main attacks were again on the western side. In May 1864, Russian troops captured the last strongholds of the Caucasus mountains. The end of the long war was officially announced. The majority of historians share this version and date the end of the Caucasian War to 1864. But it should be noted that there were still small centers of resistance in the hard-to-reach areas of the Caucasus. That is why there are scientists who believe that the Caucasian War lasted until 1877.

ვინანირ ახალაია

გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი
გორი, საქართველო

დაქვემდებარების ერთი საშუალება ზანურში

ქართველურ ენებში დაქვემდებარების გამოსახატად სხვადასხვა საშუალება გამოიყენება. მოხსენებაში ვიმსჯელებთ დაქვემდებარების ერთი ასპექტის შესახებ ზანურში. კერძოდ, ა- ხმოვნის გაგრძელება გურულსა და აჭარულში, კითხვითობის ა- ნაწილაკის შენარჩუნება ინგილოურში, ხოლო ზანურის მეგრულ დიალექტში ამ ხმოვნის კანონზომიერი შესატყვისი - ო- ს- გამოვლენა ერთიანი სინტაქსური მოვლენის ასახვა ჩანს - დამოკიდებული წინადადების გამოხატვის ერთიანი უძველესი საშუალებაა. ფუნქციურად ასეთი ფორმები რომ-, თუ- კავშირიანი დამოუკიდებელი წინადადების წინამორბედნი ჩანან...

ჭანურში კითხვითობას ი- აწარმოებს, თუ წინადადება კითხვით სიტყვას არ შეიცავს. კითხვითობის ეს ი- ნაწილაკი ჭანურში, მეგრულის -ო-ს მსგავსად, აწარმოებს დამოკიდებულ წინადადებას, "თუ", "რომ" კავშირით რომ შეიძლება გადმოიცეს ქართულში.

VIANIR AKHALAIA

Professor of Gori State University
Gori, Georgia

MEANS OF SUBORDINATION IN ZANURI

In the Kartvelian languages, different means are used to express subordination. The report discusses one aspect of subordination in Zanuri. In particular, the continuation of the a-vowel in Guruli and Adjarian, the preservation of the a-participle of the reading in Ingiloan, and in the Megruli dialect of Zanuri, the regular matching of this vowel - the appearance of o- appears to be a reflection of a single syntactic event - it is a single ancient means of expressing a dependent sentence. Functionally, such forms that-, if- seem to be the predecessors of the independent sentence with the connection...

In Chanuri, the interrogative is produced by i-, if the sentence does not contain a question word. This interrogative participle i- in Chanuri, like -o in Megruli, produces a dependent sentence, which can be conveyed in Georgian with the conjunction "if", "that".

ციური ახვლედიანი

ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი, პროფესორი-ემეჩიგუსი
თბილისი, საქართველო

ენათაშორისი ეკვივალენტურობა ფრაზეოლოგიაში

(დასავლეთ-რომაულ ენათა მასალაზე)

ენათაშორის ეკვივალენტურობის კვლევა მოითხოვს ლექსიკურ მნიშვნელობათა ტიპოლოგიის ანალიზს, რადგან ის შეიძლება გამოყენებულ იქნეს კომპლექსურ სემანტიკურ კვლევათა ინსტრუმენტად. თანამედროვე ტიპოლოგიურ კვლევათა დიდ რაოდენობას შეიძლება ეწოდოს ქვე-

სისტემების, დონეების ან კატეგორიების ტიპოლოგია. ბ. პოტიე გვთავაზობს ტიპოლოგიური ანალიზის დაწვრილებით სქემას, რომელიც ვარაუდობს ენობრივი მასალისადმი როგორც კვანტიტატიურ, ასევე კვალიტატიურ მიდგომას.

ფრაზეოლოგიის მკვლევრები აღნიშნავენ, რომ ფრაზეოლოგიის მრავალფეროვნება ვლინდება არა შინაარსის, არამედ გამოხატვის პლანში. განვიხილოთ სამი რომანული ენის (ფრანგული, იტალიური, ესპანური) ფრაზეოლოგიური ერთეულების მასალაზე, რომელიც ეხება პერცეფციულ სფეროს. რაოდენობრივი მიმართულებით, ისინი შეიძლება წარმოვადგინოთ როგორც ანალოგთა სამი ჯგუფი: ერთ-ერთი აერთიანებს ფრაზეოლოგიურ ერთეულებს სამივე საკვლევ ენაში (ფრანგული, იტალიური, ესპანური), დანარჩენი ორი კი - ამ ენათა ორ წყვილს: ფრანგული - იტალიური და ფრანგული - ესპანური. ენათაშორისი ფრაზეოლოგიური ერთეულების გამოყოფის ძირითადი კრიტერიუმია ფრაზეოლოგიური ერთეულის გამოხატვის პლანის შესაბამისობა მისი შინაარსის პლანთან.

მასალის ანალიზმა გვაჩვენა, რომ მხედველობითი აღქმის სფეროში, შეინიშნება დიდი რაოდენობის ფრაზეოლოგიური ერთეულები და მათ შორის ყველაზე მცირეა სუნისა და გემოს გამოყენება. საკვლევ ენებში, აღქმის სურათი დიდი რაოდენობით ემთხვევა, რაც ნათლად არის გამოხატული დიდი რაოდენობის ენათაშორისი ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში, რაც უპირველეს ყოვლისა, განპირობებულია მათი ერთნაირი წარმოშობით, რეალურად არსებული პროცესის აღქმის უნივერსალური ბუნებით (ამ პროცესის საერთო ფიზიოლოგიური და ფსიქოლოგიური საფუძვლით), ასევე დასავლეთ-რომანული სამყაროს ხალხთა გეოგრაფიული, სოციალური პირობებითა და კულტურათა მსგავსებით.

CIURI AKHVLEDIANI

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Professor Emeritus

Tbilisi, Georgia

CROSS-LINGUISTIC EQUIVALENCE IN PHRASEOLOGY

(on the material of Western Roman languages)

The study of cross-linguistic equivalence requires the analysis of the typology of lexical meanings, because it can be used as a tool for complex semantic research. A large number of modern typological studies can be called typologies of subsystems, levels or categories. b. Pottier proposes a detailed scheme of typological analysis that suggests both a quantitative and a qualitative approach to linguistic material.

Phraseology researchers point out that the variety of phraseology should be considered on the material of phraseological units of the three Romance languages (French, Italian, Spanish), which refers to the perceptual field. In the quantitative direction, they can be presented as three groups of analogues: one combines phraseological units in all three research languages (French, Italian, Spanish), and the other two - two pairs of these languages: French - Italian and French - Spanish. The main criterion for distinguishing cross-linguistic phraseological units is the correspondence of the expression plan of the phraseological unit with the plan of its content.

The analysis of the material showed us that a large number of phraseological units are observed in the field of visual perception, the smallest of which is the use of smell and taste. In the studied languages, the picture of perception coincides to a large extent, which is clearly expressed in a large number of inter-linguistic phraseological units, which is primarily due to their common origin, the universal nature of the actually existing process of perception (the common physiological and psychological basis of this process), as well as the geographical, social conditions and cultural similarities of the peoples of the Western Roman world.

АБУТАЛИПОВ МУРАТ Р.

*спортсмен-каратист, тренер и массажист,
педагог физического развития и воспитания,
обладатель диплома участника семинара
Европейской фасциальной дистиортальной модели
Международного центра им. Авиценны.
Владикавказ, Россия*

БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б.

*архитектуровед-ориенталист и византолог, педагог вуза,
профессор и член-корреспондент МААМ, советник РААСН,
Почетный архитектор Российской Федерации,
Владикавказ, Россия*

О СУТИ И ЗНАЧЕНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ВИДОВ СПОРТА

В ФИЗИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ ДВУХ ГОРСКИХ НАРОДОВ КАВКАЗА: ОСЕТИН И ГРУЗИН

Истоки физического развития горских народностей Большого Кавказа таятся в глубокой древности. Постепенно продумывали различные способы и приемы для телесного совершенствования мальчиков, юношей и мужчин и таким образом происходило становление и историческое развитие традиционных видов спорта у каждой горской народности Большого Кавказа. Разумеется, преимущественное преобладание отводилось таким видам народных состязаний, в которых развивались ловкость, физическая сила, динамика движений и порыв к преодолению соперника.

В этом аспекте первостепенное значение имеет номенклатура традиционных спортивных состязаний у двух исторически соседствующих горских народов: осетин и грузин. Вне сомнения факты их тесного этнокультурного, социально-экономического и политико-дипломатического общения в эпоху средних веков и в период нового и новейшего времени, вплоть до наших дней.

С позиций стремления к физическому совершенству горских народностей Большого Кавказа, продумывались основные виды традиционных спортивных состязаний. Так происходило у всех коренных горских народностей, обитающих на всем протяжении Главного Кавказского хребта, именно по такому восходящему вектору развивались основные, традиционные виды спорта у осетинского и грузинского народов.

Горная Грузия, Северная и Южная Осетия, народы и их занятия, народная физкультура, традиционный спорт, национальные виды и разновидности спорта, спортивные состязания в специализированных залах, физическое развитие тела, упражнения на выносливость, резкость, находчивость, стремительность, силу воли и самообладание.

Происхождение и специфика исторического развития традиционных видов игр у народов Кавказа. Национальные виды традиционных игр у осетин и грузин как оригинальное средство физического воспитания. Сводный перечень традиционных народных игр, распространенных в дореволюционной Осетии. Общие закономерности исторической преемственности современного периода развития традиционных видов осетинского спорта, проводимых в закрытых просторных помещениях – национальной борьбы и бокса, поднятия тяжести, настольных игр и игр для детей младшего и среднего школьного возраста. Личности, инициаторы национальных видов спорта в Грузии и Осетии.

В статье особое внимание уделяется важному вопросу: Какими факторами обусловлено наличие общности в традиционных спортивных состязаниях осетинского и грузинского народов? Несомненно, в данном контексте ведущее значение имеют природные условия, этническая культура и социальные отношения между двумя издавна соседствующими народами: осетинами и грузинами.

Сходство ландшафтно-климатических и сейсмических условий в горах Большого Кавказа, общность образа жизни, национальной культуры и семейного быта, социальных отношений и политических взглядов стало исходным трамплином в создании идентичных видов народного спорта и традиционных спортивных состязаний. Специфика биосферы и строгие характеры двух издавна соседствующих народов породили горский стиль сурового воспитания и сдержанного этикета, мужественных и сильных юношей и парней.

Два единоверных, но разноязычных народа, издревле соседствующих в благоприятной жизненной среде и проживающих на изумительной по красоте территории Большого Кавказа, обрели сходные черты образа жизни и идентичные виды традиционного народного спорта. Это вполне закономерное явление, показывающее общность культурных и бытовых интересов, единство жизненных устремлений национальной молодежи!

ABUTALIPOV MURAD R.

*karate athlete, coach and massage therapist,
teacher of physical development and education,
holder of the diploma of the seminar participant
The European Fascial distorting model
The Avicenna International Center.
Vladikavkaz, Russia.*

BESOLOV VLADIMIR B.

*orientalist architect and byzantologist, university teacher,
professor and corresponding member of MAAM, advisor to the RAASN,
Honorary Architect of the Russian Federation,
Vladikavkaz, Russia*

ABOUT THE ESSENCE AND IMPORTANCE OF NATIONAL SPORTS IN THE PHYSICAL DEVELOPMENT OF TWO MOUNTAIN PEOPLES OF THE CAUCASUS: OSSETIANS AND GEORGIANS

The origins of the physical development of the mountain peoples of the Greater Caucasus lie in ancient times. Gradually, various methods and techniques were thought out for the bodily improvement of boys, boys and men, and thus the formation and historical development of traditional sports took place among each mountain nation of the Greater Caucasus. Of course, the predominance was given to such types of folk competitions, in which dexterity, physical strength, dynamics of movements and an impulse to overcome an opponent developed.

In this aspect, the nomenclature of traditional sports competitions among two historically neighboring mountain peoples: Ossetians and Georgians is of paramount importance. There is no doubt about the facts of their close ethnocultural, socio-economic, political and diplomatic communication in the Middle Ages and in the period of modern and modern times, up to the present day.

From the standpoint of striving for physical perfection of the mountain peoples of the Greater Caucasus, the main types of traditional sports competitions were thought out. This was the case with all the indigenous mountain peoples living throughout the Main Caucasian Ridge, it was along this upward vector that the main, traditional sports of the Ossetian and Georgian peoples developed.

Mountainous Georgia, North and South Ossetia, peoples and their occupations, folk physical education, traditional sports, national types and varieties of sports, sports competitions in specialized halls, physical development of the body, endurance exercises, sharpness, resourcefulness, impetuosity, willpower and self-control.

The origin and specifics of the historical development of traditional types of games among the peoples of the Caucasus. National types of traditional games among Ossetians and Georgians as an original means of physical education. A summary list of traditional folk games common in pre-revolutionary Ossetia. General patterns of historical continuity of the modern period of development of traditional types of Ossetian sports held in enclosed spacious rooms – national wrestling and boxing, weight lifting, board games and games for children of primary and secondary school age. Personalities, initiators of national sports in Georgia and Ossetia.

The article pays special attention to an important question: What factors are responsible for the presence of commonality in the traditional sports competitions of the Ossetian and Georgian peoples? Undoub-

tedly, in this context, the natural conditions, ethnic culture and social relations between two neighboring peoples from ancient times: Ossetians and Georgians are of leading importance.

The similarity of landscape, climatic and seismic conditions in the mountains of the Greater Caucasus, the common way of life, national culture and family life, social relations and political views became the starting point in the creation of identical types of folk sports and traditional sports competitions. The specifics of the biosphere and the strict characters of the two neighboring peoples have long given rise to the mountain style of harsh upbringing and restrained etiquette, courageous and strong young men and boys.

Two co-religionist, but multilingual peoples, who have been living side by side in a favorable living environment since ancient times and living on the amazingly beautiful territory of the Greater Caucasus, have acquired similar lifestyle features and identical types of traditional folk sports. This is quite a natural phenomenon, showing the commonality of cultural and everyday interests, the unity of the life aspirations of the national youth!

АМИРОВ АХМЕД,
ГАЛБАЦЕВ СУРХАЙ

*Северо-Кавказский институт (филиал) ВГУЮ
Махачкала, Дагестан*

К 165-ЛЕТИЮ ОКОНЧАНИЯ КАВКАЗСКОЙ ВОЙНЫ НА СЕВЕРО-ВОСТОЧНОМ КАВКАЗЕ: БИТВА ПРИ АУЛЕ АРГВАНИ (МАЙ–ИЮНЬ 1839 г.): ЗНАЧЕНИЕ И ПОСЛЕДСТВИЯ

В ряду крупнейших сражений Кавказской войны на Северо-Восточном Кавказе (сражения при Атлы-Боюне и Эрпели, Бышлынская битва, штурм Илису, Даргинский поход, битвы за Ахты, Гимры, Унцукуль, Цельмес, Белоканы и др.) особое место занимает битва при ауле Аргвани (нынешнего Гумбетовского района Дагестана). С одной стороны в ней противостояли горцы Дагестана под руководством имама Шамиля, а с другой – руководимые царскими генералами русские солдаты. Штурм начался с 4 часов вечера 30-го мая 1839 г. и продолжался до рассвета 1-го июня, в итоге – 36 часов непрерывного боя. В конце концов после ожесточенных боёв аул был взят. Царские власти торжествовали победу. За бой при Аргвани Граббе получил придворный чин генерал-адъютанта.

Сражение при ауле Аргвани предшествовало битве при Ахульго и с обеих сторон в нём участвовало значительное количество войск, оно имело кровопролитный характер. По официальным данным русские войска потеряли 146 убитых (в том числе 6 офицеров) и 500 раненых (в том числе 30 офицеров) и был тяжело ранен генерал А. И. Пантелеев. По другим данным, в отряде Граббе было убито и ранено более 2 тыс. солдат. Понесенные при Аргвани потери заставили Граббе обратиться к генералу Головину с просьбой выслать подкрепление из Самурского отряда (три батальона). В Аргванийской битве пало около 500 мюридов, аргванийцев и прибывших мюридов из других мест, ранено около тысячи человек. По мнению военного историка Л. А. Богуславского в этом сражении было убито 600 мюридов и ранено 1500 человек.

После взятия Аргвани царские войска продолжили движение через Чиркату к столице имамата – сел. Ахульго. После 80-ти дневной осады крепость Ахульго пала, а Шамиль с приближенными мюридами ушел в Чечню. Аргванинское сражение отличается от всех битв Кавказской войны в Дагестане и Чечне тем, что никогда до и после Аргвани Шамилю не удавалось собрать такого количества горцев вместе.

Таким образом, анализ состава противоборствующих сторон, исход битвы и её последствия позволяют утверждать, что битва при ауле Аргвани является одной из значительных по составу противоборствующих сторон вооруженных столкновений горцев с царскими войсками в ходе Кавказской войны на Северо-Восточном Кавказе. Эта ожесточённая битва предшествовала другому более кровопролитному сражению горцев с царскими войсками – битве при ауле Ахульго.

AMIROV AHMED,
GALBATSEV SURKHAI
*North Caucasus Institute (branch) VSUYU
Makhachkala, Dagestan*

TO THE 165TH ANNIVERSARY OF THE END OF THE CAUCASIAN WAR IN THE NORTHEAST CAUCASUS: BATTLE OF AUL ARGVANI (MAY–JUNE 1839): SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES

Among the largest battles of the Caucasian War in the North-Eastern Caucasus (the battles of Atly-Boyun and Erpeli, the Battle of Byshlyn, the assault on Ilisu, the Dargin campaign, the battles for Akhty, Gimry, Untsukul, Tselmes, Belokany, etc.), the battle of the village occupies a special place Argvani (present-day Gumbetovsky district of Dagestan). On the one hand, it was opposed by the mountaineers of Dagestan under the leadership of Imam Shamil, and on the other, by Russian soldiers led by the tsarist generals. The assault began at 4 pm on May 30, 1839 and lasted until dawn on June 1, resulting in 36 hours of continuous battle. In the end, after fierce fighting, the village was taken. The royal authorities celebrated the victory. For the battle of Argvan, Grabbe received the court rank of adjutant general.

The battle at the village of Argvani preceded the battle at Akhulgo and a significant number of troops took part in it on both sides; it was bloody in nature. According to official data, Russian troops lost 146 killed (including 6 officers) and 500 wounded (including 30 officers) and General A. I. Panteleev was seriously wounded. According to other sources, more than 2 thousand soldiers in Grabbe's detachment were killed and wounded. The losses suffered at Argvan forced Grabbe to turn to General Golovin with a request to send reinforcements from the Samur detachment (three battalions). In the Battle of Argvan, about 500 murids, Argvanians and murids who arrived from other places fell, and about a thousand people were wounded. According to military historian L.A. Boguslavsky, 600 murids were killed and 1,500 people were wounded in this battle.

After the capture of Argvan, the royal troops continued to move through Chirkata to the capital of the Imamate – the village. Ahulgo. After an 80-day siege, the Akhulgo fortress fell, and Shamil and his close murids went to Chechnya. The Argvan battle differs from all the battles of the Caucasian War in Dagestan and Chechnya in that never before or after Argvan did Shamil manage to gather so many highlanders together. Thus, an analysis of the composition of the warring parties, the outcome of the battle and its consequences allow us to assert that the battle at the village of Argvani is one of the significant in terms of the composition of the warring parties in the armed clashes of the highlanders with the tsarist troops during the Caucasian War in the North-Eastern Caucasus. This fierce battle preceded another bloodier battle between the highlanders and the royal troops – the battle at the village of Akhulgo.

АРСАНОВ ИБРАГИМ А.-Р.,
*историк, филолог и педагог, директор
Центра духовного и культурного наследия
«Устаза» имени Дени Арсанова,
Грозный, Чеченская Республика.*

«ПЛАНИРОВКА И МОРФОЛОГИЯ ПОСЕЛЕНИЙ ГОРНОЙ ЧЕЧНИ В АСПЕКТЕ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ ТВОРЧЕСКИХ ТРАДИЦИЙ И МАСТЕРСТВА»

Ландшафтно-климатические и сейсмические условия Горной Чечни оказали решающее влияние на формирование типов и форм поселений и архитектуры жилищ. Они разные в горах и на равнине. При строительстве в Горной Чечне основным строительным материалом издревле были камень и дерево, вспомогательными – песок, глина, солома.

При выборе места, основании и развитии поселения в горных ущельях Чечни, прежде всего, по всем параметрам тщательно подбиралось подходящее, естественно трудно доступное место, люди прежде всего думали об их защите и в соответствии с рельефом местности выполняли планировку и структуру поселения так: чтобы при нашествии врага было удобно обороняться. Кроме того, на выбор места для основания горного поселения влияло наличие вблизи леса для заготовки дров, родниковой воды, горного ручейка, богатых угодий для кошения травы и заготовки сена, наличия субальпийских и альпийских пастбищ, и, конечно же, пахотной земли. Важное значение горцы придавали естественной обороне и ценности земли, к которой относились с особенно бережно, поэтому нередко жилища строили даже на неприступных скалах.

Горное и высокогорное поселение выглядело как единый рукотворный организм, весьма компактно и органически целостно. В планировочной структуре горного поселения чеченцев не было прямых улиц. Землю, которой всегда не хватало, делили не по плану строительства, а между родами-тайпами. Многосемейный род получал больше земли, малосемейный – меньше. Таким образом, возникали кварталы: как правило, односельчане, связанные родством, занимали определенный квартал, находящийся ближе к середине горного поселения.

В центральной части каждого горного поселения обязательно выделялось место для общесельской площади, на южной окраине которой находится годекан, состоящий из концентрически расположенных седалищ для старейшин горного поселения, где также собирался народ различного возраста. Рядом с годеканом находился Мужской дом, в котором укрывались от зимней стужи, дождливой погоды и летнего зноя старейшины горного поселения, а также и сельские парни, отличающиеся особым боевым духом и строжайшей бдительностью.

В новейшее время, начиная с 19 века, к тому же, на противоположной окраине общесельской площади функционировала мечеть с минаретом – культовое сооружение, в котором собирались верующие люди мусульманской религии.

Кстати, этот же принцип планировки и застройки горного поселения позже был перенесен и в равнинные села. Они традиционно располагались вдоль одного или обоих берегов рек или дорог и были более населенными. Если горные поселения насчитывали в среднем 25-30 дворов, то равнинные села состояли из 200-250, а более крупные – из 300-400 и более дворов.

Самыми распространенными строениями в горных поселениях были одноэтажные дома с плоской крышей. Существовали и 2-х этажные дома, оборонительные башни в 3-5 ярусов. Несколько основных строений – жилой дом, башня и хозяйственные постройки являлись поселение образующими объектами в горах. В зависимости от крутизны и пластики конкретного рельефа, горные поселения имели горизонтальную или наклонную по вертикали компактную застройку.

В горах традиционное жилище чеченцев представляет собой одноэтажный длинный дом-сакля с плоским покрытием, который строили из камня и дерева. Как правило, жилище-фаланстер возводилось параллельно склону горы и могло достраиваться по мере необходимости. Такой морфотип горного, а позднее и равнинного, жилища состоял из основной комнаты, в которой располагались старик и старуха большой патриархальной семьи. В этой многофункциональной комнате находилась печь и кухня-столовая. По мере взросления сыновей, к этой главной универсальной ячейке присоединялись отдельные комнаты, дверные проемы которых предусматривались с крытой веранды, по длине равной количеству комнат жилища-фаланстера.

Важно также отметить, что на равнине и в предгорье постройками идентичного функционального назначения формировалась планировочная структура и самана или плетня, обмазанного глинистым раствором. Турлучное жилище можно было построить за неделю, что и приходилось делать хозяину каждый раз после разорения села врагом.

В более поздние годы, с принятием исламской религии, чеченский жилой дом был разделен на две половины (комнаты), которые не сообщались между собой: каждая имела свой выход на улицу. Одна комната принадлежала хозяину, в ней также принимали гостей, а другая – хозяйке и детям.

Обогревалось жилище своеобразной печью-камином, который служил и очагом. Плетеная труба, обмазанная глиной, не доходила на метр до пола. Под трубой на глиняном настиле постоянно горел огонь. У нижнего окончания трубы прикреплялась цепь с крюком, на который подвешивали котел для

приготовления пищи. В этой комнате, являющейся кухней-столовой, в сундуке и на полках хранилась медная и деревянная посуда, домашняя утварь.

Мебели было мало: кресло для хозяина, столик для еды, низкие скамейки... Спали, в основном, на полу, используя войлоки, ковры, паласы, матрацы и одеяла - их хранили на широких полках вдоль стен комнат, там же стояли сундуки с более ценными вещами.

На протяжении целого дня все отдельные комнаты жилища-сакли освещались естественным светом. В выходящей на веранду передней стене, рядом с дверью, в каждой комнате сакли было устроено прямоугольное окно, которое на ночь закрывалось изнутри ставней.

Дома с окнами и входной дверью на русский манер, с железными печками, с черепичными крышами, сложенные из саманного кирпича или рубленные из дерева, появились в Чечне в 19 веке. К концу века в Чечне работало свыше 30 заводов по производству кирпича и черепицы.

ARSANOV IBRAHIM A.-R.

historian, philologist and teacher, Director The Center of spiritual and Cultural Heritage "Ustaza" named after Denis Arsanov, Grozny. The Chechen Republic

THE LAYOUT AND MORPHOLOGY OF SETTLEMENTS IN MOUNTAINOUS CHECHNYA IN THE ASPECT OF CONTINUITY OF CREATIVE TRADITIONS AND SKILLS

The landscape-climatic and seismic conditions of Mountainous Chechnya had a decisive influence on the formation of types and forms of settlements and architecture of dwellings. They are different in the mountains and on the plain. Since ancient times, stone and wood were the main building materials during construction in Mountainous Chechnya, while sand, clay, and straw were auxiliary materials.

When choosing a place, founding and developing a settlement in the mountain gorges of Chechnya, first of all, a suitable, naturally difficult-to-access place was carefully selected in all parameters, people first of all thought about their protection and, in accordance with the terrain, carried out the layout and structure of the settlement so that it would be convenient to defend themselves when the enemy invaded. In addition, the choice of a place for the foundation of a mountain settlement was influenced by the presence of a forest nearby for harvesting firewood, spring water, a mountain stream, rich lands for mowing grass and harvesting hay, the presence of subalpine and alpine pastures, and, of course, arable land. The highlanders attached great importance to the natural defense and the value of the land, which they treated with particular care, so often houses were built even on inaccessible rocks.

The mountainous and high-altitude settlement looked like a single man-made organism, very compact and organically integrated. There were no straight streets in the planning structure of the Chechen mountain settlement. The land, which was always in short supply, was divided not according to the construction plan, but between the type families. A multi-family family received more land, a small-family family received less. Thus, neighborhoods arose: as a rule, fellow villagers, related by kinship, occupied a certain quarter, located closer to the middle of the mountain settlement.

In the central part of each mountain settlement, a place was necessarily allocated for the village square, on the southern edge of which there is a godekan, consisting of concentrically arranged seats for the elders of the mountain settlement, where people of various ages also gathered. Next to godekan there was a Men's house, in which the elders of the mountain settlement, as well as rural boys, distinguished by a special fighting spirit and the strictest vigilance, took shelter from the winter cold, rainy weather and summer heat.

In recent times, since the 19th century, in addition, on the opposite outskirts of the village square there was a mosque with a minaret – a religious building in which believers of the Muslim religion gathered.

By the way, the same principle of planning and building a mountain settlement was later transferred to lowland villages. They were traditionally located along one or both banks of rivers or roads and were more populated. If the mountain settlements had an average of 25-30 yards, then the plain villages consisted of 200-250, and the larger ones of 300-400 or more yards.

The most common buildings in the mountain settlements were single-storey houses with a flat roof. There were also 2-storey buildings, defensive towers in 3-5 tiers. Several main buildings – a residential building, a tower and outbuildings were the settlement forming objects in the mountains. Depending on the steepness and plasticity of a particular terrain, the mountain settlements had a horizontal or vertically inclined compact building.

In the mountains, the traditional Chechen dwelling is a one-story long house-a saklya with a flat surface, which was built of stone and wood. As a rule, the phalanx dwelling was built parallel to the mountainside and could be completed as needed. Such a morphotype of a mountain, and later plain, dwelling consisted of a main room in which an old man and an old woman of a large patriarchal family were located. In this multifunctional room there was an oven and a kitchen-dining room. As the sons grew up, separate rooms were attached to this main universal cell, the doorways of which were provided from a covered veranda, along a length equal to the number of rooms of the phalanx dwelling.

It is also important to note that on the plain and in the foothills there are buildings of identical adobe or wattle, coated with clay mortar. A separate dwelling could be built in a week, which the owner had to do every time after the destruction of the village by the enemy.

In later years, with the adoption of the Islamic religion, the Chechen apartment building was divided into two halves (rooms) that did not communicate with each other: each had its own exit to the street. One room belonged to the owner, guests were also received in it, and the other belonged to the hostess and the children.

The dwelling was heated by a kind of stove-fireplace, which served as a hearth. The braided pipe, coated with clay, did not reach a meter to the floor. A fire was constantly burning on the clay floor under the chimney. A chain with a hook was attached to the lower end of the pipe, on which a cooking pot was hung. In this room, which is a kitchen-dining room, copper and wooden dishes and household utensils were stored in a chest and on shelves.

There was little furniture: an armchair for the owner, a table for food, low benches. They slept mainly on the floor, using felts, carpets, rugs, mattresses and blankets - they were stored on wide shelves along the walls of the rooms, there were also chests with more valuable things.

Throughout the day, all the individual rooms of the sakli dwelling were illuminated by natural light. In the front wall facing the veranda, next to the door, in each room of the sakli there was a rectangular window, which was closed from the inside with shutters at night.

Houses with windows and an entrance door in the Russian manner, with iron stoves, with tiled roofs, built of adobe bricks or chopped from wood, appeared in Chechnya in the 19th century. By the end of the century, over 30 brick and tile factories were operating in Chechnya.

ХАДИДЖА АСАДОВА

*доктор философии по искусствоведению,
заслуженный работник культуры,
член Союза художников Азербайджана*

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫЕ КОВРЫ ШУШИ

Начиная с конца XVIII-начала XIX вв., шушинская художественная традиция ковроткачества все больше расширяется, усиливая тенденцию к изображению человеческих фигур в ковровых узорах.

Василий Верещагин, русский художник, посетивший Шушу в 1864-1865 годах, писал об орнаментальных коврах и живописных фресках, которые в основном изображали батальные сцены и портреты правителей и сказочных героев, и которые украшали внутренние стены и потолки в домах богатых жителей.

Эти живописные ковры посвящены разным темам, заимствованным из разных источников. Например, сюжет ковра «Рустам и Сохраб» взят из персидского эпоса «Шахнаме» поэта X века Фирдоуси, а сюжет ковра «Юсиф и Зулейха» – из восточной фольклорной литературы.

Ковер XX века со стихами из поэмы «Гюлистан» поэта XIII века Сади Ширази объединяет две эпохи. Хотя поэмы относятся к предыдущим векам, человеческие фигуры, представленные на ковре, изображены в костюмах начала XX века. Ковер, посвященный «Асли и Керем» и представляющий любовную сагу, был соткан в Шуше в 1914 году.

Ковры «Три падишаха», хранящиеся в коллекции Азербайджанского национального музея ковра, изображают собрание группы людей, принадлежащих к знатному или, возможно, купеческому сословию. Основой этой идеи является то, что на каждом из этих пяти ковров сотканы разные имена и даты изготовления: «Амир хан, Тимур хан, Шахра хан. 3 сентября 1926 года», «Амир хан, Халмир хан, Шахра хан. Момин Пашаев. 4 мая 1918 г.» и т. д.

Ковры «Молла Насреддин», посвященные известному литературному персонажу тюркоязычного мира Молле Насреддину, указывают на то, что ковры были сотканы в разное время. Центральное поле имеет некоторые сокращения в сюжете (за исключением Моллы Насреддина и его сына), а мотивы, украшающие кайму, различны, но общая идея охватывает одну и ту же тему: буржуазную революцию, произошедшую в Иране между 1905 и 1911 годами. Стихи на азербайджанском языке, написанные арабской вязью, призывают к свободе и независимости.

Одним из самых интересных исторических ковров является ковер из фондов Национального музея истории Азербайджана. Этот шушинский ковер был соткан в 1136 году по хиджре (1916 год). На ковре изображены четыре турецких военных офицера – Энвер Паша (военный министр Османской империи), Султан Рашид (султан Османской империи, умер в 1918 году), Шавкет Паша и Хазрат Юсиф Иззетдин (последний военный министр Османской империи). На ковре к ним обращаются как к «Уважаемому Анвару Бей Эфенди, Его Святейшеству господину Шевкату Паше, Его Святейшеству господину Юсифу Иззетдину, Его Святейшеству султану Мухаммеду Рашадхану Хамизу». На ковре сотканы стихи в честь этих национальных героев, которые помогли Азербайджану в период обретения своей независимости в 1918 году. Изобразительные ковры были разнообразны по тематике и художественному оформлению. Большинство этих ковров были сделаны по заказу. Образцы ковров хранятся в музеях Катара, России, Грузии, Ирана и т. д.

KHADIJA ASADOVA

*academic secretary, Ph.D. in Art history,
Honored worker of Culture,
member of the Union of Artists of Azerbaijan*

PICTORIAL RUGS OF SHUSHA

Starting from the late 18th - early 19th centuries, the Shusha artistic tradition of carpet weaving has been increasingly expanding, strengthening the tendency to depict human figures in carpet designs.

Vasily Vereshagin, a Russian painter who visited Shusha in 1864-1865, wrote about ornamental carpets and pictorial frescoes that mainly depicted battle scenes and portraits of rulers and fairy-tale heroes, and that decorated inner walls and ceilings in houses of the wealthy residents.

These pictorial rugs are dedicated to different themes, borrowed from different sources. For example, the plot of the carpet “Rustam and Sohrab” is taken from the Persian epic “Shahnameh” by the 10th century poet Ferdowsi, and the plot of the carpet “Yusif and Zuleikha” comes from the local folklore literature.

The carpet of the 20th century, with verses from the poem “Gulustan” by the 13th century poet Sadi Shirazi unites two epochs. Although the poems date back to previous centuries, the human figures represented in the carpet are depicted in the early 20th century costumes. The carpet dedicated to “Asli and Karam” and representing the love saga was woven in Shusha in 1914.

The “Three Padishahs” carpets in the collection of the Azerbaijani National Carpet Museum depict a gathering of some people belonging to the noble class or, probably, merchant. The basis for this idea is that

each of the five carpets has different names and dates woven: "Amir Khan, Timur Khan, Shahra Khan. September 3, 1926", "Amir Khan, Halmir Khan, Shahra Khan. Momin Pashayev. May 4, 1918", etc.

The seven "Molla Nasreddin" carpets dedicated to Molla Nasreddin, a famous literary character of the Turkic-speaking world demonstrates that the rugs were woven at different times. The central one has some reductions in the plot (except for Molla Nasreddin and his son) and the motifs decorating the border are different, but the general idea covers the same theme: the bourgeois revolution that took place in Iran between 1905 and 1911. The Azerbaijani verses written in Arabic script call for freedom and independence.

One of the most interesting historical carpets is the carpet in the collections of the Azerbaijani National Museum of History. This Shusha carpet was woven in 1136 Hijri (1916). There are represented four Turkish military officers in the carpet - Enver Pasha (the Ottoman's Minister of War), Sultan Rashid (the Ottoman Sultan died in 1918), Shavket Pasha, and Hazrat Yusif Izzetdi (the Ottoman's last Minister of War). On the carpet they are addressed as "The Honorable Anwar Bey Effendi, His Holiness Mr. Shevkat Pasha, His Holiness Mr. Yusif Izzatdin, His Holiness Sultan Mohammad Rashadkhan Hamiz". The carpet is woven with verses in honor of these national heroes who helped Azerbaijan during the period of gaining its independence in 1918.

Pictorial carpets were varied in topics and artistic designs. Most of these carpets were made to order. Examples of the carpets are stored at museums in Qatar, Russia, Georgia, Iran, etc.

АСРАТЯН ДМИТРИЙ К.

Московская Патриархия, редактор официального сайта, Россия

ОКОНЧАТЕЛЬНАЯ РЕДАКЦИЯ ОСЕТИНСКОГО ПЕРЕВОДА ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛИЯ 1823 Г. ИЗ СОБРАНИЯ РОССИЙСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО АРХИВА ДРЕВНИХ АКТОВ

Первый перевод Четвероевангелия на осетинский язык, осуществленный в 1820-1823 гг. Иоанном Ялгузидзе, представлен в трех рукописях, хранящихся в архивных собраниях Москвы, Санкт-Петербурга и Тбилиси. Однако окончательная редакция перевода, переданная в печать в Московскую Синодальную типографию и ныне находящаяся в Российском государственном архиве древних актов (РГАДА), долгое время оставалась неизвестной специалистам. Только в 1961 г. ее просмотрел В. Н. Гамрекели, а в 1963 — А. Г. Шанидзе, опубликовавший год спустя краткое сообщение и фотографии двух фрагментов рукописи (Страница из истории грузино-осетинских культурных отношений (Грузино-осетинская книга 1823 года) // *дзбд* (Вестник). Орган Отделения общественных наук Академии наук Грузинской ССР. Т. 16, № 1, 1964. С. 170-175). Тем не менее и в дальнейшем исследователи не работали с данной редакцией, значительно отличающейся от «петербургской».

Предварительный анализ текста свидетельствует о большой работе, проделанной И. Ялгузидзе, его консультантами и информантами, при подготовке перевода Четвероевангелия к печати. Изменения, вносившиеся в финальный вариант, связаны: 1) с совершенствованием орфографии, которая стала почти полностью соответствовать осетинской фонетике; 2) с правкой текста, переведенного с грузинского языка, по другим версиям Четвероевангелия; 3) с исправлением смысловых ошибок; 4) с заменой ключевых терминов; 5) со стилистическим совершенствованием перевода, с учетом грамматики осетинского языка.

Динамику переводческого процесса можно проследить, сравнивая не только «петербургскую» и «московскую» версии, но и отрывки из Священного Писания, представленные в других переводах И. Ялгузидзе — Литургии Иоанна Златоуста (М., 1821) и кратком Требнике (М., 1824).

Следует отметить, что не все внесенные изменения поддаются однозначной интерпретации. В частности, в окончательной версии стала еще более заметна тенденция избыточного употребления одновременно полной и энклитической форм личных местоимений, отмеченная еще Дз. А. Гугкаевым (О жизни и деятельности Ивана Ялгузидзе // *Известия ЮОНИИ*. Вып. VII, 1955. С. 317).

THE FINAL DRAFT OF THE OSSETIAN VERSION OF THE FOUR GOSPELS (1823) FROM THE COLLECTION OF THE RUSSIAN STATE ARCHIVE OF ANCIENT DOCUMENTS

The oldest Ossetian version of the Four Gospels translated in 1820-1823 by Ioane Ialghuzidze is represented in three manuscripts stored in archival collections in Moscow, St. Petersburg and Tbilisi. However, the final draft (now in the Russian State Archive of Ancient Documents — RGADA) submitted for publication to the Moscow Synodal printing house remained unknown to specialists for a long time. It was only in 1961 when V. N. Gamrekeli reviewed this manuscript; then in 1963 it was discovered by A. G. Shanidze who published a brief report and photographs of two fragments (A page from the history of Georgian-Ossetian cultural relations (Georgian-Ossetian book of 1823) // *მაგნე* (Bulletin) of the Department of social sciences of the Academy of Sciences of the Georgian SSR. Vol. 16, No. 1, 1964. Pp. 170-175). Despite this, scholars have never studied this manuscript, which differs significantly from the much better known "Petersburg" draft.

A preliminary analysis of the Moscow manuscript makes it clear how great was the work done by I. Ialghuzidze, his consultants and informants in preparing the Four Gospels for publication. The changes include: 1) Improving the alphabet and spelling to make it more consistent with Ossetian phonetics; 2) Bringing the text translated from Georgian closer to other versions; 3) Correcting semantic errors; 4) Replacing some key terms; 5) Improving the stylistic quality of the translation, in accordance with Ossetian grammar.

The dynamics of the translational process can be analyzed by comparing not only "Petersburg" and "Moscow" drafts, but also by taking into account passages from the Bible in other books translated by I. Ialghuzidze, namely the Liturgy of John Chrysostom (Moscow, 1821) and the Book of Needs (Moscow, 1824).

However one has to admit that not all of the changes made for the final redaction could be easily explained. E.g. the unexpected simultaneous use of both full and clitic forms of personal pronouns, noted already by Dz. A. Gugkaev in his paper "On the life and works of Ioane Ialghuzidze" (*Bulletin of the South Ossetian Research Institute*. Issue VII, 1955. P. 317).

ედომერ ბალათური

თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
დოქტორანტი

იბორ კეკელია

ფოთის N15 საჯარო სკოლის ისტორიის წამყვანი პედაგოგი,
ისტორიის დოქტორი
თბილისი, საქართველო

სამეგრელოს მცირე და საშუალო ქალაქების სოციალურ-ეკონომიკური ბუნებრივების ისტორიიდან XIX საუკუნის რეფორმისშემდგომ პერიოდში

(ახალსენაკის ბაზარი და განაპიხა სოფლები)

რეფორმის მომდევნო ხანის საქართველოში სოფლის მეურნეობის უმეტესი დარგების საქონლიანობა აღწევდა კაპიტალიზმისათვის დამახასიათებელ მაღალ დონეს. საჯარო მიწათმოქმედების განვითარებისა და დარგობრივი სპეციალიზაციის გაღრმავების პარალელურად ფართოდებოდა შიდა ბაზარი. იზრდებოდა როგორც საშინაო, ისე საგარეო ვაჭრობის ბრუნვა. საქონელწარმოებისა და მიმოქცევის პროცესში მეტ-ნაკლებად საქართველოს ყველა რაიონი მონაწილეობდა. სამეგრელოს სამთავროს საშინაო ვაჭრობაში ინტენსიურად იყო ჩაბმული ზუგდიდი, ანაკლია, სენაკი, სუჯუნა და სხვა პუნქტები. მუდმივი ბაზრობის გარდა, როგორც საშინაო ვაჭრობის ფორმა, ძველთაგანვე ცნობილი იყო საკვირაო და საპარასკევო ბაზრობები, რაც დამახასიათებელი იყო გვიანდელი პერიოდისთვისაც. ბაზრობები იმართებოდა სამეგრელოს შემდეგ პუნქტებში – სენაკში, სუჯუნაში, ბანდასა და სხვაგან.

XIX ს-ის 70-იანი წლებიდან ეროვნული ბაზრის განმტკიცების, ძირითადად, ქვემო სამეგრელოს სოფლის მეურნეობისა და შინამრეწველობის პროდუქციის რეალიზაციის საქმეში აქტიურად მონაწილეობდა **ახალსენაკი**, როგორც ქვემო სამეგრელოს მნიშვნელოვანი სავაჭრო-სახელოსნო პუნქტი. ახლადწარმოქმნილი დასახლების სავაჭრო-სახელოსნო ცენტრად გარდაქმნას ხელს უწყობდა მისი ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა. იგი სენაკის მაზრის შუა ადგილზე მდებარეობდა, რის წყალობით აქ ბაზრობას საფუძველი ჩაეყარა XIX ს-ის 70-იანი წლებიდან. აქედან მოყოლებული, იგი დასავლეთ საქართველოს ეკონომიკური ცხოვრების ყურადღების ცენტრში მოექცა. აქვე იქნა გადმოტანილი სამაზრო ცენტრი.

ახალსენაკში გაჩაღებული ვაჭრობა აქაურ მედუქნეებს და მიკიტნებს დიდ შემოსავალს აძლევდა. დაბის ცენტრში, სახმელეთო გზის გასწვრივ, ჩამწკრივებული იყო სავაჭრო და საბაზრო ნაგებობანი. ახალსენაკი წარმოადგენდა ეკონომიკური და კულტურულ-საგანმანათლებლო ცხოვრების ცენტრს, სახელოსნო და სავაჭრო სანარმოებით, ბაზრით, მწკრივად განლაგებული ფიცრული ნაგებობებით და ათეულობით კერძო მობინადრეთა შენობებით. დაბას სიცოცხლეს ჰმატებდა ბაზრობა. აქ იყო ახლომახლო სოფლების მცხოვრებთა სავაჭრო ადგილი. აქ მოდიოდნენ ვაჭრები აბაშიდან, მარტვილიდან, ბანძიდან, ძველი სენაკიდან, თეკლათიდან, სახარბედიოდან, მენჯიდან, ნოსირიდან, ისულიდან, ძონძირიდან, რეკიდან, ხონიდან, სუჯუნიდან და სხვ.

ფრანგი მეცნიერ-არქეოლოგისა და საზოგადო მოღვაწის – ბარონ დე ბაის (1853-??) მიერ 1902 წელს გამოცემულ წიგნში (“იმერეთში”) გვხვდება მეტად საინტერესო ეთნოგრაფიული, ისტორიულ-გეოგრაფიული და სხვა ფაქტობრივი ხასიათის მასალა ახალსენაკზე. ნაშრომს თან ერთვის ფოტო-ილუსტრაციებიც. იმერეთიდან ახალსენაკში (დედანში წერია ნოვო-სენაკი) წავედი სამეგრელოს გასაცნობად კი არა, მეგრელების სანახავად, – წერს ბარონი დე ბაი, – ახალსენაკში ცხოვრობს სამი ათასი მეგრელი. მე იქ მოვხვდი ბაზრობის დღეს და შესაძლებლობა მომეცა, სურათი გადამეღო ნიშანდობლივი და საინტერესო სახეებისათვის. თავყრილობებში ქალები ნაკლებად ჩანან. სამაგიეროდ მამაკაცთა რა ლამაზი სახეებია. უმრავლესობას თანდაყოლილი ხელოვნებითა და გემოვნებით თავზე ყაბალახი ისე ახურავს, რომ მათ ნაკვთებს მოუხდეს. ღარიბ გლეხებს რაღაც ბლუზისმაგვარი ასხიათ, ხოლო შეძლებული გლეხები და თავად-აზნაურები ატარებენ ჩოხას.

ინტერესს იწვევს ის გარემოება, რომ სენაკელები სახელოსნოებს ფლობდნენ სხვა დასახლებულ პუნქტებში, სადაც ვაჭრობა იყო განვითარებული. ასე, მაგალითად, 1888 წლის სამრეწველო და სავაჭრო დაწესებულებათა გენერალური შემოწმების ჟურნალების მიხედვით ხონში 128 სახელოსნო იყო. ექვსი წლის მანძილზე სახელოსნოთა რაოდენობა ერთიორად გაზრდილა. ხონში მდებარე სახელოსნოების მფლობელთა ნახევარი ხონის ახლომახლო სოფლებიდან და აღმოსავლეთ სამეგრელოდან მოსული პირები იყვნენ. 1887 წლის მონაცემებით 128 სახელოსნოდან 66 ჩამოსულ პირებს ეკუთვნოდათ. მათ შორის 3 ჯიხაიშელი იყო, 1 – ზუგდიდელი, 2 – სენაკელი, 2 – აბაშელი, 2 – ქუთაისელი და ა. შ.

ახალსენაკში სავაჭრო საქმიანობას ეწეოდნენ ს. ნატოჩაოში მცხოვრები ვაჭრები – მუთუნია და მაქსიმე მისაბიშვილები. გაზეთ „ელვის“ 1909 წლის №6-ში დასახელებულია ახალსენაკელი ვაჭარი გრიგოლ ძიძიგური, რომელსაც სენაკში ვაჭრების პრისტავობა ბრალდებოდა. მდიდარი და წარმატებული ვაჭარი ყოფილა ილარიონ გრიგოლის ძე სიჭინავა. მას პირველი გილდიის ვაჭრის სტატუსი ჰქონდა. ახალსენაკში, ფოთსა და სოხუმში დუქნების მფლობელს თანამშრომლობა უხდებოდა რუსეთისა და საზღვარგარეთის ზოგიერთი დიდი სავაჭრო ქალაქის საქმიან წრეებთან და მოხელეებთან.

EDISHER BAGHATURIA

Tbilisi Ivane Javakhishvili State University

PhD student

IGOR KEKELIA

The leading history teacher of N15 Public School of Poti,

Doctor of History

Tbilisi, Georgia

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED TOWNS IN SAMEGRELO DURING THE POST-REFORM PERIOD OF THE XIX CENTURY - I

(The Bazaar in Akhalsenaki and Nearby Villages)

In post-reform Georgia, the productivity of most branches of agriculture reached a high level characteristic of capitalism. This was accompanied by the development of commercial agriculture and deepening sectoral specialization, leading to an expansion of the domestic market. Both domestic and foreign trade turnover experienced significant growth. Almost all regions of Georgia actively participated in the production and circulation of goods. Zugdidi, Anaklia, Senaki, Sujuna, and other locations played a pivotal role in the domestic trade of Samegrelo principality. In addition to the permanent markets, Sunday and Friday markets were well-known since ancient times and continued to be prevalent in the later period. Fairs were also held in various points of Samegrelo, including Senaki, Sujuna, Bandza, and other places.

Since the 1870s, Akhalsenaki has played a pivotal role as a significant trading and artisanal center in Kvemo (lower) Samegrelo, actively contributing to the expansion of the national market, particularly in the trade of agricultural and home industry products from the region. Its advantageous geographical location played a key role in the evolution of this newly established settlement into a bustling trade and workshop hub. Positioned at the heart of the Senaki yezd (administrative division in Russian Empire), it became the foundation for the market's establishment in the 1870s, subsequently becoming the focal point of economic activity in Western Georgia. As a result, the yezd center was relocated here.

The commerce that flourished in Akhalsenaki brought substantial income to local merchants and craftsmen. The town's central area, along the central road, was adorned with shopping and market buildings, making Akhalsenaki the core of economic and cultural-educational life. It boasted numerous workshops, trade enterprises, a market, rows of wooden buildings, and dozens of private residences. The market breathed new life into the township and served as the primary trading hub for residents of nearby villages. Merchants from Abasha, Martvili, Bandza, Dzveli Senak, Teklati, Sakharbedio, Menji, Nosiri, Isula, Dzondziri, Reka, Khoni, Sujuna, and other regions frequented this vibrant trading center to engage in commercial activities and exchange goods.

In the book "Imereti," published in 1902 by the French scientist-archaeologist and public figure, Baron de Baye (1853-??), we encounter fascinating ethnographic, historical-geographical, and other factual information about Akhalsenaki. The paper is supplemented with photo illustrations. Baron de Baye visited Akhalsenaki (referred to as Novo-Senak in the book), not specifically to explore Samegrelo but to observe the Megrelians. According to the Baye's account, around three thousand Megrelians resided in Akhalsenaki. During his visit on market day, he had the opportunity to capture images of noteworthy and interesting individuals. While women were seldom seen in gatherings, the men exhibited beautiful faces, often covering their heads with kabalakh, a traditional headgear, suited to their features. The less affluent peasants wore something resembling a blouse, while the more prosperous peasants and nobles donned chokhas, a distinctive traditional attire.

It is intriguing to note that the people of Senaki (Senakeli) possessed workshops in other settlements where trade was thriving. For instance, in 1888, records from a general inspection of industrial and commercial establishments indicated the presence of 128 workshops in Khoni, which doubled in number over six years. Half of the workshop owners in Khoni hailed from nearby villages of Khoni and East Samegrelo. As per data from 1887, 66 out of 128 workshops were owned by non locals, including 3 from

Jikhaishi, 1 from Zugdi, 2 from Akhalsenaki, 2 from Abasha, 2 from Kutaisi, and others. A few merchants from Akhalsenaki were mentioned in various sources.

Notably, in the newspaper "Elva" No. 6 of 1909, Grigol Dzidziguri, a merchant from Akhalsenaki, was named and accused of favoring merchants in Senaki. Grigol Sichinava, son of Ilarion, was recognized as a wealthy and successful merchant with the status of a merchant of the first guild. He owned shops in Akhalsenaki, Poti, and Sukhumi, and collaborated with business circles and officials from prominent trading cities in Russia and abroad.

БЕГУЕВ СУЛЕЙМАН А.

Старший преподаватель кафедры истории

Чеченской Республики ФГБОУ ВО

«Чеченский государственный университет

им. А.А. Кадырова»

Грозный, Чеченская Республика

СЕМЬЯ КАК ИНСТИТУТ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ ЧЕЧЕНЦЕВ

Среди всех социальных институтов семья чеченцев всегда была и остается ее важнейшей социальной единицей и формой организации личного быта. А в условиях традиционных чеченских обществах, еще не до конца определившихся в своих функциях политических институтов, семья играла роль универсального института, сконцентрировавшего всю совокупность общественных отношений. Она выступала мощным рычагом, механизмом социализации и защиты члена общества, основным каналом подключения человека к общественному целому.

Научно-технический и социальный прогресс, наступление западной урбанистической культуры, основанную на принципах унифицированной всеобщности, с одной стороны, создав возможности приобщения к мировому информационному пространству, с другой стороны, привнес серьезную угрозу потери ценностей этнического самосознания, разрушения традиций и нравственных устоев народов.

Сегодня духовная жизнь этносов, в том числе и чеченцев, поставлена перед необходимостью осмысления и нового прочтения своего прошлого, его обновления в настоящем. Это требует возвращения исторической памяти и восстановления забытых традиций и обычаев, несущих положительное нравственное богатство. Ведь нравственное наследие – это и есть то реальное богатством, то наследие прошлого, которое способно и в новых условиях сыграть свою главную роль – сохранить этническую идентичность, консолидировать чеченское общество. А это и есть главные задачи развития чеченского общества.

Нравственное воспитание играет огромную роль в духовном обогащении человека. Особенно в процессе его социализации, то есть, становления личности. Но ни одно поколение не начинает жизнь с чистого листа.

Извлечь из нравственных ценностей прошлых эпох сконцентрированную в них творческую энергию, превратить ее в духовное богатство современного общества – таково предназначение современной семьи, только ей под силу выполнение этой ответственной и нелегкой задачи. В этой непростой ситуации, на наш взгляд, необходимо глубокое – научное, политическое, психологическое, нравственное и т.д.

BEGUEV SULEIMAN A.

Senior Lecturer, Department of History
Chechen Republic Federal State Budgetary Educational Institution
of Higher Education
"Chechen State University them. A.A. Kadyrov"
Grozny, Chechen Republic

THE FAMILY AS AN INSTITUTION OF MORAL EDUCATION OF CHECHENS

Among all social institutions, the Chechen family has always been and remains its most important social unit and form of organization of personal life. And in the conditions of traditional Chechen societies, which had not yet fully defined their functions of political institutions, the family played the role of a universal institution that concentrated the whole set of social relations. She acted as a powerful lever, a mechanism for socialization and protection of a member of society, the main channel for connecting a person to the social whole.

Scientific, technical and social progress, the advent of Western urban culture based on the principles of unified universality, on the one hand, creating opportunities for familiarization with the world information space, on the other hand, introduced a serious threat of loss of values of ethnic identity, destruction of traditions and moral foundations of peoples.

Today, the spiritual life of ethnic groups, including Chechens, is faced with the need to comprehend and re-read their past, its renewal in the present. This requires the return of historical memory and the restoration of forgotten traditions and customs that carry positive moral wealth. After all, the moral heritage is the real wealth, the legacy of the past, which is able to play its main role in the new conditions – to preserve ethnic identity, consolidate Chechen society. And these are the main tasks of the development of Chechen society.

Moral education plays a huge role in the spiritual enrichment of a person. Especially in the process of his socialization, that is, the formation of a personality. But no generation starts life from scratch.

To extract the creative energy concentrated in them from the moral values of past eras, to turn it into the spiritual wealth of modern society – this is the purpose of the modern family, only it can fulfill this responsible and difficult task. In this difficult situation, in our opinion, a deep scientific, political, psychological, moral, etc. is needed.

ნაირა ბეკიევი

ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა
სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ხელმძღვანელი
თბილისი, საქართველო

თანე იალღუზიძე-ბაბარაევის მისიონერული მოღვაწეობის ისტორიიდან

დღემდე შეუსწავლელია ოსი სასულიერო მოღვაწის, პედაგოგის, მწერლის, მთარგმნელის, გადამწერის, საზოგადო მოღვაწის მემკვიდრეობა. გამოსაკვლევი ქართულიდან ოსურ ენაზე თარგმნილი უნიკალური სასულიერო წიგნების მისეული თარგმანები.

ასევე განსაკუთრებით საყურადღებოა იოანე იალღუზიძის მისიონერული მოღვაწეობა, რომელზეც ჩვენს ნაშრომში ვამახვილებთ ყურადღებას.

როგორც საქართველოს საარქივო ფონდებში დაცული ჩანაწერებიდან ირკვევა, საკმაოდ დიდ წინააღმდეგობებს აწყდებოდნენ სასულიერო პირები ეკლესია-მონასტრების მშენებლობის პროცესში. ბევრგან ადგილობრივი მცხოვრებნი თუ სხვა პირები სასტიკ წინააღმდეგობას უწევდნენ მათ.

ნაშრომი ეფუძნება საქართველოს ცენტრალურ-ისტორიული არქივის მონაცემებს, რომლებშიც მრავლადაა დაცული იოანე იალღუზიძისა და სხვა სასულიერო პირთა ხელნაწერი რაპორტე-

ბი. ამ რაპორტების შემდგენნი ხშირად უჩივიან უსახსრობასაც, რისი მიზეზითაც ჭიანურდებოდა საეკლესიო ნაგებობათა მშენებლობა. მიუხედავად ამისა, შეიძლება დაბეჭდვით ითქვას, რომ იოანე იალღუზიძეს დიდი წვლილი შეუტანია სასულიერო კერების აღმშენებლობის საქმეში. შუფასებელია მისი მისიონერული მოღვაწეობა ეკლესია-მონასტრების მშენებლობისა და აღდგენის საქმეში.

NAIRA BEPIEVI

Doctor of Philology, Professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Head of the Scientific Research Center of Georgian-Ossetian Relations

Tbilisi, Georgia

FROM THE HISTORY OF THE MISSIONARY ACTIVITIES OF IOANE IALGHUZIDZE-GABARAEV

The heredity of the Ossetian cleric, teacher, writer, translator, copyist, and public figure is still unexplored. The unique religious books translated by him from Georgian to Ossetian language are to be investigated.

The missionary activities of Ioane Ialghuzidze, which we focus on in our paper, is also particularly noteworthy. As it is clear from the records preserved in the archival funds of Georgia, the clergy faced quite a lot of objections in the process of building churches and monasteries. In many places, local residents and other people fiercely resisted them.

The paper is based on the data of the Central-Historical Archive of Georgia, which contains many handwritten reports of Ioane Ialghuzidze and other clergymen. The authors of these reports often complain about the lack of funds, which delayed the construction of church buildings. Nevertheless, it can be safely said that Ioane Ialghuzidze made a great contribution to the construction of religious centers. His missionary activities in the construction and restoration of churches and monasteries is invaluable.

БЕССОЛОВА ЕЛЕНА Б.,

доктор филологических наук, профессор

Владикавказ, Россия

О МЕЖЪЯЗЫКОВОМ АТЛАСЕ КАВКАЗСКОГО АРЕАЛА

Выявление культурных влияний и «единого в существенных чертах культурного мира» (В.И. Абаев) способствовало бы уловить дух и особенности черт этой культуры, отложившихся в лексике народов, проживавших в языковом ареале Иран-Кавказ-Анатолия.

Ареальное взаимодействие языков, процесс языковых контактов обусловлено временем и пространством. Проблема означенная как историко-географическая, так и социальная, психологическая, играют в ней роль и религиозное влияние, и фактор престижа, – что мотивирует применение комплексного интернационального анализа, учитывающего данные не только языка, но и мифологии, этнологии, археологии, социологии, истории и других наук.

Показателем этого мира являются слова местного кавказского происхождения и заимствования, распространение которых ученые объясняют внутренней жизнью кавказских народов, их тяготением к культурному единству, в котором так нуждаемся мы сегодня (Г. Ахвледиани, М. Андроникашвили, Г. Цулая).

Отследить историческое движение заимствований, стандартизацию их фонетического облика, причины стабилизации того или иного заимствования, хронологизацию этих процессов в их взаимосвязи возможно «только в разновременном плане» (Н. Дмитриев).

Исследование заимствований явит собой неоценимый комментарий к истории народов и к истории культуры, определит направления культурного влияния.

BESSOLOVA ELENA B. ,

*Doctor of Philology, Professor
Vladikavkaz, Russia*

ABOUT THE INTERLANGUAGE ATLAS OF THE CAUCASIAN AREA

The Identification of cultural influences and “a cultural world united in its essential features” (V.I. Abaev) would help to capture the spirit and characteristics of the features of this culture deposited in the vocabulary of the peoples living in the linguistic area of Iran-Caucasus-Anatolia.

The areal interaction of languages, the process of language contacts, is determined by time and space. The problem indicated is both historical and geographical, as well as social and psychological, both religious influence and the factor of prestige play a role in it, which motivates the use of complex international analysis, taking into account data not only of language, but also of mythology, ethnology, archeology, sociology, history and other sciences.

An indicator of this world are words of local Caucasian origin and borrowing, the spread of which scientists explain by the internal life of the Caucasian peoples, their attraction to cultural unity, which we so need today (G. Akhvlediani, M. Andronikashvili, G. Tsulaia).

It is possible to trace the historical movement of borrowings, the standardization of their phonetic appearance, the reasons for the stabilization of this or that borrowing, and the chronologization of these processes in their interrelation “only in multi-temporal terms” (N. Dmitriev).

The study of borrowings will provide an invaluable commentary on the history of peoples and the history of culture, and will determine the directions of cultural influence.

БЕСОЛОВ АРИСТАРХ В. ,

*историк и этнолог, аспирант Исторического факультета
Северо-Осетинского государственного университета
им. К.Л. Хетагурова.
Владикавказ, Россия.*

БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б.

*архитектуровед-ориенталист и византолог, педагог вуза,
профессор и член-корреспондент МААМ, советник РААСН,
Почетный архитектор Российской Федерации,
Владикавказ, Россия.*

АРХИТЕКТУРНЫЕ ТРАДИЦИИ СРЕДНЕВЕКОВОЙ АЛАНИИ КАК ОСНОВА ТВОРЧЕСКОЙ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ ТИПОВ И ФОРМ В СОВРЕМЕННОМ ХРИСТИАНСКОМ ХРАМОСТРОЕНИИ НА ТЕРРИТОРИИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КАВКАЗА И СРЕДНЕГО ПРЕДКАВКАЗЬЯ

К проблеме постижения исторического наследия и современные тенденции его истолкования*

Пreamбула. Конец XX – первая четверть XXI века ознаменован крупнейшими политическими событиями и социальными потрясениями, круто изменившими не только направленность экономического развития страны, но также отразившиеся на идеологии общества и государства и, как следствие, на характере материальной и духовной культуры того или иного народа Российской Федерации. Вновь у людей появилось огромное желание, даже потребность быть ближе к Господу Богу, при каждой возможности обращаться к нему, посещать церковь и находиться в монастыре, просто помолиться ради благополучия наших детей, отважных сыновей, во имя мира и благодати на Земле.

I. Ираноязычные индоевропейские племена аланы и страна Алания как гуманная среда воцарения восточно-христианской религии. Важно отметить, что коренные горские племена Центрального Кавказа, а именно нынешней Северной и Южной Осетии, Балкарии и Карачая, то есть исторической Алании, начиная с эпохи раннего средневековья воспринимало христианскую религию, но отнюдь не из Картли – географической, исторической, этнокультурной провинции Восточной Грузии, и даже не из Византии. Фактически нынешний Северо-Кавказский федеральный округ России, а еще точнее **историческая Алания является древнейшим очагом христианства во всей России.**

II. Время и процесс восприятия аланским обществом и государством восточно-христианской религии. Живыми свидетелями безмолвного раннехристианского средневековья являются уцелевшие в той или иной степени сохранности редчайшие памятники зально-сводчатой и центрально-купольной архитектуры, а также малоизвестные труды православного духовенства, отечественных и иностранных востоковедов, преимущественно кавказоведов, в которых рассматриваются и вопросы о времени христианизации армян, агван, грузин, абхазов, аланов и адыгов. Кстати, относительно времени принятия христианства народами и государствами раннесредневекового Кавказа, в частности Аланией, еще не было сказано веского слова компетентными российскими и зарубежными религиоведами, ориенталистами, прежде всего кавказоведами, и византологами.

III. О принципиальной значимости композиции, структуры, образа и стиля архитектуры зально-сводчатых и центрально-купольных храмов Алании эпохи раннего и зрелого средневековья. Весьма показательно, что успехи развития христианства на Северном Кавказе получили отражение в уставе императора Льва Мудрого (894 – 911гг.), где упоминается об Аланской митрополии. Невольно возникает вопрос: могла ли в конце IX века, а может быть и гораздо раньше, функционировать митрополия без наличия культовых сооружений, без храмов и церквей на территориях ее приходов? И возможно ли такое вообще? Это парадокс или нонсенс, или как же иначе понять?

Между прочим, некоторые исследователи сводчатых и купольных храмов – светочей Восточного христианства в горах Северного Кавказа, относят время возникновения храмов купольной архитектуры Западной Алании к эпохе Юстиниана Великого и последующего времени (VI – XI вв.).

IV. Угасание традиционного верования по причине интенсивного расцвета восточно-христианской религии на Центральном Кавказе в эпоху зрелого средневековья. Со второй половины IX и до середины XI веков в государственном образовании Алания наступил расцвет восточно-христианской религии и культовой архитектуры. Именно за указанный период времени, то есть на протяжении двух веков продолжалось строительство каменных центрально-купольных храмов на территории Западной Алании, где находилась также митрополия Аланской Апостольской церкви, и каменных зально-сводчатых храмов на территории Восточной Алании. Опытного специалиста, представителя и знатока фундаментального архитектуроведения не может не восхищать архитектурное различие всех морфотипов культовых сооружений единой Алании эпохи раннего и зрелого средневековья.

V. Методологические основы, научно-теоретические проблемы и творческие принципы сохранения существующих храмов и воссоздания прежнего образа развалившихся памятников культовой архитектуры Алании эпохи раннего и зрелого средневековья. Важно отметить, после исчезновения алан с исторической арены и появления на той же территории новых этносов, христианская традиция окончательно исчезла вместе с ними, т. е. не получила дальнейшего развития в иной этнической среде. Более того, у осетин с новой силой стали пробиваться ростки древней языческой идеологии и культуры и то же самое аналогично происходило у балкарцев и карачаевцев, которые, этнически не являясь потомками тюрков, но почему-то перешли на тюркский язык. К тому же, в XIX веке, наряду с ингушами и чеченцами, вроде бы приняли исламскую идеологию, хотя до конца XX века эти горские народности не имели ни мечетей, ни минаретов и не совершали намаз.

VI. О мастерах зодчества и специфике архитектурных морфотипов храмов Центрального Кавказа, присущих им свойствах творческой преемственности и эстетического своеобразия. Судя по специфическим особенностям архитектуры и строительной техники культовых сооружений можно полагать, что сохранившиеся до наших дней сводчатые храмы Восточной Алании были возведены одной строительной артелью, а купольные храмы Западной Алании возводились разными мастерами архитектуры и строителями-каменщиками: храм Сенты – одними, храм Шоана –

другими, храмы Нижнего Архыза – третьими. Однако, несмотря на это, все эти храмы отличаются внутренним единством: соразмерностью частей и целого, пропорциональным соотношением всех составляющих архитектурный организм, художественной гармонией построения архитектурного облика.

Просим обратить внимание на то, что идентичные принципы создания лаконичных и строгих архитектурных форм свойственны как склеповым, так и башенным сооружениям Центрального Кавказа, что является свидетельством творческой преемственности ведущих черт языческих архитектурно-строительных традиций в процессе формирования и развития восточно-христианского архитектурного койне.

VII. Историко-культурное наследие Алании как свидетель конкретной эпохи и показатель уровня материального благополучия и духовного состояния его создателей. Если выразиться более кратко, наша мысль такова: памятники истории и культуры, в частности, архитектуры, это не просто сооружения, а подлинное достояние народа, это национальные ценности разных исторических эпох. В них синтезировано знание, талант и титанический труд наших далеких предков. Центрические жилища и святилища, склеповые и башенные сооружения, и Нузальская усыпальница, и Зругский храм, и Татартупский минарет, и храм Тхоба-Ерды, и Сентийский храм, а также и многие другие памятники средневековой архитектуры и строительной техники являются оригинальным и самостоятельным явлением национальной, региональной, российской и мировой художественной культуры.

VIII. Архитектурное наследие средневековой Алании и актуальные аспекты важности и значимости его сохранения Вопреки существующей ныне ситуации по отношению к памятникам архитектуры в национальных республиках Северного Кавказа, архитектурное наследие раннесредневековых алан, ныне сосредоточенное на территории Республик Северной и Южной Осетии, Ингушетии и Чечни, Кабардино-Балкарии и Карачаево-Черкессии, должно быть на официальном уровне объявлено национальным приоритетом, при этом полагая, что непосредственный контакт с древностями станет одним из могучих средств формирования и сохранения этнического, национального самосознания, одним из важных путей самоидентификации этноса, как создателя художественных шедевров, так и носителя архитектурных традиций **для современности.**

Р е з ю м е. В связи с активизацией строительства новых церквей, храмов и соборов в 1990-х годах во многих странах архитекторы приступили к поиску и выбору новых художественных направлений. Все же настала пора возводить храмы и мечети, не заимствуя их из роскошных архитектурных увражей, альбомов и атласов, а создавать культовые произведения в духе современного времени и соответствующего социального заказа. Повторять известные композиции памятников монументальной культовой архитектуры эпохи средневековья и нового времени нет никакого смысла в новейшую эпоху.

Полное отсутствие нитей творческой преемственности традиций аланского храмостроительства во вновь возводимых церковных сооружениях на территории Северной Осетии объясняется тем, что вовсе не учитываются запросы местного населения, или иначе, остается без внимания **социальная потребность** осетинского этноса, и поэтому для удовлетворения **социального заказа** правительство республики по сей день не располагает соответствующей **строительной программой.** Если бы существовала грамотно разработанная строительная программа по размещению и характеру архитектуры возводимых культовых сооружений, то осетины имели бы теперь возможность молиться в храмах национальных по образу и восточно-христианских по содержанию. Древний этнос, имеющий свое христианское архитектурное наследие, продолжает строить храмы в навязываемых извне архитектурных стилях.

BESOLOV ARISTARKH V.

*historian and ethnologist, graduate student
of the Faculty of History North Ossetian
State University named after K.L. Khetagurov.
Vladikavkaz, Russia.*

BESOLOV VLADIMIR B.

*orientalist architect and byzantologist, university
teacher, professor and corresponding member of MAAM,
advisor to the RAASN, Honorary Architect of the Russian Federation,
Vladikavkaz, Russia.*

ARCHITECTURAL TRADITIONS OF MEDIEVAL ALANYA AS THE BASIS FOR THE CREATIVE CONTINUITY OF TYPES AND FORMS IN MODERN CHRISTIAN CHURCH BUILDING IN THE CENTRAL CAUCASUS AND THE MIDDLE CAUCASUS

On the problem of comprehension of historical heritage and modern trends in its interpretation

The preamble. The end of the XX – first quarter of the XXI century was marked by major political events and social upheavals that dramatically changed not only the direction of the country's economic development, but also reflected on the ideology of society and the state and, as a result, on the nature of the material and spiritual culture of a particular people of the Russian Federation. Once again, people have a great desire, even a need, to be closer to the Lord God, to turn to him at every opportunity, to attend church and stay in a monastery, just to pray for the welfare of our children, brave sons, in the name of peace and grace on Earth. **I. The Iranian-speaking Indo-European tribes of the Alans and the country of Alanya as a humane environment for the establishment of the Eastern Christian religion.** It is important to note that the indigenous mountain tribes of the Central Caucasus, namely present-day North and South Ossetia, Balkaria and Karachay, that is, historical Alanya, have been accepting the Christian religion since the early Middle Ages, but by no means from Kartli - the geographical, historical, ethnocultural province of Eastern Georgia, and not even from Byzantium. In fact, the current North Caucasian Federal District of Russia, or more precisely historical Alanya, is the oldest center of Christianity in all of Russia.

II. The time and the process of perception by the Alan society and the state of the Eastern Christian religion. Living witnesses of the silent early Christian Middle Ages are the rarest monuments of the vaulted and central domed architecture that have survived to one degree or another, as well as little-known works of the Orthodox clergy, domestic and foreign Orientalists, mainly Caucasian scholars, which also consider questions about the time of the Christianization of Armenians, Aghvan, Georgians, Abkhazians, Alans and Adygs. By the way, regarding the time of the adoption of Christianity by the peoples and states of the early medieval Caucasus, in particular by Alanya, competent Russian and foreign religious scholars, orientalist, primarily Caucasian studies, and Byzantologists have not yet said a weighty word.

III. On the fundamental importance of the composition, structure, image and style of architecture of the vaulted and central domed temples of Alanya of the early and mature Middle Ages. It is very significant that the successes of the development of Christianity in the North Caucasus were reflected in the statute of Emperor Leo the Wise (894-911), which mentions the Alan Metropolis. The question involuntarily arises: could the metropolis function at the end of the IX century, and perhaps much earlier, without the presence of religious buildings, without temples and churches on the territories of its parishes? And is this even possible? Is this a paradox or nonsense, or how else to understand it? By the way, some researchers of the vaulted and domed temples – the lights of Eastern Christianity in the mountains of the North Caucasus, attribute the time of the emergence of the temples of the domed architecture of Western Alanya to the era of Justinian the Great and subsequent time (VI – XI centuries).

IV. The extinction of traditional beliefs due to the intense flourishing of the Eastern Christian religion in the Central Caucasus during the mature Middle Ages. From the second half of the IX to the

middle of the XI centuries, the Eastern Christian religion and religious architecture flourished in the public education of Alanya. It was during this period of time, that is, for two centuries, the construction of stone central domed temples continued on the territory of Western Alanya, where the metropolis of the Alan Apostolic Church was also located, and stone back-vaulted temples on the territory of Eastern Alanya. An experienced specialist, representative and expert in fundamental architectural studies cannot but admire the architectural difference of all morphotypes of religious buildings of the united Alanya of the early and mature Middle Ages.

V. Methodological foundations, scientific and theoretical problems and creative principles of preserving existing temples and recreating the former image of the collapsed monuments of religious architecture of Alanya of the early and mature Middle Ages. It is important to note that after the disappearance of the Alans from the historical arena and the appearance of new ethnic groups on the same territory, the Christian tradition finally disappeared with them, i.e. it did not receive further development in a different ethnic environment. Moreover, the Ossetians began to grow sprouts of ancient pagan ideology and culture with renewed vigor, and the same thing happened similarly among the Balkars and Karachays, who, ethnically not being descendants of the Turks, but for some reason switched to the Turkic language. In addition, in the 19th century, along with the Ingush and Chechens, they seemed to adopt an Islamic ideology, although until the end of the 20th century these mountain peoples had neither mosques nor minarets and did not perform prayer.

VI. About the masters of architecture and the specifics of the architectural morphotypes of the temples of the Central Caucasus, their inherent properties of creative continuity and aesthetic originality. Judging by the specific features of the architecture and construction equipment of religious buildings, it can be assumed that the vaulted temples of Eastern Alanya that have survived to this day were erected by one construction team, and the domed temples of Western Alanya were erected by different masters of architecture and builders-masons: Senta temple – by some, Shoan temple – by others, temples of Nizhny Arkhyz – by others. However, despite this, all these temples are distinguished by their inner unity: the proportionality of the parts and the whole, the proportional ratio of all the components of the architectural organism, the artistic harmony of the architectural appearance. Please pay attention to the fact that the identical principles of creating concise and strict architectural forms are characteristic of both crypts and tower structures of the Central Caucasus, this is evidence of the creative continuity of the leading features of pagan architectural and construction traditions in the process of formation and development of the Eastern Christian architectural coin.

VII. The historical and cultural heritage of Alanya as a witness to a specific era and an indicator of the level of material well-being and spiritual condition of its creators. To put it more briefly, our thought is as follows: historical and cultural monuments, in particular, architecture, are not just buildings, but the true heritage of the people, these are national values of different historical eras. They synthesize the knowledge, talent and titanic work of our distant ancestors. Centric dwellings and sanctuaries, crypts and tower structures, and the Nuzala tomb, and the Zruga Temple, and the Tatartup minaret, and the temple of Thoba-Yerdy, and the Sentinel Temple, as well as many other monuments of medieval architecture and construction equipment are an original and independent phenomenon of national, regional, Russian and world artistic culture.

VIII. The architectural heritage of medieval Alanya and current aspects of the importance and significance of its preservation, Contrary to the current situation in relation to architectural monuments in the national republics of the North Caucasus, the architectural heritage of the early medieval Alans, now concentrated on the territory of the Republics of North and South Ossetia, Ingushetia and Chechnya, Kabardino-Balkaria and Karachay-Cherkessia, should be officially announced At the same time, we believe that direct contact with antiquities will become one of the powerful means of forming and preserving ethnic and national identity, one of the important ways of self-identification of an ethnic group, both the creator of artistic masterpieces and the bearer of architectural traditions for modernity.

R e z u m e. Due to the intensification of the construction of new churches, temples and cathedrals in the 1990s in many countries, architects began to search and choose new artistic directions. Nevertheless, it is time to build temples and mosques, not borrowing them from luxurious architectural stained glass windows, albums and atlases, but to create cult works in the spirit of modern times and the

corresponding social order. There is no point in repeating the famous compositions of monuments of monumental cult architecture of the Middle Ages and modern times in the modern era.

The complete absence of threads of creative continuity of the traditions of Alan church building in newly erected church buildings on the territory of North Ossetia is explained by the fact that the requests of the local population are not taken into account at all, or otherwise, the social need of the Ossetian ethnic group remains ignored, and therefore, to meet the social order, the government of the republic still does not have an appropriate construction program. If there had been a well-designed construction program for the placement and nature of the architecture of the religious buildings being erected, then Ossetians would now have the opportunity to pray in national temples in the image and Eastern Christian in content. The ancient ethnic group, which has its own Christian architectural heritage, continues to build temples in externally imposed architectural styles.

БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б.

*Российский архитектуровед-ориенталист, педагог,
Северо-Кавказский Академический центр
Международной Академии архитектуры, г. Владикавказ,
профессор, член-корреспондент, зам. председателя по науке,
советник Российской Академии архитектуры и строительных наук,
Почетный архитектор Российской Федерации,
Владикавказ, Россия*

МЕСТО И РОЛЬ Г.Ф. ДЕБЕЦ В АНТРОПОЛОГИЧЕСКОМ ИЗУЧЕНИИ КОРЕННЫХ ГОРСКИХ НАРОДНОСТЕЙ БОЛЬШОГО КАВКАЗА И НАУЧНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЕГО ТРУДОВ

Антрополог Георгий Францевич Дебеч [24.11(07.12).1905, г. Томск – 19.01.1969, г. Москва] – сын француза-иммигранта, преподававшего французский язык в гимназиях города Томск. В 20-летнем возрасте успешно окончил Исторический факультет Иркутского государственного университета в июне 1925 года, защитив дипломную работу «Итоги и задачи доисторической археологии в Западном Забайкалье», выполненную под руководством профессора Б.Э. Петри. Начиная со студенческих лет, он одновременно учился в вузе и работал, а вскоре стал заведующим археологическим отделением в Иркутском государственном краеведческом музее. С 1926 г. переехал и обосновался в городе Ленинград (ныне – Санкт-Петербург), затем перебрался в город Москва.

В 1927 году выдержал испытания и поступил в аспирантуру Института антропологии МГУ, в том же году стал участником археологических работ Средне-Волжской экспедиции ГАИМК в Чувашии, организованной под руководством П. П. Ефименко. В 1931 году, после окончания аспирантуры, Г.Ф. Дебеч был принят на должность – старший научный сотрудник Института антропологии МГУ, преподавал на кафедре антропологии биологического факультета и кафедре археологии исторического факультета МГУ. В 1937 году ему была присвоена, без защиты диссертации, ученая степень кандидата биологических наук, в 1941 году он успешно защитил докторскую диссертацию на тему «Палеоантропология СССР». Сорокалетнему ученому и педагогу в 1944 году присвоено ученое звание профессора.

С 1929 года Г.Ф. Дебеч являлся организатором и участником, специалистом по археологии и антропологии во многих научных экспедициях, организованных на базе МГУ и АН СССР, которые занимались полевыми исследованиями почти во всех регионах Советского Союза. Ученый-антрополог, занимался изучением палеоантропологии и антропологии на территории Восточной Европы, Севера Евразии, Западной и Восточной Сибири, Дальнего Востока и Северо-Востока СССР (1929–1947гг.), а также на территории Кавказа и Средней Азии (1932–1933, 1950-е гг.), в Афганистане (1964–1967 гг.).

С 1943 года Г.Ф. Дебеч являлся сотрудником, а в 1965–1968 гг. – заведующим сектором антропологии Института этнографии АН СССР. В 1960–1968 гг. советский антрополог был избран и трудился на высоком посту – генерального секретаря, с 1968 г. и до самой смерти – вице-президента

Международного союза антропологических и этнографических наук (МСАЭН). Антрополог Г.Ф. Дебеч – кавалер Ордена Трудового Красного Знамени.

Выдающийся антрополог, ученый и педагог Г.Ф. Дебеч был женат на Надежде Петровне Дебеч, сотруднице Института языкознания АН СССР.

Научные интересы ученого-антрополога Г.Ф. Дебеч весьма обширны, охватывают много разных направлений. Антрополог Г.Ф. Дебеч является автором множества работ в области антропогенеза, палеоантропологии и этнической антропологии, расоведения и по антропологическому составу народов, населяющих СССР. Он собрал и обработал колоссальный по объему материал по древнему и современному населению Северной Евразии. Разрабатывал теоретические и методические проблемы расоведения; автор одной из известных расовых классификаций и антропологической карты мира.

В 1940 году он первым описал скелет неандертальского ребенка из палеолитической пещеры Тешик-Таш в Узбекистане, определил его место в системе ископаемых форм человека. Под руководством выдающегося специалиста по древнейшей истории П.П. Ефименко он также исследовал позднелитические находки в Костёнках и мезолитические костяки Крыма. Совместно с Ю.А. Дурново занимался осмыслением физического развития людей эпохи энеолита на территории Южного Туркменистана, где поныне ведутся большие и значимые для науки археологические раскопки и антропологические разыскания.

Стабильным научным интересом Г.Ф. Дебеча являлся вопрос о пранародах и проторасах в истории человечества. Определенное научное внимание он уделял изучению процессов брахицефализации и грацилизации. Впервые среди советских антропологов применил методику изучения дискретно-варьирующих признаков черепа.

Важной особенностью ученого является то, что во многих своих научных исследованиях он блестяще обосновал значение антропологического материала как исторического источника.

Антрополог Г.Ф. Дебеч в соавторстве с более молодым антропологом В.П. Алексеевым подготовил и издал научно-методическое пособие «Краниометрия. Методика антропологических исследований» (М.: Наука, 1964).

Однако для нас, наиболее значимый и важный интерес представляют научные труды Г.Ф. Дебеч по этнической антропологии племен и народов Кавказа, Передней и Средней Азии. В этом аспекте большое и принципиальное значение имеет его фундаментальное научное исследование «Палеоантропология СССР».

Важно отметить, что указанное обобщающее исследование - сугубо научный труд Г.Ф. Дебеча (1905-1969), не получил однозначную оценку у специалистов по антропологии племен и народов Кавказа. В связи с выходом в свет этого исследования следует отметить реально свершившийся факт: В.В. Бунак не то что не был согласен со многими положениями научного исследования своего коллеги, а гораздо раньше весьма четко выразил свои возражения по уточнению некоторых концепций автора монографии [1].

Вся суть проблемы сводится к тому, что Г.Ф. Дебеч полагал и был сторонником миграции племен на территорию горной и высокогорной зоны Большого Кавказа, даже не допуская варианта их автохтонного происхождения. Все же правы ученые, его современники, а также антропологи последующих поколений, так как они убедительно доказали именно то, что кавказионский антропологический тип, то есть коренные горские народности обеих склонов срединной зоны Большого Кавказа являются племенами и народностями автохтонного происхождения.

BESOLOV VLADIMIR B.

*Russian orientalist architect, teacher,
North Caucasus Academic Center International Academy of Architecture,
Vladikavkaz, Professor, Corresponding Member, Deputy Chairman for Science,
Advisor to the Russian Academy of Architecture and Building Sciences,
Honorary Architect of the Russian Federation,
Vladikavkaz, Russia*

THE PLACE AND ROLE OF G.F. DEBETS IN THE ANTHROPOLOGICAL STUDY OF THE INDIGENOUS MOUNTAIN PEOPLES OF THE GREATER CAUCASUS AND THE SCIENTIFIC SIGNIFICANCE OF HIS WORKS

Anthropologist Georgy Francievich Debets [11/24 (07.12).1905, Tomsk – 01/19/1969, Moscow] is the son of an immigrant Frenchman who taught French at gymnasiums in Tomsk. At the age of 20, he successfully graduated from the Historical Faculty of Irkutsk State University in June 1925, having defended his thesis "Results and tasks of prehistoric archaeology in Western Transbaikalia", carried out under the supervision of Professor B.E. Petri. Starting from his student years, he simultaneously studied at the university and worked, and soon became the head of the archaeological department at the Irkutsk State Museum of Local Lore. Since 1926, he moved and settled in the city of Leningrad (now Saint Petersburg), then moved to the city of Moscow.

In 1927, he passed the tests and entered the graduate school of the Institute of Anthropology of Moscow State University, in the same year he became a participant in the archaeological work of the Central Volga expedition of the GAIMK in Chuvashia, organized under the leadership of P. P. Efimenko. In 1931, after graduating from graduate school, G.F. Debets was hired as a senior researcher at the Institute of Anthropology of Moscow State University, taught at the Department of Anthropology of the Faculty of Biology and the Department of Archaeology of the Faculty of History of Moscow State University. In 1937, he was awarded, without defending his dissertation, the degree of Candidate of Biological Sciences, in 1941 he successfully defended his doctoral dissertation on the topic "Paleoanthropology of the USSR". The forty-year-old scientist and teacher was awarded the academic title of professor in 1944.

Since 1929, G.F. Debets has been an organizer and participant, a specialist in archaeology and anthropology in many scientific expeditions organized on the basis of Moscow State University and the USSR Academy of Sciences, which were engaged in field research in almost all regions of the Soviet Union. An anthropologist, he studied paleoanthropology and anthropology in Eastern Europe, Northern Eurasia, Western and Eastern Siberia, the Far East and Northeast of the USSR (1929-1947), as well as in the Caucasus and Central Asia (1932-1933, 1950s), in Afghanistan (1964-1967).

Since 1943, G.F. Debets was an employee, and in 1965-1968 – head of the Anthropology sector of the Institute of Ethnography of the USSR Academy of Sciences. In 1960-1968, the Soviet anthropologist was elected and worked in a high position – Secretary General, from 1968 until his death – Vice-president of the International Union of Anthropological and Ethnographic Sciences (ICAEN). Anthropologist G.F. Debets is a knight of the Order of the Red Banner of Labor.

The outstanding anthropologist, scientist and teacher G.F. Debets was married to Nadezhda Petrovna Debets, an employee of the Institute of Linguistics of the USSR Academy of Sciences.

The scientific interests of the anthropologist G.F. Debets are very extensive, covering many different areas. Anthropologist G.F. Debets is the author of numerous works in the field of anthropogenesis, paleoanthropology and ethnic anthropology, racial studies and on the anthropological composition of the peoples inhabiting the USSR. He collected and processed a colossal amount of material on the ancient and modern population of Northern Eurasia. He developed theoretical and methodological problems of racial studies; the author of one of the famous racial classifications and an anthropological map of the world.

In 1940, he was the first to describe the skeleton of a Neanderthal child from the Paleolithic Teshik-Tash cave in Uzbekistan, and determined its place in the system of human fossil forms. Under the guidance of an outstanding specialist in ancient history, P.P. Efimenko, he also studied the Late Paleolithic

finds in Kostenki and the Mesolithic bones of the Crimea. Together with Yu.A. Durnovo, he was engaged in understanding the physical development of people of the Eneolithic era in the territory of Southern Turkmenistan, where large and significant archaeological excavations and anthropological research are still being conducted.

G.F. Debetz's stable scientific interest was the question of the proto-peoples and proto-races in the history of mankind. He paid some scientific attention to the study of the processes of brachycephalization and gracilization. For the first time among Soviet anthropologists, he applied the method of studying discretely varying features of the skull.

An important feature of the scientist is that in many of his scientific studies he brilliantly justified the importance of anthropological material as a historical source.

The anthropologist G.F. Debets, in collaboration with the younger anthropologist V.P. Alekseev, prepared and published a scientific and methodological manual "Cranimetry. The methodology of anthropological research" (Moscow: Nauka, 1964).

However, for us, the most significant and important scientific works of G.F. Debets on the ethnic anthropology of the tribes and peoples of the Caucasus, the Near East and Central Asia are of great interest. In this aspect, his fundamental scientific research "Paleoanthropology of the USSR" is of great and fundamental importance.

It is important to note that this generalizing study is a purely scientific work by G.F. Debetz (1905-1969), and has not been unambiguously evaluated by specialists in anthropology of the tribes and peoples of the Caucasus. In connection with the publication of this study, a really accomplished fact should be noted: V.V. Bunak not only did not agree with many provisions of his colleague's scientific research, but much earlier very clearly expressed his objections to clarifying some concepts of the author of the monograph [1].

The whole essence of the problem boils down to the fact that G.F. Debets believed and was a supporter of the migration of tribes to the territory of the mountainous and high-altitude zone of the Greater Caucasus, even without allowing the option of their autochthonous origin. Nevertheless, scientists, his contemporaries, as well as anthropologists of subsequent generations are right, since they convincingly proved exactly that the Caucasian anthropological type, that is, the indigenous mountain peoples of both slopes of the middle zone of the Greater Caucasus are tribes and nationalities of autochthonous origin.

БИБАЕВА МАДИНА В.,

преподаватель родного (осетинского языка)

МАОУБ СОШ№7 Владикавказа

Владикавказ, Россия

НАСЛЕДИЕ САРМАТА КОСИРАТИ

*«Есть люди, без которых не может существовать литература,
хотя они сами пишут мало, а то и совсем не пишут.
... Неважно, много ли они или мало написали.*

*Важно, что они жили, и вокруг них кипела литературная
жизнь своего времени, а вся современная им история, вся жизнь страны
преломлялись в их деятельности. Важно, что они определяют свое время».*
(Константин Паустовский)

Для многих из нас события 30-ых годов прошлого века - уже отдаленная история. Но сегодняшним поколениям необходимо помнить о жертвах политических репрессий. В пламени тех трагических событий были в значительной степени уничтожены наиболее выдающиеся представители интеллигенции Осетии.

Среди них - Сармат Урусбиевич Косирати. Представитель той плеяды интеллигенции Северной Осетии, которая стояла на пороге больших изменений в республике после Гражданской войны 1918-1920 годов. Видный публицист 30-ых годов прошлого века, неутомимый подвижник развития образования, литературы, театра и культуры в его родной Осетии.

Революционер, писатель, гражданин. При непосредственном участии Сармата в Москве создается литературный кружок «Зиу», объединивший студентов-земляков и в 1924 году в полном составе принятый в Ассоциацию московских пролетарских писателей. После возвращения в родную Осетию Сармат Косирати создает вокруг газеты «Рæстдзинад» широкую рабочую и крестьянскую корреспондентскую сеть по всей территории республики.

При его непосредственном участии открываются педагогический (ныне СОГУ) и медицинский институты, национальный театр, научно-исследовательский институт истории и литературы, выходит журнал «Мах дуг».

Огромное внимание уделял Сармат развитию современной поэзии и литературы, когда поддерживал и наставлял молодых поэтов и писателей своего времени, среди которых были Георгий Малиев, Созур Баграев, Мысост Камбердиев.

Сколько замечательного мог еще сделать талантливый, преданный своей Родине, истинный патриот Отечества Сармат Косирати, если бы не сгорел в огне репрессий.

Имя и заслуги Сармата Косирати должны остаться в памяти народа.

Тезисы

1. События 30-ых годов прошлого века - уже отдаленная история.
2. Сармат Урусбиевич Косирати - видный публицист 30-ых годов прошлого века.
3. Сармат Урусбиевич Косирати - революционер, писатель, гражданин, создатель литературного кружка «Зиу».
4. Имя и заслуги Сармата Косирати должны остаться в памяти народа.

BIBAEVA MADINA V.,

teacher of native (Ossetian language)

MAOUB secondary school No. 7

Iadikavkaz, Russia

LEGACY SARMAT KOSIRATI

1. The events of the thirties of the last century is the faraway history.
2. Sarmat Urusbievich Kosiraty is a prominent publicist of the thirties of the last century.
3. Kosiraty Sarmat Urusbievich - a revolutionany, a writer, a citizen, a creator of the literary circle "Ziy"
4. The name and merits of Sarmat Kosiraty must stay in the memory of people.

ГАБУЕВА МАРИНА Х.,

преподаватель родного (осетинского) языка и литературы

МАОУ БСОШ №7

.Владикавказ, Россия

ЦОЦКО АМБАЛОВ - РЕПРЕССИРОВАННЫЙ ПИСАТЕЛЬ

«Встарь был мрак – и мудрых убивали.

Нынче – свет, а меньше ль палачей?»

Ф.Шиллер. Руссо

Страницы трагедии истории осетинской интеллигенции затрагивают сердца и думы многих. Тех, кто понимает, что неполное представление о жизни и деятельности жертв репрессий 30-ых годов прошлого столетия, может приводить к ущербному восприятию истории развития культуры Осетии.

Преданные своей культуре, своему народу репрессированные писатели, поэты, врачи, ученые – все были личностями. Их имена – в нашей памяти навечно.

В огне страшного 37-года погиб выдающийся деятель культуры Осетии – Цоцко Бицоевич Амбалов (1870-1937). Педагог и просветитель, этнограф, собиратель устного народного творчества, писатель и переводчик, редактор и корректор множества изданий.

Работа в адвокатской канцелярии, в первом сельском банке, обучение на курсах по сельскому хозяйству и кооперации в Париже в 1905-1907 гг., слушатель Высшей школы общественных наук, старшина родного села Ардон, организатор первого съезда учителей, открытие Ардонской библиотеки-читальни имени Коста Хетагурова, переводы произведений Пушкина, Лермонтова, Толстого, Вересаева, Короленко, Шиллера; работа в Ленинграде над словарем Ф. Миллера и преподавание.

Титанический труд Человек с большой буквы, честнейшего человека, патриота был прерван, а имя предано забвению. Но 87 лет, прошедших со дня трагической гибели не смогли отобрать у потомков имя Цоцко Амбалова.

Тезисы.

1. Страницы трагедии истории осетинской интеллигенции затрагивают сердца и думы многих.

2. Преданные своей культуре, своему народу репрессированные писатели, поэты, врачи, ученые – все были личностями.

3. Цоцко Бицоевич Амбалов – педагог и просветитель, этнограф, собиратель устного народного творчества, писатель и переводчик.

GABUEVA MARINA KH.,

teacher of native (Ossetian) language and literature

MAOU BSOSH No. 7

Vladikavkaz, Russia

TSOTSKO AMBALOV – A REPRESSED WRITER

1. The pages of the tragedy of Ossetian intelligentsia touch the hearts and minds of many people.

2. Devoted to their culture, their people, repressed writers, poets, doctors and scientists were all personalities.

3. Tsotsko Bitsevich Ambalov – is a teacher and an educator, ethnographer, the collector of oral folk art, a writer and a translator.

ГАРСАЕВ ЛЕЙЧИЙ М.,

ГАРАСАЕВ ХОДЖА-АХМЕД М.

Доктор исторических наук

профессор кафедры истории Чеченской Республики

ФГБОУ ВО

«Чеченский государственный университет им. А.А. Кадырова»

Грозный, Чеченская Республика

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ О РОЛИ И МЕСТЕ ЧЕЧЕНСКОЙ ЖЕНЩИНЫ В СУФИЙСКОМ БРАТСТВЕ КУНТА-ХАДЖИ КИШИЕВА

Роль чеченской женщины в суфийском братстве Кунта-Хаджи Кишиева на конкретных примерах и фактах. Сделана ссылка на известных дореволюционных и советских авторов по данной проблеме, отмечены основные недостатки советских работ по суфизму на Северном Кавказе. Данная работа преимущественно построена на основе полевых исследований и личных наблюдений. После принятия чеченцами ислама, некоторые традиции прежних религиозных верований были сох-

ранены. Наиболее значимым из них остается почитание святых. Посещение святых мест всегда оказывало огромное влияние на быт чеченских мусульман, его роль велика и в наши дни.

Женщины в чеченском суфизме занимают достойное место. Они соблюдают все требования ислама и тариката, т.е. совершают все, что положено по вирду своего устаза. Проповеди устаза Кунта-Хаджи мюридов разных вирдов не разъединяют, а наоборот, призывают к сплочению и согласию. Женщина, выходя замуж, в основном, переходит в братство мужа, но имеет право остаться и в своем братстве. Однако дочери могут быть членами только отцовских братств.

Почти у каждого мюрида дома существует большая комната или зал для отправления религиозных предписаний, полы в которой покрыты коврами или национальными ковриками «истанг». На зикры собираются и мужчины, и женщины, но по отдельности, в разное время. Женщины в чеченском суфизме наравне с мужчинами участвуют во всех обрядах, но в братстве Кунта-Хаджи они совершают зикр отдельно от мужчин. У женщин имеются свои Туркхи (вестники, собирающие на молитву) и тхямду (старейшина).

Роль матери в системе воспитания и образования мюридов трудно переоценить. Именно мать начинает объяснять ребенку в возрасте 5-7 лет, что Всемогущий Аллах – един, что пророк Его – правдив, что необходимо признать и слушаться устаза. Мать обучает своего ребенка обязательным молитвам – фатихьа, ихлас, фалакъ, нас, или же отводят ребенка к мулле для изучения Корана и различных молитв. Мать первая приобщает своего ребенка к тарикату. Она объясняет ему смысл и значение принятия устаза и его вирда. После того, как ребенок осваивает все вышесказанное, его принимают в братство.

GARSAEV LEICHY M.

GARASAEV KHOJA-AHMED M.

Doctor of Historical Sciences

Professor of the Department of History of the Chechen Republic

Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education

"Chechen State University named after. A.A. Kadyrov"

Grozny, Chechen Republic

SOME ASPECTS ABOUT THE ROLE AND PLACE OF THE CHECHEN WOMAN IN THE SUFI BROTHERHOOD OF KUNTA-HAJI KISHIYEV

The role of a Chechen woman in the Sufi brotherhood of Kunta-Haji Kishiyev on concrete examples and facts. A reference is made to well-known pre-revolutionary and Soviet authors on this issue, and the main shortcomings of Soviet works on Sufism in the North Caucasus are noted. This work is mainly based on field research and personal observations. After the Chechens adopted Islam, some traditions of previous religious beliefs were preserved. The most significant of them remains the veneration of saints. Visiting holy places has always had a huge impact on the life of Chechen Muslims, and its role is great today.

Women occupy a worthy place in Chechen Sufism. They comply with all the requirements of Islam and Tariqa, i.e. they do everything that is required according to the Wird of their ustaz. The sermons of Ustaz Kunta-Haji Murids of different Virids do not separate, but on the contrary, call for unity and harmony. When a woman marries, she mostly joins her husband's fraternity, but has the right to remain in her fraternity. However, daughters can only be members of paternal fraternities.

Almost every murid at home has a large room or hall for religious instruction, the floors of which are covered with carpets or national "istang" rugs. Both men and women gather for dhikr, but separately, at different times. Women in Chechen Sufism participate in all rituals on an equal basis with men, but in the Kunta Hajji brotherhood they perform dhikr separately from men. Women have their own Turkhi (messengers who gather for prayer) and a thamdu (elder).

The role of the mother in the system of upbringing and education of the Murids is difficult to overestimate. It is the mother who begins to explain to the child at the age of 5-7 years that Almighty Allah is one, that His prophet is truthful, that it is necessary to recognize and obey the mouth. A mother teaches her child the obligatory prayers – fatihya, ikhlas, falak, nas, or takes the child to the mullah to study the Koran and various prayers. The mother is the first to introduce her child to the tariqa. She explains to him the meaning and significance of accepting ustaz and his vird. After the child learns all of the above, he is accepted into the brotherhood.

ГАРСАЕВ ЛЕЙЧИЙ М.

БЕГУЕВ СУЛЕЙМАН А.

Чеченский государственный университет

им. А.А. Кадырова

Грозный, Чеченская Республика

К ВОПРОСУ О КРОВНОЙ МЕСТИ ЧЕЧЕНЦЕВ И СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКЕ ПРИМИРЕНИЯ КРОВНИКОВ В ЧЕЧЕНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Обычай кровной мести как наследие родового строя, выполняя в свое время и позитивные функции, сохранился у чеченцев до настоящего времени в силу специфических условий развития социально-общественных отношений в основном в своей классической форме. «Кровная месть» по – чеченски «члир», а по – грузински «члири». Если перевести дословно – «кровь за кровь».

Определенные нормы поведения соблюдались кровниками. Согласно морально-этическим установкам, выработанным чеченским обществом, строго запрещалось убийство кровника (и не кровника) внезапно, без предупреждения, из-за угла, со спины и тем более – безоружного, связанного, больного, а также дряхлого старика и особенно — не достигшего совершеннолетия юнца. Ни в коем случае нельзя было убивать кровника у себя во дворе, а также в пределах кладбища.

Особых правил поведения должны были придерживаться и родственники двух враждующих сторон. Согласно этическим нормам родственникам убийцы категорически запрещалось веселиться, шутить, развлекаться в присутствии родственников убитого, беседовать с кем-либо при них, смотреть им в глаза.

Процесс примирения начинается с кадиев районов, которые выясняют на местах, какие семьи находятся в кровной вражде. Затем кадии обращаются в Комиссию по примирению с просьбой рассмотреть эти дела. Члены комиссии, руководствуясь законами шариата и вековыми традициями чеченцев, начинают переговоры.

В старину этот обряд проводился в более жестких и унижительных для горца рамках. Возместив потерпевшей стороне материальные расходы на похороны и организацию поминок по убитому мужчине и заплатив предусмотренную местными законами «цену крови», родственники убийцы во главе с ним самим отправились прямо к дому покойного. К XIX в. обряд этот повсеместно намного упростился. А сегодня самая волнующая и запоминающаяся часть обряда: убийцу подводят к главе семьи погибшего, который снимает с его головы покрывало и обнимает кровника в знак прощения.

На современном этапе, начало примирению положил первый президент Чеченской Республики, Герой России Ахмат-Хаджи Кадыров. В настоящее время в Республике активно работает специальная комиссия по примирению конфликтующих сторон, руководимая Главой Чеченской Республики, Героем России Рамзаном Кадыровым.

GARSAEV LEICHY M.
BEGUEV SULEIMAN A.
Chechen State University
them. A.A. Kadyrov
Grozny, Chechen Republic

ON THE ISSUE OF BLOOD FEUD BETWEEN CHECHENS AND THE MODERN PRACTICE OF RECONCILIATION OF BLOOD RELATIVES IN THE CHECHEN REPUBLIC

The custom of blood feud as a legacy of the tribal system, performing positive functions at the time, has been preserved among Chechens to the present time due to the specific conditions of the development of socio-public relations, mainly in its classical form. "Blood feud" is Chechen for "chlr", and in Georgian for "chlr". Literally translated, "blood for blood".

Certain norms of behavior were observed by the bloodlines. According to the moral and ethical guidelines developed by Chechen society, it was strictly forbidden to kill a blood relative (and not a blood relative) suddenly, without warning, from around a corner, from behind, and even more so – an unarmed, bound, sick, as well as a decrepit old man and especially a young man who had not reached adulthood. In no case was it allowed to kill a bloodthirsty person in his yard, as well as within the cemetery.

The relatives of the two warring parties also had to adhere to special rules of conduct. According to ethical norms, the relatives of the murderer were strictly forbidden to have fun, joke, have fun in the presence of the relatives of the murdered man, talk to anyone in front of them, look them in the eye.

The reconciliation process begins with the kadiyas of the districts, who find out on the ground which families are in a blood feud. The Cadias then apply to the Reconciliation Commission to review these cases. The members of the commission, guided by Sharia law and the centuries-old traditions of Chechens, begin negotiations.

In the old days, this rite was conducted in a more rigid and humiliating framework for the highlander. Having reimbursed the injured party for the material costs of the funeral and the organization of a wake for the murdered man and having paid the "blood price" provided for by local laws, the relatives of the murderer, led by himself, went directly to the house of the deceased. By the 19th century, this rite was much simplified everywhere. And today is the most exciting and memorable part of the ceremony: the murderer is brought to the head of the family of the deceased, who removes the veil from his head and hugs the bloodline as a sign of forgiveness.

At the present stage, reconciliation was initiated by the first president of the Chechen Republic, Hero of Russia Akhmat-Hadji Kadyrov. Currently, a special commission for reconciliation of the conflicting parties is actively working in the Republic, headed by the Head of the Chechen Republic, Hero of Russia Ramzan Kadyrov.

ГАРСАЕВ ЛЕЙЧИЙ М.
БЕГУЕВ СУЛЕЙМАН А.
Чеченский государственный университет
им. А.А. Кадырова
Грозный, Чеченская Республика

О НАХСКО-ГРУЗИНСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ

Многовековая близость чеченского и грузинского народов, схожие климатические и географические условия сформировали схожие мировоззрения, ментальные особенности, институты обычаев и традиций, а также самобытность культур в целом. События, происходящие в Грузии и Закавказье, безусловно, повлияли на ситуацию в Чечне и на Северном Кавказе. На протяжении многих веков эти народы двигались навстречу друг другу. Они всегда были связаны различными узами соседства и братства – считают многие грузиноведы и нахоееды.

Чеченский святой шейх, великий гуманист и миротворец Кунта-Хаджи Кишиев отметил, что морально-нравственные ценности и критерии грузин сближали нас с этим благородным, родственным народом испокон веков.

По грузинским письменным источникам Чечня известна как Дзурдзукети, Дзурдзук-Глигвети, Кистети и Страна Нахчов, а чеченцы – под именем кистов. Эти названия встречаются с древнейших времен (в различные исторические периоды) и почти до первой половины XX в. Горные чеченцы называют и чагма-тушин, и цова-тушин (бацби) – «бацой». Но обе эти народности не различают, называя первых «бацой», а вторых «цой-бацой». В Тушети горные чеченцы называют их «бацба». Когда горный чеченец направляется в Тушети, то говорят: «Баца вахана» безразлично, ушел ли он в Чагма-Тушети или к бацбийцам. Выражение «баца вахана» буквально обозначает «ушел в травы». Таким образом, «баца» – это «страна трав». Можно предположить, что в пору пребывания татаро-монголов на равнинной территории нынешней Чечни горные чеченцы совершали отгон овец на выпас в Тушети. Это находит некоторое подтверждение в чеченском фольклоре.

У чеченцев грузинского происхождения много слов, относящихся к религиозному культу. Все это, бесспорно, свидетельствует о тесных многовековых экономических взаимоотношениях между грузинами и нахами, которые в конечном итоге являлись прочной основой, на которой строились их политические и культурные связи.

В ходе полевой работы в с. Центарой Ножай-Юртовского района Чеченской Республики нами зафиксировано название «чеч. Гуьржийн-юкъ» – (Грузинский квартал). В настоящее время там грузины не проживают, но название, связанное с их пребыванием, сохранилось. Таким образом, взаимоотношения между грузинами и нахами были самыми тесными и взаимовыгодными.

GARSAEV LEICHY M.

BEGUEV SULEIMAN A.

Chechen State University

them. A.A. Kadyrov

Grozny, Chechen Republic

ABOUT THE NAKH-GEORGIAN RELATIONS

The centuries-old proximity of the Chechen and Georgian peoples, similar climatic and geographical conditions have formed similar worldviews, mental characteristics, institutions of customs and traditions, as well as the identity of cultures in general. The events taking place in Georgia and Transcaucasia have certainly influenced the situation in Chechnya and the North Caucasus. For many centuries, these peoples have been moving towards each other. They have always been connected by various ties of neighborhood and brotherhood, many Georgian scholars and scholars believe.

The Chechen holy sheikh, the great humanist and peacemaker Kunta-Haji Kishiev noted that the moral values and criteria of Georgians have brought us closer to this noble, kindred people from time immemorial. According to Georgian written sources, Chechnya is known as Dzurdzuket, Dzurdzuk-Gligveti, Kisteti and the Country of the Nakhchis, and Chechens are called Kists. These names have been found since ancient times (in various historical periods) and almost until the first half of the 20th century. Mountain Chechens call both chagma-tushin and tsova-tushin (batsbi) – "batsa". But both these nationalities do not distinguish, calling the former "bang" and the latter "tsloy-bang". In Tusheti, mountain Chechens call them "batsba". When a mountain Chechen goes to Tusheti, they say: "Batsa vakhana" it doesn't matter whether he went to Chagma-Tusheti or to the Batsbians. The expression "batsa vakhana" literally means "gone to the grass". Thus, "batsa" is the "land of herbs". It can be assumed that during the stay of the Tatar-Mongols in the flat territory of present-day Chechnya, mountain Chechens drove sheep to pasture in Tusheti. This finds some confirmation in Chechen folklore.

Chechens of Georgian origin have many words related to a religious cult. All this undoubtedly testifies to the close centuries-old economic relations between Georgians and Nakhs, which ultimately formed a solid foundation on which their political and cultural ties were built.

In the course of field work in the village of Centaroy, Nozhai-Yurtovsky district of the Chechen Republic, we recorded the name "Chechen. Gurzhiyn-yuk" – (Georgian quarter). Currently, Georgians do not live there, but the name associated with their stay has been preserved. Thus, the relationship between Georgians and Nakhi was the closest and most mutually beneficial.

ГАДЖИЕВ МАГОМЕДКАМИЛЬ,
МУРТАЗАЛИЕВ МАГОМЕД
кандидат исторических наук.
Аварская культурно-национальная автономия
Махачкала, Дагестан

К 165-ЛЕТИЮ ОКОНЧАНИЯ КАВКАЗСКОЙ ВОЙНЫ В ДАГЕСТАНЕ И ЧЕЧНЕ: ШТУРМ СЕЛЕНИЯ АХУЛЬГО (ИЮНЬ–АВГУСТ 1839 Г.): ИТОГИ И ПОСЛЕДСТВИЯ

Одной из самых кровопролитных сражений Кавказской войны на Северо-Восточном Кавказе является битва при ауле Ахульго. Помимо царских войск в этой битве на стороне русских принимала участие и местная милиция. Битва продолжалась 80 дней, а в ходе осады укреплений царскими войсками было предпринято пять штурмов. Горцы понесли большие потери, аул Ахульго был взят и разрушен. Впоследствии аул так и не был отстроен заново.

Потери русской армии за время штурма составили до 500 человек убитыми, 1722 ранеными, 694 контуженными. Потери горцев оцениваются в 1000 человек убитыми. В плен было взято до 900 человек, большей частью женщин, детей и стариков. Из Ахульго удалось вырваться примерно двум десяткам человек, во главе с Шамилём, который был ранен. При штурме погибла жена Шамиля Джавгарат и их грудной сын Саид.

Сестра Шамиля покончила с собой, бросившись в ущелье. Старший сын Шамиля Джамалуддин был отдан аманатом (заложником) генералу Граббе.

Несмотря на поражение горцев, командованию Отдельного Кавказского корпуса Русской Армии не удалось достичь своих главных целей. Имам Шамиль продолжил своё сопротивление ещё почти 20 лет.

В память о битве Государственный академический ансамбль танца Дагестана «Лезгинка» имеет в своём репертуаре танец «Битва за Ахульго». В 2009 году писатель Шапи Казиев написал исторический роман «Ахульго». В начале 2017 г. в ближайшем к Ахульго селе Ашильта (откуда была родом мать Шамиля) по инициативе тогдашнего главы Республики Дагестан Рамазана Абдулатипова был открыт мемориальный комплекс «Ахульго», стилизованный под 17-метровую аварскую сигнальную башню. В выставочном зале представлены портреты основных военачальников Кавказской войны и современная репродукция панорамы Рубо.

В 2019 году в России вышел в прокат фильм «Имам Шамиль. Осада Ахульго».

GADZHIEV MAGOMEDKAMIL,
MURTAZALIEV MAGOMED
Candidate of Historical Sciences.
Avar cultural-national autonomy
Makhachkala, Dagestan

TO THE 165TH ANNIVERSARY OF THE END OF THE CAUCASIAN WAR IN DAGESTAN AND CHECHNYA: STORM OF THE VILLAGE OF AKHULGO (JUNE-AUGUST 1839): RESULTS AND CONSEQUENCES

One of the bloodiest battles of the Caucasian War in the North-Eastern Caucasus is the battle of the village of Akhulgo. In addition to the tsarist troops, the local police also took part in this battle on the side

of the Russians. The battle lasted 80 days, and during the siege of the fortifications, the tsarist troops launched five assaults. The mountaineers suffered heavy losses, the village of Akhulgo was taken and destroyed. Subsequently, the village was never rebuilt.

The losses of the Russian army during the assault amounted to up to 500 people killed, 1,722 wounded, 694 shell-shocked. The losses of the mountaineers are estimated at 1000 people killed. Up to 900 people were taken prisoner, most of them women, children and old people. About two dozen people managed to escape from Akhulgo, led by Shamil, who was wounded. During the assault, Shamil's wife Dzhavgarat and their infant son Said were killed. Shamil's sister committed suicide by throwing herself into a gorge. Shamil's eldest son Jamaluddin was given as an *amanat* (hostage) to General Grabbe.

Despite the defeat of the highlanders, the command of the Separate Caucasian Corps of the Russian Army failed to achieve its main goals. Imam Shamil continued his resistance for almost 20 more years.

In memory of the battle, the State Academic Dance Ensemble of Dagestan "Lezginka" has in its repertoire the dance "Battle for Akhulgo". In 2009, writer Shapi Kaziev wrote the historical novel "Akhulgo". At the beginning of 2017, in the village of Ashilta, closest to Akhulgo (where Shamil's mother was from), on the initiative of the then head of the Republic of Dagestan Ramazan Abdulatipov, the memorial complex "Akhulgo" was opened, stylized as a 17-meter high Avar signal tower. The exhibition hall features portraits of the main military leaders of the Caucasian War and a modern reproduction of Roubaud's panorama.

In 2019, the film "Imam Shamil" was released in Russia. Siege of Ahulgo.

ნინო ბელოვანი

საგეგმეზიო სეხიადების მკვლევარი
თბილისი, საქართველო

მარჯელო კლერიჩის კონფორმულობა, რემინისცენსია

(ფილმი „კონფრომისტი“)

„ადამიანი შედგება ყველა ადამიანისგან. ის ყველას თანასწორია და ყველა მისი თანასწორი“ (სარტრი: 2012).

იტალიელმა კინემატოგრაფმა სხვადასხვაგვარად განავითარეს ანტიფაშისტური ფილმის ტრადიცია-ქვეყნის სამარცხვინო წარსული. სწორედ ამ ეპოქას ასახავს ფსიქოლოგიურ-ეთიკური ფილმი „კონფრომისტი, რომელიც 29 წლის რობერტო ბერტოლუჩიმ გადაიღო.

რეჟისორმა გამოიყენა უნიკალური კინოენა 1922-1933 წლის იტალიის ფაშისტური სახელმწიფოს პირქუში, მტკივნეული, კლოუნური ატმოსფეროს ეკრანიზაციისთვის. „მუდმივად მზადყოფნა“ - ასეთია ფაშისტების დევიზი. ფაშისტი მუდმივად ფხიზლად უნდა იყოს, მას არ აქვს უფლება მიეცეს სულიერ და მორალურ სიზარმაცეს, უნდა შეეძლოს უარყო პირადი სიამოვნება და თავდავინყებით ემსახუროს ფაშისტურ იდეალებს და იყოს მუსოლინის ეპოქის ახალი ტიპის ადამიანი (იოჰნი: 1966). აქ არის ძირითადი უთანხმოება, სხვაობის ნიშანი - ფაშიზმი იზრდებოდა, ეძებდა კონსენსუსს, იყენებდა თანდაყოლილ, ბაზისურ ემოციას - შიშს. ფილმის ამბების თხრობა ე. წ. „სტორიკულიზმი“ მარტივი ნამდვილად არ არის, ამ ისტორიის მთავარი გმირი ბოლომდე არ ემორჩილება ფაშისტური იტალიის მმართველობას, გზა, რომელიც მან აირჩია ტრივიალურია ტოტალიტარული ნაციონალისტური ქვეყნისთვის.

კინოსურათი პოლიტიკური თრილერია. ჩვეულებრივი ჯაშუშური კრიმინალური ისტორიის ნაცვლად, ბერტოლუჩიმ გადაიღო მეტაფორული ისტორია, რომელშიც მოვლენები არანაწილად ვითარდება, ყველაფერი, რაც ხდება, გარდაიქმნება გმირის შინაგანი სამყაროს უკიდურესად არასანდო სომნამბულური მდგომარეობის ინდივიდუალური ქცევით. მაყურებელს ხედავს სოციოპათი ადამიანის იმიჯს, რომელსაც არ აქვს სხვების მიმართ თანაგრძნობის იოტისოდენა წვეთი, თუმცა საკუთარ თავთან დადებული გარიგებით წარმატებით აყალიბებს ახალ ცნებას „ნორმალურობა“. მას სურს თავი ნორმალურ ადამიანად იგრძნოს და შესაბამისად გამოიყურებოდეს. ზიგმუნდ ფროიდის კონცეფციებმა, ხედვებმა უბიძგა რეჟისორს გადაეღო ეგზისტენციალური დრამა, საკუთარი "მე"-ს და იდეოლოგიური სიბრძნის მიღების მცდელობის შესახებ. ადამიანი, არის თავისუფალი ნების მქონე არსება. თავად განსაზღვრავს საკუთარ

იდენტობას, საკუთარ მნიშვნელობას ცხოვრებაში და ცდილობს, მიიღოს რაციონალური გადაწყვეტილება, მიუხედავად იმისა, რომ ცხოვრობს ირაციონალურ სამყაროში: „არსებობა წინ უსწრებს არსს“ (ჟან პოლ სატრი). რაც იმას ნიშნავს, რომ ადამიანის სიცოცხლე არ არის წინასწარ განსაზღვრული რაიმე გარეგანი ძალით ან წინასწარ განსაზღვრული ფასეულობებით. სამაგიეროდ, თითოეული ინდივიდი თავისუფალია აირჩიოს საკუთარი გზა და შექმნას საკუთარი აზრი ცხოვრებაში.

NINO GELOVANI

*Researcher of television series
Tbilisi, Georgia*

CONFORMITY OF MARCELLO CLERICI, REMINISCENCE (THE FILM "CONFORMIST")

"A person consists of all people. He is equal to everyone and everyone is equal to him"
(Sartre: 2012).

Italian cinematographers have developed in different ways the tradition of anti-fascist film - the shameful past of the country. It is this era that is reflected in the psychological-ethical film "The Conformist", which was shot by 29-year-old Roberto Bertolucci. The director used a unique film language to portray the gloomy, painful, clownish atmosphere of the Italian fascist state of 1922-1933. "Constant readiness" is the motto of the fascists. A fascist must be constantly on the alert, he must not be allowed to indulge in spiritual and moral laziness, he must be able to deny personal pleasure and serve fascist ideals wholeheartedly and be a new type of man of the Mussolini era "(John: 1966). Here is the main disagreement, a sign of difference - fascism was growing, looking for consensus, using an innate, basic emotion - fear. year "Storytelling" is really not easy, the main character of this story does not fully submit to the rule of Fascist Italy, the path he chose is trivial for a totalitarian nationalist country.

The film is a political thriller. Instead of the usual spy crime story, Bertolucci filmed a metaphorical story in which events develop in a non-linear fashion, everything that happens is transformed by the individual behavior of the extremely unreliable somnambulistic state of the hero's inner world. The viewer sees the image of a sociopath who does not have an iota of compassion for others, but successfully creates a new concept of "normality" by making a deal with himself. He wants to feel and look like a normal person. Concepts and visions of Sigmund Freud prompted the director to shoot an existential drama about the attempt to accept one's own "I" and ideological blindness. Man is a being with free will. He defines his own identity, his own meaning in life and tries to make rational decisions, even though he lives in an irrational world: "Existence precedes essence" (Jean Paul Satre). Which means that human life is not predetermined by any external force or predetermined values. Instead, each individual is free to choose his own path and create his own meaning in life.

ГЛЕБОВА ИРИНА С.

*к.э.н., зав. кафедрой государственного и
муниципального управления, Казанский Федеральный университет
Казань*

КОНФЛИКТ В ОРГАНИЗАЦИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ

Ни одна организация или предприятие не могут функционировать без конфликтов, так как в процессе деятельности возникают противоречия во взглядах, целях, ценностях, интересах, которые при их чрезмерных обострениях могут привести к конфликтному взаимодействию. Существуют две точки зрения на конфликт: а) это явление нежелательное и разрушительное, б) конфликт необходим, так как он сигнализирует о нерешенных проблемах в организации, дает толчок к развитию организации.

Конфликты в организации возникают чаще всего из-за профессиональной неподготовленности менеджеров, отсутствия у них стратегического мышления, несформированности в организации общности взглядов, наличие слабых коммуникаций, несоответствие стиля руководства ожиданиям его сотрудников. Поэтому важно прогнозировать возможность потенциальных конфликтов и предупреждать их, то есть проводить ряд активных действий по нейтрализации факторов, провоцирующих конфликтную ситуацию.

Существуют общеизвестные формы предупреждения конфликтов: письменный обмен мнениями, обращение к консультанту, заблаговременная запись в контракте об условиях регулирования конфликта, использование юмора. При непосредственном общении очень важно уметь в диалоге использовать разнообразные вопросы, которые помогают прояснять ситуацию, это - возвратные вопросы, подтверждающие или уточняющие вопросы, проверочные и гипотетические.

Руководитель должен аккуратно и продуманно относиться к публичной критике. И если он ее использует, то она должна быть принципиальной, аргументированной, доброжелательной, конструктивной и побуждающей к действиям для исправления недостатков.

Для предупреждения конфликта при коммуникациях важно избегать «Ты –Сообщения», то есть открытого выражения эмоций, претензий к коллеге, возмущения, обвинения и оценки. Предлагаю алгоритм формулировки эффективной грамотной обратной связи в виде «Я - Сообщения»: установление контакта, концентрация на фактах, озвучивание раздражающего факта без обвинения и его оценки, прояснение своих чувств в связи с этим, предложение возможного решения ситуации, приглашение к обсуждению.

Только действуя из стратегии поведения: «Я выиграл – Ты выиграл», можно прийти к пониманию и конструктивному взаимовыгодному сотрудничеству.

GLEBOVA IRINA S.

*PhD in Economics, Head of the Department
of Public and Municipal Administration,
Kazan Federal University*

CONFLICT IN THE ORGANIZATION: WAYS TO PREVENT IT

There is no any organization or enterprise that can function without conflicts, because a lot of contradictions arise in our views, goals, values, interests in the process of our activity. So disagreements can lead to conflict interaction in case, if they aggravated excessively. There are two points of view on conflicts: a) this phenomenon is undesirable and destructive, b) conflict is necessary, because it signals about unresolved problems in the organization and gives impetus to the organization development.

Most of all conflicts in the organization arise due to the professional manager's unpreparedness, lack of theirs strategic thinking, absence of common views on the organization development, weak internal communications, inconsistency of the management style with the expectations of its employees. Therefore, it is important to predict the possibility of potential conflicts and prevent them. It's important to provide a number of active actions to neutralize the factors provoking the conflict situation. There are well-known forms of conflict prevention: written exchange of opinions, contacting with consultants, the terms of conflict's regulation written down in a contract in advance and also using of humor. It is very important to be able to use a variety of questions in a dialogue during direct communication. It might be return questions, confirming or clarifying questions, verification and hypothetical questions. They help us to understand the situation clear and realize the adequacy of our perception.

A manager should use public criticism carefully. And if he uses it, it should be principled, reasoned, friendly, constructive and encouraging action to correct disadvantages.

It's important to avoid "You-Messages", if you want to prevent conflict in your communications. This means to avoid of emotion's expression opened, claims to you colleagues, indignation, accusations and evaluation of the behavior of others. I propose to use an algorithm for formulate effective competent feedback in the form of "I-Messages". Such message helps us to establish contact, to concentrate on the

facts, to voice an irritating fact a loud without accusations and its evaluation, to clarify your feelings in connection with the situation, to offer possible solutions, to invite to discussion.

Only by acting from the behavior strategy: "I won - You won", we can achieve understanding, build a constructive dialogue and achieve mutually beneficial cooperation.

ГЛОВАЦКАЯ ЮЛИЯ

*Департамент по делам беженцев
Польша*

ТРУДОВАЯ МИГРАЦИЯ - ВЫБОР ИЛИ ПРИНУЖДЕНИЕ?

Экономическая ситуация в Грузии в последние годы демонстрирует некоторые признаки стабилизации и роста, несмотря на многочисленные проблемы и трудности. После политического кризиса и экономического коллапса, в котором Грузия оказалась после распада СССР в 1991г. В 2000-х годах страна стала лидером экономических реформ, проводимых в регионе Южного Кавказа. Этому способствуют привлекательные условия для различных видов инвестиций и бизнеса, которые страна предлагает как отечественным, так и иностранным предпринимателям.

В 2023 году Грузия заняла 35-е место в мировом рейтинге экономической свободы, составленном Heritage Foundation. Реформы также способствовали практически полному искоренению мелкой коррупции.

Экономическая ситуация и ее развитие

Несмотря на развивающиеся отрасли промышленности, такие как металлургия, добыча полезных ископаемых (марганца, меди или угля) и производство вина или минеральных вод, Грузия характеризуется международными организациями как страна с уровнем дохода ниже среднего - ее валовой внутренний продукт (ВВП) на душу населения вырос с 4 722 долларов США в 2018 году до 6 671,90 долларов США в 2022 году. Значительную долю этого роста составили денежные переводы грузинских экономических мигрантов, а также приток прямых иностранных инвестиций, займы и гранты от международных организаций и доходы от внутреннего туризма.

Согласно текущему заключению Европейской комиссии от 2022 года по заявке Грузии на членство в Европейском союзе, страна достигла относительно правильной степени макроэкономической стабильности, но для обеспечения долгосрочного роста ВВП необходимы дальнейшие реформы, а также инвестиции, что, в свою очередь, будет способствовать социальной интеграции, а также внешней конкуренции.

По данным Датского агентства по развитию профсоюзов, которое провело углубленный анализ грузинского рынка труда, за последние два десятилетия Грузия значительно снизила уровень бедности, в том числе благодаря увеличению реальной заработной платы,

а также доступу к программам социальных пособий. Была также реформирована правовая база рынка труда (в соответствии с требованиями Европейского союза, с целью подписания соглашения о свободной торговле - DCFTA в 2014 году). Эти меры привели к значительному улучшению условий труда; тем не менее, нарушения трудовых прав по-прежнему фиксируются. Следует отметить, что недавняя глобальная пандемия коронавируса COVID-19 оказала заметное влияние, в частности, на экономику, образование и рынок труда Грузии, что привело к сокращению экономического роста на 6,8 % к 2020 году.

Кроме того, после полномасштабного вторжения России в Украину 24 февраля 2022 года экономика Грузии выросла до самого высокого уровня за последние годы - в основном за счет притока российского капитала и компаний, а также специалистов в области ИКТ и денежных переводов. По данным на август 2022 года, в Грузию прибыло более 250 000 российских мигрантов. Это число увеличилось после объявления властями Российской Федерации частичной мобилизации 21 сентября 2022 года.

Доступ к рынку труда - уровень безработицы

Рынок труда Грузии сильно пострадал от уже упомянутой пандемии COVID- 19, тем более что туризм вносит значительный вклад в экономику страны. Временные ограничения на поездки, а также карантинные обязательства были факторами, которые было трудно преодолеть. Грузия осуществила программы поддержки, которые продолжают до сих пор, но, несмотря на эти усилия, уровень безработицы вырос с 17,6 процента в 2019 году до 18,5 процента в 2020 году и 20,6 процента в 2021 году.

Следует также отметить, что рабочая сила Грузии сократилась более чем на 20 % в период с 2000 по 2021 год - более того, ее потенциал не используется в достаточной степени. Это связано с низкой гибкостью рабочих мест, что приводит к эмиграции высококвалифицированных профессиональных групп. В результате многие экономические субъекты сталкиваются с проблемами в виде нехватки кадров. По мнению экспертов, основной структурной проблемой грузинского рынка труда является ограничение в создании высокооплачиваемых рабочих мест - особенно для высококвалифицированного персонала.

JULIA GLOWACKA

Department of Refugees

Poland

LABOR MIGRATION - CHOICE OR COERCION?

The economic situation in Georgia has shown some signs of stabilization and growth in recent years, despite numerous problems and difficulties. After the political crisis and economic collapse in which Georgia found itself after the collapse of the Soviet Union in 1991, the country became a leader in economic growth and stabilization in the 2000s. In the 2000s, the country became the leader of economic reforms in the South Caucasus region. This is facilitated by the attractive conditions for various types of investment and business that the country offers to both domestic and foreign entrepreneurs.

In 2023, Georgia was ranked 35th in the Heritage Foundation's global ranking of economic freedom. The reforms have also contributed to the near eradication of petty corruption. **Economic situation and its development**

Despite growing industries such as metallurgy, mining (manganese, copper or coal) and wine or mineral water production, Georgia is characterized by international organizations as a lower-middle-income country - its gross domestic product (GDP) per capita grew from \$4,722 in 2018 to \$6,671.90 in 2022. Remittances from Georgian economic migrants accounted for a significant share of this growth, as well as foreign direct investment inflows, loans and grants from international organizations, and domestic tourism revenues. According to the European Commission's current 2022 Opinion on Georgia's application for European Union membership, the country has achieved a relatively correct degree of macroeconomic stability, but further reforms as well as investments are needed to ensure long-term GDP growth, which in turn will promote social inclusion as well as external competition.

According to the Danish Trade Union Development Agency, which has conducted an in-depth analysis of the Georgian labor market, Georgia has significantly reduced poverty over the past two decades, including by increasing real wages as well as access to social benefit programs. The legal framework of the labor market has also been reformed (in line with European Union requirements, with the aim of signing a free trade agreement - DCFTA in 2014). These measures have led to significant improvements in working conditions; however, labor rights violations are still recorded. It should be noted that the recent global pandemic of the COVID-19 coronavirus has had a notable impact on Georgia's economy,

education and labor market in particular, leading to a 6.8% reduction in economic growth by 2020.

In addition, following Russia's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022, Georgia's economy grew to its highest level in recent years - mainly due to the influx of Russian capital and companies, as well as ICT professionals and remittances. As of August 2022, more than 250,000 Russian migrants had arrived in Georgia. This number increased after the Russian Federation authorities announced partial mobilization on 21 September 2022.

Access to the labor market - unemployment rate

Georgia's labor market was severely affected by the already mentioned COVID- 19 pandemic, especially since tourism contributes significantly to the country's economy. Temporary travel restrictions as well as quarantine obligations were factors that were difficult to overcome. Georgia implemented support programs that are still ongoing, but despite these efforts, the unemployment rate rose from 17.6 percent in 2019 to 18.5 percent in 2020 and 20.6 percent in 2021.

It should also be noted that Georgia's labor force has shrunk by more than 20 percent between 2000 and 2021 - moreover, its potential is underutilized. This is due to the low flexibility of jobs, which leads to the emigration of highly skilled professional groups. As a result, many economic actors face problems in the form of staff shortages. According to experts, the main structural problem of the Georgian labor market is the limitation in the creation of high-paying jobs - especially for highly qualified personnel.

ანა ბოგილაშვილი

ფილოლოგიის დოქტორი, ასისტენტ-პროფესორი
სუდხან საბა ოხბედიანის უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო

პოსტსაბჭოთა საქართველოს რეფლექსია ნინო ხარატიშვილის რომანში „უკმარი სინათლე“

ჩემი მოხსენების საგანია პოსტსაბჭოთა ეპოქა 21-ე საუკუნის ქართველ ავტორთა თვალთ, გერმანიაში მოღვაწე შესანიშნავი ქართველი მწერლის, ნინო ხარატიშვილის ახალი რომანის „უკმარი სინათლის“ მიხედვით. საკვლევი საკითხი შერჩეულია იმ მიზეზით, რომ საბჭოთა კულტურული და ცნობიერებითი ექსპანსიის შედეგის ჩვენებას, რომელიც სამწუხაროდ მხოლოდ 70 წელს არ გაგრძელებულა და საბჭოთა წყობილების დასრულების შემდეგაც იგრძნობა, დღესაც მრავალი თანამედროვე ავტორი ცდილობს. საბჭოთა მმართველობის დროს მიმდინარე სასტიკი მოვლენები და პოსტსაბჭოთა საქართველოს უუნარო ყოფა თავისი ნაწარმოების სიუჟეტური ქარგის განვითარების ხანად 21-ე საუკუნის არაერთმა ქართველმა მწერალმა აქცია. ეს ყოველივე კი იმითაა განპირობებული, რომ ერთის მხრივ, ისტორიის უკვე განვლილი ეტაპის ლიტერატურულ-მხატვრული ანალიზი ბევრად უფრო ობიექტური შეიძლება, იყოს(რადგან თავისუფალია ცენზურისაგან), მეორეს მხრივ კი ის ფაქტი, რომ 21-ე საუკუნეში აღნიშნული თემატიკა კვლავაც აქტუალურია, კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ საბჭოთა წყობის კვალი ჯერ კიდევ ძალიან აშკარაა ქართულ რეალობასა და ჩვენს ყოველდღიურ ყოფაზე, ადამიანების ხასიათებსა თუ ცხოვრების წესზე. ამას ემატება რუსეთის აგრესიული და დამპყრობლური პოლიტიკა, რომელიც ყოველდღიურად გვახსენებს თავს(საქართველოს ტერიტორიის ოკუპირებული 20%, მოსახლეობის გატაცება გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებიდან, მცოცავი ოკუპაცია, მენტალური ოკუპაცია) და საბჭოთა ეპოქის საბოლოოდ წარსულს ჩაბარების განცდას კიდევ უფრო რთულად მისაღწევს ხდის. ნინო ხარატიშვილის რომანი „უკმარი სინათლე“ 90-იანი წლების საქართველოს ყოფას შესანიშნავად ასახავს ერთი თბილისური ეზოს მაცხოვრებელთა მაგალითით. ნაწარმოებში აღწერილია უნიჭიერესი, სიცოცხლის ხალისითა და ახლის ქმნადობის წყურვილით შეპყრობილი გოგო- ბიჭების ტრაგიკული ცხოვრება, რომელთა ნათელი მომავალი სისხლიანი ეპოქის სისხლიანმა ნარჩენებმა შეინირა. ნარკოტიკები, ქუჩური გარჩევები, ძალადობა, უკიდურესი სიღატაკე და თვითმკვლელობა - ეს ის თემებია, რომელიც ნინო ხარატიშვილმა თავის რომანში წინა პლანზე წამოსწია და რომელიც ნაწარმოების ეპოქის ჭრილში მრავალმხრივ გაანალიზების შესაძლებლობას განაპირობებს.

REFLECTION OF POST-SOVIET GEORGIA IN NINO KHARATISHVILI'S NOVEL "INSUFFICIENT LIGHT"

The subject of my study is post-Soviet era in the eyes of Georgian literature of the 21st century by the example of the novel "Lack of Light" by Nino Kharatishvili. The novel showcases Georgia of 90's by the example of inhabitants of common Tbilisi yard. Darkness, hunger, cold, bloodshed, drugs, criminal lords, murder, suicide – all these tragic realities and events force the characters to fight for survival. They become typical geezers, children of a typical environment, relevant to the dark era they live in, both literally and figuratively. Due to unstable criminal situation established in the country, their talents are buried. Their ambitions, childhood dreams and hopes remain unreachable and unthinkable.

The matter under inquiry is chosen due to the fact that many modern authors even today try to expose the results of the Soviet cultural and ideological expansion, which unfortunately wasn't limited to 70 years and still remains and makes itself felt even after the Soviet order came to an end. All of this is caused by the fact that on one hand, the literary-artistic analysis of already closed chapter of history can be much more objective (since it is free from censorship), and on the other hand, the circumstance that this matter is still relevant in the 21st century, is another confirmation that the imprint of the Soviet order is still quite evident in Georgian reality and has an impact on our everyday life, people's mindset and the way of life. Moreover, the aggressive and concurring policy of Russia, which constantly leaves its mark on Georgia (20% of the country is occupied in addition to creeping and mental occupation), makes it even more difficult to experience the feeling of finally leaving behind the Soviet era.

თეა გოგილაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
მედიევისტიკის მიმართულების დოქტორანტი
თბილისი, საქართველო

ბაღდუინ IV და მისი საშინაო პოლიტიკა

ბაღდუინ IV 1161 წელს დაიბადა იერუსალიმის სამეფოში. მისი მამა იერუსალიმის სამეფოს მეფე ამალრიკ I, ხოლო დედა აგნეს დე კურტენე, ედესის გრაფის ქალიშვილი იყო.

წინამდებარე ნაშრომში, რომელიც საისტორიო, წყაროთმცოდნეობით და კომპარატივის-ტულ ხასიათს ატარებს, ერთი მხრივ, დამუშავებული იქნება ჯვაროსანი ისტორიკოსების პირველ-წყაროები და იქიდან ამოკრებილი იქნება ჩვენთვის სჭირო ინფორმაცია ბაღდუინ IV-ის რელიგიური პოლიტიკის შესახებ. მეორე მხრივ, კი ერთმანეთთან შედარებული იქნება ბაღდუინის საშინაო და საგარეო პოლიტიკა. ნაშრომი თავისი არსით საისტორიო და წყაროთმცოდნეობით კვლევას აერთიანებს. მეთოდოლოგიური თვალსაზრით იგი დაფუძნებული იქნება წყაროთმცოდნეობით, კომპლექსურ და კომპარატივისტულ მეთოდზე. ჩვენი მთვარი მიზანია ნაშრომმა გასცეს პასუხები ისეთ კითხვებს, როგორებიცაა: იყო თუ არა ბაღდუინი ძლიერი მმართველი, რა გარემოებებში უხდებოდა მას მეფობა, როგორი ურთიერთობა ჰქონდა მას ეგვიპტის სასულთნოსთან, რა სახის რელიგიურ პოლიტიკას ატარებდა და როგორი ურთიერთობა ჰქონდა ბიზანტიის იმპერიასთან. ჩვენი მიზანია განვსაზღვროთ ის თუ როგორ შეიძლება შევაფასოთ მისი პოლიტიკა.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მოხსენება მეტად მნიშვნელოვანი და ღირებულია, რადგან მასში განხილულია მსოფლიოს ისტორიაში არსებული ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო ეპოქის - ჯვაროსნული ლაშქრობების პერიოდი პირველწყაროებზე დაყრდნობით. ქართული ისტორიოგრაფიაში მსგავს საკითხზე კვლევები არ მოგვეპოვება, რაც თავის მხრივ სტატიის მნიშვნელობას ზრდის.

TEA GOGOLISHVILI

*Tbilisi named after Ivane Javakhishvili
State University
Doctoral student of medieval studies
Tbilisi, Georgia*

BALDWIN IV AND HIS DOMESTIC POLICY

Baldwin IV was born in 1161 in the Kingdom of Jerusalem. His father was King Amalric I of the Kingdom of Jerusalem, and his mother was Agnes de Courtenay, daughter of the County of Edessa.

In the present work, which is historical, source-based and comparative in nature, on the one hand, the primary sources of crusade historians will be processed, and the information we need about the religious policy of Baldwin IV will be collected from them. On the other hand, Baldwin's domestic and foreign policies will be compared. The work combines research with historical and source knowledge in its essence. From the methodological point of view, it will be based on source knowledge, complex and comparative method. Our monthly goal is to provide answers to such questions as: was Baldwin a strong ruler, under what circumstances did he have to reign, what kind of relationship did he have with the Egyptian Sultanate, what kind of religious policy did he pursue, and what kind of relationship did he have with the Byzantine Empire. Our aim is to determine how his policies can be evaluated.

In conclusion, it can be said that the report is very significant and valuable, because it discusses one of the most interesting eras in the history of the world - the period of the Crusades based on primary sources. In Georgian historiography, there are no studies on this issue, which in turn increases the importance of the article.

ჯუმბერ გომრეიშვილი

*კავკასიის საეკლესიო უნივერსიტეტი
დოქტორანტი
თბილისი, საქართველო*

საინფორმაციო ომი და რეგიონალური ურთიერთობები

საინტერესო ჰიპოთეზა - ადამიანი თავისუფალი იბადება, მაგრამ დაბადებისთანავე მისი თავისუფლება ხშირად გაუცნობიერებლად იზღუდება არა მარტო გარეშემო მყოფებთან, არამედ გარემოსთან, ვიზუალურ და ეგოცენტრულ სამყაროსთან ურთიერთობებით...

ადამიანური ურთიერთობები - ესა არის ყველაზე დიდი სულიერი და ძვირფასი შენაძენი დღევანდელ ცივილურ სამყაროში და განვითარებულ ეპოქაშიც საზოგადოება და ნაწილი ამ საზოგადოებისა დღენიადაგ უნდა ზრუნავდეს ურთიერთობათა განვითარების პერსპექტივებზე.

ახალმა ტექნოლოგიებმა, ინტერნეტ სივრცემ, მასობრივმა საშუალებებმა უნდა შეძლონ ადამიანებს შორის ჰეგემონიის დამყარება. ისინი უნდა იქცნენ კულტურულ ურთიერთობათა გაცვლის პროცესში აქტიური როლის შემსრულებლებლად.

ადამიანთა შორის ჰუმანიზმის, სიკეთის და სიქველის გავრცელება უნდა იქცეს მსოფლიოს წამყვანი მედიასაშუალებების ძირითად მიზნად, სადაც საინფორმაციო ვაკუუმის შევსება მაქსიმალურად იქნება მიღწეული.

ბოლო რამდენიმე ათწლეულის მანძილზე მსოფლიო დიდი გამოწვევების წინაშე დადგა. კონფლიქტებმა იფეთქა აღმოსავლეთ და დასავლეთ ევროპის მთელ რიგ სახელმწიფოებში, ასევე კავკასიის რეგიონში.

დღეს ჩვენ მოწმენი ვართ უდიდესი დაპირისპირებისა რუსეთსა და უკრაინას შორის, სადაც უდანაშაულო ადამიანები იღუპებიან.

მასმედია, საინფორმაციო საშუალებებმა ლომის წილი უნდა შეიტანონ ამ კონფლიქტთა პრევენციაში, კონფლიქტურ მხარეთა შერიგების, ურთიერთობების დალაგებასა და განვითარების პერსპექტივაში.

ქართულ-ოსური ურთიერთობები მაგალითად უნდა იქცეს დანარჩენი მსოფლიოსთვის.
ჩვენი კონფერენციაში მონაწილეობისა და საკვლევითი თემის მთავარი ამოცანაც სწორედ ამ ურთიერთობებში მასშტაბის როლსა და დანიშნულებაზე საუბარია.

JUMBER GOGRICHIANI

Caucasus International University

Doctoral student

Tbilisi, Georgia

INFORMATION WAR AND REGIONAL RELATIONS

It is an interesting hypothesis - a person is born free, but right after birth, his freedom is often unconsciously limited not only by relations with outsiders, but also with the environment, visual and egocentric world...

Human relationships are the greatest spiritual and most valuable asset in today's civilized world. New technologies, Internet space, mass media should be able to establish hegemony among people. They should have a great deal in the exchange of cultural relations.

New technologies, Internet space, mass media should be able to make hegemony among people. They should become active players in the exchange of cultural relations.

The spread of humanism, kindness and kindness among people should become the main goal of the world's leading media, where the filling of the information vacuum will be achieved as much as possible.

Over the last few decades, the world has faced great challenges. Conflicts broke out in a number of states of Eastern and Western Europe, as well as in the Caucasus region.

Today we are witnessing the biggest confrontation between Russia and Ukraine, where innocent people are dying.

Mass media has to prevent of these conflicts, in the reconciliation of the conflicting parties, make relations and in the perspective of development.

Georgian-Ossetian relations should become an example for the rest of the world.

The main task of our participation in the conference and research topic is to talk about the role and purpose of the mass media in these relations.

ქეთევან გოდერძიშვილი

ენათმეცნიერი-ონომასტიკოსი

თბილისი, საქართველო

ონომასტიკა კულტუროლოგიის ფრილში

ონომასტიკა, როგორც ენათმეცნიერების დარგი და კულტუროლოგია თითქმის ერთ პერიოდში დამკვიდრდა ჩვენში, კერძოდ, XX საუკუნის 60-იან წლებში. თავდაპირველად ორივე ინტერდისციპლინური დარგი იყო, მაგრამ ონომასტიკა ენათმეცნიერების დარგს მიაკუთვნეს, თუმცა მას ვერ წაერთვა ინტერდისციპლინური დარგის სტატუსი, კულტუროლოგია იმთავითვე დღემდე ცალსახად ინტერდისციპლინური დარგია.

ამ ორი ინტერდისციპლინური დარგის განმასხვავებელი ერთი დეტალი: ა) ონომასტიკის საგანს, სახელდება სწავლობენ სხვა მომოჭნავე დარგები, ხოლო კულტუროლოგია თავად სწავლობს სხვა მომოჭნავე დარგებს

კულტუროლოგია, შეიძლება ითქვას, არის დიდი ქოლგა-ტერმინი, რამეთუ იგი არა თუ ვრცელ, უსაზღვროდ ვრცელ სპექტრს მოიცავს. მათ შორის ჰუმანიტარულ დარგს და, რაც ჩვენთვის მეტად მნიშვნელოვანია, კულტუროლოგიაში ხელის გულივით მოჩანს ონომასტიკური პლასტი. კულტუროლოგიის დაინტერესება ონომასტიკით არცაა გასაკვირი, რამეთუ სახელდება ადამი-

ანთა ყოფიერების ისტორიულ სიღრმეებშია ჩასახული და კულტურის ფენომენის ერთ-ერთი ძირითადი მდგენელია

მეტიც, კაცობრიობის უპირველესი ძეგლი ბიბლიაა დასტური იმისა, რომ სწორედ სახელდება ადამიანის გონიერების დემონსტრირების საწყისი, გონიერება კი, თავის მხრივ, კულტურის ფენომენის განმაპირობებელია.

KETEVAN GODERDZISHVILI

Linguist-Onomastician

Tbilisi, Georgia

ONOMASTICS IN THE CONTEXT OF CULTUROLOGY

Onomastics, as a field of linguistics and culturology, were established in our country almost at the same time, namely, in the 60s of the XX century. Initially, both were interdisciplinary areas, but onomastics was assigned to the field of linguistics, although the status of an interdisciplinary field could not be taken away from it, culturology has been uniquely interdisciplinary since then.

One detail that distinguishes these two interdisciplinary fields: a) the subject of onomastics, naming, is studied by other adjacent fields, while culturology itself studies other adjacent fields.

Culturology, it can be said, is a big umbrella-term, because it covers not a wide, but infinitely wide spectrum. Among them, the humanitarian field and, what is very important for us, the onomastic layer is visible like the palm of the hand. Culturology's interest in onomastics is not surprising, because naming is embedded in the historical depths of human existence and is one of the main constituents of the cultural phenomenon.

Moreover, the Bible, the first monument of humanity, is a proof that naming is the beginning of the demonstration of human intelligence, and intelligence, in its turn, is the determinant of the phenomenon of culture.

ГОРЮШИНА ЕВГЕНИЯ М.

*к.полит.н., научный сотрудник (Центр комплексных и европейских международных исследований НИУ ВШЭ),
ведущий научный сотрудник (Институт Китая и современной Азии РАН)
Ростов на Дону, Россия*

ПРАЗДНИЧНО-МЕМОРИАЛЬНАЯ ЦЕРЕМОНИЯ В КАЛЕНДАРЕ ГРУЗИИ: КОСТАОБА

Среди обширного перечня празднично-мемориальных церемоний современной Грузии выделяется традиция масштабного празднования «Костаоба». Несмотря на то, что этот день официально не закреплен в мемориальном календарь страны, он выполняет особую функцию.

Празднование Костаобы символизирует дружественность грузино-осетинских отношений, усиливает культурные связи между двумя народами. Официальное значение дня празднично-мемориальной церемонии – день рождения известного осетинского поэта Коста Хетагурова в селении Арешперани Лагодехского муниципалитета (регион Кахети), где проживают осетинские семьи. Здесь находится памятник основателю осетинской литературы. Он был установлен в 1959 г. к столетию со дня рождения осетинского поэта.

В период грузино-осетинского вооруженного конфликта (1991-1992 гг.) памятник был взорван. Однако в середине 2000-х гг. он был воссоздан во дворе местной школы. Автор – осетинский скульптор Мераб Гаглов.

Эта празднично-мемориальная церемония проходит ежегодно 15 октября. Ключевыми ее элементами стали: скачки, концерты с участием различных ансамблей, чтение поэзии Коста и исполнение народных песен на грузинском и осетинском языках. Использование двух языках в ходе

празднично-мемориальной церемонии чрезвычайно важно, поскольку преподавание осетинского языка в Грузии было прекращено в 90-х гг. После длительного перерыва до начала 2000-х гг. преподавание было возобновлено, но вскоре вновь приостановлено до 2013 г.

Костаоба выполняет важнейшую функцию, обеспечивающую языковое взаимодействие.

EVGENIYA GORYUSHINA

Researcher, CCEIS HSE

Senior Researcher

(Institute of China and Modern Asia of RAS)

Rostov-on-Don, Russia

FESTIVE AND MEMORIAL CEREMONY IN THE CALENDAR OF GEORGIA: KOSTAOBA

Among the extensive list of festive and memorial ceremonies of modern Georgia, the tradition of large-scale celebration of "Kostaoba" stands out. Even though this day is not officially fixed in the memorial calendar of the country, it performs a special function.

The celebration of Kostaoba symbolizes the friendship of Georgian-Ossetian relations, strengthens cultural ties between the two peoples. The official significance of the festive memorial ceremony is the birthday of the famous Ossetian poet Kosta Khetagurov in the village of Areshperani in the Lagodekh municipality (Kakheti region), where Ossetian families live. There is a monument to the founder of Ossetian literature here. It was established in 1959 to mark the centenary of the birth of the Ossetian poet.

During the Georgian-Ossetian armed conflict (1991-1992), the monument was blown up. However, in the mid-2000s, it was recreated in the courtyard of a local school. The author is the Ossetian sculptor Merab Gagloev.

This festive memorial ceremony is held annually on October 15th. Its key elements were horse racing, concerts with the participation of various ensembles, reading Costa poetry and performing folk songs in Georgian and Ossetian languages. The use of two languages during the festive and memorial ceremony is extremely important, since the teaching of the Ossetian language in Georgia was discontinued in the 90s. After a long break until the early 2000s, teaching was resumed, but soon suspended again until 2013.

Kostaoba performs an important function that ensures language interaction.

როზეტა გუჯაბიანი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

პროფესორი

თბილისი, საქართველო

სასოფლო მოედნების სოციო-კულტურული არსი (ქართული „სუიფი“, ოსური „ნიხასი“)

ქართველ მთიელთა და ჩრდილოეთ კავკასიელთა შორის კულტურის ბევრი პარალელი იკვეთება, რომელთაგანაც საყურადღებოა მსგავსება ხალხური თვითმმართველობის ფორმებისა. მიუხედავად ერთმანეთისაგან განსხვავებული ისტორიისა, კულტურული გამოცდილებისა და ზოგადი ვითარებისა, ზოგიერთი მსგავსი ნიშანი შეინიშნება ქართველ მთიელთა (სვანთა) სასოფლო მოედნების - სუიფების სოციო-კულტურულ კონტექსტსა და ოსთა „ნიხასს“ შორის. ორივე სასოფლო მოედანი - „სუიფი“ და „ნიხასი“ - წარმოადგენს ხალხური თვითმმართველობის განხორციელების ადგილს, სადაც სოციუმი იკრიბებოდა საჭიროებო საკითხების გადაწყვეტისა და მსჯელობისათვის. საყურადღებოა სასოფლო მოედანთა საკრალური არსიც და მისი ტრანსფორმა-

ციის პროცესი ყოფაში. მნიშვნელოვანია მსგავსი და განსხვავებული ნიშნების წარმოჩენა ისტორიული დინამიკის გათვალისწინებით. საყურადღებოა პოსტსაბჭოთა პერიოდიდან გამოვლენილი ცვლილებები და ამჟამინდელი ვითარება - შეინარჩუნეს თუ არა სასოფლო მოედნებმა სოციალისტური ყოფაში ცენტრალური ადგილი? ამ შეკითხვას პასუხი გაეცემა მხოლოდ სვანეთის თანამედროვე ეთნოგრაფიული მასალის ანალიზის საფუძველზე, რადგანაც თანადროულ ოსურ მასალას მოკლებულნი ვართ და ვემყარებით მხოლოდ 1990-იანი წლების ეთნოგრაფიულ პუბლიკაციებს.

ROZETA GUJEJANI

*Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Professor
Tbilisi, Georgia*

SOCIO-CULTURAL ESSENCE OF VILLAGE SQUARES (GEORGIAN "SUIFI", OSSETIAN "NIKHAS")

There are many cultural parallels between the Georgian mountaineers and the North Caucasians, the similarity of the forms of folk self-government is one of such elements which is worthy to analyse. Despite the different history, cultural experience and general situation, some similar signs can be observed between the socio-cultural context of the village squares of the Georgian mountaineers (Svans) – "Suifis" and the "Nikhas" of the Ossetians. Both squares - "Suifi" and "Nikhas" - represent the place of implementation of folk self-government, where the community is gathered to solve and discuss important issues. The sacred essence of such squares and the process of its transformation are noteworthy to discuss. It is important to analyze similar and differing features, taking into account the historical dynamics. It is interesting to reveal the changes of the post-Soviet period and the current situation – have the squares retained a central place in the life of the communities? This question will be answered on the basis of the analysis of modern ethnographic data of Svaneti, because we lack the contemporary Ossetian material and rely only on ethnographic publications of the 1990s.

ДАВЛАТОВА САОДАТ Т.

*Доктор исторических наук, профессор
Руководитель центра Комитета по межнациональным
отношениям и дружественным связям с зарубежными
странами при Министерстве Культуры
Республики Узбекистан*

ИЗ ИСТОРИИ ГРУЗИНО-ОСЕТИНСКИХ ОТНОШЕНИЙ: В СОВРЕМЕННЫХ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

Статья посвящена изучению истории грузино-осетинских отношений с использованием интердисциплинарного подхода. Рассматриваются ключевые исторические события, культурное взаимодействие и политические конфликты, оказывающие влияние на современные взаимоотношения между двумя народами. Особое внимание уделяется гуманитарным последствиям конфликтов и роли международных организаций в процессе мирного урегулирования. Также анализируются экономические аспекты сотрудничества и перспективы развития совместных проектов, включая туризм. Исследование подчеркивает важность комплексного подхода к изучению и разрешению грузино-осетинских разногласий, что способствует укреплению мира и стабильности в Кавказском регионе.

Грузино-осетинские отношения, культурное взаимодействие, политические конфликты, гуманитарные последствия, интердисциплинарные исследования.

DAVLATOVA SAODAT T.

*Doctor of Historical Sciences, Professor
Head of the Center of the Committee on Interethnic
Relations and Friendly Relations with Foreign
Countries under the Ministry of Culture
of the Republic of Uzbekistan*

FROM THE HISTORY OF GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONS: IN MODERN INTERDISCIPLINARY RESEARCH

The article is devoted to the study of the history of Georgian-Ossetian relations using an interdisciplinary approach. Key historical events, cultural interaction and political conflicts that influence modern relations between the two nations are considered. Particular attention is paid to the humanitarian consequences of conflicts and the role of international organizations in the peace process. The economic aspects of cooperation and prospects for the development of joint projects, including tourism, are also analyzed. The study emphasizes the importance of an integrated approach to the study and resolution of Georgian-Ossetian disagreements, which contributes to strengthening peace and stability in the Caucasus region. Georgian-Ossetian relations, cultural interaction, political conflicts, humanitarian consequences, interdisciplinary research.

ДОЛГОВА ВИКТОРИЯ О.

*ФГБУ «ЦНИИП Минстроя России
научный сотрудник
Москва, Россия*

РОЛЬ ГОРОДСКИХ ВОДНЫХ ОБЪЕКТОВ И ИХ ПРИБРЕЖНЫХ ТЕРРИТОРИЙ В ФОРМИРОВАНИИ АРХИТЕКТУРНО-ГРАДОСТРОИТЕЛЬНОГО ОБЛИКА ГОРОДОВ И УЛУЧШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ ДЛЯ КОМФОРТНОГО ПРОЖИВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ

Городские водные объекты и их прибрежные территории играют ключевую роль в формировании архитектурно-градостроительного облика городов, улучшении экологической ситуации и создании комфортных условий для проживания населения.

Эти территории имеют важное значение в историческом развитии городов и продолжают быть важными для современного благоустройства, развития рекреационного и туристического потенциала. В статье рассматриваются принципы формирования прибрежных территорий, направленные на поддержку экологического и историко-культурного баланса городов.

1. Принципы формирования прибрежных территорий: Для поддержания экологического и историко-культурного баланса в городах необходимо использовать принципы, направленные на улучшение структуры городского природопользования и формирование комфортной городской среды.

2. Экологические и культурные аспекты: Формирование водных панорам и благоустройство прибрежных территорий должно учитывать как экологические принципы, так и необходимость сохранения историко-культурного наследия.

3. Комплексный подход: Важным является создание социо-эколого-культурной территориальной структуры, обеспечивающей устойчивое и гармоничное развитие городов.

4. Укрепление берегов и использование зеленых технологий: Традиция укрепления берегов монолитными каменными или бетонными набережными оправдана в крупных городах, но в малых городах целесообразно использование зеленых набережных с применением биоинженерных технологий, способствующих развитию естественных экосистем.

5. Фрагментарность благоустройства: Реализованные проекты благоустройства прибрежных территорий часто имеют фрагментарный характер и не включают в себя системного подхода.

6. Необходимость целевых проектов: В городах недостаточно проектов, направленных на целевое преобразование прибрежных территорий, что требует большего внимания и планирования. Водные объекты и их прибрежные территории оказывают значительное влияние на архитектурный облик города, придавая ему уникальность и формируя самобытные черты городской среды

DOLGOVA VICTORIA O.

FSBI "TsNIIP Ministry of Construction of Russia
researcher
Moscow, Russia

THE ROLE OF URBAN WATER BODIES AND THEIR COASTAL TERRITORIES IN SHAPING THE ARCHITECTURAL AND URBAN APPEARANCE OF CITIES AND IMPROVING THE ENVIRONMENTAL SITUATION FOR A COMFORTABLE STAY OF THE POPULATION

Urban water bodies and their coastal territories play a key role in shaping the architectural and urban appearance of cities, improving the environmental situation and creating comfortable living conditions for the population. These territories are important in the historical development of cities and continue to be important for modern landscaping, the development of recreational and tourist potential. The article discusses the principles of the formation of coastal territories aimed at supporting the ecological and historical and cultural balance of cities.

1. Principles of coastal territories formation: In order to maintain ecological and historical and cultural balance in cities, it is necessary to use principles aimed at improving the structure of urban environmental management and creating a comfortable urban environment.

2. Environmental and cultural aspects: The formation of water panoramas and the improvement of coastal areas should take into account both environmental principles and the need to preserve historical and cultural heritage.

3. An integrated approach: It is important to create a socio-ecological and cultural territorial structure that ensures sustainable and harmonious urban development.

4. Shore strengthening and the use of green technologies: The tradition of strengthening the shores with monolithic stone or concrete embankments is justified in large cities, but in small towns it is advisable to use green embankments using bioengineering technologies that contribute to the development of natural ecosystems.

5. Fragmented landscaping: Implemented coastal landscaping projects are often fragmented and do not include a systematic approach.

6. The need for targeted projects: There are not enough projects in cities aimed at the targeted transformation of coastal areas, which requires more attention and planning. Water bodies and their coastal territories have a significant impact on the architectural appearance of the city, giving it uniqueness and forming distinctive features of the urban environment.

მარიამ დონაშვილი

თბილისის კლასიკური გიმნაზიის მე-11 კლასის მოსწავდე
თბილისი, საქართველო

ბუნებრივი ენების გამოყენების შესაძლებლობები ხელოვნური ინტელექტის პერსპექტივიდან აფხაზური და ოსური ენების მაგალითზე

ბუნებრივი ენების გამოყენება, მათი ხანგრძლივი სიცოცხლისუნარიანობა თანამედროვე ეპოქაში დამოკიდებულია ელექტრონული მასალების ამ ენებზე არსებობაზეც. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მცირერიცხოვანი ენების, მათ შორის კი, აფხაზური და ოსური ენების პერსპექტივიდან.

აფხაზური და ოსური ენები ითვლება მცირერიცხოვანი ხალხების ენებად, რადგან ამ ენებზე მოსაუბრეთა რიცხვი ძალზე მცირეა და, კიდევ უფრო მეტად მცირდება დროთა განმავლობაში, როგორც ამას ბოლო პერიოდის კვლევები მიუთითებს. ასევე, ხაზგასასმელია, რომ ტექნოლოგიების განვითარების შესაბამისად, მნიშვნელოვანია ამ ენებზე მუდმივად იქმნებოდეს და ტირაჟირდებოდეს ელექტრონული რესურსები. ხელოვნური ინტელექტის დანერგვის პირობებში კი, დიდი მნიშვნელობა აქვს, აფხაზურ და ოსურ ენებზე, როგორც მოქმედ ბუნებრივ ენებზე, გამოიყენებოდეს ხელოვნური ინტელექტის შესაძლებლობები.

MARIAM DONJASHVILI

11th grade student of Tbilisi Classical Gymnasium
Tbilisi, Georgia

POSSIBILITIES OF USING NATURAL LANGUAGES FROM THE PERSPECTIVE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EXAMPLE OF ABKHAZIAN AND OSSETIAN LANGUAGES

The use of natural languages, their long-term viability in the modern era depends on the presence of electronic materials in these languages. This is especially important from the perspective of minority languages, including the Abkhaz and Ossetian languages.

The Abkhazian and Ossetian languages are considered minority languages, as the number of speakers of these languages is very small and, as recent studies indicate, is decreasing even more over time. Also, it should be emphasized that in accordance with the development of technologies, it is important to constantly create and circulate electronic resources in these languages. In the conditions of the implementation of artificial intelligence, it is of great importance to use the capabilities of artificial intelligence on the Abkhazian and Ossetian languages, as valid natural languages.

მარიამ ვალიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი სტუდენტი
თბილისი, საქართველო

ქართულ-ოსური ურთიერთობები ცხინვალის ქართულენოვან პრესაში

გარკვეულ წლებში ცხინვალში გამოიცემოდა სხვადასხვაენოვანი ჟურნალ-გაზეთები, ჩვენი მიზანია ცხინვალში გამოქვეყნებული ქართულენოვანი გაზეთის „საბჭოთა ოსეთის“ პუბლიკაციების მიმოხილვა. გაზეთში თემატურად მრავალფეროვანი მრავალი საინტერესო მასალაა. ამავე დროს, მრავლადაა გამოქვეყნებული ოლქში თუ ოლქს გარეთ მიმდინარე ცხოვრების ამსახველი პუბლიკაციები.

გაზეთი „საბჭოთა ოსეთი“ გამოდიოდა ქართულ-ოსურ კონფლიქტამდე და შეიძლება ითქვას, რომ ძირითადად ეს იყო მშვიდობიანი პუბლიკაციები იმდროინდელი ცხოვრების ამსახველი კულტურულ, საზოგადოებრივ და სხვადასხვა საინტერესო საკითხებზე.

ამ საოლქო ქართულენოვან გაზეთში პერიოდულად ქვეყნდებოდა პუბლიკაციები სამეცნიერო და მხატვრულ-შეწოქით და სხვა მნიშვნელოვან თემებზეც.

შეიძლება ითქვას, რომ გაზეთს სამშვიდობო დანიშნულება ჰქონდა და მრავალი საგაზეთო მასალა იძლეოდა ინფორმაციებს ქართველებისა და ოსების მშვიდობიანი თანაცხოვრების შესახებ.

წინამდებარე ნაშრომში მრავალმხრივ საინტერესო მრავალი საგაზეთო მასალაა მიმოხილული.

MARIAM VALISHVILI

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Student of Journalism and Mass Communications
Tbilisi, Georgia

GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONS IN THE GEORGIAN-LANGUAGE PRESS OF TSKHINVALI

In certain years, magazines and newspapers in different languages were published in Tskhinvali, our goal is to review the publications of the Georgian-language newspaper "Soviet Ossetia" published in Tskhinvali. There are many interesting thematically diverse materials in the newspaper. At the same time, there are many publications depicting the life in the district and outside the district.

The newspaper "Soviet Ossetia" was published before the Georgian-Ossetian conflict and it can be said that it was mainly a peaceful publication on cultural, public and various interesting issues reflecting the life of that time.

Publications on scientific and artistic-creative and other important topics were periodically published in this regional Georgian-language newspaper.

It can be said that the newspaper had a peaceful purpose and many newspaper materials provided information about the peaceful coexistence of Georgians and Ossetians.

In the present work, many interesting newspaper materials are reviewed.

თენგიზ ვერულავა

ჯანდაცვის პოლიტიკის ინსტიტუტი, ბიზნესის სკოლა,
კავკასიის უნივერსიტეტი

რეზა ჯორბენაძე

აკად. გ. ჩაფიძის სახელობის გადაუღებელი კახიძეოლოგიის ცენტრი
თბილისი, საქართველო

„ჯანმრთელობის დიპლომატია“ ქართველებსა და ოსებს შორის ნდობის აღდგენის საუკეთესო მეთოდები

საქართველომ მე-20 საუკუნის დასასრულს თავისი ისტორიის ერთ-ერთი ყველაზე ტრაგიკული პერიოდი გადაიტანა. ამ ურთულეს პერიოდში მედიკოსები ყოველთვის ასრულებდნენ არამარტო “შემრიგებლურ” როლს, არამედ წარმოადგენდნენ ურთიერთობების შენარჩუნების, ადამიანებს შორის ნდობის აღდგენის, “ჯანმრთელობის დიპლომატიის” საუკეთესო მაგალითს. კონფლიქტის ორივე მხარეს იყვნენ ადამიანები, რომლებიც მედიცინის სფეროში ერთობლივად მოღვაწეობდნენ და რომელთათვისაც ადამიანის სიცოცხლე, მისი ჯანმრთელობა და არა ეთნიკური კუთვნილება იყო მთავარი ღირებულება.

ამ მიმართულებით საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო (მინისტრი ავთანდილ ჯორბენაძე) მჭიდროდ თანამშრომლობდა სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროსთან (მინისტრი ჯემალ ჭიკავეცი), ცხინვალის რეგიონის სამედიცინო სამსახურთან და ქურთის საავადმყოფოსთან, რომელთა ერთობლივი, ნაყოფიერი მუშაობის პირობებში ფორმირებულ იქნა სამედიცინო დიპლომატიის სტრატეგია, რომელიც, ქვეყნის ფინანსური სირთულეების მიუხედავად, მოიცავდა კონფლიქტურ რეგიონებში სამედიცინო მომსახურების დაფინანსების და მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის კომპონენტებს.

1997 წლიდან მოქმედი “სამედიცინო დახმარების სახელმწიფო პროგრამის” განხორციელებაში მონაწილეობას ღებულობდნენ ცხინვალის რეგიონის სამედიცინო დაწესებულებები, მათ შორის რაიონული საავადმყოფოები და სასოფლო ამბულატორიები.

1999 წლიდან ამოქმედდა “ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობის დამატებითი სამედიცინო მომსახურების სახელმწიფო პროგრამა”, რომლის განხორციელებაში მონაწილეობდა ცხინვალის სამი სამედიცინო დაწესებულება - რესპუბლიკური საავადმყოფო, სამშობიარო სახლი და ბავშვთა პოლიკლინიკა. ქართულ-ოსურ ურთიერთობებში მედიცინის როლი მეტ-ნაკლებად ნათელ წარმოდგენას შეუქმნის საზოგადოებას, ჩვენი უახლესი ისტორიის ყველაზე რთულ პერიოდში, პროფესიულ თუ ადამიანურ პასუხისმგებლობასა და მოვალეობებზე. ჯანმრთელობის დიპლომატია, როგორც ადამიანებს შორის ურთიერთობის მოდელი, თავის წვლილს შეიტანს იმ ტრანსფორმაციულ პროცესებში, რომელიც ადრე თუ გვიან გარდაუვლად დადგება ქართული და ოსური საზოგადოებების წინაშე.

TENGIZ VERULAVA

nstitute of Health Care Policy, School of Business, Caucasus University

REVAZ JORBENADZE

Acad. c. Chafidze Emergency Cardiology Center

Tbilisi, Georgia

"HEALTH DIPLOMACY" IS THE BEST MECHANISM FOR RESTORING TRUST BETWEEN GEORGIANS AND OSSETIANS

At the end of the 20th century, Georgia went through one of the most tragic periods of its history. In this most difficult period, doctors represented the best example of maintaining relations, restoring trust between people, and "health diplomacy". On both sides of the conflict, there were people who worked together in medicine and for whom human life and health, not ethnicity, were the main value.

In this direction, the Ministry of Health Protection of Georgia (Minister Avtandil Jorbenadze) closely cooperated with the de facto Ministry of Health Protection of South Ossetia (Minister Jemal Jikaev), the Medical Service of the Tskhinvali Region and the Kurtha Hospital, under the conditions of their joint, fruitful work, a strategy of medical diplomacy was formed, which, despite the difficulties, it included the components of financing and material-technical provision of medical services in conflict regions.

Medical institutions of the Tskhinvali region, including district hospitals and rural outpatient clinics, participated in implementing the "State Program of Medical Assistance" since 1997. Since 1999, the "State program of additional medical services for the population of the Tskhinvali region" has been launched, in the implementation of which three medical institutions of Tskhinvali participated.

The role of medicine in Georgian-Ossetian relations will create a more or less clear idea of professional and human responsibility and duties for society in the most difficult period of our recent history. Health diplomacy, as a model of relations between people, will contribute to the transformational processes that the Georgian and Ossetian societies will inevitably face sooner or later.

ЗАЙЦЕВ АЛЕКСАНДР

ЦНИИП Минстроя России.

Москва, Россия

МОДЕЛЬ ДИНАМИКИ РАССЕЛЕНИЯ МОСКОВСКОГО РЕГИОНА: СТРУКТУРНЫЙ И ДЕМОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ

Современные условия поставили на повестку дня изучение динамики расселения народов во времени и пространстве. Одним из методов может служить авторский подход к моделированию динамики расселения (МДР- модель динамики расселения).

МДР создаётся на базе геоинформационных программ, которые позволяют соединить данные о развитии любых поселений (градостроительных объектов) в единую пространственно-временную модель. Она является памятником истории представленным в цифровой форме; и одновременно инструментом исследования фундаментальных цивилизационных процессов. Практика показала широкие возможности и перспективы использования метода для решения широкого круга задач: от проектной градостроительной деятельности и государственного управления до образования.

Важными характеристиками МДР наряду с её пространственной структурой являются демографические показатели, и, прежде всего, основная численность населения. МДР, которые включают в себя динамику данных по численности населения, являются моделями второго типа (МДР 2.0).

Умение правильно адаптироваться к региональным особенностям географического положения и природным условиям территорий и способность сформировать наиболее рациональную структуру расселения есть важная задача для научных исследований и цивилизационного развития. Особо тщательного внимания требует изучение столичных регионов

В Москве за её 877-летней период истории образовался урбанистический феномен. Для этого было множество факторов, одним из которых является сложившейся радиально-кольцевая структура системы расселения региона. Теоретически такой тип градостроительных структур считается универсальным. На практике это подтвердилось развитием Московского региона.

В разные исторические периоды менялся приоритет радиальных направлений. Выявление исторической динамики этого процесса имеет научный интерес и практическую ценность, в том числе и для улучшения социальных процессов. Инструментом для изучения этого может быть МДР 2.0 с показателями динамики численности населения.

ZAITSEV ALEXANDER

*TsNIP Ministry of Construction of Russia.
Moscow, Russia*

MODEL OF THE DYNAMICS OF SETTLEMENT OF THE MOSCOW REGION: STRUCTURAL AND DEMOGRAPHIC ASPECTS

Modern conditions have put on the agenda the study of the dynamics of settlement of peoples in time and space. One of the methods can be the author's approach to modeling the dynamics of settlement (MDR - model of the dynamics of settlement).

MDR is created on the basis of geoinformation programs that allow you to combine data on the development of any settlements (urban development objects) into a single spatio-temporal model. It is a historical monument presented in digital form; and at the same time a tool for studying fundamental civilization processes. Practice has shown broad possibilities and prospects for using the method to solve a wide range of problems: from project urban development and public administration to education.

Important characteristics of the MDR, along with its spatial structure, are demographic indicators, and, above all, the basic population. MDRs, which include dynamics data on the population, are models of the second type (MDR 2.0).

The ability to correctly adapt to regional features of the geographical location and natural conditions of the territories and the ability to form the most rational settlement structure is an important task for scientific research and civilizational development. The study of metropolitan regions requires special attention

In Moscow, over its 877-year history, an urban phenomenon has formed. There were many factors for this, one of which is the established radial-ring structure of the region's settlement system. Theoretically, this type of urban development structures is considered universal. In practice, this has been confirmed by the development of the Moscow region.

In different historical periods, the priority of radial directions changed. Identifying the historical dynamics of this process is of scientific interest and practical value, including for improving social processes. A tool for studying this can be MDR 2.0 with indicators of population dynamics.

ЗАНГИЕВА ЗАРЕМА Н.

*кандидат педагогических наук, доцент,
Северо-Осетинский государственный
университет имени К.Л. Хетагурова,
Владикавказ, Россия*

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ОСЕТИНСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ, ВЫРАЖАЮЩИЕ ЭМОЦИИ И ЧУВСТВА ЛЮБВИ

Изучение концептов как сущностей, раскрывающих мировосприятия народа на языковом материале, представляется очень актуальным и перспективным направлением исследования. Проводя сопоставление концептов, принадлежащих сознанию представителей разных этносов и культур,

вскрываются их универсальные и специфичные характеристики. Особая роль в этом процессе отводится фразеологизмам и пословицам, способным передавать из поколения в поколение культурные стереотипы и отражать ценностные установки народа. Нельзя упускать из виду наши исторические знания о глубоких и прочных связях между нашими предками-аланами и британскими племенами в период зарождения английского языка.

Данное исследование посвящено концепту любви – самой важной базовой эмоции в списке позитивных эмоций. Универсальный характер эмоций и чувств человека, их языковое воплощение, характер языковой акцентуации и оценки проявляют себя неодинаково в разнотипных языках. В случае осетинских и английских идиоматических выражений полное совпадение встречается примерно в 30 процентах случаев, в то время как сходство составляет около 70 процентов. Параллели в идиоматических выражениях двух языков не обязательно подразумевают лингвистическую связь. Тем не менее, наличие такого обширного сходства вызывает вопросы.

Как в осетинском, так и в английском языках эмоция любви широко известна и в то же время полна противоречий. Хотя по своей сути любовь положительно, иногда она вызывает негативные эмоции, возникающие в результате неразделенной привязанности, такие как агония и зависть. Мучения, связанные с неразделенной любовью, рассматриваются как серьезное эмоциональное страдание, происходящее из отсутствия взаимных чувств и стремления к их достижению. Любовь, как многогранное чувство, может вызывать самые разные эмоции в зависимости от контекста, начиная от экстаза, блаженства и нежности и заканчивая завистью и другими.

В осетинском языке чувство любви представлено 75 фразеологическими единицами. Эти количественные показатели ставят любовь на пятое по степени значимости место в осетинской эмоциональной языковой картине мира, тогда как на английской шкале наиболее ценных эмоций любви отводится более почетное второе место. Фразеологические единицы осетинского языка, репрезентирующие любовь, отличаются высокой степенью вариативности. Они могут обозначать: **предмет любви** (зæды хай – букв. доля ангела, любимый человек; мæ уды хай – букв. часть моей души, мæ хуры хай – букв. доля солнца, любимый человек); **степень её интенсивности** (сæлхæрдзинады онг бауарзын – букв. полюбить до безумия); **виды любви** (мады уарзт – тыхдæттæг – букв. любовь матери – источник силы); **сложность и противоречивость любви** (æнæ гуырысхо уарзондзинад нæ вæййы – букв. нет любви без сомнения); **эффект, произведённый любовью** (йæ зæрдæйы йын монц арт ыссудзын кæнын – букв. разжечь огонь любви в сердце); **зарождение любви** (зæрдæйы ныссæдзын – букв. застрять в сердце, полюбить); **разборчивость, причудливость любви, не признающей никакой власти** (уарзондинад сыгъæринæй балхæнæн нæй – букв. любовь за золото не купишь); **иррациональная, стихийная природа любви**, толкающая субъект, её испытывающий, на безрассудство и риск (мæрдтæм ыл цæуын – букв. ради кого-то отправится в мир мёртвых, быть до смерти влюбленным в кого-либо); **мера любви, её «цена»** (зæрдæ раттын – букв. отдать сердце, влюбиться); **«изобретательность» любви, её способность добиваться своего**, невзирая на цену (уарзондзинад дойнаг дур дæр дон кæны – букв. любовь даже камень в реке превратит в воду); **перипетии любви** (уарзондзинад æмæ хуыфæгæн бамбæхсæн нæй – букв. любовь, как и кашель, не спрячешь, уарзондзинад – зæрдæйы сындз – букв. любовь – сердечная заноза); **выход интенсивно переживаемой любви в область других душевных состояний человека**, например, безумия (æрратæ кæнын – букв. сходиться с ума по кому-либо; йæ сæры зонд фæцыд – сойти с ума от любви); **безграничная сила любви** (уарзт алцæуыл дæр уæлахиз кæны – букв. любовь всё побеждает).

Английские фразеологизмы, репрезентирующие любовь, также достаточно вариативны. Из 90 фразеологических единиц, выбранных нами, мы выделили следующие обозначения любви: **объект** (the love of one's life - любовь всей жизни, возлюбленный); **степень интенсивности** (to be over head and ears in love - по уши влюбиться в кого-либо); **виды любви** (old love never dies – старая любовь не умирает); **сложность и противоречивость** (love is never without jealousy – любовь никогда не бывает без ревности); **зарождение или утрата** (to fall in love; to fall out of love – полюбить; разлюбить); **последствия** (love will melt an icy heart – любовь и ледяное сердце растопит); **разборчивость** (love cannot be forced – насильно мил не будешь); **необъятность** (love knows no boundaries – любовь не знает границ); **смысл и важность** (love makes the world go round – любовь заставляет мир вращаться); **стихийность и безрассудность** (love is blind – любовь слепа); **находчивость и изобретательность** (love will find a way –

любовь найдет дорожку); **мера, цена и объем** (love is neither bought nor sold – любовь не покупается и не продается); **закономерности** (great love, great sorrow – большая любовь сопровождается большими страданиями); **заразительность** (love begets love – любовь порождает ответную любовь); **переход в другие состояния** (to love to distraction – любить до безумия); **перипетии любви** (love is sweet in the beginning but sour in the ending – сначала любовь бывает сладкая, а в конце – кислая).

Изучение элементов чувственной картины мира в языке представляет собой перспективный ресурс исследования, потому что даёт возможность проникновения в эмоциональную языковую картину мира носителей языков, способствует более точному и полному языковому моделированию образа «внутреннего мира» человека.

ZANGIEVA ZAREMA N. ,

*PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
North Ossetian State University
named after K.L. Khetagurov,
Vladikavkaz, Russia*

PHRASEOLOGICAL UNITS OF THE OSSETIAN AND ENGLISH LANGUAGES EXPRESSING EMOTIONS AND FEELINGS OF LOVE

The study of concepts as entities that reveal the worldview of the people on the basis of linguistic material seems to be a very relevant and promising area of research. By comparing concepts belonging to the consciousness of representatives of different ethnic groups and cultures, their universal and specific characteristics are revealed. A special role in this process is given to phraseological units and proverbs, capable of transmitting cultural stereotypes from generation to generation and reflecting the value systems of the people. We cannot lose sight of our historical knowledge about the deep and strong ties between our Alan ancestors and the British tribes during the period of the emergence of the English language.

This study is devoted to the concept of love - the most important basic emotion in the list of positive emotions. The universal nature of human emotions and feelings, their linguistic embodiment, the nature of linguistic accentuation and evaluation manifest themselves differently in languages of different systems. In the case of Ossetian and English idiomatic expressions, a complete match occurs in about 30 percent of cases, while the similarity is about 70 percent. Parallels in idiomatic expressions of two languages do not necessarily imply a linguistic connection. However, the presence of such extensive similarities raises questions.

In both Ossetian and English, the emotion of love is widely known and at the same time full of contradictions. Although love is positive in its essence, it sometimes causes negative emotions that arise as a result of unrequited affection, such as agony and envy. The suffering associated with unrequited love is considered to be a serious emotional suffering resulting from the absence of mutual feelings and the desire to achieve them. Love, as a multifaceted feeling, can evoke a variety of emotions depending on the context, ranging from ecstasy, bliss and tenderness to envy and others.

In the Ossetian language, 75 phraseological units represent the feeling of love. These quantitative indicators put love in the fifth place in terms of significance in the Ossetian emotional linguistic picture of the world, while on the English scale of the most valuable emotions, love is given an honorable second place. Phraseological units of the Ossetian language representing love are distinguished by a high degree of variability. They can denote: **the object of love** (зæды хай - *lit.* the share of an angel, a loved one; мæ уды хай - *lit.* part of my soul, мæ хуры хай - *lit.* the share of the sun, a loved one); **the degree of its intensity** (сæлхæрдзинады онг бауарзын - *lit.* love to the point of madness); **types of love** (мады уарзт - *тыхдæттæг* - *lit.* mother's love - a source of strength); **the complexity and inconsistency of love** (æнæ гуырысхо уарзондзинад нæ вæййы - *lit.* there is no love without a doubt); **the effect produced by love** (йæ зæрдæйы йын монц арт ыссудзын кæнын - *lit.* kindle the fire of love in the heart); **the birth of love** (зæрдæйы ныссæдзын - *lit.* to get stuck in the heart, to fall in love); **legibility, whimsicality of love, which does not recognize any power** (уарзондинад сыгъзæринæй балхæнæн нæй - *lit.* love cannot be bought for gold); **the irrational, elemental nature of love**, pushing the subject experiencing it to recklessness and risk (мæрдтæм ыл цæуын - *lit.* to go to the world of the dead for someone, to be in love with someone until death); **the measure**

NINA SIEGER

*Ivane Javakishvili Tbilisi State University
Faculty of Social and Political Sciences
Tbilisi, Georgia*

GERMAN ARCHITECTS IN GEORGIA

Georgian-German relationships have a solid and multifaceted history. The close connection of German artists with Georgia is known. Many famous figures of German culture and literature were close to the Georgian reality. The achievements of German architects in Georgia were especially fruitful. Even now, excellent monuments of nineteenth-century architecture have been preserved in Tbilisi.

As is known, Germans settled in Georgia 200 years ago, in the 19th century, and founded German colonies here. In 1820, there were six German colonies in Georgia: Marienfeld, Neu-Tiflis, Alexandersdorf, Katharinenfeld, Elisabeththal and Petersdorf.

Of course, they all came about gradually and each of them has its own history. The construction of Tbilisi Classical Gymnasium was completed in 1833. The German architect Otto Simonson developed a project for the reconstruction of the building. As a result of the works carried out in 1870-1871, the facade of the building was completely changed.

The Tbilisi Opera and Ballet Theater, formerly known as the Tbilisi Treasury Theater, is a building designed by Viktor Schreter. Representatives of the famous German intelligentsia Albert Salzman — Tbilisi Military-Historical Museum; Leopold Bielefeld- the Romanov palace, which is located in Likani and still decorates the place today. Also, Leopold Bielefeld- "Wetzel" Hotel, Leopold Bielefeld- Kashveti's St. George's Church and other remarkable buildings that adorn Georgia, in particular its capital - Tbilisi, are the creations of German architects.

თამარა ზიგერ-პოპიაშვილი

*თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ფოტოგრაფიის
თბილისი, საქართველო*

ინტერკულტურული გაცვლა ენისა და იდენტობის მეშვეობით

გერმანიასა და საქართველოს შორის ურთიერთობა მრავალფეროვანი გახდა. არსებობს კონტაქტისა და გაცვლის მრავალი შესაძლებლობა, განსაკუთრებით ენისა და ლიტერატურის სფეროში. ლიტერატურული ურთიერთობები, კულტურათაშორისი გაცვლის პრაქტიკა დიდად მნიშვნელოვანია მრავალმხრივ. ამ ურთიერთობებში წამყვან როლს თამაშობს თარგმანები და ლიტერატურული ადაპტაციები.

ლინგვისტური და ლიტერატურული კვლევის ცენტრალური საზრუნავია არა მხოლოდ ენისა და კულტურის ურთიერთმიმართების თეორიული გაგება, არამედ მისი პრაქტიკული განხორციელება. შემუშავებულია დიდაქტიკური მიდგომები და მეთოდები კულტურათაშორისი დიალოგის ხელშეწყობის, იდენტობის გაზიარებისა და სხვა კულტურების გაგების გაღრმავების მიზნით.

გერმანული ენისა და კულტურის შესწავლას საქართველოში დიდი ისტორია აქვს. ტრადიციული მეთოდების გარდა, გამოიყენება თანამედროვე მეთოდოლოგიაც, რაც გერმანული ენისა და კულტურის შესწავლას კიდევ უფრო ნაყოფიერსა და ეფექტურს ხდის. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ორ ენას განსხვავებული წარმომავლობა აქვს და განსხვავებულ ენობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება (გერმანულ-ინდოევროპულ და ქართულ-კავკასიურს), ამ ენის შესწავლისას საკმაოდ ეფექტურად გამოიყენება სხვადასხვა თანამედროვე მეთოდების უახლესი ინოვაციური მეთოდები.

საქართველოს აქვს მდიდარი ტრადიცია გერმანული ენისა და კულტურის შესწავლა-კვლევის საქმეში. საქართველოში არის გერმანული სკოლები, რომლებიც ამ ენას სწავლობენ. ამ ენას სწავლობენ და იკვლევენ უმაღლეს სასწავლებლებში, მოქმედებს გერმანული ენის შემსწავლელი წრეები. სტუდენტები და მოსწავლეები სწავლობენ მნიშვნელოვანი გერმანული მწერლების, გამოჩენილი პიროვნებების ბიოგრაფიებს, მათ შემოქმედებას. და ა.შ.

TAMARA SIEGER-POPIASHVILI

Ivane Javakishvili Tbilisi State University

PhD Student

Tbilisi, Georgia

INTERCULTURAL EXCHANGE THROUGH LANGUAGE AND IDENTITY

Relations between Germany and Georgia have become diverse. There are many opportunities for contact and exchange, especially in the field of language and literature. Literary relations, intercultural exchange practices are very important in many ways. Translations and literary adaptations play a leading role in these relations.

The central concern of linguistic and literary research is not only the theoretical understanding of the relationship between language and culture, but also its practical implementation. Didactic approaches and methods are developed to promote intercultural dialogue, shared identity and to deepen the understanding of other cultures.

The study of German language and culture has a long history in Georgia. In addition to traditional methods, modern methodology is also used, which makes the study of German language and culture even more fruitful and effective. Despite the fact that these two languages have different origins and belong to different language groups (Germanic-Indo-European and Georgian-Caucasian), the latest innovative methods of various modern methods are used quite effectively in learning this language.

Georgia has a rich tradition in the study and research of German language and culture. There are German schools in Georgia that teach this language. This language is studied and researched in higher education institutions, there are German language study circles. Students and pupils study the biographies of important German writers, prominent personalities, their works. etc.

ანამარი ლიანე ზიგერი

თბილისის მე-20 საჯარო სკოლის მე-12 კლასის მოსწავდე

თბილისი, საქართველო

გერმანული და კავკასიური ზღაპრები

კავკასიური ზღაპრები, თქმულებები და ლეგენდები მრავალ საერთო ღირებულებაზეა შექმნილი. თითქმის გასაკვირი არცაა, კავკასიაში მცხოვრები ხალხების ისტორია, ზეპირსიტყვიერება, მრავალ საერთო ნიუანსს მოიცავს - უფროსის პატივისცემა, მათი შრომის დაფასება, მშობლის ამაგის გადახდა და სხვ.

უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანულ ზღაპრებსა და ზეპირსიტყვიერებაში მრავლად გვხვდება მსგავს თემაზე შექმნილი ზღაპრები, ლეგენდები და თქმულებები. ამის საილუსტრაციოდ ჩვენს მოხსენებაში მსგავს თემატიკაზე შექმნილ თქმულებებსა და ლეგენდებს წარმოვადგენთ.

პარალელები აშკარად მიუთითებს, რომ სხვადასხვა ხალხთა ზეპირსიტყვიერება მრავალ ანალოგიურ სიბრძნეს მოიცავს და ინახავს თავის საგანძურში.

ANNAMARIE LIANE SIEGER

12th grade student of the 20th public school of Tbilisi

Tbilisi, Georgia

GERMAN AND CAUCASIAN FAIRY TALES

Caucasian fairy tales, legends and sagas are based on many common values. It is not surprising that the history and verbal folklore of the peoples living in the Caucasus include many common nuances - respect for the elders, appreciation of their work, paying for the good deed of the parents, etc.

It should be noted that there are many fairy tales, legends and sagas created on a similar theme in German fairy tales and verbal folklore. To illustrate this, in our paper, we present stories and legends created on a similar topic.

The parallels clearly indicate that the verbal folklore of different peoples contains and stores many

ТАРХАНОВА ЖАННА

*Соискатель ученой степени кандидата исторических наук
Исторического ф-та СОГУ им. К. Л. Хетагурова
Владикавказ, Россия*

К ПРОБЛЕМЕ ОСВЕЩЕНИЯ ЭТНОПОЛИТИЧЕСКИХ КОНФЛИКТОВ В РЕГИОНАЛЬНЫХ СМИ ЮЖНОГО КАВКАЗА

Язык агрессии, язык вражды в СМИ влияет на эскалацию войн, конфликтов, в том числе этнополитических вооруженных противостояний. Проблема объективности, непредвзятости и профессионализма масс-медиа во время терактов, межэтнических конфликтов является актуальной и для Южного Кавказа, который стал ареной трех масштабных вооруженных конфликтов с конца 80-х – первой половины 90-х гг. XX века: нагорно-карабахского, грузино-югоосетинского и грузино-абхазского.

Участники и стороны конфликтов на протяжении начала, острой фазы и постконфликтной ситуации использовали и продолжают использовать СМИ как инструмент политического давления на противника, средством информационно-психологической войны и пропаганды.

Агрессивная тональность публикаций, односторонняя подача информации, фейки, дезинформация – становятся фактором взаимной ненависти, национализма, ксенофобии, провоцирует рост экстремизма и радикализма, недоверие и отчуждение проживающих веками на Южном Кавказе народов, ставших жертвами геополитических интересов глобальных игроков.

Противоречивая роль СМИ в период освещения вооруженных конфликтов выражается в изготовлении, формировании и распространении заведомо ангажированной информации, влияние которой усугубляет ход военных действий, формирует на долгие десятилетия образа врага, затрудняет установление перемирия и в целом, носит деструктивный характер на массовое общественное мнение, трансформирует эволюцию конфликта в более радикальные и агрессивные стадии и формы.

Дискурсивные средства речевой агрессии в языке южнокавказских СМИ, освещающие военные и этнополитические конфликты, представляются актуальными для исследования в условиях геополитической нестабильности в регионе Большого Кавказа. Ключевые слова: история, Южный Кавказ, этнополитические конфликты, СМИ

TARKHANOVA ZHANNA

*Applicant for the academic degree of Candidate of Historical Sciences
Historical Faculty of SOGU named after. K. L. Khetagurova
Vladikavkaz, Russia*

ON THE PROBLEM OF COVERAGE OF ETHNOPOLITICAL CONFLICTS IN THE REGIONAL MEDIA OF THE SOUTH CAUCASUS

The language of aggression, the language of hostility in the media affects the escalation of wars, conflicts, including ethno-political armed confrontations. The problem of objectivity, impartiality and professionalism of the mass media during terrorist attacks and interethnic conflicts is also relevant for the South Caucasus, which became the scene of three large-scale armed conflicts from the late 80s to the first half of the 90s of the XX century: Nagorno-Karabakh, Georgian-South Ossetian and Georgian-Abkhazian.

Participants and parties to conflicts throughout the beginning, the acute phase and the post-conflict situation have used and continue to use the media as an instrument of political pressure on the enemy, a means of information and psychological warfare and propaganda. The aggressive tone of publications, one-sided presentation of information, fakes, disinformation – become a factor of mutual hatred, nationalism, xenophobia, provokes the growth of extremism and radicalism, distrust and alienation of peoples living in the South Caucasus for centuries, who have become victims of the geopolitical interests of global players.

The contradictory role of the media during the period of coverage of armed conflicts is expressed in the production, formation and dissemination of deliberately biased information, the influence of which aggravates the course of hostilities, forms the image of the enemy for many decades, makes it difficult to establish a truce

and, in general, is destructive to mass public opinion, transforms the evolution of the conflict into more radical and aggressive stages and forms. Discursive means of speech aggression in the language of the South Caucasian media covering military and ethnopolitical conflicts seem relevant for research in the context of geopolitical instability in the Greater Caucasus region. Keywords: history, South Caucasus, ethnopolitical conflicts, mass media.

ВИТОРИО ТОМЕЛЛЕРИ

*Туринский университет,
профессор*

ЛАРИСА БОНДАРЬ

*канд. ист. наук
Италия*

Н. Я. МАРР И В. И. АБАЕВ: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ УЧИТЕЛЯ И УЧЕНИКА В ОТРАЖЕНИИ АРХИВНЫХ ДОКУМЕНТОВ

В Санкт-Петербургском филиале Архива РАН (СПбФ АРАН) хранится фонд востоковеда, лингвиста, филолога и археолога, академика и вице-президента АН СССР Николая Яковлевича Марра (1864–1934), которого с Грузией связывало не только происхождение, но и многочисленные исследования в области истории, языка этой страны. В числе знаменитых учеников академика был осетинский иранист Василий Иванович Абаев (1900–2001), который был в числе последователей яфетической теории, выдвинутой Н. Я. Марром, и этот путь привел его в Яфетический институт по переводу из Кавказского Историко-Археологического Института АН СССР (Тифлис).

Академик рано стал выделять молодого осетинского исследователя, отмечая продуманность его положений и «остроумность в их формулировке»; среди архивных бумаг Н. Я. Марра сохранилось несколько документов, содержащих его отзывы (положительные) о В. И. Абаеве (Ф. 800. Оп. 1. Д. 1667; 2181; 2380).

Важным блоком документов СПбФ АРАН, отражающих взаимодействие личных и профессиональных аспектов общения учителя и ученика, являются сохранившиеся письма В. И. Абаева к Н. Я. Марру (Ф. 800. Оп. 3. Д. 2). Это семь писем за 1925–1932 г. из Коби, Цхинвали, Тбилиси и Ленинграда. Уже в первом письме В. И. Абаев, выпускник Ленинградского университета, определяя своей главной научной целью осетиноведение, демонстрирует принятие яфетической теории, не проводя явной границы между яфетидологией и общим языкознанием, считая первое будущим видом второго. В следующих письмах находим информацию о полевой экспедиционной работе В. И. Абаева в Осетии и трудностях краеведческих исследований у народов Кавказа, а также о его усилиях наладить сотрудничество с тбилисскими коллегами.

VITORIO S. TOMELLERI,

LARISA BONDAR

*Ph.D. ist. sciences
Italy*

N. MARR AND V. ABAEV: THE TEACHER-FOLLOWER RELATIONSHIP AS REFLECTED IN ARCHIVAL DOCUMENTS

The St. Petersburg Branch of the Archive of the Russian Academy of Sciences (SPbB ARAS) houses the collection of the orientalist, linguist, philologist, and archaeologist Nikolay Marr (1864–1934), who was also an academician and Vice-President of the USSR Academy of Sciences. Marr had strong ties to Georgia, not only due to his heritage but also through his extensive research on the country's history and language. Among his

notable students was the Ossetian Iranist Vasily Abaev (1900–2001), a follower of Marr’s Japhetic theory. Abaev’s intellectual journey eventually led him to the Japhetic Institute (previously the Caucasian Historical and Archaeological Institute of the USSR Academy of Sciences in Tiflis). Marr recognized Abaev’s potential early on, praising the depth of his ideas and his “wit in their formulation.” Several documents from Marr’s archives contain positive reviews of Abaev’s work (F. 800. L. 1. Fl. 1667; 2181; 2380).

A significant portion of the SPbB ARAS collection highlights the close personal and professional relationship between Marr and Abaev, particularly through preserved letters from Abaev to Marr (F. 800. L. 3. Fl. 2). These seven letters, written between 1925 and 1932 from Kobi, Tskhinvali, Tbilisi, and Leningrad, reflect Abaev’s growing commitment to Ossetian studies. In his first letter, a graduate of Leningrad University, Abaev outlines his dedication to Ossetian studies as his primary academic focus. He embraces the Japhetic theory, seeing it not as a separate field but as the future form of general linguistics.

In subsequent letters, Abaev discusses his field expeditions in Ossetia, the challenges of studying local history among the peoples of the Caucasus, and his efforts to foster collaboration with colleagues in Tbilisi.

КАДЫРКУЛОВА ЖАЙНА

*кандидат философских наук, доцент,
ученый секретарь КНМПИ имени Г. Айтиева
Кыргызстан, Бишкек*

ЮВЕЛИРНОЕ ИСКУССТВО НАРОДОВ КАВКАЗА И ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Ювелирное искусство - это древнее ремесло, восхищающее людей на протяжении тысячелетий. Эта грань человеческого творчества зародилась в глубокой древности и эволюционировала на протяжении веков, раскрывая все новые грани красоты и мастерства. От первых примитивных украшений из костей и камней до современных изысканных ювелирных шедевров - это путешествие захватывает дух и повествует об искусной работе многих поколений ювелиров.

Ювелирные украшения народов Центральной Азии были популярны в обиходе восточных красавиц и способствовали зарождению новых идей у мастеров-зергеров. Украшения казахов, кыргызов, туркмен, узбеков, уйгуров и каракалпаков представляют собой огромный пласт в культурном наследии этих народов. Яркое своеобразие традиционного искусства народов Центральной Азии отражает грани многовековой истории кочевых и оседлых народов, с давних времен связанных между собой этническими и культурными процессами. Художественная обработка металла в центрально-азиатских странах, в особенности изделия из драгоценных металлов, как никакой другой вид искусства донес до нас высшие достижения мастеров народного творчества.

Кавказ с глубокой древности был своеобразным мостом, соединявшим Европу и Азию. Здесь складывались государства, оставившие заметный след в мировой истории. Художественная обработка металла является одним из основных традиционных видов искусства народов Кавказа. При создании изделий из металла мастера использовали сочетание разнообразных техник -ковки, чеканки, гравировки, штампа, черни, инкрустации, золочения. **Ювелирные украшения составляли неотъемлемую часть традиционного костюма всех народов Кавказа.** Украшения выполняли важную символическую роль - служили оберегами, знаками принадлежности к определенной этнической и социально-возрастной группам. Диадемы на головные уборы, налобные, височные подвески и серьги, пряжки для поясов и перстни выполнялись в традиционных ювелирных техниках. В репертуар традиционных орнаментальных мотивов входили разнообразные символы плодородия: изображения птиц, граната, миндаля, рогов, ромбов.

Украшения, изготовленные кавказскими умельцами, обладают особым шармом и притягательностью, они ценились далеко за пределами Кавказа. Многообразие и богатство декоративных мотивов составляют характерную черту орнаментального искусства на Кавказе.

KADYRKULOVA ZH.

*Candidate of Philosophy, Associate Professor,
Scientific Secretary of CNMII named after G. Aitiev
Kyrgyzstan, Bishkek*

JEWELRY ART OF THE PEOPLES OF THE CAUCASUS AND CENTRAL ASIA

Jewelry art is an ancient craft that has delighted people for thousands of years. This facet of human creativity originated in ancient times and evolved over the centuries, revealing new facets of beauty and skill. From the first primitive ornaments made of bones and stones to modern exquisite jewelry masterpieces, this journey is breathtaking and tells about the skillful work of many generations of jewelers.

The jewelry of the peoples of Central Asia was popular in the household of oriental beauties and contributed to the birth of new ideas among master jewelers. The jewelry of Kazakhs, Kyrgyz, Turkmens, Uzbeks, Uyghurs and Karakalpaks represents a huge layer in the cultural heritage of these peoples. The bright originality of the traditional art of the peoples of Central Asia reflects the facets of centuries-old history of nomadic and sedentary peoples, linked by ethnic and cultural processes since ancient times. Artistic processing of metal in Central Asian countries, especially products from precious metals, as no other kind of art has brought us the highest achievements of masters of folk art.

Since ancient times, the Caucasus has been a kind of bridge connecting Europe and Asia. The Caucasus has been a bridge between Europe and Asia since ancient times. Artistic metalwork is one of the main traditional arts of the peoples of the Caucasus. When creating metalware, craftsmen used a combination of various techniques - forging, chasing, engraving, stamping, niello, inlaying and gilding. Jewelry was an integral part of the traditional costume of all peoples of the Caucasus. Jewelry played an important symbolic role - it served as amulets, signs of belonging to certain ethnic and social-age groups. Diadems on headdresses, head pendants, temple pendants and earrings, belt buckles and ringlets were made in traditional jewelry techniques. The repertoire of traditional ornamental motifs included various symbols of fertility: images of birds, pomegranates, almonds, horns and lozenges. Jewelry made by Caucasian craftsmen had a special charm and appeal, and was valued far beyond the Caucasus. The variety and richness of decorative motifs are a characteristic feature of ornamental art in the Caucasus.

КАРАКУЦ ВИКТОРИЯ В.

*педагог, краевед и экскурсовод, старший специалист в области туризма и сервиса Управления курортом «Кавказские Минеральные Воды»,
Ставропольский край, поселок Иноземцево.*

БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б.

*российский архитектуровед-ориенталист, педагог,
Северо-Кавказский Академический центр
Международной Академии архитектуры, г. Владикавказ,
профессор, член-корреспондент, зам. председателя по науке,
Почетный архитектор Российской Федерации,*

АРХИТЕКТУРНЫЕ СООРУЖЕНИЯ Н. Н. СЕМЕНОВА В

ЛЕЧЕБНЫХ ПАРКАХ ГОРОДОВ-КУРОРТОВ КИСЛОВОДСК И ЕССЕНТУКИ КАК ГРАДОСТРОИТЕЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЦЕЛЕБНОГО ОТДЫХА И БАЛЬНЕОЛОГИЧЕСКОГО ОЗДОРОВЛЕНИЯ

В градоформировании любого курорта есть рациональная и иррациональная составляющие. С одной стороны, город-курорт должен быть устроен так, чтобы в нем было всё необходимое для правильного лечения и проживания отдыхающих в соответствии с определенными научными стандартами из разных областей знаний – это рациональная составляющая. С другой стороны, всё вокруг должно быть красиво – пейзажи, архитектура, музыка, театр, отели, рестораны и санатории, производить эстетическое впечатление, создавать эмоциональное воздействие, вызывать чувство наслаждения красотой и совершенством – в достижении этого больше доля иррационального.

Задача архитектора, создающего градостроительную основу курорта, собрать воедино рациональную и иррациональную составляющие, создать городской ансамбль в единстве с природой и потребностями человека, приехавшего на курорт.

Это означает, например, что у каждого созданного здания, помимо строгого инженерного и архитектурного расчета, должна быть ещё своя легенда, творческая тайна – они создают особую атмосферу, ореол сказочности, эстетическое впечатление. Каждое здание на курорте само по себе может уже быть частью театрального действия в городском ландшафте и его персонажем.

Таковы архитектурные творения Николая Николаевича Семенова (1881-1922) в городах-курортах Ессентуки и Кисловодск курортно-рекреационной зоны Кавказские Минеральные Воды.

Они отсылают наше воображение к эпохам древних этрусков, греческой и римской античности; к эпохе Возрождения; к традициям архитектуры и ландшафтного дизайна русских, английских и итальянских пейзажных парков, европейских городов-курортов. Творения Н.Н. Семенова в курортных парках Ессентуков и Кисловодска продолжают традиции совершенных парковых ансамблей Санкт-Петербурга, Павловска, Турина, мест массового посещения в Сент-Луисе, Нью-Йорке начала XX века, эпохи модерн – торжества научно-технического прогресса. Эти города перечислены в статье неслучайно, поскольку творения человека всегда автобиографичны. Н.Н. Семенов посетил многие города стран Западной Европы и США, и это, безусловно, сильно повлияло на профессиональный стиль Н.Н. Семенова как архитектора и инженера, ведь он предпочитал создавать проекты в стилях неоклассики и неоренессанса, внедряя новые технологии эпохи модерн.

Н.Н. Семенов – почетный архитектор г. Кисловодска с 1994 г., удостоен этого звания спустя 72 года со дня смерти. С самого раннего детства и почти до конца своей жизни находился в творческой среде профессионалов, получил прекрасное образование и успел увидеть в разных уголках земного шара – России, Западной Европы и Америки архитектурные достижения разных времен и народов античные, эпохи Возрождения и современные. И, конечно, он впитал полученный опыт, знания, впечатления и создал свой архитектурный стиль.

Н. Н. Семенов занимался архитектурой, планировкой и благоустройством в городах-курортах Кавказские Минеральные Воды с 1908 г. по 1922 годы, а также является автором проекта сложного объекта и на территории курортного города Нальчик – ныне столицы Кабардино-Балкарской Республики. За это время он создал немало ярких архитектурных сооружений, которые можно охарактеризовать словами: красота; удобство; оригинальность; популярность; историческое наследие; приверженность классическим архитектурным стилям; градообразующая смысловая доминанта.

KARAKUTS VIKTORIA V.

*teacher, local historian and tour guide,
senior specialist in the field of tourism and management
service of the Caucasian Mineral Waters resort,
Stavropol territory, Inozemtsevo settlement,*

BESOLOV VLADIMIR B.

*Russian orientalist architect, teacher,
North Caucasus Academic Center International
Academy of Architecture, Vladikavkaz, Professor,
Corresponding Member, Deputy Chairman for Science,
Honorary Architect of the Russian Federation,*

N. N. SEMENOV'S ARCHITECTURAL STRUCTURES IN THE MEDICAL PARKS OF THE RESORT TOWNS OF KISLOVODSK AND YESSENTUKI AS AN URBAN PLANNING COMPONENT OF CURATIVE RECREATION AND BALNEOLOGICAL REHABILITATION

There are rational and irrational components in the urban development of any resort. On the one hand, a resort city should be designed so that it has everything necessary for proper treatment and accommodation of vacationers in accordance with certain scientific standards from different fields of knowledge - this is a rational component. On the other hand, everything around should be beautiful – landscapes, architecture,

music, theater, hotels, restaurants and sanatoriums, make an aesthetic impression, create an emotional impact, evoke a sense of enjoyment of beauty and perfection – there is more irrational in achieving this.

The task of the architect creating the urban planning basis of the resort is to bring together the rational and irrational components, to create an urban ensemble in unity with nature and the needs of the person who came to the resort.

This means, for example, that each created building, in addition to strict engineering and architectural calculations, should also have its own legend, creative mystery – they create a special atmosphere, an aura of fabulousness, an aesthetic impression. Each building in the resort itself can already be a part of the theatrical action in the urban landscape and its character.

These are the architectural creations of Nikolai Nikolaevich Semenov (1881-1922) in the resort towns of Essentuki and Kislovodsk of the resort and recreational zone Caucasian Mineral Waters.

They refer our imagination to the epochs of the ancient Etruscans, Greek and Roman antiquity; to the Renaissance; to the traditions of architecture and landscape design of Russian, English and Italian landscape parks, European resort cities. N.N. Semenov's creations in the resort parks of Yessentuki and Kislovodsk continue the traditions of the perfect park ensembles of St. Petersburg, Pavlovsk, Turin, places of mass visit in St. Louis, New York at the beginning of the XX century, the epoch the Modern era is a celebration of scientific and technological progress. These cities are listed in the article for a reason, since human creations are always autobiographical. N.N. Semenov visited many cities in Western Europe and the USA, and this, of course, greatly influenced N.N. Semenov's professional style as an architect and engineer, because he preferred to create projects in neoclassical and Neo-Renaissance styles, introducing new ones technologies of the modern era.

N.N. Semenov has been an honorary architect of Kislovodsk since 1994, and was awarded this title 72 years after his death. From early childhood and almost to the end of his life, he was in the creative environment of professionals, received an excellent education and managed to see in different parts of the globe – Russia, Western Europe and America architectural achievements of different times and peoples, ancient, Renaissance and modern. And, of course, he absorbed the gained experience and knowledge. N. N. Semenov was engaged in architecture, planning and landscaping in the resort towns of Caucasian Mineral Waters from 1908 to 1922, and is also the author of the project of a complex object on the territory of the resort town of Nalchik – now the capital of the Kabardino-Balkarian Republic. During this time, he created many striking architectural structures that can be characterized by the words: beauty; convenience; originality; popularity; historical heritage; commitment to classical architectural styles; city-forming semantic dominant.

იბორ კეკელიძე

ფოთის N15 საჯარო სკოლის ისტორიის წამყვანი პედაგოგი,
ისტორიის დოქტორი
ფოთი, საქართველო

ჩრდილოეთ კავკასიის მთიელების საკითხი ბრიტოლ გველესიანის პუბლიცისტურ ნააზრევში

ცნობილი პუბლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე, სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის ერთ-ერთი ლიდერი გრიგოლ გველესიანი (1870-1926 წწ.) პერიოდულ პრესაში ხშირად ბეჭდავდა სტატიებს საქართველოში ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის პრობლემებზე. მოხსენებაში ამჯერად ყურადღებას შევაჩერებთ გაზეთ „ხალხის მეგობარში“ გამოქვეყნებულ მის წერილზე – „ამიერ-კავკასიის ფედერაცია და მთიელები“ (N164, 19 მაისი, 1918 წ.).

ცნობილია, რომ ამიერკავკასიის დამოუკიდებლობის საკითხი აქტუალური გახდა ბრესტ-ლიტოვსკის სამშვიდობო ხელშეკრულების (1918 წლის 3 მარტი) გაფორმების შემდეგ. 1918 წლის 22 აპრილს რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის (მენშევიკების) ამიერკავკასიის საოლქო კომიტეტის სხდომამ მხარი დაუჭირა დამოუკიდებლობის გამოცხადებას. იმავე დღეს ამიერკავკასიის სეიმის სხდომაზე გამოცხადდა ამიერკავკასიის დამოუკიდებელი დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკა. სწორედ ამ ისტორიული ფაქტის შემდეგ განვითარებული მოვლენების გაშუქებას ისახავს მიზნად გრიგოლ გველესიანის ზემოთ დასახელებული პუბლიკაცია, რომლის ძირითა-

დი შინაარსიც ასეთია: ავტორი ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკის გამოცხადებასთან ერთად მუსულმანთა პარტიების, მათ შორის „მუსავატების“ მიერ, დაისვა საკითხი ჩრდილოეთ კავკასიის მთიელთა შემოერთებით ამიერკავკასიის საზღვრების გაფართოების შესახებ, რაც მოიცავს შავ და კასპიის ზღვას შორის მოქცეულ, დღეს კაზაკებით დასახლებულ ტერიტორიას, წინათ კი მთიელ ტომთა – ყაბარდოელთა, ინგუშთა, ჩერქეზთა, ოსთა, ჩაჩანთა, ლეკთა და სხვათა სამკვიდრებელს. ამ ტერიტორიაში ავტორი მოიაზრებდა კავკასს, ანუ ძაუგს, გროზნოს, პიატიგორსკსა და მის შემოგარენს. მთიელთა გარკვეული აზრი თუ სურვილი ამიერკავკასიის ფედერაციასა თუ კონფედერაციაში შესვლის შესახებ, გრ. გველესიანის აზრით, იმ დროისათვის უცნობი იყო, თუმცა განსაზღვრულ პოლიტიკურ წრეებში საკითხი დასმული ყოფილა.

გეოგრაფიული ფაქტორის გათვალისწინებით პუბლიცისტი სასურველად და სასარგებლოდ მიიჩნევდა ამიერკავკასიის ფედერაციაში მთიელთა შემოსვლას, ვინაიდან ამიერკავკასია ჩრდილოეთიდან დაცული იყო უდიდესი და რთულად გადასალახავი ბუნებრივი ზღუდით – კავკასიონის ქედით. ეს კი ამიერკავკასიის მდგომარეობას სტრატეგიული თვალსაზრისით მეტად გააუმჯობესებდა, რადგან ჩრდილოეთ კავკასიის მთიელები ამიერკავკასიისათვის საფარი იქნებოდნენ რუსეთიდან წამოსული მტრის შესაჩერებლად. თავისი მოსაზრების გასამყარებლად გრ. გველესიანი იმონებდა იმ ფაქტს, რომ ნახევარი საუკუნის წინ რუსეთს ხანგრძლივი ბრძოლა დასჭირდა ამიერკავკასიის მთიელთა დასამორჩილებლად.

სტატიიდან ირკვევა, რომ ქართველი სოციალ-დემოკრატები აღმაცერად უცქერდნენ ჩრდილოეთ კავკასიის მთიელთა შემოერთების საკითხს და არგუმენტად ასახელებდნენ შემდეგს: კულტურულ-ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისით ამიერკავკასიისათვის უფრო მომგებიანი იყო ჩრდილოეთისკენ ღია კარის დატოვება. ძნელად გადასასვლელი და ყოველგვარ კულტურულ ცხოვრებას მოკლებული კავკასიონის ქედი კი ჩინური კედელივით იქნებოდა აღმართული ამიერკავკასიის რესპუბლიკასა და რუსეთს შორის. გრიგოლ გველესიანი ამ არგუმენტის გაბათილებას შეეცადა და აღნიშნავს, რომ კულტურულ-ეკონომიკური განვითარება, რასაკვირველია, პირველხარისხოვანი მნიშვნელობის საკითხია, მაგრამ ეს ვერ ჩაითვლება ამიერკავკასიის მთიელთა ჩვენს ფედერაციულ კავშირში შემოსვლით რუსეთთან კულტურულ-ეკონომიკური ურთიერთობების მოსპობის საფუძვლად. ბევრი რამ, წერდა პუბლიცისტი, დამოკიდებული იქნებოდა იმაზე, თუ როგორი სავაჭრო ხელშეკრულება დაიდებოდა ამიერკავკასიასა და გერმანიის კოალიციას (გერმანია, ავსტრია-უნგრეთი, ოსმალეთი და ბულგარეთი) შორის, ერთის მხრით, და როგორი საბაჟო პოლიტიკა დამყარდებოდა იმავე ამიერკავკასიასა და რუსეთს შორის, თუმცა არ გამორიცხავდა ასეთი შემოერთების სიძნელესა და უარყოფით მხარესაც. გველესიანის მოსაზრებით, ოსმალეთი დაინტერესებული იყო, რომ ამიერკავკასიის საზღვრებში შემოსულიყვნენ ერთმორწმუნენი ჩრდილოეთ კავკასიისა, რათა მათ კავკასიის ხალხებთან ერთად შეძლებოდათ თავდაცვა ჩრდილოეთის საფრთხისაგან.

უნდა ითქვას, რომ ამიერკავკასიის დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნისა და საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის პერიოდს (1918-1921 წწ.) მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს გრიგოლ გველესიანის პოლიტიკურ ნააზრევში.

IGOR KEKELIA

*Ph. D. in History, History Teacher at
Public School No. 15 in Poti
Poti, Georgia*

THE ISSUES OF NORTH CAUCASUS HIGHLANDERS IN THE PUBLICIST WORKS OF GRIGOL GVELESIANI

Grigol Gvelesiani (1870-1926), a prominent publicist and public figure, and one of the leaders of the Socialist-Federalist Party, frequently published articles in the periodical press addressing the issues of Georgia's national liberation movement. This report focuses on his letter, titled "Now-Caucasian Federation and Mountaineers," published in the newspaper *People's Friend* (No. 164, May 19, 1918).

The question of Transcaucasian independence became especially pertinent after the signing of the Brest-Litovsk Peace Treaty (March 3, 1918). On April 22, 1918, the Transcaucasian District Committee of the Russian Social Democratic Party (Mensheviks) supported a declaration of independence. On the same day, during a session of the Transcaucasian Seim, the Transcaucasian Democratic Federative Republic was proclaimed. Gvelesiani's publication aims to analyze the events following this significant historical moment. In particular, he focuses on the fact that, alongside the proclamation of the Transcaucasian Republic by Muslim political parties, including the Musavat Party, the issue of whether the North Caucasian mountaineers should join the federation was raised. This discussion also touched on the potential expansion of Transcaucasian borders, covering the area between the Black and Caspian Seas-territories historically inhabited by mountain tribes such as the Kabardians, Ingush, Circassians, Ossetians, Chechens, Lezgins, and others, and at the time populated by Cossacks. The author mentions places like Dzaug, Grozny, and Pyatigorsk as part of this consideration. However, according to Gvelesiani, the opinion or desire of the mountaineers regarding joining the Transcaucasian Federation or Confederation was not clear at the time, though the matter was discussed in some political circles.

Taking geographical factors into account, Gvelesiani considered the inclusion of the mountaineers in the Transcaucasian Federation both desirable and beneficial. He argued that Transcaucasia was protected from the north by the formidable natural barrier of the Caucasus Range. From a strategic perspective, this would enhance the security of Transcaucasia, as the North Caucasus Mountains could serve as a defense against potential threats from Russia. Gvelesiani reinforced his argument by pointing out that, half a century earlier, Russia had faced a prolonged struggle to subdue the Transcaucasian mountaineers.

It is clear from Gvelesiani's article that Georgian social democrats were highly interested in the idea of incorporating the North Caucasian mountaineers into the federation. They argued that maintaining open connections to the north would be beneficial for Transcaucasia's cultural and economic development. They warned that, without these ties, the Caucasus mountain range would act as an impenetrable barrier, similar to a "Chinese wall," cutting off Transcaucasia from Russia. Gvelesiani challenged this viewpoint, asserting that while cultural and economic development was indeed important, it should not be the basis for severing relations with Russia through the incorporation of the North Caucasian mountaineers into the federation. He emphasized that much depended on the nature of trade agreements between Transcaucasia and the German coalition (Germany, Austria-Hungary, the Ottoman Empire, and Bulgaria), as well as the customs policies established between Transcaucasia and Russia. Nevertheless, he acknowledged the potential difficulties and downsides of this union.

In Gvelesiani's view, the Ottomans had a vested interest in seeing the North Caucasian Muslim populations align with Transcaucasia, as this would enable them to collectively defend against northern threats alongside the peoples of the Caucasus.

It should be noted that the period of the creation of the Transcaucasian Democratic Republic and the First Democratic Republic of Georgia (1918-1921) played a significant role in shaping Gvelesiani's political thinking.

მარიამ კობერიძე,

*გოჩის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პოლემოლოგი
გოჩი, საქართველო*

სოფელ დვანის გვარსახელთან მოდელი 1715 წლის „რუისის სამწყოს დავთარში“

1715 წლის „რუისის სამწყოს დავთარი“ შეუდგენია ნიკოლოზ მროველს (ორბელიშვილი) მეფე გიორგი XI დავალებითა და მისი ძმისწული - ვახტანგის (ვახტანგ VI) ხელშეწყობით. რუისის დავთარში ჩამოთვლილია ფრონის ხეობის 84 სოფელი და თითოეულ სოფელში აღნუსხულია იქ მოსახლე 1839 ოჯახი ანუ კომლი. ეს დავთარი დაიბეჭდა 1907 წელს ექვთიმე თაყაიშვილის წიგნში „არქეოლოგიური მოგზაურობა და შენიშვნები“.

დოკუმენტში გამოვლენილია სოფელ დვანში მცხოვრები ოჯახი ანუ კომლი. სიტყვა ბერისაგან ნაწარმოები 5 სახელი: პაპიაშვილი ბერი, დათუკაშვილი ბერი, კობახიძე ბერი, პაპიაშვილი ბერი, შალიკაშვილი ბერი. ბერი ძველი და თანამედროვე ქართული ენის ლექსიკონებსა და დიალექტურ და ეთნოგრაფიულ მონაცემებში დასტურდება: 1. შვილი, ძე (შდრ. ჭან. ბერე); 2. საეკლესიო პირი,

მონაზონი; 3. მოხუცებული; 4. ახლად დაბადებული ბავშვი წლამდე (ქართლურში). აღნიშნული ძირისაგან ნაწარმოები უნდა იყოს გვარები: ბელაშვილი (← ბერა-ს-შვილი← ბერი) რ-ს დისიმილაციით; ბურნაძე (← ბერნაძე) უ-ს დისიმილაციით.

გვარები წარმოდგენილია 3 მოდელით: -ძე, -შვილი, -ურ. 2 გვარსახელი წარმოდგენილია შემოკლებული ფორმით: გეგელა (გეგელაშვილი), მამუკელა (მამუკელაშვილი).

MARIAM KOBERIDZE

Gori State University, Professor

Gori, Georgia

THE MODEL OF THE SURNAMES OF THE VILLAGE OF DVAN IN THE 1715 "RUISI SHEPHERD BOOK"

"Register of the Ruisi flock" of 1715 was compiled by Nikoloz Mroveli (Orbelishvili) on the order of King George XI and with the support of his nephew - Vakhtang (Vakhtang VI). 84 villages of the Fron valley are listed in Ruis' register, and 1839 families or households are listed in each village. This notebook was printed in 1907 in Ekvtime Takaishvili's book, "Archaeological Journey and Notes".

The document identifies a family living in the village of Dvani. 5 names derived from the word monk: Papiashvili monk, Datukashvili monk, Kobakhidze monk, Papiashvili monk, Shalikashvili monk. Beri is confirmed in ancient and modern Georgian language dictionaries and dialectal and ethnographic data: 1. Son, son (cf. Chan. Bere); 2. Church person, nun; 3. old man; 4. A newborn child up to one year old (in Kartluri). Surnames should be derived from the mentioned root: Belashvili (← Bera-s-shvili← Beri) by dissimilation of R; Burnadze (← Bernadze) by dissimilation of u.

Surnames are represented by 3 models: -dze, -shvili, -ur. 2 surnames are presented in abbreviated form: Gegela (Gegelashvili), Mamukela (Mamukelashvili).

КОЛЕСНИКОВ ЮРИЙ Ю.

к.ю.н., ассоциированный профессор,
декан факультета экономики и права
НАО «Торайгыров университет»
Казахстан

ПРАВО НА ЗАЩИТУ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: ОСОБЕННОСТИ КИБЕРГИГИЕНЫ И ПРОФИЛАКТИКА НАРУШЕНИЙ

Цифровой мир развивается в последнее десятилетие с огромной скоростью. Развитие Интернета, мобильных коммуникаций, он-лайн-сервисов выступает базовым инструментом формирования цифровой экономики. При этом данные процессы оказывают влияние на все сектора экономики и социальной деятельности, производство, здравоохранение, образование, финансы, транспорт и т. д.

Самой важной сферой, где присутствуют риски и угрозы для каждого человека и в целом безопасности государства, выступает е-среда с персональными данными личности, которые необходимо обеспечить защитой. Е-среда аккумулирует в себе такие персональные данные, как: индивидуальный идентификационный номер; биометрические данные человека; документы и платежные карты, оснащенные интегральными схемами (chip).

Благодаря непрерывному совершенствованию информационно-коммуникационных технологий и программного обеспечения, которые позволяют производить сбор, обработку, накопление и передачу данных оперативно и в большом объеме, информационные процессы в государстве и обществе, комфорт граждан в доступе к информации достигли высокого уровня. Однако при этом, возросли и случаи утечек собираемой в различных информационных системах персональных данных людей. При этом данные утечек являются результатом как технического сбоя, так и целенаправленного

несанкционированного воздействия на информационные системы, для получения и дальнейшего незаконного распространения персональных данных, в основном продажу.

Обеспокоенность участвовавшими случаями утечек персональных данных, необходимость выработки более конкретных правовых мер защиты персональных данных человека, заставляет задуматься о важности и своевременности научных разработок данной проблемы для обоснования принятия законодательных мер. К тому же пандемийный период показал серьезную картину латентности случаев нарушения безопасности информационных систем. Только за 2023 год, зарегистрировано 2 395 случаев утечки информации ограниченного доступа, реальное же количество инцидентов получают огласку по истечении времени, когда персональные данные поступают на продажу на своеобразных рынках.

Вместе с тем, мы должны четко понимать, что нарушение конфиденциального режима информации с ограниченным доступом влечет ряд негативных последствий для лица, в аспекте нарушения иных его прав: шантаж лица, с угрозами распространения лживой, надуманной (недоверенной) и предвзятой информации в социальных сетях; манипуляция с персональными данными для совершения противоправных деяний (мошенничества и хищения); воздействие на репутацию человека в силу конфликта и т.п.

Изучение правового регулирования персональных данных показывает неполноту, недостаточность правовых норм в сфере обеспечения их конфиденциальности и полноценной защиты лица, а соответственно не удовлетворяет полноценному правовому регулированию.

Анализ сложившейся практики в сфере защиты персональных данных в различных информационных системах выявило потребность модернизации существующего механизма правового регулирования отношений с персональными данными.

Одним из важных условий защиты персональных данных, является соблюдение кибергигиены.

Кибергигиена – это формирование полезных привычек в отношении кибербезопасности, позволяющих не стать жертвой киберугроз и избежать проблем сетевой безопасности. Она направлена на поддержание работоспособности и безопасности оборудования и программного обеспечения и защищает от таких угроз, как вредоносные программы.

Соблюдение кибергигиены помогает хранить данные в безопасности. Как и любые действия, которые нужно закрепить в качестве привычки.

Под кибергигиеной подразумевается совокупность навыков и знаний, которые уменьшают риски пребывания в сети интернет. Это понятие складывается из нескольких составляющих.

- Сделайте свои соцсети закрытыми
- Разделяйте личные и рабочие аккаунты
- Настройте двухфакторную авторизацию
- Не открывайте неизвестные ссылки и чат-боты
- Проведите ревизию приложений и сервисов в смартфоне и на ПК
- При оплате онлайн используйте только официальные приложения
- Установите антивирусы

KOLESNIKOV YU. YU.

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor

Dean of the Faculty of Economics and Law

Non-profit JSC "Toraigyrov University"

Kazakhstan

THE RIGHT TO PROTECTION OF PERSONAL DATA IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION: CYBER HYGIENE PRACTICES AND PREVENTION OF VIOLATIONS

The digital world has been rapidly developing over the past decade. The growth of the Internet, mobile communications, and online services serves as a fundamental tool for shaping the digital economy. These processes, however, affect all sectors of the economy and social activities, such as production, healthcare, education, finance, transportation, and more.

The most critical area, where risks and threats are present for every individual and for national security as a whole, is the e-environment with personal data, which must be protected. The e-environment accumulates personal data such as individual identification numbers, biometric data, documents, and payment cards equipped with integrated chips.

Thanks to the continuous improvement of information and communication technologies and software, which enable the collection, processing, storage, and transmission of data efficiently and in large volumes, information processes in the state and society, as well as citizens' access to information, have reached a high level of comfort. However, this has also led to an increase in cases of personal data leaks collected by various information systems. These leaks occur due to both technical failures and deliberate unauthorized actions targeting information systems to obtain and illegally distribute personal data, primarily for sale.

Concerns about the growing number of personal data breaches, and the need to develop more concrete legal measures for protecting personal data, highlight the importance and timeliness of scientific research on this issue to substantiate the adoption of legislative measures. Moreover, the pandemic period revealed a significant number of latent security violations in information systems. In 2023 alone, 2,395 cases of information leaks with restricted access were registered, and the real number of incidents becomes public after some time, often when personal data is put up for sale on certain marketplaces.

At the same time, we must clearly understand that breaches of confidential information with restricted access lead to several negative consequences for individuals, such as the violation of other rights: blackmail, with threats of spreading false, fabricated (inaccurate), and biased information on social networks; manipulation of personal data for committing illegal activities (fraud and theft); harm to a person's reputation due to conflict, etc.

A study of the legal regulation of personal data reveals the incompleteness and inadequacy of legal norms in ensuring the confidentiality and full protection of individuals, which means that the legal framework is insufficient.

An analysis of the current practices in personal data protection across various information systems shows the need to modernize the existing legal framework for regulating relations concerning personal data.

One of the essential conditions for the protection of personal data is adherence to cyber hygiene.

Cyber hygiene refers to the development of good habits in relation to cybersecurity, which helps individuals avoid becoming victims of cyber threats and avoid network security problems. It is aimed at maintaining the functionality and security of equipment and software and protecting against threats such as malware.

Adhering to cyber hygiene helps keep data safe. Like any action, it needs to be established as a habit.

Cyber hygiene involves a set of skills and knowledge that reduce the risks associated with being online. This concept consists of several components:

- Making your social media accounts private
- Separating personal and work accounts
- Setting up two-factor authentication
- Not opening unknown links or chatbots
- Reviewing the apps and services on your smartphone and PC
- Using only official apps for online payments
- Installing antivirus programs

თამარ კუტალაძე

ბათუმის სკოლის ისტორიის მასწავლებელი
ბათუმი, საქართველო

ისტორიული ლეგენდის ეკრანიზება ფილმში „ალექსანდრე“

„ყოველ ჯერზე, როცა საზღვარს გადავდივარ,
ახალ ილუზიას ვკარგავ“, -
ალექსანდრე მაკედონელი

ისტორიული ფილმის გადაღება რთული საქმეა, რადგან მასში ნაჩვენები მოვლენები მნიშვნელოვანი და საგულისხმოა. ფილმი ისევე როგორც ხელოვნების ნიმუში, შეიძლება სხვანაირად წავიკითხოთ-როგორც ისტორიული დოკუმენტი, როგორც ფსიქოლოგიური პრეცედენტი, ფილოსოფიური გამონათქვამი და სხვა.

ფილმი "ალექსანდრე" ინფორმაციებით მდიდარი აღმოჩნდა, რომელიც ალექსანდრე მაკედონელის ცხოვრების ბევრ ასპექტს მოიცავს, სრულად ავლენდა მის ხასიათს, თუმცა ისტორიული სიზუსტე ოდნავ დაზიანდა. ფილმი ისეთ თემებსაც კი ეხება როგორიცაა: ალექსანდრეს სწრაფვა დიდებისა და დიდებისკენ, მისი ძალაუფლების შექმნა, დედასთან და ჰეფესტიონთან ვნებიან მეგობარობა, მამასთან ურთიერთობა. ყველა ეს ხაზი სრულყოფილად ჰარმონიაშია ერთმანეთთან და ავსებს ერთმანეთს. ცნობილი რეჟისორი ოლივერ სტოუნი აპირებდა გრანდიოზული ფილმის გადაღებას ასეთ რთულ და საკამათო პიროვნებაზე, ამისათვის ყველაფერი ჰქონდა - გამოხატვის თავისუფლება, კოლოსალური ბიუჯეტი და ჰოლივუდის ვარსკვლავ-მსახიობები. ლეგენდარული დამპყრობელი მეფის ცხოვრების ფილმის ადაპტაცია უნდა შეესაბამებოდეს მის დიდ დაპყრობებს... მაგრამ ასე არ მოხდა. სტოუნის უბრალოდ არასანახაობრივია, რაც მასშტაბური ისტორიული კინოს შემთხვევაში "ცუდი" რეიტინგის ტოლფასია. რეჟისორი თითქოს უზარმაზარ ისტორიულ მასალაში იყო ჩაფლული და პრიორიტეტების სწორად დადგენა არ შეეძლო. არ არის საჭირო მახვილი მხედველობა, რომელიც ფილმის ბევრ სცენაში უცხო ობიექტით იკვეთება. გასაკვირია, რომ ასეთი ძვირადღირებული და მასშტაბური ისტორიული ფილმის ამერიკელი ავტორები კონცენტრირდნენ მთავარი გმირისა და მისი გარემოცვის ჰომოსექსუალური ურთიერთობების ჩვენებაზე. ისტორიულ სამოქმედო ფილმში ჩახუტებისა და კოცნის მრავალი სცენა, რა თქმა უნდა, სიმღერიდან სიტყვებს ვერ წაშლის. მსგავსი ფაქტები მოხდა ისტორიაში, მაგრამ სტოუნს არ მოუწია ამაზე ფოკუსირება. მაყურებელს სურდა ენახა ისტორიული სამოქმედო ფილმი და არა ბრუკბეკის მთის ძველი ბერძნული ვარიაცია. კრიტიკოსები კონკრეტულ ფილმს განიხილავენ მთელ შემოქმედებით პროცესში - ისტორიული ეპოქისა და ესთეტიკური გავლენის კონტექსტში. თუმცა ნებისმიერი ისტორიული ნაშრომი გარკვეულწილად მაინც ინტერპრეტაციაა.

TAMAR KUTALADZE

History teacher of Batumi school, History PhD
Batumi, Georgia

SCREENING OF THE HISTORICAL LEGEND IN THE MOVIE "ALEXANDER"

Every time i cross a border,
i lose a new illusion,
-Alexander the great

Making a historical film is a difficult task, because the events shown in it are important and meaningful. A film, like a work of art, can be read in different ways - as a historical document, as a psychological precedent, as a philosophical expression, and so on.

The film ~Alexander~ turned out to be rich in information, covering many aspects of Alexander the Great's life, fully revealing his character, although historical accuracy was slightly compromised. The film

even touches on such topics as: Alexander's quest for fame and glory, the creation of his power, his passionate friendship with his mother and Hephaestion, his relationship with his father. All these lines are in perfect harmony with each other and complement each other.

The famous director Oliver Stone was going to make a grand film about such a difficult and controversial person, he had everything for it - freedom of expression, a colossal budget and Hollywood star-actors. A film adaptation of the life of a legendary conquering king should have lived up to his great conquests...but it didn't. Stone's is simply unspectacular, which is equivalent to a "bad" rating for large-scale historical cinema. There is no need for sharp eyesight, which in many scenes of the film intersects with a foreign lens. It is surprising that it is so expensive and large-scale. The American authors of the historical action film concentrated on showing the homosexual relationships of the main character and his entourage. Of course, many scenes of hugging and kissing in a historical action film cannot erase the words from the song. Similar facts have happened in history, but Stone did not have to focus on it. Audiences wanted to see a historical action film, not an ancient Greek variation of Brokeback Mountain. Critics consider a particular film in the context of its entire creative process - historical era and aesthetic influence. However, any historical work is at least somewhat interpretive.

КОРНАЕВА ТАТЬЯНА Л.

*Директор школы №7 им. А.С. Пушкина,
Владикавказ, Россия*

МУЗЕЙНАЯ ПЕДАГОГИКА В СИСТЕМЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАОУ

ЦЕЛЬ: На примере деятельности школьного музея образовательного учреждения, носящего имя А.С. Пушкина, показать возможности воспитательной работы, направленной на воспитание патриотизма, нравственных основ, духовности. Работа школьного музея ориентируется на сохранение и развие традиций, заложенных великим поэтом.

ЦЕЛЕВАЯ АУДИТОРИЯ: руководители школьных музеев, учителя – предметники, класные руководители.

ТЕЗИСЫ:

- Школьный музей и его назначение
- Возможности музейной педагогики.
- Музей как инструментарий сохранения исторического прошлого.
- История школы – страница истории республики

Заключение: Роль школьного музея в воспитании обучающихся.

KORNAEVA TATYANA L.

*Director of school No. 7 named after. A.S. Pushkin,
Vladikavkaz, Russia*

MUSEUM EDUCATION IN THE WORK OF SCHOOL

Aim: to demonstrate the opportunities of educational work aimed at fostering patriotism, moral foundations and spiritual values through the work of school named after A.S. Pushkin. The work is oriented to keeping up the traditions of education established by our great poet.

Target Audience: museum officials, subject teachers, class teachers.

Theses: School Museum and its purpose.

Opportunities of museum education.

Museum as a tool of preservation of historical past.

History of school is a page in the history of our republic.

Conclusion: The role of the school museum in education.

ხვთისო მამისიშედიშვილი

ფილოლოგიის დოქტორი, თსუ ასოციირებული პროფესორი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ფოლკლორისტიკის კათედრა
თბილისი, საქართველო

მონადირის ჰუმბრისი კოსტა ხეთაგუროვის მოთხრობაში „ჭიხვებზე ნადირობა“

კოსტა ხეთაგუროვის შემოქმედებაში გამორჩეული ადგილი უკავია მოთხრობას „ჭიხვებზე ნადირობა“. ნაწარმოებში მოქმედება ხდება ოსეთის მაღალმთიან სოფელ ზებათში. მწერალმა მოთხრობაში სრულიად რეალისტურად ასახა ოსი ხალხის გაჭირვება და გაუსაძლისი ყოფა. ღრმა და ვიწრო ხეობის თავზე, კლდის პირას გაშენებულ ცამეტი კომლისგან შემდგარ სოფელში ღარიბი ოსები ცხოვრობდნენ, რომლებსაც არც სახნავი ჰქონდათ და არც სათიბი. მამაკაცები ჭიხვებზე ნადირობდნენ, ქალები კი შინ საქმიანობდნენ. ნაწარმოების მთავარი თემა, როგორც მისი სათაურიდანაც ჩანს, არის ჭიხვებზე ნადირობა.

თედოს, ნაწარმოების მთავარ პერსონაჟს, მწერალი არაერთი დადებითი თვისებით ამკობს. ის არის ოჯახზე მზრუნველი და ცოლ-შვილის მოსიყვარულე ახალგაზრდა. ავტორი გვიჩვენებს, რომ, უკიდურესი გაჭირვების მიუხედავად, ოჯახის წევრებს შორის იდეალური ურთიერთობაა. მკითხველი ეცნობა მოსიყვარულე ცოლ-ქმარს, ოსურ საოჯახო ურთიერთობებს, ღრმა პატივისცემას მამა-შვილსა და რძალ-მამამთილს შორის. აქედან გამომდინარე, მწერალმა მიანიშნა, რომ მხოლოდ მატერიალური კეთილდღეობა არ შეიძლება გახდეს ბედნიერებისა და ოჯახური იდილიის საფუძველი.

მოთხრობა პირობითად შეიძლება ორ ნაწილად დაიყოს: პირველ ნაწილში, რომელიც ნაწარმოების ერთგვარ ექსპოზიციას წარმოადგენს, ძირითადი მოქმედება ხდება თედოს ოჯახში. კ. ხეთაგუროვი არაერთ ეთნოგრაფიულ დეტალზე ამახვილებს მკითხველის ყურადღებას. ავტორი გვიხატავს სამონადირეო სამზადისს, ოსურ საოჯახო ეტიკეტსა და წეს-ჩვეულებებს. ხოლო მეორე ნაწილში სიუჟეტი იშლება ოსეთის მთებსა და საჭიხვებში. მოთხრობა კომპოზიციურად შეკრული ნაწარმოებია. პირველ ნაწილში კვანძი მაშინ იკვრება, როცა ცოლი, სახელად ზალი, აცრემლებული ცდილობს, თავის ქმარს, თედოს, სანადიროდ წასვლა გადააფიქრებინოს, რადგან მას ავბედითი წინათგრძნობა აქვს. ზალის განცდები მკითხველს აგრძნობინებს, რომ ნადირობა წარმატებული არ იქნება და ის ტრაგიკულად დასრულდება.

მონადირე და მონადირის ცოლი მნიშვნელოვანი დუეტია სამონადირეო მითებში. ცოლი ძირითადად უარყოფით როლს ასრულებს მონადირის სამონადირეო ცხოვრებაში. ცოლის საქციელი ხშირად იწვევს მონადირის დაღუპვას. ჩვენამდე ფრაგმენტებით მოღწეულ ხეთურ მითოსში, სავარაუდოდ, ცოლი - მშვენიერი სინთალიმენი - უნდა გახდეს მონადირე ქესის შესაძლო დაღუპვის მიზეზი.

კ. ხეთაგუროვის მოთხრობაში ზალი გათავისუფლებულია ამგვარი ტვირთისგან, რადგან ის ყოველმხრივ დადებითი პერსონაჟია. სამონადირეო თქმულებების ცოლი პერსონაჟებისგან განსხვავებით, ზალი, პირიქით, ცდილობს, აარიდოს ქმარს მოსალოდნელი საფრთხე და უბედურება.

მოთხრობის მიხედვით, ნადირობა მონადირისგან მოითხოვს სამონადირეო წესების სიღრმისეულ ცოდნას, ფიზიკურ ძალას, ამტანობას, გამბედაობასა და სიმამაცეს. სწორედ ამის შესახებ აფრთხილებდა მამა, სახელად ზურაბი, თედოს სანადიროდ წასვლის წინ. თედო ერთი შეხედვით იდეალური მონადირის ყველა სტანდარტს აკმაყოფილებს, მაგრამ მოთხრობა მაინც ტრაგიკულად მთავრდება.

კ. ხეთაგუროვის მოთხრობა „ჭიხვებზე ნადირობა“ თითქმის მთლიანად დაცლილია მითოსური ნაკადისგან და ავტორი სრულიად რეალისტურად აღწერს მოქმედ პირთა სვლებსა და სამოქმედო გარემოს. თუმცა მოთხრობის ფინალური ნაწილი ერთგვარად მითოლოგიურ სცენარს ემორჩილება, რადგან ტრაგედიას იწვევს მონადირის ჰუმბრისი და სამონადირეო წესების დარღვევა. მონადირე იმყოფება სახლიდან შორს, იმ სივრცეში, რომელსაც სხვა, უცხო პატრონი ჰყავს. ნადირობისას თედოს სძლევს ამპარტავნობა და სიხარბე. იგი ცდილობს ერთი ტყვიით ორი ჭიხვის მოკვლას. ამ საქციელით მან თითქოს ნადირთპატრონისა და ბუნების სტიქიური ძალების რისხვა დაიწია. მთის ფერდობიდან ქვა-ღორღის მთელი ფენა თედოსკენ დაიძრა და მრისხანე გრიალით მონადირე წამიერად უფსკრულში ჩაიტანა.

ბევრ ტრადიციაში, მათ შორის „ვეფხისტყაოსანშიც“, ნადირობა რაინდთა ერთგვარ სპორტს წარმოადგენდა. კოსტა ხეთაგუროვის მოთხრობაში კი, ნადირობა, შეიძლება ითქვას, მთაში მცხოვრები ოჯახისთვის თავის რჩენის ერთადერთ საშუალებად ქცეულა. კ. ხეთაგუროვის „ჯიხვებზე ნადირობა“ მკაფიოდ გვიჩვენებს, რომ ოს ხალხს მაღალმთიან სოფლებში ცხოვრების არანაირი სახსარი, არანაირი პერსპექტივა და თავის რჩენის არანაირი საშუალება არ ჰქონდა. ავტორი ნაწარმოების ფინალში აღარაფერს გვეუბნება თედოს მამაზე, არც მის ჩვილ ვაჟსა და ცოლზე, რადგან ისედაც ცხადია, რომ ულუკმაპუროდ, მარჩენალის გარეშე დარჩენილ ოჯახს შიმშილით დაღუპვა მოელოდა.

კოსტა ხეთაგუროვი თავის მხატვრულ ნაწარმოებებს თანაბარი შემოქმედებითი ოსტატობით წერდა როგორც ოსურ, ისე რუსულ ენაზე. მან „ჯიხვებზე ნადირობა“ უშუალოდ რუსულ ენაზე დაწერა. მოთხრობის პოპულარობაზე მიანიშნებს ისიც, რომ იგი თარგმნილია არა მხოლოდ ოსურ, არამედ ქართულ, ესტონურ, ყარაჩაულ, უკრაინულ და მსოფლიოს ხალხთა სხვა ენებზე.

KHVTISO MAMISIMEDISHVILI

Associate professor at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Faculty of humanities, Department of Folkloristics

Tbilisi, Georgia

HUNTER'S HUBRIS IN THE STORY OF KOSTA KHETAGUROV "MOUNTAIN GOATS HUNTING"

In the creativity of Kosta Khetagurov, the story "Mountain goats hunting" occupies a prominent place. The action takes place in the high mountain village of Zebat in Ossetia. In the story, the writer realistically depicted the hardships and unbearable life of the Ossetian people. At the top of a deep and narrow valley, on the edge of a cliff, in a village consisting of thirteen households, poor Ossetians lived, who had neither arable land nor mowing. Men hunted mountain goats, and women worked at home. The main theme of the literary work, as its title suggests, is the hunting of mountain goats.

The writer portrays Tedo, the main character of the work, with a number of positive qualities. He is a family-oriented young man who loves his wife and children. The author shows that, despite extreme hardship, there is an ideal relationship between family members. The reader is introduced to a loving husband and wife, Ossetian family relations, deep respect between father and son and father-in-law and daughter-in-law. Therefore, the writer indicated that only material well-being cannot be the basis of happiness and family idyll.

The story can be conditionally divided into two parts: in the first part, which is a kind of exposition of the story, the main action takes place in Tedo's family. K. Khetagurov draws the reader's attention to a number of ethnographic details. The author describes hunting equipment, Ossetian family etiquette and customs. And in the second part, the story unfolds in the Ossetian mountains and mountain goats habitats. A story is a compositionally bound literary work. In the first part, the knot is tied when the wife, named Zali, tearfully tries to persuade her husband, Tedo, to change his mind about going hunting, because she has an ominous premonition. Zali's feelings make the reader feel that the hunt will not be successful and will end tragically.

The hunter and the hunter's wife are an important duo in hunting myths. The wife mainly plays a negative role in the hunter's hunting life. The behavior of the wife often leads to the death of the hunter. In the Hittite myth that has reached us in fragments, the wife – the beautiful Synthalimen – is supposed to be the reason for the possible death of the hunter Kes.

In K. Khetagurov's story, Zali is freed from such a burden, because she is a positive character in every way. In contrast to the characters of the wife of the hunting legends, Zali, on the contrary, tries to avoid the impending danger and misfortune of her husband.

According to the story, hunting requires deep knowledge of hunting rules, physical strength, endurance, courage and bravery from the hunter. This is what his father, named Zurab, warned Tedo about before going hunting. At first glance, Tedo meets all the standards of an ideal hunter, but the story still ends tragically.

K. Khetagurov's story "Mountain goats hunting" is almost completely devoid of mythical flow, and the author describes the actions of the actors and the action environment in a completely realistic way. However, the final part of the story somehow follows a mythological scenario, because the tragedy is caused by the hubris of the hunter and the violation of hunting rules. The hunter is far from home, in a space that has another, foreign owner. While hunting, Tedo is overcome by arrogance and greed. He tries to kill two mountain goats with one bullet. With this behavior, he seems to have provoked the wrath of the hunter and the natural forces. From the mountainside, the entire layer of stone and gravel moved towards Tedo and with a furious roar, the hunter was momentarily dragged into the abyss.

In many traditions, including the "The Knight in the Panther Skin", hunting was a kind of knightly sport. In the story of Kosta Khetagurov, hunting became the only means of livelihood for the family living in the mountains. K. Khetagurov's "Mountain goats hunting" clearly shows that the ossetian people had no means of living in the highland villages, no prospects and no means of livelihood. In the finale of the story, the author does not tell anything about Tedo's father, nor about his infant son and his wife, because it is already clear that the family, left without a breadwinner, would die of starvation.

Kosta Khetagurov wrote his literary works in both Ossetian and Russian languages with equal creative skill. He wrote "Mountain goats hunting" directly in Russian. The popularity of the story is indicated by the fact that it is translated not only into Ossetian, but also into Georgian, Estonian, Karachay, Ukrainian and other languages of the peoples of the world.

МАЛЛАЕВА ЗУЛАЙХАТ М.

*Институт языка, литературы и искусства имени Г. Цадасы
Дагестанского федерального исследовательского центра РАН,
Махачкала, Дагестан*

ОБМЕН РИТУАЛЬНЫМИ ФОРМУЛАМИ – ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ ГОРСКОГО РЕЧЕВОГО ЭТИКЕТА

Доклад посвящен исследованию ритуальных формул речевого этикета, используемых для установления контакта и выражения уважительного отношения к собеседнику в шангодинском говоре андалальского диалекта аварского языка. Говор используется исключительно для обиходно-бытового общения. Носителями и хранителями шангодинского говора являются сельские жители преклонного возраста, преимущественно женщины. Молодежь пользуется смесью аварского литературного языка, русского языка и говора села.

Актуальность темы данной обусловлена как отсутствием в дагестанской диалектологии специального научного исследования шангодинского говора, так и угрозой исчезновения данного говора в результате миграции и смешанных браков.

Исследовательская задача заключается в описании прагматических функций ритуальных формул, используемых в бытовом дискурсе шангодинского говора андалальского диалекта. Исследование проводилось с использованием синхронно-описательного и функционального методов. Для анализа грамматической структуры исследуемых ритуальных формул применялся метод компонентного анализа, для анализа семантической структуры – метод коммуникативно-семантического анализа.

Научная новизна исследования заключается в вовлечении в научный оборот самобытной этикетной лексики бытового дискурса шангодинского говора. Полученные в данном исследовании результаты являются новыми и имеют определенное научное значение для диалектологии дагестанских языков.

Практическая значимость доклада заключается в том, что результаты, полученные в процессе данного исследования, найдут применение при составлении лекций для дагестанской аудитории по диалектологии, этнолингвистике и лингвокультурологии.

Z. M. MALLAEVA

*Institute of Language, Literature and Art Dagestan
Federal Research Center
of Russian Academy of Sciences
Makhachkala*

EXCHANGE OF RITUAL FORMULAS IS AN MANDATORY COMPONENT OF MOUNTAIN SPEECH ETIQUETTE

The report is devoted to the study of ritual formulas of speech etiquette used to establish contact and express respect for the interlocutor in the Shangodinsky speech of the Andalal dialect of the Avar language. Conversation is used exclusively for everyday communication. The bearers and keepers of the Shangodinsky speech are elderly villagers, mostly women. Young people use a mixture of the Avar literary language, the Russian language and the dialect of the village.

The relevance of this topic is due to both the lack of a special scientific study of the Shangodinsky speech in Dagestan dialectology, and the threat of extinction of this dialect as a result of migration and mixed marriages.

The research task is to describe the pragmatic functions of ritual formulas used in the everyday discourse of the Shangodinsky speech of the Andalal dialect. The study was conducted using synchronous-descriptive and functional methods. To analyze the grammatical structure of the studied ritual formulas, the method of component analysis was used, and to analyze the semantic structure, the method of communicative-semantic analysis was used.

The scientific novelty of the study lies in the involvement of the original etiquette vocabulary of the everyday discourse of the Shangodin dialect into scientific circulation. The results obtained in this study are new and have a certain scientific significance for the dialectology of Dagestan languages.

The practical significance of the report lies in the fact that the results obtained in the course of this research will be used in the preparation of lectures for the Dagestan audience on dialectology, ethnolinguistics and linguoculturology.

მარიამ მარჯანიშვილი

*ფილოლოგიის დოქტორი
ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული
მუზეუმის მეცნიერ-თანამშრომელი
ქუთაისი, საქართველო*

ქართულ-ოსური ურთიერთობის გამომჟღავნებელი ქუთაისის პრესაში

ისტორიულად ქართულ-ოსური ურთიერთობა შორეულ წარსულში იღებს სათავეს. წარსულის არ დავიწყება კი თაობის ვალია.

სწორედ, ამ განაქერში გვინდა განვიხილოთ ქართულ-ოსური ურთიერთობის პერიპეტიები.

ქართველ ხალხს საუკუნეების განმავლობაში ჰქონდა მჭიდრო ურთიერთობა ოსების როგორც სამხრეთულ შტოსთან, ასევე ჩრდილოეთში მცხოვრებ ოსების მიმართ.

ამის დასტურია, ქუთაისში გამომავალი გაზეთი „იმერეთი“, სადაც 1914 წლის 27 აპრილის სტატიის „კავკასი“ მოთხრობილია იმ ერთობლივ ღონისძიების შესახებ, რომელშიც აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდნენ ქართველი და ოსი ქალები: „12 აპრილს აქაურმა ქართველ ქალთა „პარასკევის“ საზოგადოებამ გამართა მეორე საღამო ქალთა პროფესიონალურ სასწავლებლის სასარგებლოდ. საღამოს დიასახლისად იყვნენ „პარასკევის“ ქალთა საზოგადოებიდან სოფია დავითის ასული კალანდარიშვილისა და კნ. ლორთქიფანიძისა. ქ-ნ კალანდარიშვილის მეცადინეობით მრავალმა ქართველმა ქალმა მიიღო მხურვალე მონაწილეობა საღამოს მოწყობაში: ყველა ცდილობდა რითაც შეეძლო ხელი შეეწყოს საღამოს საგულისხმოთ მოწყობისათვის. განსაკუთ-

რებულ მუყაითად მუშაობდნენ დები მოზდოკელის ასულნი, თამარ და დემეტრიანის ასული და სხვა“ (გაზ. „იმერეთი“, „კავკავი“ N40, 27 აპრილი, 1914 ავტორი: ლანი).

თავდაპირველად, ქალთა მოძრაობას საფუძვლად საგანმანათლებლო კამპანია დაედო. 1879 წელს, „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ სახით, რომელიც შემდგომ, ქართველი ქალების, როგორც სოციალური ჯგუფის პროვოკატორი გახდა. სწორედ ქალთა ინიციატივებით საქართველოს ყველა კუთხეში გაიხსნა სკოლები გოგონებისათვის.

ამ რეფორმის გამოძახილია წერილი „კავკავი“, რომლის დასტურია ვლადიკავკაში ოსი ქალებისა და კავკაველ ქართველი ქალების ინიციატივით, „წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ ეგიდით 11 წლის შემდეგ ქართული სკოლის გახსნა.

1888 წელს ვლადიკავკაზში გახსნილი ქართული სკოლა, დღეს 22-ე სკოლის სახელითაა ცნობილი.

„ქვეყნის მომავალი ქალების ხელშია“. იმედია, დღესაც ამ რწმენით გააგრძელებენ ქართველი და ოსი ქალები კავკასიელთა ერთიანობას, რითაც უგულებელყოფენ წარსულის უკვალოდ არ გაქრობას. დღეს, ის ღრმა ფესვები, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში, ამ ორ ერს შორისაა - კვლავ აღორძინდება, რამეთუ „ხის სიმაღლე მიწის ზევიდან კი არ იზომება, არამედ ფესვებიდან.“

MARIAM MARJANISHVILI

Doctor of Philology

Kutaisi State Historical Museum Scientific worker

Kutaisi, Georgia

ECHOES OF GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONS IN KUTAISI PRESS

Historically, Georgian-Ossetian relations have deep roots in the distant past. It is the responsibility of each generation to remember and preserve this history.

In this article, we discuss the evolving dynamics of Georgian-Ossetian relations. For centuries, the Georgian people maintained close ties with both the southern branch of the Ossetians and the Ossetians living in the north. Evidence of this can be found in the *Imereti* newspaper, published in Kutaisi, where an article titled ~Kavkavi~ (April 27, 1914) describes a joint event in which Georgian and Ossetian women actively participated. The article recounts: "On April 12, the local Georgian women's 'Friday' society held its second evening to benefit the Women's Vocational School. Sofia, daughter of Davit Kalandarishvili, and K.N. Lortkipanidze, led by Mrs. Kalandarishvili, organized the event with the enthusiastic participation of many Georgian women. Everyone contributed to the successful arrangement of the evening. Daughters of sisters Mozdokel, Tamar Dadeshkeliani, and others worked as special coordinators~ (*Imereti*, ~Kavkavi~, N40, April 27, 1914, author: Lani).

Initially, the women's movement focused on educational campaigns. In 1879, the ~Society for Spreading Literacy Among Georgians~ was established, which later became a key driver of Georgian women's involvement as a social group. It was through women's initiatives that schools for girls were founded throughout Georgia. The article ~Kavkavi~ illustrates this effort, describing the establishment of a Georgian school in Vladikavkaz after 11 years, supported by the ~Society for Spreading Literacy,~ and driven by the joint efforts of Georgian and Ossetian women.

The Georgian school that opened in Vladikavkaz in 1888 is today known as School No. 22. "The future of the country is in the hands of women.~ Hopefully, even today, Georgian and Ossetian women will continue to uphold the unity of the Caucasus with this belief, recognizing that the past cannot simply vanish without leaving a trace. Today, the deep-rooted connections between these two nations, which have existed for centuries, are being revived, for "the height of a tree is measured not from the top, but from its roots.~

ცირა მესხიშვილი

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოციირებული პროფესორი
ახალციხე, საქართველო

თრადიციული დღესასწაულები და ქალაქური ადამიანები ძველ ახალციხეში

სამცხე-ჯავახეთის ერთ ერთი უძველესი ქალაქი ახალციხე, არა მარტო თავისი უძველესი ისტორიითა და კულტურით გამოირჩეოდა, არამედ პოლიეთნიკურობით და მრავალ რელიგიათშორისი ურთიერთობის დიდი ტრადიციებით. ამას მოწმობს უცხოური და ქართული წერილობითი წყაროები. ამისივე დასტურია აგრეთვე ყოფილი კულტურა და ახალციხის მოსახლეობის მრავალსაუკუნოვანი თანაცხოვრება.

უცხოელი მოგზაურები ყოველთვის აღნიშნავდნენ იმ ფაქტს, რომ ახალციხეში, განსაკუთრებით, კი მის უძველეს უბანში რაბათში ერთმანეთის გვერდით იყო მართლმადიდებლური ტაძარი, მუსლიმური მეჩეთი, ებრაელთა სინაგოგა, კათოლიკური ტაძარი, სომხური სამოციქულო ეკლესიები. ყველა კონფესიის წარმომადგენელი ზეიმობდა როგორც საკუთარ რელიგიურ დღესასწაულებს, ასევე მათი რელიგიური განსხვავებულობის მიუხედავად სხვადასხვა რელიგიური დღესასწაულებს, რომელიც უფრო მეტად ქალაქის დღეობად იქცეოდა ხშირად და არა რომელიმე კერძო და კონკრეტული ეთნიკური კუთვნილების ან, კონფესიის წარმომადგენელთა დღესასწაულად. ამავე დროს ყველა დღეობა საინტერესო ერთობლივ ქალაქის სახალხო ზეიმს ემსგავსებოდა.

ახალციხეში დღეობები რამდენიმე სახის იყო: რელიგიური, ქალაქური – ხალხური და ახალი დღეობები დადგენილი სხვადასხვა პოლიტიკური მმართველობებიდან გამომდინარე.

მნიშვნელოვანი რელიგიური დღესასწაულები, როგორიც იყო შობა, აღდგომა, მარიამობა ახალციხეში არ ეკუთვნოდა მხოლოდ ერთ კონფესიას, არამედ მას აღნიშნავდნენ ქართველებთან ერთად სომხური მუსლიმური, ებრაული თემები. ეს დღესასწაულები მხოლოდ ეკლესიაში მიდინარე რიტუალით არ შემოიფარგლებოდა და მას მთელი ქალაქი ზეიმობდა. უბნებში, ეზოებში იმართებოდა სანახაობები, შეჯიბრებები, თამაშობები, იშლებოდა სუფრები და სხვა.

მთელი ქალაქი აღნიშნავდა შობას ალილოს, აღდგომას ჭონას, ჭიაკოკონობას, სომხურ ვარდავარს, სურფ სარქისს, ებრაულ ფესახს და კარვობის დღესასწაულს (სუქოთი) და მრავალფეროვანი მოსახლეობა მათთან დაკავშირებულ საინტერესო სანახაობებშიც აქტიურად მონაწილეობდა.

იმართებოდა ბერიკაობა, რომელიც წარმოადგენდა კოსტიუმირებულ მსვლელობა-ზეიმს. ჯამ მასობრივ მხიარულებაში, რომელიც, გარკვეული თვალსაზრისით, ახალციხის ისტორიასაც ასახავდა, მონაწილეობას იღებდნენ როგორც ქალაქის ეთნიკური უმცირესობის მცხოვრებნი, ასევე ახლო სოფლების მოსახლეობა.

საბჭოთა პერიოდში ახალციხურ ტრადიციულ დღეობებს დაემატა ახალი, საბჭოური დღესასწაულებიც, რომელიც მე-20 საუკუნის 90-იან წლებამდეც აღინიშნებოდა. მაგ. ე.წ „მაიოვკა“ – მაისობის დღესასწაული, მოღნიშობა, საფარობა. უკანასკნელ პერიოდში ახალციხეს დაემატა ახალი დღესასწაული, რომელიც აღინიშნება ყოველი წლის 30 ივნისს შალვა ახალციხელის ხსენების დღე, რომელიც აღინიშნება ყოველწლიურად მრავალფეროვანი ღონისძიებებით. ახლა ასევე აღინიშნება ის დღესასწაულებიც, რომელსაც აღნიშნავს მთლიანად საქართველო, მაგ. დამოუკიდებლობის დღე, ან რომელმე მნიშვნელოვანი ისტორიული თარიღები და ა.შ

TRADITIONAL HOLIDAYS AND URBAN CUSTOMS AND RULES IN OLD AKHALTSIKHE

Akhaltzikhe, one of the oldest cities of the Samtskhe-Javakheti region, was distinguished not only by its ancient history and culture but also by poly ethnicity and great traditions of inter-religious relations. Foreign and Georgian written sources evidence this. The living culture and centuries-old coexistence of the Akhaltzikhe population are proof of this.

Foreign travelers always noted that in Akhaltzikhe, especially in its oldest district in Rabat, there was an Orthodox church, a Muslim mosque, a Jewish synagogue, a Catholic church, and Armenian apostolic churches next to each other. Representatives of all denominations celebrated their religious holidays and different religious holidays, regardless of their religious differences, which often turned into a day of the city, rather than a holiday of any private and specific ethnicity or denomination. At the same time, every day resembled an interesting public celebration of the city.

There were several types of holidays in Akhaltzikhe: religious, urban folk and new holidays established by different political governments.

Important religious holidays, such as Christmas, Easter, and the feast of Mary in Akhaltzikhe, did not belong to only one denomination but were celebrated by the Armenian Muslim and Jewish communities together with the Georgians. These celebrations were not limited to the ritual in the church, and the whole city celebrated it. Shows, competitions, games, and tables were set and others were held in the neighborhoods and yards. The whole city celebrated Christmas "Alilo", Easter Chona, Chiakokonoba, Armenian Vardavar, Surf Sarkis, Jewish Pesach and the Feast of Tabernacles (Sukkot) and the diverse population actively participated in the interesting spectacles related to them.

Berikaoba was held, which represented a costumed procession celebration. In this mass celebration, which, in a certain sense, also reflected the history of Akhaltzikhe, the residents of the city's ethnic minority, as well as the residents of nearby villages, took part.

During the Soviet period, new, Soviet holidays were added to Akhaltzikhi traditional holidays, which were celebrated until the 90s of the 20th century. e.g. The so-called "Maiovka" is the day of May, the harvest, the cover. Recently, a new holiday was added to Akhaltzikhe, which is celebrated every year on June 30, the day of commemoration of Shalva Akhaltzikhe, which is celebrated every year with various events. Now also the holidays celebrated by Georgia as a whole, e.g. Independence Day, or any important historical dates, etc.

МИХАИЛ МЕРЗЛЯКОВ

Раздорский этнографический музей-заповедник
Директор
Ростов, Россия

ВОСПОМИНАНИЯ С. М. ШОЛОХОВОЙ О ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ПОВСЕДНЕВНОЙ ЖИЗНИ В ГРУЗИИ 1970 ГОДАХ

История наука которая объединяет страны и народы, людей и судьбы. Роль личности в истории невероятно важна. Михаил Шолохов человек невероятной судьбы, единственный из нобелевских лауреатов, обласканных советской властью. Один из немногих деятелей творческой интеллигенции который бывал за границей, много путешествовал и имел большие творческие связи по всему миру. Грузинская земля это один из малоизвестных эпизодов из жизни семьи великого русского писателя. В Грузию он приезжал в 1961 году и 1968 году. Его взаимоотношения с простыми людьми, искренние, добрые поражали простых людей. Грузия и Шолоховы имеет тесную связь не только благодаря Михаилу Шолохов. Дочь писателя Светлана жила в Грузии и оставила яркие воспоминания об этом периоде. Она

и ее муж трудились на благо грузинского народа в 1970-х годах. Они оставили ярчайшие воспоминания о жизни грузинского народа, культуре, и быте периода 1970-х годов. Грузинский этап в жизни Шолоховых отмечен яркими воспоминаниями и особой любовью к простым людям. Светлана Михайловна прожила в Тбилиси 3 года. Все это время она работала редактором в журнале «Литературная Грузия» в отделе прозы. Муж был заместитель командующего по морской части. Я стала редактором, так как там было не много знатоков русского языка. Журнал «Литературная Грузия» выходил на русском и грузинском языках. Здание редакции находилось на проспекте Руставелли. Это было в конце 1960-х годов. Мы жили в районе Сабуртало. В нarrantиве нашлось место и юмору. Мы из Москвы зимой выехали в страшный мороз, на поезде в купе. Наш попутчик был Гуран Геладзе, он закончил партийную школу при ЦК и ехал домой. У нас был комичный случай. было 26 число, а в газете – 27. Московские газеты везут за сутки (номер сначала печатают в Москве, потом проходят 2 или 3 суток, пока доедут до республик, но выходят день в день. Позже он стал министром СХ Грузии. Потом в Абашевском районе поднимал Колхиду. К нему приезжали делегации из Москвы, он получил орден Ленина. В 1990-х я прочла заметку, что он курирует игровой бизнес в Москве. «Полгода назад меня нашли люди из Грузии, мне позвонил мой кум, Дадашвили Давид, с которым я крестила дочь Геладзе, Нино Дадашвили. Крестили в маленькой церквушке в Тбилиси, втихую, так как он министр, а я член партии. Крёстной дочери я отдала свой золотой старинный крест, которым меня крестили». Семья Шолоховых с особым теплом вспоминает Грузинскую землю.

Mikhail Merzlyakov

Razdor Ethnographic Museum-Reserve

Director

Rostov, Russia

MEMOIRS OF S. M. SHOLOKHOVA ABOUT PROFESSIONAL ACTIVITIES AND EVERYDAY LIFE IN GEORGIA IN THE 1970S.

Sholokhov and Georgia: unknown pages from the life of the writer's family. History is a science that unites countries and peoples, people and destinies. The role of personality in history is incredibly important. Mikhail Sholokhov is a man of incredible destiny, the only one of the Nobel laureates who was caressed by the Soviet government. He is one of the few figures of the creative intelligentsia who has been abroad, traveled a lot and had great creative connections around the world. The Georgian land is one of the little-known episodes from the life of the family of the great Russian writer. He came to Georgia in 1961 and 1968. His relationship with ordinary people, sincere, kind, amazed ordinary people. Georgia and the Sholokhows have a close relationship not only thanks to Mikhail Sholokhov. The writer's daughter Svetlana lived in Georgia and left vivid memories of this period. She and her husband worked for the benefit of the Georgian people in the 1970s. They left vivid memories of the life of the Georgian people, culture, and everyday life of the period of the 1970s. The Georgian stage in the life of the Sholokhows is marked by vivid memories and a special love for ordinary people. Svetlana Mikhailovna lived in Tbilisi for 3 years. All this time, she worked as an editor in the Literary Georgia magazine in the prose department. My husband was the deputy commander of the naval unit. I became an editor because there weren't many Russian language experts there. The magazine "Literary Georgia" was published in Russian and Georgian. The editorial office building was located on Rustavelli Avenue. It was in the late 1960s. We lived in the Saburtalo area. Humor also found a place in the narrative. We left Moscow in the winter in a terrible frost, by train in a compartment. Our traveling companion was Guran Geladze, he graduated from the party school at the Central Committee and was on his way home. It was a comical case. It was the 26th, and in the newspaper it was the 27th. Moscow newspapers are delivered in a day (the issue is first printed in Moscow, then 2 or 3 days pass until they reach the republics, but they are published day after day. .Later he became the Minister of Agriculture of Georgia. Then he raised Colchis in the Abashevsky district. Delegations from Moscow came to him, he received the Order of Lenin. In the 1990s, I read a note that he oversees the gaming business in Moscow. "Six months ago, people

from Georgia found me, my godfather, David Dadashvili, called me, with whom I baptized Geladze's daughter, Nino Dadashvili. They were baptized in a small church in Tbilisi, quietly, since he is a minister and I am a member of the party. I gave my godmother my golden antique cross, which I was baptized with." The Sholokhov family remembers the Georgian land with special warmth.

ლიზა მურადაშვილი

თსუ, ისტორიის ბაკალავრი

ნიკოლოზ ჯავახიშვილი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი

თსუ, ასოცირებული პროფესორი

თბილისი, საქართველო

ქართველი და ოსი ხალხის მშვიდობიანი თანაცხოვრების ასახვა საქართველოს ბაზეთებში (1918-1921 წ.წ.)

ქართველი და ოსი ხალხის ურთიერთობების ობიექტური შესწავლისთვის აუცილებელია ცნობილი თუ ნაკლებად ცნობილი ფაქტების სიღრმისეული შესწავლა, გააზრება და შესაბამისი დასკვნების გამოტანა. ამ ორი ერის საუკუნეებით გამყარებულ ურთიერთობას მრავალი განსაცდელი ხვდა წილად, თუმცა პერიოდული პრესის მასალები გვაძლევს საშუალებას დავასკვნათ, რომ ქართულ-ოსური საზოგადოების მშვიდობიანი თანაცხოვრობა არ დარღვეულა ყველაზე კრიტიკულ მომენტებშიც კი.

სამეცნიერო ლიტერატურაში 1918-1921 წლების ქართულ-ოსური ურთიერთობა შეფასებულია საკმაოდ ნეგატიურად, რასაც ბუნებრივია, საფუძვლად უდევს ამ წლებში არსებულ აჯანყებათა მთელი სერია. ამ ყველაფრის მიუხედავად, თანადროული ქართული პრესა საჭიროდ მიიჩნევდა, გაეშუქებინა ქართველთა და ოსთა მშვიდობიანი თანაცხოვრების საკითხებიც.

ჩვენი მიზანია, პოზიტიური კუთხით შევაფასოთ ქართულ-ოსური ურთიერთობა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის პერიოდში და პრესის მასალებზე დაყრდნობით, გამოვავლინოთ ამ ორ ხალხს შორის არსებული თანამეგობრობის სახეები. საკითხის ამ კუთხით წარმოჩენა, ვფიქრობთ, მნიშვნელოვანია ხელოვნურად გაყოფილ საზოგადოებებს შორის ნდობის აღდგენის პერსპექტივით.

გაზეთებზე დაკვირვებამ გვიჩვენა შემდეგი: იმდროინდელი ოსური საზოგადოების პროგრესული ნაწილი, მიიჩნევდა, რომ ოსური დემოკრატიის არსებობის გარანტი საქართველოს რესპუბლიკის იურისდიქციაში ყოფნა იყო. მართალია, დიდი ნაწილი ამ აზრს არ იზიარებდა, თუმცა არსებობდნენ ისეთნიც, ვინც სავსებით სწორად იაზრებდნენ, რომ “ბნელ ძალებს სურთ ქართული და ოსი დემოკრატიის ერთმანეთზე გადაკიდება, თუმცა უნდა შევძლოთ შეერთებული ძალით მივცეთ პასუხი მათ და ვიცხოვროთ ძმურად და მეზობლურად ერთმანეთის სიყვარულით”. („ერთობა“, 1918 წელი, N124).

გამოკვლევაში წარმოვაჩენთ, თუ როგორ აშუქებდა 1918-1921 წლებში გამოშავალი ზოგიერთი ქართული გაზეთი („ერთობა“, „შრომა“, „კლდე“) ქართულ-ოსური ურთიერთობების არც თუ ისე სასიამოვნო ფაქტების პარალელურად, ამ ხალხებს შორის არსებულ თანამეგობრობასა და მშვიდობიან თანაცხოვრებას.

LISA MURADASHVILI

TSU, Bachelor of History

NIKOLAZ JAVAKHISHVILI

Scientific supervisor

TSU, associate professor

Tbilisi, Georgia

DEPICTION OF PEACEFUL COEXISTENCE BETWEEN GEORGIAN AND OSSETIAN PEOPLE IN GEORGIAN NEWSPAPERS (1918-1921)

To objectively study the relations between Georgian and Ossetian people, it is essential to deeply examine, understand, and draw conclusions from both well-known and lesser-known facts. The relationship between these two nations, solidified over centuries, has faced numerous challenges. However, materials from the periodical press allow us to conclude that peaceful coexistence between Georgian and Ossetian societies was not disrupted, even during the most critical moments.

In scientific literature, the Georgian-Ossetian relations from 1918 to 1921 are generally assessed negatively, naturally based on the series of uprisings that occurred during those years. Despite all of this, the contemporary Georgian press considered it necessary to cover the issues of peaceful coexistence between Georgians and Ossetians as well.

Our goal is to evaluate Georgian-Ossetian relations during the period of the Democratic Republic of Georgia from a positive perspective and to identify aspects of the community between these two peoples based on press materials. We believe that presenting the issue from this angle is important for restoring trust between artificially divided societies.

reported the not-so-pleasant facts of Georgian-Ossetian relations, alongside the community and peaceful coexistence between these peoples.

МУРДАЛОВ МУСЛИМ М.

аспирант, научный сотрудник отдел Кавказа Института

этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая

Российской Академии наук,

Москва, Россия

«СТРУКТУРА И ТЕНДЕНЦИИ ЭТНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДА ГРОЗНЫЙ ЗА СЛОЖНЫЙ ПЕРИОД С 1900 ПО 1920 ГОДЫ: ЭТНИЧЕСКИЙ И ЧИСЛЕННЫЙ СОСТАВ, МИГРАЦИИ»

За первые два десятилетия XX века жизнь в городе Грозный, как основном промышленном и экономическом районе на Северном Кавказе, характеризуется бурным социально-экономическим и демографическим развитием, ростом численности рабочих- чеченцев, работавших на грозненских нефтяных промыслах, увеличением городского населения. Революционные события 1905–1907 годов, февраля и октября 1917 года способствовали радикальным изменениям образа жизни и трудовой деятельности горожан. Ввиду начавшейся военно-политической и социально-экономической нестабильности в городской среде, значительная часть проживавших в городе Грозный чеченцев была вынуждена покинуть этот социокультурный и промышленный центр.

К тому же, 100-дневные бои грозненского пролетариата с бичераховцами (август–ноябрь 1918 г.) внезапно усугубили образ жизни горожан, превратили их повседневность в суровые испытания. В достаточной степени известно о том, что Гражданская война 1914-1918 годов оставила тяжелое наследство, деформированное, разломанное и разрушенное. В жизненной реальности, Советская власть получила грозненскую нефтяную промышленность – производственные строения и технологию в разрушен-

ном состоянии. Новая социально-экономическая политика, в частности создание синдикатов, трестов, концессий, фактически привела к возрождению грозненской нефтяной промышленности.

Вместе с тем, и это необходимо отметить, некоторые тенденции жизни чеченского народа, проживавшего в городе Грозный в первых двух десятилетиях XX века, в период с 1900 по 1914 годы характеризуются бурным развитием грозненского промышленно-экономического района, ростом численности рабочих-чеченцев, трудившихся на грозненских нефтяных промыслах, увеличением городского населения. Значительный удельный вес горцы имели в аппарате государственного управления в Чечне: в Грозненском округе он доходил до 91 %. Не этническая принадлежность была решающей для продвижения человека по службе, а его талант и способность принимать самые ответственные решения в сложных послевоенных условиях, не потеряв доверия населения и в то же время устраивая царскую администрацию.

В городе Грозном селились только зажиточные, состоятельные чеченцы, занимавшиеся торговлей и промышленностью, служившие царскими офицерами и чиновниками. Среди городских чеченцев преобладали выходцы из тейпов чартой, билтой, серхой, алерой и беной.

В 1900 году в Грозном проживало 79 чеченцев и 59 чеченок. Общая численность населения города достигла к этому времени 18 875 человек. Летом 1898 г. в Тифлисе главнокомандующий гражданской частью на Кавказе Г.С. Голицын созвал совещание о постановке переселенческого дела на Кавказе. Совещание признало необходимым колонизацию Кавказа исключительно людьми русского происхождения и православного вероисповедания. Следует отметить, что в вопросе переключения части потока переселенцев в направлении Кавказа и Закавказья большая инициатива принадлежала именно Г.С. Голицыну, который по едкому выражению гр. С.Ю. Витте, «явился на Кавказ с программой его русифицировать, причем и эту программу проводил со страстностью и свойственной ему сумбурностью». Переселиться из внутренних губерний Европейской России в любой населенный пункт Терской области было легче, чем внутри области, округа или отдела. Объективно такая регламентация становилась преградой на пути социально-экономического, политического и культурного развития народов, особенно на рубеже XIX-XX веков.

Русский элемент на Кавказе продолжал развиваться частью путем официальной колонизации и выделения больших владений офицерам, сановникам; частью путем свободной колонизации вследствие переселения сюда русских сектантов и крестьян. Однако, настоящая русификация края началась после 1870 г.. путем проведения железной дороги, эксплуатации виноградников и минеральных богатств Кавказа. Целое полувековье эта жемчужина России, как называли Кавказ, являлась испытательной станцией, лабораторией для всякого рода проектов. В 1893 году, когда стала очевидной перспективность грозненской нефти, была построена железнодорожная ветка Грозный-Беслан. В том же году дала мощный нефтяной фонтан первая буровая скважина, что привлекло внимание российских и зарубежных капиталистов. Начался бурный рост нефтедобычи и нефтепереработки, что, в свою очередь привело к росту населения.

Начало XX века характеризовалось бурным развитием грозненского промышленно-экономического района. Наблюдался непрерывный рост численности рабочих-чеченцев, работавших на грозненских нефтепромыслах. Их число стало резко возрастать после начала Первой мировой войны, когда в действующую армию было мобилизовано до одной трети русских рабочих из города Грозный. Их место частично заняли выходцы из расположенных недалеко от города Грозный некоторых чеченских селений Старая Сунжа, Алхан-Юрт, Старые Атаги, Чечен-Аул, Гойты, Старый Юрт и др. Уход населения из высокогорных районов на заработки в нефтяную промышленность был связан с острым малоземельем, суровыми природными условиями. В 1917 году в Грозном на нефтепромыслах постоянно работало и проживало до трёх тысяч сотрудников и рабочих чеченской национальности [1, С. 79; 2, С. 24].

Накануне Октябрьской революции население города составляло 45 тысяч человек, из них рабочих 20 тысяч, чеченцев – 3 тысячи. Было замощено 300 квадратных саженей тротуаров и одна улица. В Грозном было три больницы, военный госпиталь и четыре аптеки, 13 практикующих врачей, 10 фельдшеров и 6 акушеров. В городе было 11 учебных заведений, одна платная библиотека, которая обслуживало 5 % населения и 68 трактиров. Учащиеся составляли 6 % населения. 43 % населения было неграмотно. Бюджет города составлял 249 тысяч рублей.

MUSLIM MURDALOV M.

*post-graduate student, Researcher at the Caucasus Department
of the N.N. Miklukho-Maklay Institute of Ethnology and Anthropology
Russian Academy of Sciences,
Moscow, Russia.*

THE STRUCTURE AND TRENDS OF THE ETHNO-DEMOGRAPHIC DEVELOPMENT OF THE CITY OF GROZNY DURING THE DIFFICULT PERIOD FROM 1900 TO 1920: ETHNIC AND NUMERICAL COMPOSITION, MIGRATION

During the first two decades of the twentieth century, life in the city of Grozny, as the main industrial and economic region in the North Caucasus, was characterized by rapid socio-economic and demographic development, an increase in the number of Chechen workers working in the Grozny oil fields, and an increase in the urban population. The revolutionary events of 1905-1907, February and October 1917 contributed to radical changes in the lifestyle and work activities of citizens. Due to the outbreak of military-political and socio-economic instability in the urban environment, a significant part of the Chechens living in the city of Grozny were forced to leave this socio-cultural and industrial center. In addition, the 100-day battles of the Grozny proletariat with the Bicherakhs (August–November 1918) suddenly aggravated the lifestyle of the townspeople, turned their daily routine into severe trials. It is well known that the Civil War of 1914-1918 left a heavy legacy, deformed, broken and destroyed.

In the reality of life, the Soviet government received the Grozny oil industry – industrial buildings and technology in a ruined state. The new socio-economic policy, in particular the creation of syndicates, trusts, and concessions, actually led to the revival of the Grozny oil industry. At the same time, and it should be noted, some trends in the life of the Chechen people who lived in the city of Grozny in the first two decades of the twentieth century, in the period from 1900 to 1914, are characterized by the rapid development of the Grozny industrial and economic district, an increase in the number of Chechen workers who worked in the Grozny oil fields, and an increase in the urban population. The Highlanders had a significant share in the state administration apparatus in Chechnya: in the Grozny district it reached 91%. It was not ethnicity that was crucial for a person's promotion, but his talent and ability to make the most responsible decisions in difficult post-war conditions, without losing the trust of the population and at the same time arranging the tsarist administration.

Only well-to-do, wealthy Chechens who were engaged in trade and industry, who served as tsarist officers and officials, settled in the city of Grozny. Among the urban Chechens, natives of the tapes Charta, bilta, Serha, alera and bena prevailed.

In 1900, 79 Chechens and 59 Chechens lived in Grozny. The total population of the city reached 18,875 people by this time. In the summer of 1898, in Tiflis, the commander-in-chief of the civil unit in the Caucasus, G.S. Golitsyn, convened a meeting on setting up a resettlement case in the Caucasus. The Meeting recognized the need for colonization of the Caucasus exclusively by people of Russian origin and Orthodox faith. It should be noted that in the issue of switching part of the flow of migrants towards the Caucasus and Transcaucasia, a great initiative belonged to G.S. Golitsyn, who, in the caustic expression of Mr. S.Y. Witte, "came to the Caucasus with a program to Russify it, and carried out this program with passion and his characteristic confusion". It was easier to move from the inner provinces of European Russia to any locality in the Tersk region than inside the region, district or department. Objectively, such regulation became an obstacle to the socio-economic, political and cultural development of peoples, especially at the turn of the XIX-XX centuries. The Russian element in the Caucasus continued to develop partly through official colonization and the allocation of large possessions to officers and dignitaries; partly through free colonization as a result of the resettlement of Russian sectarians and peasants here.

However, the real Russification of the region began after 1870 through the construction of a railway, the exploitation of vineyards and the mineral wealth of the Caucasus. For half a century, this pearl of Russia, as the Caucasus was called, was a testing station, a laboratory for all kinds of projects. In 1893, when the prospects of Grozny oil became obvious, the Grozny-Beslan railway line was built. In the same year,

the first drilling well produced a powerful oil fountain, which attracted the attention of Russian and foreign capitalists. The rapid growth of oil production and refining began, which, in turn, led to an increase in the population.

The beginning of the twentieth century was characterized by the rapid development of the Grozny industrial and economic district. There was a continuous increase in the number of Chechen workers working in the Grozny oil fields. Their number began to increase sharply after the outbreak of World War I, when up to one third of Russian workers from the city of Grozny were mobilized into the active army. Their place was partially taken by immigrants from some Chechen villages located near the city of Grozny, Staraya Sunzha, Alkhan-Yurt, Starye Atagi, Chechen Aul, Goity, Stary Yurt, etc. The departure of the population from the highlands to work in the oil industry was associated with acute land shortage and harsh natural conditions. In 1917, up to three thousand employees and workers of Chechen nationality constantly worked and lived in the oil fields in Grozny [1, p. 79].

On the eve of the October Revolution, the city's population was 45 thousand people, including 20,000 workers and 3,000 Chechens. 300 square fathoms of sidewalks and one street were paved. Grozny had three hospitals, a military hospital and four pharmacies, 13 practicing doctors, 10 paramedics and 6 obstetricians. There were 11 educational institutions in the city, one paid library that served 5% of the population and 68 inns. Students made up 6% of the population. 43% of the population was illiterate. The city's budget was 249 thousand rubles.

МУСАЕВА ШУАНАТ Д.

Дагестанский государственный университет
народного хозяйства,
Махачкала, Дагестан

ФИТОНИМИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКИ ДАГЕСТАНСКИХ ЯЗЫКОВ

(СОСТОЯНИЕ ИЗУЧЕННОСТИ, ПЕРСПЕКТИВЫ ДАЛЬНЕЙШИХ ИССЛЕДОВАНИЙ)

Исследование отраслевой лексики представляет собой одну из насущных и актуальных проблем дагестанского языкознания. Всестороннее описательное, сравнительно-сопоставительное и сравнительно-историческое исследование

фитонимической лексики имеет большое значение не только для синхронного изучения дагестанских языков, но и позволит проследить пути развития дагестанских языков, обогащение их лексического состава и наметить происходящие в них внутривидовые процессы.

В фитонимической лексике дагестанских языков содержатся исконный и заимствованный пласты, где основным пластом являются исконные слова. К общедагестанскому хронологическому уровню относится и само название «поле», «пашня», например: авар. *хур*, ахв. *хъури*, аг. *ху*, таб. *хутлил*, арч. *ух*, дарг., лак. *хъу*, чам., тинд. *хуйа* и др. К общедагестанскому хронологическому уровню относятся также большинство названий съедобных трав и огородных культур: лезг. *чичлек*, аг. *чичлакк*, крыз., буд. *чичлек*, хин. *чичлак*, дарг. *чичлак* «лук» и др. Сюда же относится подавляющее большинство названий зерновых и садовых культур: авар. *охъ*, арч. *маха*, крыз. *мыш*, буд. *мух*, хин. *махъа*, хварш., гин., цез. *махъа* «голозерный ячмень» и др.

С точки зрения способа образования фитонимов в дагестанских языках наиболее распространенным является структурный тип: «прил. + сущ.», например: авар.: *гIалхул ламадур* букв. «дикая морковь», *мугIрул чай* «зверобой», букв. «горный чай», *щайтIадул охцер* «каперсы», букв. «чертов огурец», *хъазил хер* «горец почечуйный», букв. «гусиная трава»; лак.: *ттуккул цIву* «чабрец», букв. «ослиная соль», *ятIул чимус* «лук», букв. «красный лук» и т.д.

PHYTONYMIC VOCABULARY OF DAGESTAN LANGUAGES

(state of knowledge, prospects for further research)

The study of industrial vocabulary is one of the pressing and topical problems of Dagestan linguistics. Comprehensive descriptive, comparative and comparative historical research phytonymic vocabulary is of great importance not only for the synchronous study of Dagestan languages, but will also allow us to trace the paths of development of Dagestan languages, enrichment of their lexical composition and outline the intrastructural processes occurring in them.

The phytonymic vocabulary of the Dagestan languages contains native and borrowed layers, where the main layer is native words. The very name "field", "arable land" also belongs to the general Dagestan chronological level, for example: avar.: hur, ahv. khuri, ag. hu, tab. khutlil, arch. uh, darg., lac. huu, cham., tind. huya, etc. Most of the names of edible herbs and garden crops also belong to the general Dagestan chronological level: lezg. chichlek, ag. chlichlakk, kryz., bud. chlichlek, hin. chlichlak, darg. chlichlak "onion", etc. This also includes the vast majority of names of grain and horticultural crops: avar. oh, arch. maha, kryz. my, bud. flies, hin. mahaa, hvarsh., gin., tsez. makhaa "hulless barley", etc.

From the point of view of the method of formation of phytonyms in the Dagestan languages, the most common is the structural type: "adj. + noun", for example: avar.: glalhul lamadur lit. "wild carrot", muglrul tea "St. John's wort", lit. "mountain tea", shaytladul ohtser "capers", lit. "damn cucumber", khazil kher "poche-chuyny mountaineer", lit. "goose grass"; lac.: ttukkul tsivu "thyme", lit. "donkey salt", yatlul chimus "onion", lit. "red onion", etc.

ალექსანდრე მღებრიშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
გოხის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ხეცგოხი, პოეზიის,
გოხი, საქართველო

მასალები ცხინვალის რეგიონის კულტურული ცხოვრების ისტორიიდან

საქართველოში თეატრალურ ცხოვრებას დიდი ხნის მდიდარი ისტორია აქვს. XIX საუკუნეში სხვა რეგიონებთან ერთად სამაჩაბლო ერთგვარ თეატრალურ ცენტრად კი იქნა აღიარებული.

1850 წელს გიორგი ერისთავის თაოსნობით ქართული თეატრის აღდგენის შემდეგ გამართულ პირველ წარმოდგენად მიჩნეულია იმავე წლის იანვარში თბილისის გიმნაზიის სააქტო დარბაზში სცენის მოყვარეთა ძალებით, გ. ერისთავის რეჟისორობით გამართული მისივე წარმოდგენა „გაყრა“. მომდევნო წლიდან მოღვაწეობას იწყებს პირველი პროფესიული დასი, რომლის შემადგენლობაში გ. ტატიშვილის, გ. დვანიძის, ზ. ანტონოვის და სხვათა გვერდით შედის ივ. ელიოზიშვილიც. სამწუხაროდ, ეს კარგი წამოწყება მალევე დასრულდა ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკური ვითარების ცვლილებათა გამო.

გიორგი ერისთავის მიერ დაარსებულმა პირველმა ქართულმა პროფესიულმა თეატრმა 1850 წლიდან სულ რამდენიმე წელი იარსება. ხალხი ოცნებობდა თეატრის გახსნაზე, მაგრამ ეს მაშინ უდიდეს პრობლემებთან იყო დაკავშირებული.

პერიოდულად ცხინვალის ხშირად ექცეოდა ქართული პრესის ყურადღების ცენტრში. სხვადასხვა პერიოდულ გამოცემათა კორესპონდენტები ხშირად მოუთხრობდნენ მკითხველს აქ მიმდინარე კულტურული და საზოგადოებრივი მოვლენების შესახებ, განიხილავდნენ კულტურულ ღონისძიებებს, იუწყებოდნენ ბუნებრივი მოვლენების თუ უბედური შემთხვევების მიერ გამოწვეულ მძიმე შედეგებზე და ასე შემდეგ.

ცხინვალის ძველი ქართული თეატრის ცხოვრებაში აღსანიშნავია, რომ სპექტაკლების საქველმოქმედო მიზნით მომზადება ერთგვარ ტრადიციად გახლდათ ქცეული. არ მოიპოვება თითქმის არც ერთი ძველი რეცენზია, სადაც არ იყოს აღნიშნული, რომ პიესის შემოსავალი განკუთვნილი ყოფილა რაიმე საქველმოქმედო მიზნისათვის. მაგალითად, ხშირად იმართებოდა სპექტაკლები წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების სასარგებლოდ, ღარიბი მოსწავლეების დასახმარებლად, სკოლებისა და ხიდების მშენებლობისათვის და სხვ. ეს შესანიშნავი ტრადიცია კიდევ უფრო აახლოებდა მაყურებელს თეატრთან და, თუ პირველ ხანებში ხალხი კიცხავდა გამართულ წარმოდგენებს და მათ მონაწილეებს, შემდეგ თვითონ მოსახლეობა აქტიურობდა მოზრდილი საზაფხულო კლუბის ასაშენებლად.

1900 წლიდან ცხინვალში ქართველ სცენისმოყვარეთა რიგებს პერიოდულად ემატებიან სხვა ნიჭიერი მოღვაწენი, რომლებიც ხელს კიდებენ მნიშვნელოვანი სირთულის პიესების დადგმას და დიდ წარმატებასაც აღწევდნენ. ასეთი დადგმებისთვის იხატებოდა სპეციალური დეკორაციები, იკერებოდა კოსტიუმები.

ცხინვალელ სცენისმოყვარეთა შემადგენლობა დროდადრო მდიდრდებოდა ახალი გვარ-სახელებით. 1914 წლის ერთ-ერთ პუბლიკაციაში, რომელიც "თეატრი და ცხოვრების" ფურცლებზე გამოქვეყნდა, გამოთქმულია კმაყოფილება იმ ფაქტით, რომ ცხინვალში ამ დროისთვის კარგად მოზრდილი თეატრია. თეატრის შენობა, რომელიც ხუთას ვიზიტორზე მეტს იტევს, ცხინვალის მკვიდრთა დიდი მონდომების და შრომის შედეგი გახლავთ. "მოკეთეს" ცნობით - ახალგაზრდობა სისტემატურად მართავს წარმოდგენებს, თითქმის სულ უფასო ლექცია - რეფერატებსა და სალიტერატურო საღამოებს.

ამგვარად, ცხინვალის რეგიონში, ალბურ პერიოდში არსებული ინტელექტუალური და შემოქმედებითი ძალების შესახებ საუბრისას პირთა ჩამონათვალი კიდევ შეიძლება გაგრძელდეს. წინამდებარე შრომაში ჩვენ შევხვით და წინა პლანზე წამოვწიეთ იმ მოღვაწეთა სახელები, რომლებმაც განსაკუთრებული აქტიურობით დაამახსოვრეს თავი თავის თანამედროვე საზოგადოებას. ვგულისხმობთ იმ პერიოდის მრავალრიცხოვან პერიოდულ პრესაში გაბნეულ მხატვრულ თუ პუბლიცისტურ ტექსტებს, რომელთა გაცნობა დღევანდელი აუდიტორიისთვის კვლავაც საინტერესოა.

ALEKSANDRE MGEBRISHVILI

*Doctor of Philological Sciences,
Professor, Rector of Gori State University
Gori, Georgia*

MATERIALS FROM THE HISTORY OF THE CULTURAL LIFE OF TSKHINVALI REGION

As we have already said, theatre life in Georgia has a long and rich history. In the 19th century, along with other regions, Samachabalo was even recognized as a kind of theatre center.

After the restoration of the Georgian theatre under the leadership of Giorgi Eristavi in 1850, his own performance "The Family Settlement"~ directed by G. Eristavi and held in the auditorium of the Tbilisi Gymnasium in January of the same year is considered to be the first performance of this kind. From the following year, the first professional troupe begins its work, which includes Iv.Eliozishvili, along with G.Tatishvili, D.Dvanidze, Z.Antonov and others. Unfortunately, this good initiative ended soon due to changes in the current political situation in the country.

The first Georgian professional theatre founded by Giorgi Eristavi existed for only a few years since 1850. People dreamed of opening a theatre, but it was connected with the great problems.

Periodically, Tskhinvali was often in the center of attention of the Georgian press. Correspondents of various periodical issues often told the readers about the cultural and public events taking place here, discussed cultural events, reported on the severe consequences caused by natural events or accidents, and so on.

In the life of the old Georgian theatre of Tskhinvali, it is worth noting that the preparation of performances for charity became a kind of tradition. Hardly any old review is to be found which does not mention that the proceeds of the play were intended for some charitable purpose. For example, plays were often held

for the benefit of the literacy community, to help poor students, to build schools and bridges, and more. This wonderful tradition brought the audience even closer to the theatre, and if in the early days people laughed at the performances and their participants, then the population themselves became active in building a grown-up summer club.

Since 1900, the ranks of Georgian theatre lovers in Tskhinvali have been periodically joined by other talented artists who have helped stage plays of considerable complexity and achieved great success. Special decorations were drawn and costumes were sewn for such productions.

The composition of Tskhinvali amateur actors was enriched with new names from time to time. In one of the publications of 1914, which was published in the pages of ~Theatre and Life~, satisfaction was expressed with the fact that Tskhinvali currently has a well-developed theatre. The theatre building, which can accommodate more than five hundred visitors, is the result of great determination and hard work of the residents of Tskhinvali. According to ~Well-Wisher~ the youth systematically organizes performances, free lectures and literary evenings.

Thus, when talking about the intellectual and literary-creative forces in the Tskhinvali region, the list of people can be continued. In the present work, we touched on and brought to the fore the names of those figures who, with special activity, remembered themselves in their modern society. We mean artistic or journalistic texts scattered in the numerous periodicals of that period, which are still interesting for today's audience.

НЕМЧИНОВА ТАМАРА С.

Санкт-Петербургский государственный университет

Санкт-Петербург, Россия

СОВМЕСТНОЕ ПРОШЛОЕ УНИВЕРСИТЕТОВ. «ВОЛЕВОЕ САМОУГЛУБЛЕНИЕ» (Ф. КНИГГЕ) КАК МЕТОД ИСТОРИЧЕСКОГО ИЗУЧЕНИЯ СОВМЕСТНОГО ПРОШЛОГО

Юбилей исторического события, как правило, является проверкой коммеморации или памятной практики, с помощью которой формировалась память о событии еще при жизни его участников. Не существует всеобщей и унифицированной коммеморации, каждый может конструировать для себя удобное прошлое в соответствии с индивидуальными интересами и мотивацией. Одновременно индивидуальный процесс всегда осложняется социокультурными переменами и политизированностью общества. Поэтому одна только память из-за множества акторов ее формирования, с разными политическими, культурными традициями и ресурсами его участников, может привести в тупик историко-политического образования. Чтобы этого не произошло, необходимы критическое историческое сознание (Ф. Книгге) и рефлексия. Однако, если бы «коллективная память содержала только даты (привязанные к событиям, определяемым в общих терминах) или абстрактные определения или напоминания о событиях, она бы оставалась для нас довольно внешней», то есть «не знакомой» (М. Хальбвакс). Чтобы событие не стало историческим фактом, принадлежащим прошлому, когда о нем вспоминают только историки, оно должно стать частью нормативной самоидентификацией коллективного «мы».

Разговор об исторической памяти. Юбилей СПбГУ (300 лет) и день рождения Тбилисского университета (106 лет) – повод для приглашения к разговору об исторической памяти. Знают ли современные студенты, что университеты неразрывно связаны историей? Есть ли потребность в таком знании у нынешнего поколения грузинских и российских студентов и подходящий ли для этого момент? Как считает историк культуры и литературовед А. Эткинд, кризисным, переходным состоянием свойственна культурная амнезия, а значит, время для интеллектуальных дискуссий давно настало.

Как функционируют символические конструкторы устоявшейся мемориальной практики (на примере пантеонов). Важным наглядным средством усвоения истории является конкретная соотнесённость с местом. Места прошлого превращаются в вещественные доказательства, в исторические памятники, в памятники своего времени, и одна из главных задач состоит в том, чтобы «сделать их доступными для чтения и понимания с помощью археологических, историографических, музеологических и педагогических средств» (Ф. Книгге). Идея пантеона – это идея пространства, где мы храним дос-

тойную память об ушедших. Сама история в некотором смысле похожа на пантеон, где пространство ограничено и где все время приходится находить место для все новых могил, то есть для нового знания.

В нашем исследовании мы рассмотрим два места мемориальной практики, где похоронены известные представители грузинской национальной культуры, получившие образование в Петербургском университете, который сформировал целое поколение высоко образованных грузин: *Пантеон на Мтацминда и парк Тбилисского университета*.

Уроки памятной практики. После распада Советского Союза наработанный совместный опыт оказался менее доступен и потому менее понятен новому поколению. Так и не сложилось продуктивного обмена, вследствие чего прошлое стало не знакомым. Выросло поколение, которое не просто говорит на разных языках, но заранее отказывается от намерения и надежды понять Другого. Тенденционно, а значит, фрагментарно выбирая прошлое, мы теряем картину целого, что ведет к невозможности полноценного критического восприятия этого прошлого и извлечения из него уроков. Кроме того, работа интеллектуалов часто заключается в манипуляциях культурной дистанцией, вследствие чего, как указывает А. Ассман: «память может быть продуктивной или агрессивной, она способна порождать насилие или служить цивилизирующим фактором». Поэтому, чтобы прошлое не являлось угрозой для новых поколений, необходимо изучать его, а совместное прошлое – изучать совместно, для этого требуется волевое самоуглубление в предмет.

NEMCHINOVA TAMARA S.

Saint Petersburg State University

Saint Petersburg, Russia

THE SHARED PAST OF UNIVERSITIES. "WILLENTLICHE SELBSTBEUNRUHIGUNG" (VOLKHARD KNIGGE) AS A METHOD OF HISTORICAL STUDY OF THE SHARED PAST

The anniversary of a historical event, as a rule, is a test of commemoration or memorial practice, with the help of which the memory of the event was formed during the lifetime of its participants. There is no universal and unified commemoration; everyone can construct a convenient past for themselves in accordance with individual interests and motivation. At the same time, the individual process is always complicated by socio-cultural changes and the politicization of society. Therefore, memory alone, due to the multitude of actors in its formation, with different political, cultural traditions and resources of its participants, can lead to a dead end of historical and political education. To prevent this from happening, critical historical consciousness (F. Knigge) and reflection are necessary. However, if "collective memory contained only dates (tied to events defined in general terms) or abstract definitions or reminders of events, it would remain quite external to us," that is, "unfamiliar" (M. Halbwachs). In order for an event not to become a historical fact belonging to the past, when only historians remember it, it must become part of the normative self-identification of the collective "we."

A conversation about historical memory. The anniversary of St. Petersburg State University (300 years) and the birthday of Tbilisi University (106 years) are a reason to invite a conversation about historical memory. Do modern students know that universities are inextricably linked by history? Is there a need for such knowledge among the current generation of Georgian and Russian students, and is the moment right for this? According to cultural historian and literary scholar A. Etkind, crisis and transitional states are characterized by cultural amnesia, which means that the time for intellectual discussions has long since come.

How do the symbolic constructs of established memorial practice function (using pantheons as an example). An important visual means of learning history is a specific correlation with a place. Places of the past are transformed into material evidence, into historical monuments, into monuments of their time, and one of the main tasks is to "make them accessible for reading and understanding with the help of archaeological, historiographical, museological and pedagogical means" (Volkhard Knigge). The idea of a pantheon – is the idea of a space, where we keep a worthy memory of the departed. History itself is in some

sense similar to a pantheon, where space is limited and where it is necessary to constantly find a place for new graves, that is, for new knowledge.

In our study, we will consider two places of memorial practice, where famous representatives of Georgian national culture are buried, who received their education at the University of St. Petersburg, which formed an entire generation of highly educated Georgians: the Pantheon on Mtatsminda and the park of Tbilisi University.

Lessons of memorial practice. After the collapse of the Soviet Union, the accumulated common experience turned out to be less accessible and therefore less understandable to the new generation. No productive exchange took place, as a result of which the past became unfamiliar. A generation grew up that not only speaks different languages, but also rejects in advance the intention and hope of understanding the Other. By choosing the past tendentiously, and therefore fragmentarily, we lose the picture of the whole, which leads to the impossibility of a full critical perception of this past and learning lessons from it. In addition, the work of intellectuals often consists of manipulating cultural distance, as a result of which, as A. Assmann points out: "memory can be productive or aggressive, it can generate violence or serve as a civilizing factor." Therefore, in order for the past not to be a threat to new generations, it is necessary to study it, and the shared past must be studied together, which requires a strong-willed self-deepening into the subject.

ЭРГАШ ОЧИЛОВ

*Старший научный сотрудник института узбекского языка,
литературы и фольклора Академии наук Республики
Узбекистан, кандидат филологических наук
Узбекистан*

ШОТА РУСТАВЕЛИ И УЗБЕКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА

В статье рассматривается изучение в Узбекистане жизни и творчества великого грузинского поэта и мыслителя Шота Руставели, переводам и публикациям «Витязя в тигровой шкуре» на узбекском языке, восточному духу и мотивам в произведении и их общим аспектам с поэмами Алишера Навои.

Ключевые слова: Шота Руставели, «Витязь в тигровой шкуре», Алишер Навои, поэма, перевод, переводчик, традиция, влияние, герой, поэтические фигуры.

ERGASH OCHILOV

*Senior researcher of the Institute of Uzbek language,
literature and folklore of the Academy of Sciences of the Republic
Uzbekistan, candidate of philological sciences
Uzbekistan*

SHOTA RUSTAVELI AND UZBEKSKAYA LITERATURE

The article examines the study of the life and work of the great Georgian poet and thinker Shota Rustaveli in Uzbekistan, translations and publications of "The Knight in the Panther's Skin" in Uzbek, the oriental spirit and motifs in the work and their common aspects with the poems of Alisher Navoi.

Keywords: Shota Rustaveli, "The Knight in the Panther's Skin", Alisher Navoi, poem, translation, translator, tradition, influence, hero, poetic figures.

ПАРАСТАЕВА БЕЛЛА Т.

*российский мастер и теоретик архитектуры,
член Союза архитекторов Российской Федерации,
руководитель архитектурной мастерской «Графит»,
Владикавказ, Россия*

БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б.

*российский архитектуровед-ориенталист, педагог,
Северо-Кавказский Академический центр
Международной Академии архитектуры, г. Владикавказ,
профессор, член-корреспондент, зам. председателя по науке,
Почетный архитектор Российской Федерации,
Владикавказ, Россия*

«ПРОБЛЕМА ОБЩНОСТИ АРХИТЕКТУРНЫХ ТРАДИЦИЙ ПЛАНИРОВКИ И ЗАСТРОЙКИ ГОРНЫХ ПОСЕЛЕНИЙ БОЛЬШОГО КАВКАЗА В СОПРЕДЕЛЬНОМ ОСЕТИНО-ГРУЗИНСКОМ АРЕАЛЕ»

Археологическими раскопками установлена жизнь отдельных племен и человеческих обществ, которые с древнейших времён обитают на всем протяжении Главного Кавказского хребта, и которые являются создателями замечательных по планировке и архитектуре поселений, древнейших морфотипов жилищ с примыкающими к ним хозяйственными и производственными постройками, поистине уникальных по функции, конструкции и форме святилищ, башенных и склеповых сооружений, замков и крепостей, заградительных стен, деревянных и каменных мостов, горных и перевальных дорог. Наряду со всем этим, коренные горские народности Большого Кавказа создали оригинальные по типологии и формообразованию, рельефной пластике, сюжетному и орнаментальному декору, образу и стилю архитектурно-художественные произведения и изделия декоративно-прикладного искусства эпохи древности и средних веков.

На протяжении XIX – XX веков, с началом интенсивного развития горнодобывающей и металлургической промышленности, а также с принудительным переселением горцев в сельские поселения и города, локализованные на предгорных равнинах, творческие традиции древних обитателей гор Большого Кавказа стали угасать, а архитектурно-планировочное и строительно-техническое наследие постепенно разрушалось и превращалось в развалины.

В настоящее время важно осознать, что высокогорные поселения коренных народов Большого Кавказа – немеркнущее архитектурно-планировочное наследие героических предков в аспекте их творческой преемственности. Поэтому важно теоретически осмыслить и творчески освоить специфику планировочной структуры, пространственной композиции и эстетического облика горных поселений Большого Кавказа эпохи средневековья и нового времени.

Только с научно-теоретических основ восприятия и методологических принципов осмысления и истолкования архитектурно-планировочных ансамблей горных поселений осетин и грузин – коренных народов Большого Кавказа можно постичь исторические закономерности их создания, эстетические особенности их облика, весьма длительного и полноценного функционирования.

Итак, при неуклонном соблюдении современными сознательными людьми, нынешними потомками выходцев из горных поселений Большого Кавказа надлежащей гражданской и профессиональной ответственности, при прилежном этикете и разумных действиях, невольно кодируется в сознании людей информация об увиденных ими неповторимых художественных ценностях, поистине редких материально-организованных ансамблях горных поселений, являющихся непревзойденными достопримечательностями как двух – осетинского и грузинского этносов, так и всех коренных горских народностей, издревле обитающих в ареале Большого Кавказа.

Избрав столь сложную тему научного исследования и выполнив его сугубо архитектуроведческим методом, авторы этих строк старались раскрыть многогранное значение горного поселения и жилища в жизни каждого разумного человека и всего общества в целом, выявить его роль и значение

при формировании национального самосознания, постижении национальной самоидентичности, а также при созревании качеств этнического гуманизма и патриотизма в среде современных поколений молодой интеллигенции каждого коренного горского народа Большого Кавказа.

Заключительным смыслом научного исследования является вывод о том, что этнические и национальные ценности абсолютно неотвратимы и несокрушимы, зиждутся на многовековом опыте предков, имеют глубокий семантический смысл и неизменное символическое значение. Превосходная биосфера, традиционные этнические и национальные материальные, художественные и духовные ценности не имеют ограничений в пространственно-временном континууме, ибо в них сосредоточен длительный жизненный опыт и великая мудрость предков, испокон века живущих в горах Большого Кавказа.

PARASTAEVA BELLA T. ,

*Russian master and architectural theorist,
member of the Union of Architects of the Russian Federation,
head of the architectural workshop "Graphite",
Vladikavkaz, Russia*

BESOLOV VLADIMIR B.

*Russian orientalist architect, teacher,
North Caucasus Academic Center International Academy
of Architecture, Vladikavkaz, Professor,
Corresponding Member, Deputy Chairman for Science,
Honorary Architect of the Russian Federation,
Vladikavkaz, Russia*

THE PROBLEM OF COMMON ARCHITECTURAL TRADITIONS OF PLANNING AND BUILDING OF MOUNTAIN SETTLEMENTS OF THE GREATER CAUCASUS IN THE ADJACENT OSSETIAN-GEORGIAN AREA

Archaeological excavations have established the life of individual tribes and human societies that have inhabited the entire length of the Main Caucasian Ridge since ancient times, and who are the creators of settlements remarkable in layout and architecture, the oldest morphotypes of dwellings with adjacent economic and industrial buildings, truly unique in function, design and shape of sanctuaries, towers and crypts, castles and fortresses, defensive walls, wooden and stone bridges, mountain and pass roads. Along with all this, the indigenous mountain peoples of the Greater Caucasus created original architectural and artistic works and products of decorative and applied art of the Ancient and Middle Ages in terms of typology and shaping, relief plastics, plot and ornamental decor, image and style.

During the XIX – XX centuries, with the beginning of intensive development of the mining and metallurgical industry, as well as with the forced relocation of mountaineers to rural settlements and cities localized on the foothill plains, the creative traditions of the ancient inhabitants of the mountains of the Greater Caucasus began to fade, and architectural, planning, construction and technical heritage gradually collapsed and turned into ruins.

At present, it is important to realize that the high-altitude settlements of the indigenous peoples of the Greater Caucasus are an enduring architectural and planning legacy of heroic ancestors in terms of their creative continuity. Therefore, it is important to theoretically comprehend and creatively master the specifics of the planning structure, spatial composition and aesthetic appearance of the mountain settlements of the Greater Caucasus of the Middle Ages and modern times.

It is only from the scientific and theoretical foundations of perception and methodological principles of understanding and interpreting architectural and planning ensembles of mountain settlements of Ossetians and Georgians - the indigenous peoples of the Greater Caucasus that one can comprehend the

historical patterns of their creation, the aesthetic features of their appearance, and very long and full-fledged functioning.

So, with the steady observance by modern conscious people, the current descendants of immigrants from the mountain settlements of the Greater Caucasus of proper civil and professional responsibility, with diligent etiquette and reasonable actions, information about the unique artistic values they have seen, truly rare materially organized ensembles of mountain settlements, which are unsurpassed attractions of both the two Ossetian and the Georgian ethnic groups, as well as all the indigenous mountain peoples who have been living in the area of the Greater Caucasus since ancient times.

Having chosen such a complex topic of scientific research and performed it using a purely architectural method, the authors of these lines tried to reveal the multifaceted significance of a mountain settlement and dwelling in the life of every reasonable person and society as a whole, to identify its role and significance in the formation of national identity, comprehension of national identity, as well as the maturation of the qualities of ethnic humanism and patriotism in the environment the modern generations of the young intelligentsia of each indigenous mountain people of the Greater Caucasus.

The final meaning of the scientific research is the conclusion that ethnic and national values are absolutely inescapable and indestructible, based on the centuries-old experience of their ancestors, have a deep semantic meaning and unchangeable symbolic meaning. The excellent biosphere, traditional ethnic and national material, artistic and spiritual values have no limitations in the space-time continuum, because they contain the long-term life experience and great wisdom of ancestors who have lived in the mountains of the Greater Caucasus for centuries.

წიგნის პოპიაზილი

ფილოლოგიის დოქტორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თბილისი, საქართველო

აფხაზური და ოსური ენების სწავლება საბჭოთა ეპოქაში

საბჭოთა კავშირი დაარსდა 1922 წელს და 1991 წლამდე იარსება. ეს იყო მულტიეთნიკური, მულტიკულტურული, მულტილინგვური, მულტირელიგიური ქვეყანა. ათწლეულების განმავლობაში რუსული ენისა და კულტურის იდეოლოგიური ზეგავლენის შედეგად ჩამოყალიბდა საბჭოთა კულტურა, რომელიც მთლიანად რუსულენოვანი იყო. რუსული ენა ერთდროულად აუცილებელ, სავალდებულო და ელიტურ ენად იქცა. რუსული ენის მრავალმხრივმა და იძულებითმა სტატუსმა საბჭოთა კავშირში მცხოვრები ხალხების უმრავლესობაში დიდი იდეოლოგიური ზეგავლენა და იდენტობის რუსულ ენასა და კულტურასთან ფორმირება გამოიწვია.

საბჭოთა კავშირის ენობრივი პოლიტიკის კვლევისას უნდა გამოიყოს ფარული და ღია ენობრივი დაგეგმვის საკითხები საბჭოთა ენობრივი პოლიტიკა ერთგვარად მიემსგავსება და აგრძელებს რუსეთის იმპერიის საგანმანათლებლო საქმიანობას, სადაც, როგორც აღინიშნა, ასევე ორგვარი დაგეგმვა გვხვდება: ცენტრისტული და რეგიონული. საბჭოთა კავშირის ენობრივი პოლიტიკის დაგეგმვასა და განხორციელებას წარმართავდნენ შესაბამისი სამსახურები და ცენტრის კომიტეტი. ეს სტრუქტურები, ერთი მხრივ, საკავშირო იყო, ხოლო, მეორე მხრივ – რესპუბლიკური და რეგიონული.

აფხაზური და ოსური ენების სწავლებას საბჭოთა კავშირში დავყოფთ ორ ეტაპად: მე-20 საუკუნის 20-50-იანი წლები: საბჭოთა კავშირის დაარსებიდან სტალინური ეპოქის ჩათვლით და მე-20 საუკუნის 60-80-იანი წლები, საბჭოთა კავშირის დაშლამდე. თითოეული პერიოდი ამჟღავნებს მსგავს თვისებრივ ნიშნებს. კერძოდ, საბჭოთა კავშირის შექმნიდან 50-იანი წლების ბოლომდე პერიოდი, აფხაზური და ოსური ენების სწავლების თვალსაზრისით, ხასიათდება მრავალი ცვლილებითა და რეფორმით, ხოლო მეოცე საუკუნის 60-80-იანი წლები აფხაზური და ოსური ენების სწავლების თვალსაზრისით ხასიათდება გარკვეული სტაბილურობით.

TEACHING ABKHAZ AND OSSETIAN LANGUAGES IN THE SOVIET ERA

The Soviet Union was founded in 1922 and existed until 1991. It was a multi-ethnic, multicultural, multilingual, multi-religious country. Over the decades, as a result of the ideological influence of the Russian language and culture, the Soviet culture was formed, which was entirely Russian. The Russian language has become a necessary, mandatory and elite language at the same time. The multifaceted and forced status of the Russian language has had a great ideological impact on the majority of people living in the Soviet Union and the formation of an identity with the Russian language and culture.

When researching the language policy of the Soviet Union, the issues of hidden and open language planning should be distinguished. The Soviet language policy in a way resembles and continues the educational activities of the Russian Empire, where, as mentioned, there are also two types of planning: centrist and regional. The planning and implementation of the language policy of the Soviet Union was directed by the relevant services and the censorship committee.

We will divide the teaching of Abkhazian and Ossetian languages in the Soviet Union into two stages: 20-50 years of the 20th century: from the founding of the Soviet Union including the Stalin era, and 60-80 years of the 20th century, before the collapse of the Soviet Union. These periods are characterized by a certain quality. In particular, the period from the creation of the Soviet Union to the end of the 50s was characterized by many changes and reforms in terms of teaching Abkhazian and Ossetian languages. And the 60s-80s of the 20th century were characterized by a certain stability in terms of teaching the Abkhaz and Ossetian languages.

ნათია რაზმაძე

ოსე ჰუმანიტაჲ მეცნიერებათა ფაკულტეტის

საბაკადავხო ჰოგჰამა ეთნოლოგიის

მე-3 კუხის სტუდენტი

თბილისი, საქართველო

ოსების საოჯახო ყოფა ვალერიან ითონიშვილის შრომების მიხედვით

ოსების ყოფისა და კულტურის კვლევა ქართველ ეთნოლოგთა ინტერესის საგანს ყოველთვის წარმოადგენდა. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის ეთნოლოგიური განყოფილებები სხვადასხვა დროს მუშაობდნენ ოსური თემის, სოციალური ორგანიზაციის, მმართველობის სისტემის, რწმენა-წარმოდგენების, ქართულ-ოსური პარალელების საკითხებზე. განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ეთნოლოგ ვალერიან ითონიშვილის შრომები ოსთა საოჯახო ყოფის შესახებ. როგორც თავად აღნიშნავდა: “ცნობები საოჯახო ყოფის შესახებ მით უფრო უხვი და მრავალფეროვანია, რაც უფრო მდიდარია ხალხის კულტურული და ისტორიულ-ლიტერატურული მემკვიდრეობა”.

ოსეთსა და საქართველოში ოსებით დასახლებულ ხეობებში შეკრებილი ეთნოგრაფიული მასალებისა და ისტორიული წყაროების ანალიზის საფუძველზე ვ. ითონიშვილი განიხილავს ოსებში ხანგრძლივად შემონახულ უძველესი სოციალური ინსტიტუტების გადმონაშთებს, მათ შორის საოჯახო ყოფის არქაულ ელემენტებს. ვ. ითონიშვილის მონოგრაფიებში: „ცენტრალური კავკასიის მთიელების საოჯახო ყოფა. ნაწილი 1 ნახებისა და ოსების საოჯახო ყოფა“ (1969) და “კავკასიის ხალხთა საოჯახო ყოფა” (1977) მოიცავს ოსური საოჯახო ყოფის ისეთ საკითხებს როგორცაა: ოჯახის შემადგენლობა, ოჯახის მმართველობის სისტემა და მასში არსებული შრომის ორგანიზაცია, ოჯახის გაყრის წესი და ქონების განაწილების პრინციპი, ოჯახის ეკონომიკური საფუძვლები.

ითონიშვილის შრომების საფუძვლიანი შესწავლის შემდგომ შესაძლებლობა გვეძლევა გავანალიზოთ თუ რა როლი ენიჭებოდა გასული საუკუნეების ოსურ ყოფაში ოჯახს, რა ფაქტორები ახდენდა გავლენას ოჯახის ორგანიზაციასა და ურთიერთობებზე. ვ. ითონიშვილის ნაშრომები განსაკუთრებით საინტერესოა იმით, რომ შეიცავს ეთნოგრაფიულ მონაცემებს მეცხრამეტე და მეოცე საუკუნის პირველი ნახევრის ყოფაზე და შესანიშნავ წყაროს წარმოადგენს. ეს მასალა შესაძლებლობას გვაძლევს გავანალიზოთ თუ როგორ შეიცვალა საუკუნეების გაანმავლობაში ოსების საოჯახო ყოფა.

NATIA RAZMADZE

*TSU Faculty of Humanities Bachelor's Program Ethnology
Tbilisi, Georgia*

"OSSETIAN FAMILY LIFE ACCORDING TO THE WORKS OF VALERIAN ITONISHVILI"

The study of the existence and culture of the Ossetians has always been a subject of Interest for Georgian ethnologists. The ethnological departments of the Institute of History and Ethnology of the Academy of Sciences of Georgia worked at various times on the issues of the social organization of the Ossetian community, the system of Governance, beliefs and ideas, Georgian-Ossetian parallels. The works of the Ethnologist Valerian Itonishvili on the family life of the Ossetians are worthy of special mention. As he noted: "information about family life is more abundant and diverse, the richer the cultural and historical-literary heritage of the people is" (Itonishvili 1977).

Based on the analysis of ethnographic materials and historical sources collected in Valleys inhabited by Ossetians in Ossetia and Georgia, V. Itonishvili examines the Remnants of ancient social institutions preserved for a long time in Ossetia, including the Archaic elements of family existence. In V. Itonishvili's monographs: „Family life of Mountaineers of the Central Caucasus“ Part 1 „Family life of the Nakhs and Ossetians“ (1969) and „Family life of the peoples of the Caucasus“ (1977) covers such issues of Ossetian family life as: the composition of the family, the system of family management and the organization of work in it, the rule of family separation and the principle of Property distribution, the family Economic fundamentals. After a thorough study of Itonishvili's works, we are given the opportunity to analyze what role was assigned to the family in the Ossetian life of the past centuries, what factors influenced the family's organization and relationships.

V. Itonishvili's works are particularly interesting, because they contain ethnographic data on the life of the nineteenth and the first half of the twentieth century and are an excellent source. This material gives us the opportunity to analyze how Ossetian family life has changed over the centuries, especially among Ossetians living in Ossetia and Georgia.

ალექსანდრე რუსეცკი

*ფსიქოლოგიის დოქტორი,
პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი
თბილისი, საქართველო*

ქართულ-ოსური პრობლემები და შესაძლებლობები საერთაშორისო უსაფრთხოების საქმედში

„ცხინვალის კონფლიქტი“ (პირობითი სახელწოდება, რომელიც არ განსაზღვრავს კონფლიქტის გეოგრაფიას, სუბიექტებს და ობიექტებს) წარმოადგენს მრავალნაწიან და ქრონიკულად მოუგვარებელ კონფლიქტს რომელიც შედგება მრავალი განზომილებებისგან.

კონფლიქტი საქართველოს ტერიტორიაზე მაცხოვრებელ ეთნიკურ ოსებს შორის. ამ კონფლიქტში გამოკვეთილია ხუთი მხარე: რუსეთის ფედერაციაში ინტეგრაციის მომხრე ოსი მოსახლეობა; დამოუკიდებელი „სამხრეთ ოსეთის“ შექმნის მომხრენი; „სამხრეთ ოსეთის“ და „ჩრდილოეთ“ ოსეთის გაერთიანების და დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნის მომხრეები; საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის მომხრე ოსური მოსახლეობა, კონფლიქტი სამხრეთ ოსეთის ყოფილი საბჭოთა ავტონომიის ტერიტორიაზე მცხოვრებ ოსებსა და დანარჩენ საქართველოს ტერიტორიაზე მცხოვრებ ოსებს შორის.

კონფლიქტი სამხრეთ ოსეთის ყოფილი საბჭოთა ავტონომიური ავტოპრომოიური ოლქის ტერიტორიაზე მაცხოვრებელ ოსებსა და ქართველებს შორის.

კონფლიქტი სამხრეთ ოსეთის ყოფილი საბჭოთა ავტონომიური ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე მაცხოვრებელ ოსებსა საქართველოს მიმდებარე სხვა ადმინისტრაციულ ერთეულებში მცხოვრებ მოსახლეობას შორის (საჩხერის, ქარელის, გორის, მცხეთა-მთიანეთის ტერიტორია).

ეთნიკური დაპირისპირებები საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში მაცხოვრებელ ოსებსა, ქართველებს შორის.

ვლადიკავკაზში (კავ-კავში) არსებული კონფლიქტები ოსებსა და ქართველებს შორის.

საქართველო - რუსეთის ფედერაციის სახელმწიფოთა შორის კონფლიქტი „ცხინვალის კონფლიქტთან მიმართებაში“, რომელმაც პიკს მიაღწია 2008 წლის აგვისტოში.

პანევროპულ ორგანიზაციებსა (OSCE, EU) და რუსეთის ფედერაციას შორის კონფლიქტი ცხინვალის კონფლიქტთან მიმართებაში.

NATO-სა და რუსეთის ფედერაციას შორის კონფლიქტი „ცხინვალის კონფლიქტთან“ მიმართებაში.

„კოლექტიურ დასავლეთსა“ და „რეგიონალურ ძალებს“ (რუსეთის ფედერაცია, თურქეთი, აზერბაიჯანი, ირანი, სომხეთი) შორის კონფლიქტი „ცხინვალის კონფლიქტთან“ მიმართებაში.

გლობალური კონფლიქტების პროეცირება კავკასიაში - ჩინეთის, ინდოეთის და სხვა არარეგიონული აქტორების ჩართულობის საფრთხე „ცხინვალის კონფლიქტში“.

ALEXANDER RUSETSKY

*doctor of psychology, doctor of political sciences,
Professor of the International University of Peace
Tbilisi, Georgia*

GEORGIAN-OSSETIAN PROBLEMS AND OPPORTUNITIES IN INTERNATIONAL SECURITY

“Tskhinvali conflict” (conditional name that does not define the geography, subjects and objects of the conflict) is a multifaceted and chronically unresolved conflict consisting of many dimensions.

Conflict between ethnic Ossetians living in the territory of Georgia: the Ossetian population in favor of integration into the Russian Federation; supporters of the creation of independent “South Ossetia”; supporters of the unification of “North Ossetia” and the creation of an independent state; Ossetian population in favor of the territorial integrity of Georgia; Conflict between Ossetians and Georgians living in the territory of the former Soviet Autonomous District of South Ossetia.

Conflict between Ossetians living in the territory of the former Soviet Autonomous District of South Ossetia and the population living in other administrative units adjacent to Georgia (Sachkheri, Kareli, Gori, Oni; Mtskheta-Mtianeti territory).

Ethnic confrontations between Ossetians and Georgians living in different regions of Georgia.

Ossetians and Georgians in Vladikavkaz (RF).

Georgia - Interstate Conflict of the Russian Federation “in relation to the Tskhinvali conflict, which reached its peak in August 2008.

Conflict between pan-European organizations (OSCE, EU) and the Russian Federation in relation to the Tskhinvali conflict.

Conflict between NATO and the Russian Federation “in relation to the Tskhinvali conflict”.

“Collective West” and “Regional forces” (Russian Federation, Turkey, Azerbaijan, Iran, Armenia) conflict in relation to “Tskhinvali conflict”.

Projection of global conflicts in the Caucasus - threat of involvement of China, India and other non-regional actors in “Tskhinvali conflict”.

ნინო რუხაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
კავკასიოლოგიის ს/ს ინსტიტუტი.
პროფესორი
თბილისი, საქართველო

რელიგიურ ცნებათა აღმნიშვნელი ლექსიკა უდიურ ენაში IV

რელიგიურ ცნებათა აღმნიშვნელი ლექსიკის გავრცელება უდიურ ენაში განპირობებულია ამ ეთნოსის ძველისძველი ქრისტიანული ისტორიით. ჩვენი მოხსენების მიზანია რელიგიურ, ძირითადად, ქრისტიანულ აღმსარებლობასთან დაკავშირებული ტერმინების ანალიზი. ეს საკითხი საინტერესოა იმიტომაც, რომ უდიური ალბანური ენის უშუალო შთამომავალი ენაა. კავკასიის ალბანელები კი ანტიკურ წყაროებში ჯერ კიდევ ქრისტეშობამდე II საუკუნეში მოიხსენიებიან. რელიგიურ ცნებათა აღმნიშვნელი საანალიზო ლექსიკა შევითანეთ უდიურ-ქართულ ლექსიკონში (ნ. რუხაძე, ა. ბასილაშვილი, 2018 წ. პოლონეთი, ქ. ვოინოვრიცე). ზოგიერთი ლექსემა საზიაროა ძვ. ქართული, ალბანური და უდიური ენებისთვის: ახციმა (უდ. „აღდგომა“) – ავნიბა – (კავკ. ალბანური – „აღდგომა“) – აღვსება – (ძვ. ქართული). წიმერი – (უდ. „სალოცავი ადგილი“), წიმერი – (წიმარო „წიმაროსი“ – კუთხ. ფშაური „წმინდა, სუფთა“)... რელიგიურ ცნებათა აღმნიშვნელი ლექსიკის ნაწილი უდიურ ენაში ნასესხებია აზერბაიჯანული ენიდან: ყურბან – უდ. „მსხვერპლი“ – აზერ. qurban, ნამაზ – უდ. „ეკლესია“ – აზერ. namaz, მედ – უდ. „გვამი, მიცვალებული“ – აზერ. meyit, ჰალ – უდ. „სული“ – აზერ. hal, ქაფტარ-ქუსტი – უდ. „სულთამხუთავი“ – აზერ. kaftar küstü. რელიგიურ ცნებათა საკმაო ნაწილი უდიურ ენაში სომხურიდან ჩანს ნასესხები: ტერაცუ – უდ. „დიაკვანი“ – „ტირაცუ“ – თիրացი (TIRACU), ფელუმ – უდ. „ანაფორა“ – „ფილონ“ – ქიქონ (PILON), პარიკენტან – უდ. „ყველიერი“ – სომხ. „ბარეკენტან“ – բարեկենդան (BAREKENDAN), ვრთივრ – უდ. „ფერისცვალება, მარიამობა“ – სომხ. „ვარდავარ ქაჟაქაჟი (VARDAVAR), პატარაკუდ. ღვთისმსახურება, ლოცვა – სომხ. „პატარაგ“ – պատարագ (PATARAG), ფუსაკ – უდ. ჯვრისწერა – სომხ. „პსაკ“ – պսակ (PSAK), ხაჩ – უდ. ჯვარი – სომხ. խաչ (KHACH), ფარიშტა – უდ. ანგელოზი – 66 სომხ. „პრეშტაკ“ – հրեշտակ (HRESHTAK), ხაჩაკირ – უდ. „ჯვარცმა“ – სომხ. „ჯვრის მატარებელი ჯვაროსანი“ – „ხაჩაკირ“ խաչակիր (KHACHAKIR), ქვთრ-ქუსტი – უდ. „ავი ბებერი, სულთამხუთავი“ – სომხ. „ქავთარ“ – քավթար (QAVTAR შდრ. აზერ. kaftar küstü “id”), ზრზრთრ – უდ. „ბზობა“ – „წარზარდარ“ ծառքառքար, ծառքառքար (CARZARDAR, CAXKAZARD), გრმზ – უდ. „საფლავი“ სომხ. Գերեզման გერეზმან). არსებობს სესხების სხვა გზებიც: სპარსული, ბერძნული, არაბული ენებიდან ...

მოხსენებაში მსჯელობა იქნება სხვადასხვა ქრონოლოგიურ ეტაპზე კავკასიის ძველ ალბანურსა და უდიურში რელიგიურ ცნებათა აღმნიშვნელი ლექსიკის ისტორია-ეტიმოლოგიის შესახებ.

NINO RUKHADZE

Senior specialist at the Institute of Caucasology
Faculty of Humanities, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia

RELIGIOUS TERMINOLOGY IN THE UDI LANGUAGE IV

The prevalence of religious terminology in the Udi language is conditioned by the ancient Christian history of this ethnos. The aim of our presentation is to analyze religious terms, mainly related to Christian

faith. This issue is also interesting because Udi is a direct descendant of the Albanian language. The Caucasian Albanians are mentioned in ancient sources as early as the 2nd century BC.

We have included the religious terminology for analysis in the Udi-Georgian dictionary (N. Rukhadze, A. Basilashvili, 2018, Wojnowice, Poland). Some lexemes are common to Old Georgian, Albanian, and Udi languages: ახციმა (Udi "Easter") – აწწიბა (Caucasian Albanian "Easter") – აღვსება (Old Georgian). წიმერი (Udi "place of worship"), წიმერი (წიმარო "tsimaro" – regional Pshauri "holy, clean")... Part of the religious terminology in Udi is borrowed from the Azerbaijani language: ყურბან – Udi "sacrifice" – Azer. qurban, ნამაზ – Udi "church" – Azer. namaz, მეფდ – Udi "corpse, deceased" – Azer. meyit, ჰალ – Udi "soul" – Azer. hal, ქვთრ-ქუსტი – Udi "soul-taker" – Azer. kaftar küstü. A considerable part of religious terms in Udi appears to be borrowed from Armenian: ტერაცუ – Udi "deacon" – "տիրացու" (TIRACU), ფელუმ – Udi "cassock" – "փիլոն" (PILON), პარიკენთან – Udi "Shrovetide" – Arm. "բարեկենդան" (BAREKENDAN), ვრთივრ – Udi "Transfiguration, Assumption" – Arm. "վարդավառ" (VARDAVAR), პატარაკ – Udi. divine service, prayer – Arm. "պատարագ" (PATARAG), ფუსაკ – Udi wedding ceremony – Arm. "պսակ" (PSAK), ხაჩ – Udi cross – Arm. "խաչ" (KHACH), ფარიშტა – Udi angel – Arm. "հրեշտակ" (HRESHTAK), ხაჩაკირ – Udi "crucifixion" – Arm. "cross-bearer, crusader" – "խաչակիր" (KHACHAKIR), ქვთრ-ქუსტი – Udi "evil old woman, soul-taker" – Arm. "քավթար" (QAVTAR cf. Azer. kaftar küstü "id"), ზრზრთრ – Udi "Palm Sunday" – "ծաղաքդաք, ծաղկաքաղ" (CARZARDAR, CAXKAZARD), გრმზ – Udi "grave" Arm. Գրեզման (gerezman). There are other borrowing paths as well: from Persian, Greek, and Arabic languages...

The presentation will discuss the history and etymology of religious terminology in ancient Caucasian Albanian and Udi at different chronological stages.

ორინე საბანელიძე

კულტურის კვლევათა დოქტორი
თბილისი, საქართველო

ეთნიკური უმცირესობების კულტურათა მხარდაჭერის პოლიტიკა და მისი საერთაშორისო ასპექტები

ეთნიკური უმცირესობების კულტურათა მხარდაჭერას საქართველოში ისტორიულად თანმიმდევრული ხასიათი ჰქონდა. ევროპა-აზიის გზაგასაყარზე ქვეყნის მდებარეობის, ასევე ეთნიკურ ჯგუფთა ნებაყოფლობითი თუ იძულებითი ხშირი მიგრაციის გამო მოსალოდნელი, ასევე ვთქვათ, ეთნოკულტურული ტურბულენტობის თავიდან ასაცილებლად ქვეყნის მესვეურთა მიერ იქნა შემუშავებული უცხო ეთნოსთა და მათს კულტურათა მხარდამჭერი სახელმწიფოებრივად კარგად გააზრებული პოლიტიკა. ზემოთ აღნიშნულ ისტორიულ პროცესებს, სოციალურ-ეკონომიკურის გარდა, ჰქონდა კულტურული მნიშვნელობაც, რადგან საქართველოში შეიქმნა გამორჩეული მულტიკულტურული კლიმატი მრავალი ფასეული მულტიკულტურული მოვლენითა და ეთნოკულტურულ მოღვაწეთა შემოქმედებით. ისტორიულად და თანადროულადაც ამ უნიკალური ეთნოკულტურული მოცემულობისადმი სახელმწიფო პოლიტიკისა და მისი საერთაშორისო მრავლისმომცველი ასპექტების (მაგალითად, რა საერთაშორისო ეთნოკულტურული ვალდებულებები აქვს ჩვენს ქვეყანას და როგორ ასრულებს ის მათ?...) კვლევა იქცა ჩემი არაერთნობიანი კვლევის ობიექტად.

კვლევის მიზნიდან გამომდინარე, შევისწავლე საერთაშორისო ორგანიზაციების - ევროკავშირის, გაეროს, ევროპის საბჭოს, ეუთოს..., ასევე სხვადასხვა ქვეყნის კულტურის პოლიტიკის დოკუმენტები, რომლებშიც დაფიქსირებულია ეთნიკურ უმცირესობათა კულტურული იდენტობისა და თვითმყოფადობის დაცვა-ხელშეწყობის; მათი ასიმილაციისა თუ ინტეგრირების; დომინანტ ეთნიკურ-სოციალურ ჯგუფთან შედარებით ეთნიკურ უმცირესობათა კულტურული უფლებების უგულებელყოფის; იძულებითი კულტურული ასიმილაციის; მშობლიური კულტურის, რელიგიისა და ენის დაკარგვის საშიშროების პრევენციის საკითხები და მათთან დაკავშირებული საერთაშორისო ვალდებულებები, რომლებიც აქტუალურია ქართული სინამდვილისთვისაც. პარალელურად ჩავა-

ტარე ევროკავშირის სრულუფლებიანი წევრობის მოსურნე საქართველოში ამ ვალდებულებების დოკუმენტურად და პრაქტიკულად იმპლემენტაციის ხარისხის ფართო სამეცნიერო კვლევა.

ეთნოკულტურათა მხარდაჭერის ზემოთ მოხმობილი ისტორიული წანამძღვრება იძლევა იმის თქმის უფლებას, რომ, ზოგადად, საქართველოს ეთნოკულტურის ისტორიულ პოლიტიკასა და ეთნოკულტურის თანადროულ ევროპულ სავალდებულო პოლიტიკას შორის არაერთი საბაზისო თანხვედრაა, თუმცა, არაერთი საერთაშორისო ვალდებულების შესრულების მიუხედავად, თანამედროვე ეთნოკულტურის პოლიტიკის საკვანძო საკითხების ქართულ სივრცეში სრული იმპლემენტაცია ჯერ კიდევ მომავლის საქმეა.

IRINE SAGANELIDZE

PhD doctor in Cultural Studies

Tbilisi, Georgia

THE POLICY OF SUPPORTING THE CULTURES OF ETHNIC MINORITIES AND ITS INTERNATIONAL ASPECTS

Georgia has a long history of supporting the cultures of its ethnic minorities. The nation's rulers have created a well-thought-out state policy that supports foreign ethnic groups and their cultures because of the country's strategic location at the intersection of Europe and Asia, as well as the frequent voluntary or forced migration of ethnic groups as means of preventing ethno-cultural instability. The aforementioned historical processes were not only socioeconomic but also culturally significant. Due to the ingenuity of ethno-cultural figures and the numerous worthwhile multicultural events that helped to create Georgia's unique multicultural atmosphere. In regard to this specific ethno-cultural situation, my years-long research has centered on the state policy and its global comprehensive aspects (e.g., what international ethno-cultural obligations does our country have and how does it fulfill them?). For the purpose of my research, I studied the documents of international organizations - the European Union, the United Nations, the Council of Europe, the Organization for Security and Co-operation in Europe, etc. - as well as the cultural policies of various countries, which document the protection and promotion of the cultural identity and identity of ethnic minorities; their assimilation or integration; the neglect of the cultural rights of ethnic minorities in comparison with the dominant ethno-social group; forced cultural assimilation; The issues of prevention of the danger of loss of native culture, religion and language and related international obligations, which are also relevant for the Georgian reality. Concurrently, I carried out an extensive scientific investigation into the extent of Georgia's legal and practical fulfillment of these duties, as the country strives to become a fully-fledged member of the European Union. Although a number of international obligations have been fulfilled, the full implementation of the major issues of the modern ethnic culture policy in the Georgian space is still pending. This is because of the historical evidence of support for ethnic cultures mentioned earlier, which allows one to state that, generally speaking, there are many basic similarities between the historical policy of ethnic culture of Georgia and the modern European mandatory policy of ethnic culture.

ლელა სარალიძე

ისტორიის დოქტორი, ჰეგიონადიზმის
კვლევის ინსტიტუტი,
თბილისი, საქართველო

ჟენევის მოლაპარაკებების როლი ცხინვალის რეგიონის კონფლიქტის დიპლომატიური გზით გადაწყვეტის საქმეში

ნაშრომში განხილულია ქართულ-ოსური კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით გადაჭრის საქმეში ჟენევის საერთაშორისო ფორმატის როლი. ეთნო-პოლიტიკური კონფლიქტი საქართველოსა და მის ავტონომიურ ოლქს შორის, 1980-იან წლებში გაღვივდა, 1991–1992 წლებში კი ომში გადაიზარდა. 2008 წლის აგვისტოში, კონფლიქტის ზონაში დაძაბულობამ უმაღლეს წერტილს მიაღწია, დაიწყო სამხედრო კონფრონტაცია, რაც საბოლოოდ რუსეთსაქართველოს ომში გადაიზარდა.

საუკუნეთა მანძილზე ოსი და ქართველი ხალხები კეთილმეზობლურად ცხოვრობდნენ, მომხდურთა წინააღმდეგ ერთობლივად იბრძოდნენ და მატერიალური და სულიერი კულტურის ძეგლებს ერთობლივად ქმნიდნენ. ამ საფუძველზე ვითარდებოდა მათი ნათესაური ურთიერთობებიც, საქართველოში დღესაც მრავალი შერეული ქართულ-ოსური ოჯახი ცხოვრობს. ჯერ კიდევ 1989 წელს, როდესაც საბჭოთა კავშირი იშლებოდა და საქართველო, ისევე როგორც ბევრი იმდროინდელი პოსტსაბჭოთა რესპუბლიკა, ნაციონალიზმის ტალღამ მოიცვა, ცნობილმა ოსმა მეცნიერმა ვასილ აბაევმა, რომელიც პოლიტიკისგან შორს იყო, დაწერა სტატია, სადაც აღნიშნა, რომ სამხრეთ ოსეთი საქართველოს ადმინისტრაციულ ერთეულს შეადგენდა.

ქართულ-ოსური ურთიერთობები განსაკუთრებით ჩიხში შევიდა 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ. საქართველომ ასზე მეტ ქართულ სოფელზე კონტროლი დაკარგა. მათი უმრავლესობა დღეს მიწასთან არის გასწორებული. ოკუპირებული სოფლებიდან დევნილებისთვის ათზე მეტი დევნილთა ახალი დასახლება გაჩნდა. მცოცავი ოკუპაციისა და ბორდერიზაციის პირობებში, საზღვრისპირა რაიონების მოსახლეობის მდგომარეობა სულ უფრო გაუსაძლისი ხდება.

საქართველოში ეუთოს მისიის მანდატი, რომელიც აქტიურად მუშაობდა საქართველო-რუსეთის სახელმწიფო საზღვრის მონიტორინგის საკითხებზე, 2008 წლის 31 დეკემბერს ოფიციალურად დასრულდა. 2008 წლის 12 აგვისტოს ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმების საფუძველზე, ევროკავშირის შუამავლობით, ჟენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებების ფორმატი შეიქმნა. მოლაპარაკებები ევროკავშირის, გაერო-სა და ეუთო-ს თანათავმჯდომარეობით, ასევე, საქართველოს, რუსეთის ფედერაციისა და ამერიკის შეერთებული შტატების მონაწილეობით, გაეროს ჟენევის ოფისში წელიწადში ოთხჯერ იმართება. სამუშაო ჯგუფის შეხვედრებს ესწრებიან აგრეთვე აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე და ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე დროებითი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი, ისევე, როგორც ცხინვალსა და სოხუმში რუსეთის საოკუპაციო რეჟიმის წარმომადგენლები. მთავარ განსახილველ საკითხებს ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმების შესრულება, იძულებით გადაადგილებულ პირთა და ლტოლვილთა საკუთარ სახლში უსაფრთხო და ღირსეულ დაბრუნება, რუსეთის ოკუპაციის შედეგად შექმნილი უსაფრთხოებისა და ჰუმანიტარული პრობლემების გადაწყვეტა წარმოადგენს.

2024 წლის 25-26 ივნისს, ჟენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებების 61-ე რაუნდი გაიმართა. შეხვედრაზე ქართულმა დელეგაციამ ძირითადი აქცენტი გააკეთა მოლაპარაკებების დღის წესრიგის მთავარ საკითხებზე. კერძოდ, რუსეთის მიერ ევროკავშირის შუამავლობით დადებული 2008 წლის 12 აგვისტოს ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმების შესრულების აუცილებლობასა და ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა და ლტოლვილთა საკუთარ სახლში დაბრუნებასთან დაკავშირებით. რუსეთისა და საოკუპაციო რეჟიმების წარმომადგენლებმა, მათ მიერვე დამკვიდრებული პრაქტიკის გამოყენებით, დღის წესრიგის ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხის განხილვის დაწყებისთანავე, რომელიც ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებული პირებისა და ლტოლვილთა საკუთარ სახლში დაბრუნებას შეეხებოდა, კიდევ ერთხელ დატოვეს მოლაპარაკებების მაგიდა, რითაც ჩაშალეს მოლაპარაკებები.

ჟენევის მოლაპარაკების ფორმატი, ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისიასთან ერთად (2008 წლის 15 სექტემბერს დაარსდა), ქართულ-ოსური კონფლიქტის დარეგულირების საქმეში დღემდე მნიშვნელოვან საერთაშორისო დონის პლატფორმად რჩება. თავის მხრივ, კონფლიქტის მოგვარებას ხელს უწყობს სახალხო დიპლომატია.

LELA SARALIDZE

*PhD of History, Chief Scientist-researcher
of the Regionalism Research Institute,
Tbilisi, Georgia*

THE GENEVA INTERNATIONAL DISCUSSIONS' ROLE FOR RESOLVING THE TSKHINVALI REGION CONFLICT THROUGH DIPLOMACY

The role of the international format of Geneva discussions in the peaceful resolution of the Georgian-Ossetian conflict is discussed in this article. The ethno-political conflict between Georgia and its autonomous region flared up in the 1980s and escalated into war in 1991-1992. In August 2008, tensions in the conflict zone reached their peak, a military confrontation began, which eventually escalated into the Russian-Georgian war.

Over the centuries, the Ossetian and Georgian peoples lived as good neighbors, fought together against enemies and created monuments of material and spiritual culture together. On this basis, their kinship relations also developed, and many mixed Georgian-Ossetian families live in Georgia today. Back in 1989, when the Soviet Union was collapsing and Georgia, like many post-Soviet republics at that time, was engulfed in a wave of nationalism, the famous Ossetian scholar Vasil Abaev, who was far from politics, wrote an article in which he noted that South Ossetia was an administrative unit of Georgia.

Georgian-Ossetian relations have reached an impasse after the August 2008 war. Georgia lost control over more than a hundred Georgian villages. Most of them have been razed to the ground today. More than ten new settlements of internally displaced persons have appeared for the displaced persons from the occupied villages. In the conditions of creeping occupation and borderization, the situation of the population of the border regions is becoming increasingly unbearable.

The mandate of the OSCE mission in Georgia, which actively worked on issues of monitoring the Georgia-Russia state border, officially ended on December 31, 2008. The Geneva International Discussions were launched in Geneva, Switzerland, in October 2008, in order to address the consequences of the 2008 August war in Georgia. The decision on the formation of such a format was adopted according to the 12 August 2008 Ceasefire Agreement. From that period the Geneva discussions are held four times a year. Co-chaired by the Organization for Security and Co-operation in Europe, the European Union and the United Nations the Geneva process brings together representatives of Georgia, the Russian Federation, the United States and Georgia's breakaway regions — Abkhazia and South Ossetia. The main issues to be discussed are the implementation of the ceasefire agreement, the safe and dignified return of internally displaced persons and refugees to their homes, and the solution to the security and humanitarian problems created as a result of the Russian occupation.

On June 25-26, 2024, the 61st round of international negotiations was held in Geneva. At the meeting, the Georgian delegation focused on the main issues of the agenda of the negotiations. In particular, regarding the need to fulfill the ceasefire agreement signed by Russia on August 12, 2008 through the mediation of the European Union, and the return of internally displaced persons and refugees from the occupied territories to their homes. The representatives of Russia and the occupation regimes, using their own established practice, once again left the negotiating table after starting the discussion of one of the main issues of the agenda, which was about the return of forcibly displaced persons and refugees from the occupied territories to their homes, thus disrupting the negotiations.

The format of the Geneva discussions together with the EU observer mission (established on 15 September 2008) remains an important international platform in the settlement of the Georgian-Ossetian conflict. On the other hand, public diplomacy contributes to the resolution of conflicts.

ДЖОН АБЕРКРОМБИ «ПУТЕШЕСТВИЕ ЧЕРЕЗ ВОСТОЧНЫЙ КАВКАЗ, С
ГЛАВОЙ О ЯЗЫКАХ СТРАНЫ»: ПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ БАРОНА,
ШОТЛАНДСКОГО СОЛДАТА И АРХЕОЛОГА

Джон Аберкромби (15 января 1841 г. – 7 октября 1924 г.), пятый барон Аберкромби, был шотландским солдатом и археологом. Бароны Аберкромби происходят из Абукира и Таллибоди шотландского графства Клакманнаншир Соединенного Королевства. Из его биографии (См.: ABERCROMBY: Who Was Who (1920–2007), A & C Black, Oxford University Press, December 2007) известно, что в 1860–1870 гг. Джон Аберкромби служил в стрелковой бригаде, а затем не дослужившись до лейтенанта подал в отставку. После ухода из армии в 1870 г. Джон Аберкромби посвятил себя путешествиям, изучению языков и фольклора. В 1895 г. он переехал в Эдинбург, где в 1898 г. был избран членом Королевского общества Эдинбурга. Здесь он получил степень почетного доктора Эдинбургского университета, а в более позднем возрасте – почетного доктора права.

Поддерживал Общество антикваров Шотландии и был его президентом с 1913 по 1918 год. Джон Аберкромби умер 7 октября 1924 г. и похоронен на Динском кладбище в Эдинбурге. Среди его трудов известны фольклорные материалы по «волшебным песням финнов», исследования по керамике бронзового века Великобритании и Ирландии.

Особого интереса заслуживает переведенный нами на русский язык его труд: Джон Аберкромби. Путешествие через Восточный Кавказ, с главой о языках страны. Лондон: Эдвард Стэнфорд, 1889. 376 с. (John Abercromby. A trip through the Eastern Caucasus, with a chapter on the languages of the country. London: Edward Stanford, 1889. 376 p.). Книга состоит из 10 глав: Гл. I: От Тифлиса до Нухи; Гл. II: От Нухи до Ахти; Гл. III: От Ахти до Гумука; Гл. IV: От Гумука до Ботлиха; Гл. V: От Ботлиха до Воздвиженского; Гл. VI: От Воздвиженского до Бисо; Гл. VII: От Бисо до Тифлиса; Гл. VIII: От Баку до Дербенда; Гл. IX: От Дербенда до Кубачи и обратно; Гл. X: Грамматическая структура и сходство удинского, кюринского (т.е. лезгинского), хюрканского (т.е. даргинского), казикумухского (т.е. лакского), аварского, чеченского, тушинского языков. Для грузинского читателя представляет интерес Гл. I: От Тифлиса до Нухи, в которой автор делится своими путевыми впечатлениями о поездке из Тифлиса в Нуху, совершенной им в июле 1888 г. Автор приводит многочисленные топонимы, описывает природу края, населяющие его народы, их хозяйственных занятия и гастрономические пристрастия, особенности поселений и архитектуру строений, приводит сведения о расположенных на берегу реки Иори немецких колониях Мариенталь и Фройден-таль, русской слободе Михайлово и др. Как нам кажется, будучи введенной в научный оборот, книга Джона Аберкромби может представлять интерес для историков-кавказоведов, этнологов и лингвистов.

M.R. SEFERBEKOV

*Institute of History, Archeology and Ethnography
Dagestan Federal
research center of the Russian Academy of Sciences
Makhachkala, Dagestan*

JOHN ABERCROMBY «TRAVEL THROUGH THE EASTERN CAUCASUS,
WITH A CHAPTER ON THE LANGUAGES OF THE COUNTRY»: TRAVEL NOTES
OF A BARON, SCOTTISH SOLDIER AND ARCHAEOLOGIST

John Abercromby (15 January 1841 – 7 October 1924), 5th Baron Abercromby, was a Scottish soldier and archaeologist. The Barons of Abercromby come from Aboukir and Tullibody in the Scottish county of Clackmannanshire in the United Kingdom. From his biography (See: ABERCROMBY: Who Was Who (1920–2007), A & C Black, Oxford University Press, December 2007) it is known that in 1860–1870. John Abercromby served in the rifle brigade, and then resigned before reaching the rank of lieutenant. After leaving the army in 1870, John Abercromby devoted himself to travel, studying languages and folklore. In 1895 he moved to Edinburgh, where in 1898 he was elected a fellow of the Royal Society of Edinburgh. Here he received an honorary doctorate from the University of Edinburgh and, in later life, an honorary Doctor of Laws. He supported the Society of Antiquaries of Scotland and was its president from 1913 to 1918. John Abercromby died on 7 October 1924 and is buried in Dean Cemetery, Edinburgh. Among his works are folklore materials on the “magic songs of the Finns” and studies on Bronze Age ceramics in Great Britain and Ireland.

His work, translated into Russian by us, deserves special interest: John Abercromby. A journey through the Eastern Caucasus, with a chapter on the languages of the country. London: Edward Stanford, 1889. 376 pp. (John Abercromby. A trip through the Eastern Caucasus, with a chapter on the languages of the country. London: Edward Stanford, 1889. 376 p.). The book consists of 10 chapters: Ch. I: From Tiflis to Nukha; Ch. II: From Nukha to Akhti; Ch. III: From Akhti to Gumuk; Ch. IV: From Gumuk to Botlikh; Ch. V: From Botlikh to Vozdvizhensky; Ch. VI: From Vozdvizhensky to Biso; Ch. VII: From Biso to Tiflis; Ch. VIII: From Baku to Derbend; Ch. IX: From Derbend to Kubachi and back; Ch. X: The grammatical structure and similarities of the Udi, Kyurin (i.e. Lezgin), Khyurkan (i.e. Dargin), Kazikumukh (i.e. Lak), Avar, Chechen, Tushin languages.

Of interest to the Georgian reader is Chapter I: From Tiflis to Nukha, in which the author shares his travel impressions about the trip from Tiflis to Nukha, which he made in July 1888. The author cites numerous toponyms, describes the nature of the region, the peoples inhabiting it, their economic activities and gastronomic preferences, features of settlements and the architecture of buildings, provides information about the German colonies of Marienthal and Freudenthal located on the banks of the Iori River, the Russian settlement of Mikhailovo, etc. It seems to us that, having been introduced into scientific circulation, John Abercromby's book may be of interest to historians of the Caucasus, ethnologists and linguists.

РУСЛАН СЕФЕРБЕКОВ

ДОКТОР ИСТОРИЧЕСКИХ НАУК

*Институт истории, археологии и этнографии
Дагестанского федерального
исследовательского центра РАН
Махачкала, Дагестан*

СЕМЕЙНО-БЫТОВЫЕ ОБРЯДЫ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ ДАГЕСТАНА В УСЛОВИЯХ
СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ ПРОЦЕССОВ КОНЦА XX – НАЧАЛА XXI ВЕКА

Изучение брака, свадебных, родильных и похоронных обрядов и обычаев сельского населения Дагестана в «перестроечное» и постсоветское время с фиксацией в них трансформационных процессов, традиционных и новых элементов представляет научный интерес. Исследование современных брака и

семейно-бытовых обрядов показало, что и в условиях глобализации они сумели сохранить основы своей традиционной культуры. В то же время под влиянием происшедших в стране и мире социально-экономических и общественно-политических процессов обряды жизненного цикла народов Дагестана подверглись трансформациям.

Брак и свадебные обряды свидетельствуют о доминировании в них традиционного пласта, что видно на примере набора предпочтительных качеств, предъявляемых к вступающим в брак юноше и девушке; сохранности основных этапов предсвадебных обрядов, состава их участников и персонажей; набора традиционных блюд; обязательности оформления религиозного брака; реликтов эндогамии, группового и других древних форм брака; номенклатуры свадебного дарообмена. В советское и новейшее время в свадебной обрядности закрепились новые обычаи: фиксация основных этапов свадьбы на фото- и видеоплёнку, фотосессия новобрачных; отправление за невестой кортежа престижных иномарок; проведение свадеб в залах торжеств; внедрение в быт свадебных *мавлидов*; появление новых блюд; замена вещных подарков денежными.

Родильные обряды свидетельствуют о преобладании в них традиционных ритуалов и обычаев, направленных на защиту ребенка и его матери от воздействия могущих нанести им вред сглаза и злых духов. В то же время под воздействием глобализации в родильной обрядности закрепились некоторые новые обычаи (например, денежный подарок от *Зубной феи* взамен выпавшего первого молочного зуба).

Похоронно-поминальная обрядность свидетельствует о том, что в основном она проводится по исламским религиозным канонам. В то же время в ней сохранились реликты прежних религиозных верований и закрепились некоторые новые обычаи.

В наибольшей степени подверженными инновациям оказались свадебные обряды, а наиболее консервативными – родильные и похоронно-поминальные ритуалы. Приверженность дагестанцев традиционным семейно-бытовым обрядам вселяет определенную надежду на сохранении их этнической, религиозной и культурной идентичности в эпоху глобализации.

RUSLAN SEFERBEKOV

Doctor of Historical Sciences

Institute of History, Archeology and Ethnography

Dagestan Federal

research center of the Russian Academy of Sciences

Makhachkala, Dagestan

FAMILY AND HOUSEHOLD RITUALS OF THE RURAL POPULATION OF DAGESTAN IN THE CONDITIONS OF SOCIO-CULTURAL PROCESSES OF THE LATE XX – BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The study of marriage, wedding, maternity and funeral rites and customs of the rural population of Dagestan in the “perestroika” and post-Soviet times, with the recording of transformation processes, traditional and new elements in them, is of scientific interest. A study of modern marriage and family rituals has shown that even in the context of globalization, they have managed to preserve the foundations of their traditional culture. At the same time, under the influence of the socio-economic and socio-political processes taking place in the country and the world, the rituals of the life cycle of the peoples of Dagestan underwent transformations.

Marriage and wedding rituals indicate the dominance of the traditional layer in them, as can be seen in the example of the set of preferred qualities required of a young man and girl entering into marriage; preservation of the main stages of pre-wedding rituals, the composition of their participants and characters; a set of traditional dishes; obligatory registration of religious marriage; relics of endogamy, group and other ancient forms of marriage; nomenclature of wedding gifts. In Soviet and modern times, new customs have taken root in wedding rituals: recording the main stages of a wedding on photo and video tape, a photo session

of the newlyweds; sending a convoy of prestigious foreign cars for the bride; holding weddings in celebration halls; introduction of wedding mawlds into everyday life; the emergence of new dishes; replacing material gifts with cash ones.

Maternity rites indicate the predominance of traditional rituals and customs aimed at protecting the child and his mother from the influence of the evil eye and evil spirits that could harm them. At the same time, under the influence of globalization, some new customs have taken root in maternity rituals (for example, a monetary gift from the Tooth Fairy to replace the first baby tooth that has fallen out).

Funeral and memorial rituals indicate that they are mainly carried out according to Islamic religious canons. At the same time, relics of former religious beliefs were preserved in it and some new customs were established.

Wedding rituals turned out to be the most susceptible to innovation, and the most conservative were maternity and funeral rituals. The adherence of Dagestanis to traditional family rituals gives some hope for preserving their ethnic, religious and cultural identity in the era of globalization.

მარი სიმონიშვილი

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო

მაინლეზერის მისია და „ოფიცერი პემბრი“

პოსტმოდერნიზმა არსებითად შეცვალა ხელოვნების სხვადასხვა სფეროსთვის მანამდე დამახასიათებელი მიდგომები. ეს არ არის უბრალოდ მოვლენა, ეს ის ეპოქაა, რომელმაც მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრა კიდევ სამომავლო ხედვის დისკურსი. პოსტმოდერნული სინამდვილე პერაკლიტეს პრინციპს მისდევს ერთგვარად, ესაა დაპირისპირებულთა ერთიანობისა და ბრძოლის კანონი; პოსტმოდერნისტ ავტორთან ყველაფერი პარადოქსულად ვითარდება, მასთან პრინციპულად ახალი რამ იბადება; ყოველი თხრობა ენობრივი თამაშის ფორმაა და ჰერმენევტიკული ამოცანების ამოხსნის ლეგიტიმურობის გარანტიც; რომ აღარ ვილაპარაკოთ ინტერპრეტაციის უსასრულობასა და კომუნიკაციურ მრავალფეროვნებაზე; ამიტომაცაა, რომ პოსტმოდერნული ტექსტის მკითხველი არ გახლავთ ჩვეულებრივი მკითხველი, მას „სხვანაირ“ გონებრივ მომზადებას სთხოვს ავტორი, ერთგვარად პარადოქსულს, აპრიორულს. ქართული პოსტმოდერნიზმის ძირითად მახასიათებლად ქცეულა მეტაპროზა (იგივე ონტოტექსტი) ანუ ორმაგი კოდირების პრინციპი - ტექსტი ტექსტში, რომელშიც ეფექტი ენობრივი თამაშების ფორმით მიიღწევა.

გივი მარგველაშვილმა საკუთარ თავზე გამოსცადა როგორც ნაცისტური, ასევე საბჭოთა რეპრესიები. კომუნისტურ ეპოქაში მისი არცერთი გერმანულენოვანი მხატვრული ნაწარმოები არ გამოქვეყნებულა. ტექსტებმა დღის სინათლე მხოლოდ „პერესტროიკის“ შემდეგ იხილეს. რომანი „ოფიცერი პემბრი“ 1990-იან წლებში გამოქვეყნდა; აღნიშნულმა წიგნმა ევროპელი მკითხველი საზოგადოების განსაკუთრებული მოწონება დაიმსახურა.. „ოფიცერი პემბრი“ მწერალ ნაირა გელაშვილის პროექტის ფარგლებში ითარგმნა (მთარგმნელი ლაშა დადიანი).

და, აი, მარგველაშვილის რომანებისა თუ მინიატურების უკიდვანო სამყაროდან ლირიკული გმირები საშველად უხმობენ მკითხველს, რომელმაც ოდენ კითხვა არ იცის. ამ უკანასკნელს უნდა ესმოდეს ის სასოწარკვეთილი ხმა, რომლის მიწვდენასაც ლამობენ ორ ყდას შორის, ორგვარ რეალობას შორის მყოფი გმირები. ამდენად, შემთხვევითი არ არის, რომ ოფიცერ პემბრის მხსნელი, სწორედ, მაინლეზერია (ჩემი მკითხველი, ხაზგასმა ჩემია მ.ს.).

წინამდებარე ნაშრომის მიზანდასახულობას წარმოადგენს იმის ჩვენება, თუ რა მისია აქვს მაინლეზერს ონტოტექსტში.

MARI SIMONISHVILI

PhD student

Tbilisi State University

Tbilisi, Georgia

THE MINELASER MISSION AND "OFFICER PEMBREE"

Postmodernism essentially changed the approaches characteristic of different fields of art. It is not just an event, it is an era that has significantly defined the discourse of future vision. Postmodern reality follows Heraclitus' principle in a way, it is the law of unity and struggle of opposites; Everything develops paradoxically with the postmodernist author, fundamentally new things are born with him; Every narrative is a form of language game and a guarantee of the legitimacy of solving hermeneutic tasks; Not to mention the infinity of interpretation and communicative variety; That is why the reader of a postmodern text is not an ordinary reader, the author asks him for a ~different~ mental preparation, a kind of paradoxical, a priori one. The main characteristic of Georgian postmodernism is metaprose (the same as ontotext), i.e. the principle of double coding - a text within a text, in which the effect is achieved in the form of language games.

Givi Margvelashvili personally experienced both Nazi and Soviet repressions. None of his German-language fiction was published during the communist era. The texts saw the light of day only after ~perestroika~. The novel ~Officer Pebree~ was published in the 1990s; The mentioned book received special approval from the European reading community.. ~Officer Pembree~ was translated within the project of writer Naira Gelashvili (translator Lasha Dadiani).

And here, the lyrical heroes from the vast world of Margvelashvili's novels and miniatures call for help to the reader who does not know how to read. The latter should understand the desperate voice that the characters trying to reach between two covers, between two realities. Thus, it is no coincidence that the savior of Officer Pembree is Minelaser (my reader, emphasis mine).

The purpose of the present paper is to show what mission minelaser has in ontotext.

ქართული სინარქიზმი

ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო

უნივერსიტეტი

ასოციირებული პროფესორი

თბილისი, საქართველო

ქართვლებისა და ოსების მითოლოგიური წარმოდგენები დაავადებათა

ლვთაებებზე

ქართვლებისა და ოსების მითოლოგიურ წარმოდგენათა სისტემაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა დაავადებებთან დაკავშირებულ რწმენებსა და რიტუალებს. ყველაზე უფრო მდიდარი რიტუალური პრაქტიკის თვალსაზრისით არის ბავშვთა ინფექციური დაავადებები, სახადი, ე. წ. „ბატონები“. სახადები სულიერ არსებებად ჰყავდათ წარმოდგენილნი, რომელნიც დროდადრო მოველინებოდნენ ადამიანებს. თვლიდნენ, რომ ღვთაებები ესტუმრნენ ოჯახს და როგორც ძვირფას სტუმრებს, ისე უნდა დახვედროდნენ. ბატონები ადამიანის სხეულში შედიოდნენ და გამონაყარით ამცნობდნენ ამას.

ოსების პანთეონში ღვთაება რინიბარდუაგი განაგებდა ეპიდემიებს. მისთვის გამართულ რიტუალებში ახალგაზრდები წრიულად დგებოდნენ და გუნდი ასრულებდა მის სახოტბო სიმღერას. თუმცა მოგვიანებით მეტი პოპულარობა მოიპოვეს ალაურდებმა. ოსებს სწამდათ, რომ ყვავილის ავადმყოფობას ჰყავდა თავისი ღვთაება ალაური. ამ ღვთაების კულტის ფრაგმენტები დარჩა ხალხის ყოფაში და მას ბევრი საერთო აქვს ბატონებისადმი მიძღვნილ რიტუალთან. ალაურდები, როგორც ბატონები, მრავლობით რიცხვში იხსენიებიან, თუმცა არ ჩანს, რამდენი არიან ისინი. ოსეთში ქართვლების მსგავსად, ამ წეს-ჩვეულებას ქალები ატარებენ, რომლებიც ფერხულს

უვლიდნენ ავადმყოფის საწოლის გარშემო და ცდილობენ ღვთაებების მომადლიერებას, გამოხატავდნენ სიხარულს მათი მობრძანების გამო.

ქართველებისა და ოსების წარმოსახვაში როგორც ალაურდები, ისე ბატონები, სხვა ქვეყნიდან მოდიან პერიოდულად და ისევ ბრუნდებიან თავიანთ სამშობლოში. ამ რიტუალების ელემენტები გვაფიქრებინებს, რომ ავადმყოფობებისა და ეპიდემიების გამომწვევ ღვთაებებს ნაყოფიერების ნიშნებიც ჰქონდათ. მათ მოსამადლიერებლად ატარებდნენ რიტუალებს, რომლებსაც მსგავსი სტრუქტურა და დეტალები გააჩნდათ.

KETEVAN SIKHARULIDZE

*Ivane Javakhishvili's house Tbilisi State
University, associate professor
Tbilisi, Georgia*

GEORGIANS AND OSSETIANS' MYTHOLOGICAL REPRESENTATIONS ABOUT DISEASE-CAUSING DEITIES

Beliefs and rituals related to diseases occupied an important place in the system of mythological representations of Georgians and Ossetians. The richest in terms of ritual practices are children's infectious diseases, so called ~Batonebi~ (Lords). The illness were represented as spiritual beings who would appear to people from time to time. It was believed that the deities visited the family and they should be welcomed as dear guests. The masters entered the human body and made it known by rashness.

In the Ossetian pantheon, the deity Rinibarduag presided over epidemics. In the rituals held for him, the young people stood in a circle and the choir sang praises. However, Alaurd gained more popularity later. The Ossetians believed that smallpox had its deity, Alaurd. Fragments of the cult of this deity remained in the existence of the people, and it has much in common with the ritual dedicated to the Lords in Georgia. Alourdis, as Lords, are mentioned in the plural, although it is not clear how many there are. Like the Georgians in Ossetia, this custom is carried out by women who take care of circle dance around the patient's bed and try to please the deities, expressing joy for their arrival.

In the imagination of Georgians and Ossetians, both Alaurds and Lords periodically come from other countries and return to their homeland. Elements of these rituals suggest that the deities responsible for diseases and epidemics also had signs of fertility. Rituals with a similar structure and details were held to honor them.

გიორგი სოსიაშვილი,

*გოჩის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი
გოჩი, საქართველო*

ოსების რელიგიური წმინდანების ისტორიიდან (ნმ. ელიასთან დაკავშირებული თხის კულტი)

ქართულ-ოსური ურთიერთობები საუკუნეებს ითვლის. ისტორიის მანძილზე ქართველებს ახლო მეზობლობა ჰქონდათ ჩრდილოეთ კავკასიის მთიან ზოლში დამკვიდრებულ ოსებთან, ეს ტერიტორია მომთაბარე ალანთა პირველსაცხოვრის არ წარმოადგენდა. სკვით-სარმატული ფესვების მქონე ოსები ირანულენოვან ხალხს განეკუთვნებიან და ისინი ადრეულ შუასაუკუნეებში დღევანდელი რუსეთის სამხრეთ სტეპებზე გადაადგილდებოდნენ. მონღოლთა შემოსევებმა ოსებს მძიმე დარტყმა მიაყენა, რის გამოც, ისინი, საბოლოოდ ჩრდილოეთ კავკასიის მთიანეთში დამკვიდრდნენ. მკვლევრები თვლიან, რომ ალან-ოსებში ქრისტიანული სარწმუნოება ანდრია მოციქულმა იქადაგა. საბოლოოდ კი ოსები წმ. ნინომ გააქრისტიანა. ქრისტიანული სარწმუნოების გავრცელებამ ქართველი და ოსი ხალხი კიდევ უფრო დაახლოვა, ოსები თაყვანს სცემდნენ

კერპებად ქცეულ ქრისტიანულ სარწმუნოებაში ძალზე ცნობილ წმინდანებს, მაგალითად: „უასტირჯის“ (წმინდა გიორგი) „მაირამს“ (ყოვლად წმინდა ღვისმშობელს), „ვაცილას“ (წმინდა ილია წინასწარმეტყველს), „მკალგაბირს“, (წმინდა მთავარანგელოზის მიქაელის სახელზე). ვაჩილას კულტი ოსურ წარმართულ პანთეონში თხის კულტს უკავშირდებოდა.

ნაშრომში ვრცლად განვიხილავთ თხის კულტთან დაკავშირებულ მრავალ საინტერესო მოსაზრებას.

GIORGI SOSIASHVILI,

*Professor of Gori State University
Gori, Georgia*

FROM THE HISTORY OF THE RELIGIOUS LIFE OF THE OSSETIANS (A GOAT CULT ASSOCIATED WITH ST. ELIA)

Georgian-Ossetian relations date back centuries. Throughout history, Georgians had a close neighborhood with the Ossetians settled in the mountainous region of the North Caucasus, this area was not the first residence of the nomadic Alans. Ossetians with Scythian-Sarmatian roots belong to the Iranian-speaking people and they moved to the southern steppes of today's Russia in the early Middle Ages. The invasions of the Mongols severely affected the Ossetians, due to which they finally settled in the mountains of the North Caucasus. Researchers believe that the Christian faith was preached by the Apostle Andria among the Alan-Ossetians. Finally, Ossetians were converted to Christianity by St. Nino. The spread of Christianity brought the Georgian and Ossetian people even closer. The Ossetians worshiped very famous saints in Christianity, who were turned into idols, for example: ~Vastirji~ (St. George), ~Mairam~ (All-Holy Mother of God), "Vatsila" (Saint Ilia the Prophet), "Mkalgabir" (in the name of the Holy Archangel Mikael).

The cult of Vatsila was connected with the goat cult in the Ossetian pagan pantheon. In this paper, we will discuss in detail many interesting opinions related to the goat cult.

СУГАРОВ ДАВИД А.

*архитектор-градостроитель,
аспирант ФГБУ «ЦНИИП Минстроя России»,
Москва, Россия.*

ГРАДООБРАЗУЮЩАЯ РОЛЬ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В ГОРОДАХ ВЛАДИКАВКАЗ И ТБИЛИСИ (ПЕРВАЯ ЧЕТВЕРТЬ XXI ВЕКА)

О градообразующей роли промышленности во Владикавказе и Тбилиси, казалось бы, уместно говорить в периоды зарождения, активного роста и расцвета промышленности, но никак не в рассматриваемый период политических изменений, развала экономики и упадка промышленного комплекса в стране. Поменялась парадигма развития городов, в связи с чем о возрождении производственной функции говорить не приходится. Однако, переведя взгляд на градостроительный аспект в контексте перспектив развития города, мы наблюдаем колоссальный планировочный ресурс, который можно и необходимо эффективно использовать в этих целях. В настоящее время большинство промышленных территорий деградировали. Промышленные зоны, районы, узлы, либо целиком утратили свое прямое назначение, либо дисперсно испещрены «пустотами».

Владикавказ и Тбилиси – города исторически промышленные. Кризис 90-ых годов приостановил бурное развитие промышленности и определил новые векторы развития городов. В этой связи, в рамках затронутой темы и периода освещается архитектура городов Владикавказ и Тбилиси как уникальных памятников градостроительного искусства, анализируются современные предпосылки

и условия формирования и развития градостроительства Владикавказа и Тбилиси, рассматриваются социальные стимулы и экономические основы нового периода градостроительного формирования Владикавказа и Тбилиси.

Архитектура промышленных предприятий в ряде случаев существенно изменяет окружающую человека природу, ландшафт, как в положительную, так и в отрицательную стороны. В своем лучшем виде пустынные и безжизненные территории превращаются в цветущие пространства, в результате мер гидротехнического и мелиоративного строительства. На базе предприятий выросли десятки благоустроенных индустриальных городов. Строительство промышленных предприятий преобразует и суровые северные районы и степные, и болотистые места. Несомненно, промышленность несет главенствующую градообразующую роль. Тем не менее последние десятилетия показали, в виду экономического кризиса, и как следствие отсутствие эксплуатации промышленных предприятий, заводы и промышленные города пришли в упадок, неся за собой нарушенный ландшафт, зоны отчуждений и безработицу. Такие города получили название «постиндустриальные» или города «ржавого», «серого» пояса.

Постиндустриальная эпоха предъявляет множество вызовов городам: экономических, демографических, технологических, социальных. В период, прошедший с начала постиндустриальной эпохи, города пережили и до сих пор переживают два основных этапа – упадок (отток населения и предприятий) и подъем (концентрация населения и предприятий). Оба процесса были вызваны как социально-экономическими, так и политическими причинами.

Тенденции постиндустриальной эпохи, способствующие концентрации населения в городах, сегодня становятся предметом активного исследования специалистов разных профилей. Это необходимо для разработки своевременной и адекватной политики, стимулирующей возрождение городов.

Благодаря географическим особенностям территории Кавказа, богатству природного ландшафта и исторического наследия города Владикавказ и Тбилиси заведомо являются жемчужинами туристического фонда планеты. Но только сегодня, в XXI веке в полноте раскрывается этот потенциал. В период перемен, политических и военных потрясений Владикавказ и Тбилиси остаются местом отдохновения для утомленных душ.

Накопившийся потенциал постпромышленных зон – сегодня находит свое применение в развитии городов. Как и с точки зрения развития туризма, так и с позиции жителей этих городов в развитии новой энергоемкой промышленности, поли-кластеров и новых мест приложения труда. О чем свидетельствуют стратегические цели и реализованные идеи.

SUGAROV DAVID A.

architect, town-planner,

Post-graduate student, "TSNIIP Russian Ministry of Construction".

Moscow, Russia.

THE CITY-FORMING ROLE OF INDUSTRY IN VLADIKAVKAZ AND TBILISI IN THE 21ST CENTURY

It would seem appropriate to talk about the city-forming role of industry in Vladikavkaz and Tbilisi during the periods of the emergence, active growth and flourishing of industry, but not in the period of political changes, economic collapse and decline of the industrial complex in the country. The paradigm of urban development has changed, and therefore there is no need to talk about the revival of the production function. However, turning our attention to the urban development aspect in the context of the city's development prospects, we see a colossal planning resource that can and should be effectively used for these purposes. Currently, most industrial areas have degraded. Industrial zones, districts, nodes have either completely lost their direct purpose or are scattered with "voids".

Vladikavkaz and Tbilisi are historically industrial cities. The crisis of the 90s suspended the rapid development of industry and determined new vectors of urban development. In this regard, within the framework of the topic and period covered, the architecture of the cities of Vladikavkaz and Tbilisi as unique

monuments of urban planning art is covered, modern prerequisites and conditions for the formation and development of urban planning in Vladikavkaz and Tbilisi are analyzed, social incentives and economic foundations of the new period of urban planning formation of Vladikavkaz and Tbilisi are considered.

The architecture of industrial enterprises in a number of cases significantly changes the nature and landscape surrounding a person, both positively and negatively. In their best form, deserted and lifeless territories are transformed into flourishing spaces, as a result of measures of hydraulic engineering and melioration construction. Dozens of well-appointed industrial cities have grown on the basis of enterprises. The construction of industrial enterprises transforms both harsh northern regions and steppe and marshy areas. Undoubtedly, industry plays a leading city-forming role. However, recent decades have shown that due to the economic crisis and, as a result, the lack of exploitation of industrial enterprises, factories and industrial cities have fallen into disrepair, bringing with them a damaged landscape, exclusion zones and unemployment. Such cities are called ~post-industrial~ or cities of the "rusty", "gray" belt.

The post-industrial era presents many challenges to cities: economic, demographic, technological, social. In the period since the beginning of the post-industrial era, cities have experienced and are still experiencing two main stages - decline (outflow of population and enterprises) and rise (concentration of population and enterprises). Both processes were caused by both socio-economic and political reasons.

The trends of the post-industrial era, contributing to the concentration of population in cities, are now becoming the subject of active research by specialists in various fields. This is necessary for the development of timely and adequate policies that stimulate the revival of cities

Due to the geographical features of the Caucasus territory, the richness of the natural landscape and historical heritage, the cities of Vladikavkaz and Tbilisi are obviously the pearls of the planet's tourist fund. But only today, in the 21st century, this potential is being fully revealed. In times of change, political and military upheavals, Vladikavkaz and Tbilisi remain a place of rest for weary souls.

The accumulated potential of post-industrial zones is now finding its application in the development of cities. Both from the point of view of tourism development and from the position of the residents of these cities in the development of new energy-intensive industry, poly-clusters and new places of employment. As evidenced by the strategic goals and implemented ideas.

СУЛТАНБЕКОВ РАБАДАН

доцент кафедры истории

Дагестанский государственный

педагогический университет

Махачкала, Дагестан

ПЕРЕПИСКА УММА-ХАНА АВАРСКОГО И П.С. ПОТЕМКИНА КАК ИСТОРИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК РУССКО-ГРУЗИНО-ДАГЕСТАНСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ В КОНЦЕ XVIII В.

Статья посвящена деятельности одного из влиятельных и могущественных феодальных владельцев северо-восточного Кавказа конца XVIII в. аварского правителя Умма-хана (Справедливого). На основе достоверных источников автор предпринял попытку объективного исследования наиболее узловых проблем взаимоотношений Аварского ханства, Грузии и России в период правления Умма-хана.

В отечественной и зарубежной литературе проблема военно-политического противостояния Ирана, Турции и России на Кавказе нашло достаточно полное освещение. Из дореволюционных авторов следует отметить труды П. Зубова, Н. Ф. Дубровина, И.Г. Буткова, С. Эсадзе, где в полной мере объективно освещены основные аспекты политики России в Кавказском регионе. Эта проблема затронута в трудах ведущих дагестанских историков: В.Г. Гаджиев, Р.М. Магомедов, М.Р. Гасанов, Б.Г. Алиев, Т.М. Айтберов и др. Однако, вне поля зрения исследователей остались вопросы, связанные с деятельностью отдельных феодальных владельцев Дагестана и Азербайджана. Одним из таких влиятельных владельцев конца XVIII в. был аварский правитель Умма-хан (Справедливый).

В Закавказье в период с 1774 г. происходила сложная позиционная борьба между соперниками, сопровождающаяся союзами и контрсоюзами, взаимными обидами и недоверием, амбициозными притязаниями, сведением личных счетов, внутренней междоусобицей и т.д. В этой борьбе, помимо главных игроков (Россия, Турция, Иран), участвовали еще и игроки второстепенные, способные, впрочем, повлиять на общую расстановку трех основных сил. Это Ираклий II, Умма-хан аварский (справедливый), Фаттали-хан дербентский и кубинский, Ибрагим-хан карабахский и шушинский, и более мелкие владельцы Азербайджана и Западной Грузии.

23 июля 1783 г. в крепости Георгиевск между Россией и Грузией был заключен союзнический договор, положивший начало добровольному вхождению Грузии в состав России. Известие о подписании Георгиевского трактата было опубликовано в печати, о нем сообщили иностранным дворам.

Владельцам Дагестана и Азербайджана были разосланы особые грамоты (универсалы). Например, информационное сообщение получили «Умма-хан аварский, шамхал тарковский, уцмий владетель каракайдацкий, Баммат владетель бойнацкий, Фетали-хан дербентский, Махмет-хан казикумыцкий». После этого знаменательного события в истории Кавказа, владельцы Дагестана вызвались быть под покровительством России. Но в то же время, не имея военных средств хоть как-то защитить Восточную Грузию от набегов аварцев, Россия была вынуждена периодически обращаться, преподносить подарки, материально заинтересовывать самого влиятельного владельца Дагестана Умма-хана, чтобы тот удерживал горцев от нападений.

В письменном послании командующего войсками на Кавказской линии П.С. Потемкина на имя Умма-Хана Аварского, переданном последнему через доверенное лицо Хамзу, предлагалось «служить нашей и всего народа великой государыни». В ответном письме Умма-Хана Аварского П.С. Потемкину говорилось о желании служить России: «...Я весьма довольным сделался и сердечно желаю душою и телом служить...».

Тем не менее, идея прочного обустройства России на Северном Кавказе уже овладела умами российских государственных деятелей. Об этом свидетельствует разработанное Г.А. Потемкиным и утвержденное Екатериной II (1786 г.) «Положение о горских народах». Оно предполагало постепенное превращение горцев в военно-служилое сословие по образцу казачьего войска с теми же функциями. Однако попытки осуществления этого проекта натолкнулись на множество объективных и субъективных препятствий, как с русской, так и с кавказской стороны.

Власти ведут методичную работу по привлечению расположения к себе дагестанских владельцев и одной из центральных фигур в этой политике являлся Умма-хан Аварский. Последнего агитируют за прекращение вторжений в Грузию и заключению с нею мира. В письме к Умма-хану Аварскому кавказский генерал-губернатор П.С. Потемкин пытается наладить прочный контакт с владельцем Аварии: «...Я ожидаю от вас надежного и доверенного человека, с которым бы мог объясниться о всех делах и моей к вам дружбе...Приятно для меня видеть, что примиряетесь вы с царем Ираклием и тем угождаете все августейшей самодержице....Я был, есмь и буду ваш друг...».

В своем ответе П.С. Потемкину Умма-хан подтверждает нормализацию своих отношений с грузинским царем Ираклием: «...К царю Ираклию сохранял я издревле сыновнее с моей стороны почтение, но как расположения его не продолжалось на соответствующем ему обращении, то и случилась у нас с Его высочеством оступда...»

Здесь необходимо отметить, что отношения между Аварским ханством (и в целом Дагестаном) и Грузией развивались в чрезвычайно сложной внешнеполитической и внутривнутриполитической обстановке: нашествие иноземных захватчиков, непрекращающиеся феодальные междоусобицы. Нередко вторжения аварских владельцев на грузинскую территорию подогревались иноземными захватчиками и соседними феодалами, находившимися в неприязненных отношениях с царями Грузии и самими грузинскими феодалами, враждующими между собой или с центральной властью.

Таким образом, переписка Умма-хану с грузинским царем Ираклием II и российскими властями, показывает стремление аварского владельца к усилению своих позиций на Кавказе, в контексте складывающейся внешнеполитической ситуации. Добиваясь благосклонности и расположения, как султанской Турции, так и царской России, он пытался сохранить свою самостоятельность, ловко маневрируя в сложной внешнеполитической игре двух крупных держав, умело используя «грузинский вопрос» в своих интересах. Но так долго продолжаться не могло, что и показало дальнейшее развитие событий в начале XIX в.

CORRESPONDENCE OF UMMA KHAN OF AVAR AND P.S. POTEKIN AS A HISTORICAL SOURCE OF RUSSIAN-GEORGIAN-DAGESTAN RELATIONS AT THE END OF THE 18TH CENTURY

The article is devoted to the activities of one of the influential and powerful feudal lords of the northeastern Caucasus at the end of the 18th century. Avar ruler Umma Khan (the Just). On the basis of reliable sources, the author made an attempt to objectively study the most key problems of relations between the Avar Khanate, Georgia and Russia during the reign of Umma Khan.

In domestic and foreign literature, the problem of the military-political confrontation between Iran, Turkey and Russia in the Caucasus has found a fairly complete coverage. Of the pre-revolutionary authors, the works of P. Zubov, N.F. Dubrovin, I.G. Butkova, S. Esadze, where the main aspects of Russia's policy in the Kavaz region are fully objectively covered. This problem is touched upon in the works of leading Dagestan historians: V.G. Gadzhiev, R.M. Magomedov, M.R. Gasanov, B.G. Aliev, T.M. Aitberov and others. However, the issues related to the activities of individual feudal lords of Dagestan and Azerbaijan remained outside the field of view of researchers. One of these influential rulers of the late XVIII century. was the Avar ruler Umma Khan (Fair).

In Transcaucasia, in the period from 1774, there was a complex positional struggle between rivals, accompanied by alliances and counter-alliances, mutual insults and distrust, ambitious claims, settling of personal scores, internal civil strife, etc. In this struggle, in addition to the main players (Russia, Turkey, Iran), there were also secondary players, capable, however, of influencing the overall alignment of the three main forces. These are Heraclius II, Umma Khan of Avar (fair), Fatali Khan of Derbent and Cuba, Ibrahim Khan of Karabakh and Shusha, and smaller rulers of Azerbaijan and Western Georgia. Russia played a rather subtle game in Georgia and Azerbaijan aimed at maintaining the balance of power. In such an environment, Heraclius certainly needed an ally - both for self-preservation and for expansion, which to a large extent was a way of self-preservation.

Circumstances forced the Georgian king to focus on Russia, although she did not inspire complete confidence in him. But Heraclius had no choice but to take this decisive step. At the end of 1782, Heraclius turned to Catherine II with a request to accept him under the protection of Russia. The decision to help the Georgian tsar was prompted not so much by Christian-humanistic motives (although they also took place), but by considerations of high politics. Russia was interested in Georgia as a springboard for expanding Russian influence in the Transcaucasus, with the prospect of its complete subjugation to the empire.

On July 23, 1783, an allied treaty was concluded between Russia and Georgia in the Georgievsk fortress, which marked the beginning of the voluntary entry of Georgia into Russia. The news of the signing of the Treaty of St. George was published in the press, it was reported to foreign courts.

The owners of Dagestan and Azerbaijan were sent special letters (universals). For example, an information message was received by "Umma Khan of Avar, Shamkhal of Tarkovsky, Utsmi ruler of Karakaydat, Bammatt of Boynat, Fatali Khan of Derbent, Makhmet Khan of Kazikumy". After this significant event in the history of the Caucasus, the rulers of Dagestan volunteered to be under the protection of Russia. But at the same time, having no military means to somehow protect Eastern Georgia from the raids of the Avars, Russia was forced to periodically appeal, present gifts, materially interest the most influential ruler of Dagestan, Umma Khan, so that he would keep the highlanders from attacks.

In a written message from the commander of the troops on the Caucasian line P.S. Potemkin in the name of Umma-Khan of Avar, transferred to the latter through a confidant Hamzu, it was proposed to ~serve our and all the people of the great sovereign.~ In a response letter from Umma Khan of Avar P.S. Potemkin was told about the desire to serve Russia: "... I became very pleased and sincerely wish to serve with soul and body ...".

Nevertheless, the idea of a stable settlement of Russia in the North Caucasus has already taken over the minds of Russian statesmen. This is evidenced by the developed by G.A. Potemkin and approved by Catherine II (1786) ~Regulations on the mountain peoples.~ It assumed the gradual transformation of the highlanders into a military service estate on the model of the Cossack army with the same functions. However, attempts to implement this project ran into many objective and subjective obstacles, both from the Russian and Caucasian sides.

The authorities are conducting methodical work to attract the favor of the Dagestan rulers, and one of the central figures in this policy was Umma Khan of Avar. The latter is campaigning for an end to the invasions of Georgia and the conclusion of peace with it. In a letter to Umma Khan of Avar, the Caucasian Governor-General P.S. Potemkin is trying to establish strong contact with the owner of the Accident: "... I expect from you a reliable and trusted person, with whom with whom I could explain all the affairs and my friendship to you ... It is pleasant for me to see that you are reconciling with Tsar Heraclius and thus pleasing all the august autocrat I was, am and will be your friend ...".

In his answer, P.S. Potemkin, Umma Khan confirms the normalization of his relations with the Georgian king Heraclius: "... I have kept my filial respect for King Heraclius since ancient times, but as his disposition did not continue at the corresponding address, then it happened with us with His Highness an ostuda ...".

It should be noted here that relations between the Avar Khanate (and Dagestan in general) and Georgia developed in an extremely difficult foreign and domestic political situation: the invasion of foreign invaders, the ongoing feudal civil strife. Often the invasions of the Avar rulers into Georgian territory were fueled by foreign invaders and neighboring feudal lords, who were in hostile relations with the kings of Georgia and the Georgian feudal lords themselves, who were at war with each other or with the central government.

Thus, the correspondence of Umma Khan with the Georgian king Heraclius II and the Russian authorities shows the desire of the Avar ruler to strengthen his position in the Caucasus, in the context of the emerging foreign policy situation. Seeking the favor and disposition of both Sultan Turkey and Tsarist Russia, he tried to maintain his independence, deftly maneuvering in the complex foreign policy game of the two major powers, skillfully using the "Georgian issue" to his advantage. But it could not last so long, which was shown by the further development of events at the beginning of the 19th century.

ბერნარდ უიი

პროფესორი

საფიანგეთი

თეიმურაზ ბატონიშვილის გამომუშავებული დოკუმენტები პარიზში

რამდენიმე წლის წინ წავიკითხე ინფორმაცია თეიმურაზ ბატონიშვილის გამოუქვეყნებელი დოკუმენტების შესახებ. დღეს მინდა უფრო დეტალურად და მეცნიერულად გაცნობოთ ამ დოკუმენტების შესახებ.

1822 წელს პარიზში დაარსდა აზიური საზოგადოება (Société asiatique). ამ საზოგადოების წევრებს შორის სამი მეცნიერი დაინტერესებული იყო კავკასიური ენებით: მ. ი. კლაპროტი, 1827 წლისდამარი ბროსე და თეიმურაზ ბატონიშვილი, რომელიც წევრად არჩეული იყო 1831 წლის 28 აპრილს, საინტერესოა ის გარემოება, რომ თეიმურაზ ბატონიშვილი არჩეული იყო არა როგორც უცხოელი წევრი, არამედ როგორც ფრანგი! ასეთი იყო იმ დროს მეცნიერული ურთერთობები ქართული სამეფო ოჯახისა ფრანგ მეცნიერებთან.

თეიმურაზ ბატონიშვილი ძალიან აქტიურად ემხრობოდა მარი ბროსეს, ჯერ კიდევ მაშინ, როცა მ. ბროსე პეტერბურგში არ იყო. მან საჭირო ლიტერატურა - წიგნები და ხელნაწერები - გამოუგზავნა. მაგ.: ანტონ პირველის *ქახთუღი ღჰამმაგიკა* (ეს ხელნაწერი არ ჩანს დღეს), 1832 წელს. წიგნები აზიურ საზოგადოებასაც გამოუგზავნა, მაგალითად, დავით ბატონიშვილის *ქახთუღი გჰამმაგიკა* (დღეს არ ვიცი სად არის ეს ხელნაწერი) და მისი (თეიმურაზ ბატონიშვილის) დავით ბატონ-

ნიშვილის ცხოვრება – ეს დაცულია აზიური საზოგადოების ბიბლიოთეკაში აგრეთვე, ქართული შრიფტები (ესეც დაცულია, გამოგზავნილი 1832 წელს).

დღეს მინდა განსაკუთრებით ვისაუბროთ იმ წიგნის შესახებ, რომელიც ჯერ კიდევ დაცულია აზიური საზოგადოების ბიბლიოთეკაში: ეს არის საღმრთო მსახურება – კონდაკი - 1821 წელს მოსკოვში დაბეჭდილი, ეს ორენოვანია: ქართულად და ოსურად, ესე იგი მეორე ქართულ-ოსური წიგნია [ქართული წიგნი №125].

პირველი დაბეჭდილი იყო თბილისში 1820 წელს, მთარგმნელია იოანე იალღუზისძე [ქართული წიგნი №121].

მეორე გამოცემული წიგნის შესახებ, შეიძლება ითქვას, რომ არსებობს თეიმურაზ ბატონ-შვილის ხელით დაწერილი სამი დოკუმენტი: პირველია ამ წიგნის შექმნის ისტორია, ფრანგულად, ცალკე ფურცელზე, მეორეა მიძღვნა აზიური საზოგადოებისადმი თეიმურაზის მიერ, აგრეთვე ფრანგულად, თავფურცელზე, მესამეა მფლობელის მითითება ქართულ ენაზე.

OUTTIER BERNARD

*Professor
France*

UNPUBLISHED DOCUMENTS OF TEIMURAZ BATONSHVILI IN PARIS

Dans la langue Ossetien, a traduit cette Liturgie, et encore d'autres livres, le Livre des prières, et la Morale, et l'abçdaire, pour les Ossetien, écrits avec des lettres Géorgien, le translateur de la langue Ossetien, Jean, Diacre, née de l'Ossetie, le nom de sa famille était Ialgousidze. Par ordre du Roy de la Georgie Iracli second et du Roy de la Georgie George treize, il fut élevé par Jean l'Archivque de Zilkany, l'habitant des monts Caucase. Ce l'Archivque Jean Caroumidze était un homme très instruit, et il enseigné parfaitement bien a Jean Diacre, la Philosophie, la Theologie, et toute l'histoire sainte. Dans le temps du Roi Iracli, et du Roi George, il y avait aussi du gouvernement Ecclesiastique des prêtres très instruits, qui transformèrent dans la Religion Chretienne plusieurs habitants des monts Caucase. Et aussi a présent le Gouvernement Ecclesiastique de la Georgie, ses donne beaucoup de la peine, pour transformé les peuples des Monts Caucase, dans la Religion Chrétienne, comme il faut. Sur les monts Caucase il y a beaucoup des endroits, où il y a des Christianisme, par exemple : en Touchsetian, Pchavelian, et Hevzourian, aussi quelques Ossetians. Du temps ancienne presque tous les peuples Caucase était de la Religion Chretienne. Mais plusiers ennemis de la Georgie ses mêlait, pour les empeché, de tenir nôtre Religion Chretienne. La preuve qu'ils étoits avant des Chrétiennes sont les anciennes Eglises qui étoit, sûr les Monts Caucase, desquelles plusieurs existent encore, mais sans effêt.

Du ci-devant dit, translateur Ossetien, Jean, donna le Gouvernement Georgien d'apresent, des appointements, et le rang de Secetaire du Gouvernement. Il se donnait toujours de la peine, pour traduire des livres Sainte dans la langue Ossetien. Et il se donnait aussi la peine de traduire de la langue géorgienne le nouveau testament. Mais au temps de la collera dans l'an 1830, il moWrut, de la collera à Tiflis, ce qui est bien à plaindre. Maintenant il y a aussi des prêtres qui ses donne aussi de la peine pour la traduction. Et je crois qu'on va bientRt publié le nouveau Testament.

ბიორბი ფარეშიშვილი

კავკასიის საეკლესიო უნივერსიტეტის
ეკლესიის მხრეველი,
ეკლესიური პოლიტიკის მეცნიერებებში;

ბიორბი მხეიძე

კავკასიის საეკლესიო უნივერსიტეტი
ეკლესიური პოლიტიკის მეცნიერებებში
თბილისი, საქართველო

ნიქოზისა და ცხინვალის მიტროპოლიტი ისაიას სამშვიდობო მოღვაწეობა

ქართულ-ოსური კონფლიქტის გაღვივების შემდეგ, ნიქოზისა და ცხინვალის მიტროპოლიტი ისაია განსაკუთრებით დიდ როლს ასრულებს ქართველ და ოს ხალხს შორის სამშვიდობო პოლიტიკის და ნდობის აღდგენის მიმართულებით. მისთვის უცხო არ გახლავთ კონფლიქტის შედეგად მიყენებული ზიანი, ჯერ კიდევ 1990-იან წლებში, საბერო მორჩილების პერიოდში მოუწია საკენჭებურის უღელტეხილის გადალახვა ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიის სამღვდელთაგან და დევნილ მოსახლეობასთან ერთად. 2008 წელს რუსეთის ფედერაციის მიერ ცხინვალისა და ახალგორის რაიონში დაწყებული საომარი მოქმედებების შედეგად განსაკუთრებული ზიანი მიაღწია ნიქოზისა და ცხინვალის ეპარქიას. დაიბომა ნიქოზის ეპისკოპოსის სასახლე და მიმდებარე ტერიტორია. მიუხედავად მისი შემდგომი იზოლაციისა, საოკუპაციო რეჟიმის მხრიდან ახალგორის ტერიტორიაზე და ბევრი ხელოვნური პრობლემის შექმნისა, მიტროპოლიტი ისაია აქტიურად ცდილობს შეინარჩუნოს კომუნიკაცია ოსურ საზოგადოებასთან, გამონახოს საერთო კომუნიკაციის გზები, რომელიც ნდობის აღდგენას და მშვიდობის მშენებლობას ემსახურება. მეუფის არა ერთი საზოგადოებრივი, კულტურული და საგანმანათლებლო ღონისძიება სწორედ სამშვიდობო ხასიათს ემსახურება.

GIORGI PARESHISHVILI

Caucasus International University
Advisor to the Rector, PhD candidate;

GIORGI MKHEIDZE

Caucasus International University
PhD student
Tbilisi, Georgia

THE ECCLESIASTICAL ACTIVITIES OF METROPOLITAN ISIAH OF NIKOZI AND TSKHINVALI IN FOSTERING

After the instigation of the Georgian-Ossetian conflict by the Russian Federation, Metropolitan Isaias of Nikosi and Tskhinvali plays a particularly great role in the direction of peace policy and trust restoration between the Georgian and Ossetian people. Reverend Isaiah is no stranger to the damage caused by the conflict, back in the 1990s, Sabero had to cross the Saken-Chuberi pass together with the clergy of the diocese of Tskhum-Abkhazia and the displaced population. As a result of hostilities started by the Russian Federation in Tskhinvali and Akhagori region in 2008, Nikosi and Tskhinvali Diocese were particularly damaged. The palace of the Bishop of Nicosia and the surrounding area were bombed. Despite his further isolation by the occupation regime in the territory of Akhagori and the creation of many artificial problems, Metropolitan Isaias actively tries to maintain communication with the Ossetian community, to find ways of common communication that serve to restore trust and build peace. More than one public, cultural and educational event of the priest serves a peaceful character.

რუსუდან ფუხაშვილი

საერთაშორისო ურთიერთობების დოქტორი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ასისტენტ პროფესორი
თბილისი, საქართველო

ქართულ-ოსური ურთიერთობები

სსრკ-ს დაშლა მე-20 საუკუნის ერთ-ერთ გამორჩეულ ისტორიულ მოვლენას წარმოადგენდა. რის შემდეგაც წარმოიშვა ახალი სახელმწიფოები გაურკვეველი მომავლით, პოლიტიკური სისტემით და ეროვნული ინტერესებით.

ქართულ საზოგადოებას გაუჭირდა იმის გაცნობიერება, რომ საქართველო აღარ იყო დიდი იმპერიის პატარა ნაწილი, არამედ იგი იყო დამოუკიდებელი სახელმწიფო, დამოუკიდებელი პასუხისმგებლობით, რომლის ერთ-ერთ მთავარ მოვალეობას წარმოადგენდა საზოგადოების კონსოლიდაცია საერთო იდეის „საქართველოს სახელმწიფოს“ ირგვლივ, როგორც მისი ყოველი მაცხოვრებლის საერთო სამშობლოს ირგვლივ, მიუხედავად ეთნიკური, რელიგიური თუ სოციალური კუთვნილებისა.

სახელმწიფოებრივმა უმნიშვნელობამ და გაუცხოებამ კი საზოგადოება დაპირისპირებამდე მიიყვანა, რაც წარმოიქმნა ესკალაციის მთავარ ფაქტორად, მაგრამ ეს არ იყო ერთადერთი გარემოება არსებული სტატუს-კვოს ფორმირებისთვის. რამაც მნიშვნელობანი ცვლილებები შეიტანა ქართულ-ოსურ ურთიერთობებში და ჩიხში შეიყვანა ორი ერის მრავალსაუკუნოვანი მშვიდობიანი თანაცხოვრების გამოცდილება.

RUSUDAN PUKHASHVILI

*Doctor of International Relations
Technical University of Georgia
Assistant Professor
Tbilisi, Georgia*

GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONS

The collapse of the USSR was one of the outstanding historical events of the 20th century, after which new states emerged with uncertain futures, political systems and national interests.

It was difficult for the Georgian society to realize that Georgia was no longer a small part of a great empire, but it was an independent state with independent responsibility, one of the main duties of which was the consolidation of society around the common idea of the „Georgian state“ as the common homeland of each of its inhabitants, despite ethnic, religious or social affiliation.

State immaturity and alienation led the society to conflict, which appeared to be the main factor of escalation, but it was not the only circumstance for the formation of the current status quo. Which made significant changes in Georgian-Ossetian relations and brought the centuries-long experience of peaceful coexistence of the two nations to a dead end.

თამარ შაიშმელაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
ასისტენტ-პროფესორი
თბილისი, საქართველო

„მე მხოლოდ ლიახვს ვენდობი“ - დევნილი პოეტის რეკვიემი

ცხინვალიდან დევნილი თანამედროვე პოეტის - შოთა დარბუაშვილის შემოქმედება მშობლიური ქალაქის სევდა-სიყვარულით არის გამსჭვალული.

პოეტი, ჟურნალისტი, მუსიკოსი დაიბადა ცხინვალში. დაამთავრა ცხინვალის პედაგოგიური ინსტიტუტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტი.

შემოქმედებითი მოღვაწეობა დაიწყო 1970-იან წლებში. თანამოაზრეებთან ერთად შექმნა როკ-ჯგუფი „ბონვარონი“ („ცისკრის ვარსკვლავი“). ავტორია ხუთი პოეტური კრებულისა: „სამაჩაბლოში ქართლის ცრემლია“ (1992), „ლტოლვილი მქვია“ (1994), „წარსულის ნამბორალი“ (2000), „მივიწყებული წალკოტი“ (2007), „შენდამი რწმენით“ (2020).

შოთა დარბუაშვილის პოეზიაში გადმოცემულია: დაკარგული სამშობლოს ტკივილი, მშობლიურ ცხინვალში გატარებული წლების ხსოვნა, ბავშვობის მეგობრების მონატრება, ომი და სიყვარული, მარტოობის განცდა. და რაც მთავარია, საკუთარ მიწა-წყალზე დაბრუნების იმედი. მას უწოდებენ პოეტს - „ცხინვალის ავტოგრაფს“, რომელმაც შექმნა ლირიკული სახე ლტოლვილისა.

პოეტი ცდილობს, ობიექტურად წარმოსახოს ქართულ-ოსური კონფლიქტის რეალური სურათი. მისი აზრით, თუ ცხინვალის პრობლემა მხოლოდ კუთხურობით შემოიფარგლება, ის დარჩება ტრაგედიად საქართველოს ისტორიაში. მისი ლირიკა ცხინვალის დაკარგვის სევდით შემოსილია. ეს სევდა ცხინვალის თოვლივით თეთრი და სპეტაკია... თოვლი მისი პოეზიის მთავარი ლირიკული გმირია.

„ცხინვალში შერწყმული იყო ქართული-ოსური, კეთილშობილური ტრადიციები, რითაც ვამაყობდით, და რაც, ჩვენი მამების - იმ თაობის დამსახურებაა, რომლებმაც განუმეორებელი კვალი დაამჩნიეს ქალაქს. ის ცხინვალი, ასე რომ გვიყვარს და გვენატრება, მათი საუკეთესო ნაწარმოებია, მათივე ნიჭით ნაშენ-ნაწერი“... - ამბობს პოეტი გაზეთ „ლიტერატურულ ხაშურში“ გამოქვეყნებულ ინტერვიუში.

მომავალ თაობას ლექსებით უნახავს ბავშვობის ქალაქის სურათხატს, საუკეთესო ტრადიციებს, ორი ერის კეთილდღეობით ნაშენებ მეგობრობასა და სიყვარულს. იმ სიყვარულს, რომელიც პოლიტიკამ ერთი ხელის მოსმით გააქრო.

TAMAR SHAISHMELASHVILI

Georgian Technical University
Assistant -Professor
Tbilisi, Georgia

"I ONLY TRUST LIAKHVI" - REQUIEM OF THE EXILED POET

The work of the contemporary poet Shota Dorbuashvili, who was expelled from Tskhinvali, is permeated with sadness and love for his hometown.

Poet, journalist, musician was born in Tskhinvali. He graduated from the Faculty of History and Philology of the Tskhinvali Pedagogical Institute.

His creative activity began in the 1970s. Together with his colleagues, he created the rock group "Bonvaron" ("Dawn Star"). He is the author of five poetry collections: "Tears of Kartli in Samachablo" (1992), "My name is refugee" (1994), "A kiss from the past" (2000), "Forgotten Eden" (2007), "With faith in you" (2020).

Shota Darbuashvili's poetry conveys: the pain of the lost homeland, the memory of the years spent in his native Tskhinvali, longing for childhood friends, war and love, a feeling of loneliness. And most importantly - the hope of returning to his land.

He is called a poet - "The autograph of Tskhinvali", who created a lyrical face of the refugee.

The poet tries to objectively present the real picture of the Georgian-Ossetian conflict. In his opinion, if the Tskhinvali problem is limited to angularity, it will remain a tragedy in the history of Georgia.

His lyrics are permeated with the sadness of the loss of Tskhinvali. This sadness is white and pure, like the snow of Tskhinvali... Snow is the main lyrical hero of his poetry.

"Tskhinvali united the Georgian-Ossetian, noble traditions that we were proud of, and this is the merit of our fathers - the generation that left a unique mark on the city.

The Tskhinvali that we love and miss so much is their best work, built and written by their own talent"... - the poet says in an interview published in the newspaper "Literaturuli Khashuri".

In his poems, he preserved for future generations a picture of the city of his childhood, the best traditions, friendship and love built by the prosperity of two nations. Love that politics destroyed with one blow.

შორენა შავრაშინი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი
თბილისი, საქართველო

სულთა სალბუნი „ყვავილ-ბატონები“

(ნინო ხარატიშვილის „უკმარი სინათლის“ მიხედვით)

ბატონები – ზოგადი შეხედულებით- სწეულების მომტანი სულებია. როცა ბატონები პატარა ბავშვს დაუბრძანდებიან, მათ პატივით ეგებებიან; ყველაფერს ისე აკეთებენ, როგორც მათ სიამოვნებთ. ჩუმად დადიან, ხმამაღლა არ ლაპარაკობენ, რათა როგორმე მათი გული მოიგონ და სახლიდან კმაცოფილნი გაისტუმრონ. სწამდათ, რომ მათ მუსიკა, ცეკვა, ყვავილები, ტკბილეულობა უყვარდათ და თუ სურვილს აუსრულებდნენ, დაავადებაც იოლად გაივლიდა.

ნინო ხარატიშვილის რომანი „უკმარი სინათლე“ (2022) „ბატონების“ რიტუალის მცირე ეპიზოდით, 90-იანი წლების ეპოქის სოციალურ-ეკონომიკურ-პოლიტიკურ ვითარებასა და საზოგადოების მენტალურ განვითარებას ასახავს, რაც ოთხი მეგობარი გოგოს (ქეთო, დინა, ირა, ნენე) ტრაგიკული ისტორიების ფონზე იშლება და ვითარდება.

ბელგიის ქალაქ ბრიუგეში ერთ-ერთი გარდაცვლილი მეგობრის, ფოტოგრაფი, „ცეცხლი-ყლაპია“ დინას სახელის უკვდავსაყოფად გამართულ მისივე ფოტოების გამოფენაზე ქეთოს ყურადღებას იპყრობს ფოტო „ბატონები“, რომელიც ქეთოს ძმასა და დინას შორის გაჩენილ გაუმთელეებელ ბზარს და მათი სიყვარულის დასამარების დღეს ასახავს და ამავედროულად, ამ დღის შთაბეჭდილებებისგან გაქცევის მსურველი უმწეო ქეთოს იმ ბავშვობაში გადაკარგვის უკიდევანო სურვილს ირეკლავს, 6 წლისას, სახადშეყრილს ჭრელ-კაბაში გამოწყობილი მობუტბუტე ბაბუდები რომ დასტრიალებდნენ თავს ძაფზე კოხტად ასხმული ნიგვზის აცმებით და ჭირვეული „ბატონების“ მოსაფერებლად თითქოს უცხო ენიდან გადმოღებულ ფორმულებს ჩურჩულებდნენ; საწოლთან რომ შეჯგუფდებოდნენ, საუბრობდნენ აქეთურსა და იქეთურზე და „ბატონებს“ ართობდნენ; ქეთოსაც რომ თავისი ცხოვრების ყველაზე ტკბილი ძილით ჩაეძინებოდა და ბაბუდების იმედად წითელი ბუშტუკებისა ალარ ეშინოდა; ბაზრიდან წითელბუმბულიანი მამალი რომ მოჰყავდათ და მეორე დღეს „ბატონებსაც“ ისტუმრებდნენ სახლიდან;

პირადი და ოჯახური ტრაგედიები, გადანყვეტილებათა დამოუკიდებლად მიღების სიმძიმე, საკუთარი, სხვათა სამყოფი საკმარი სინათლის მუდმივი ძიების სირთულე და სხვა მრავალი შეუძლებელი ამბავი, არაერთხელ მოანატრებს ქეთოს „ყვავილ-ბატონებს“ სულის სალბუნად, ტკივილის დამაამებლად და რეალობის ამ გზით ატანის, აღქმის, მიღების საშუალებად.

THE HEALING OF SOULS "FLOWER - BATONEBI" (ACCORDING TO NINO KHARATISHVILI'S "LACK OF LIGHT")

According to the general opinion, **Batonebi** (smallpox) are spirits that bring diseases. When they visit a small child, the family members treat them as they please. People believed that **Batonebi** loved music, dance, flowers, and sweets, and if they fulfilled their wish, the disease would pass easily.

Nino Kharatishvili's novel "Lack of Light" (2022) with a small episode of the ritual of "Batonebi" reflects the tragic story of 4 friends (Keto, Dina, Ira, and Nene) in the 90s.

Photo - "**Batonebi**," depicts the day when love between Keto's brother and Dina ended, and at the same time, describes Keto's immense desire to escape from the impressions of that day in childhood - at the age of 6, when the Batonebi visited her and the grandmothers dressed in colourful dresses took care of her and whispered magic formulas to caress the fussy "Batonebi"; when they gathered around the bed, they talked about everything and entertained the "Batonbi", and Keto fell asleep with the sweetest sleep of her life and was no longer afraid of the red blisters in the hope of grandmothers.

Personal and family tragedies, the difficulty of making decisions independently, the difficulty of constantly searching for enough light, and many other impossible stories, makes Keto miss "flower-Batonebi" as a way to soothe pain and bear, perceive, and accept reality in this way.

ნოდარ შოშიტაშვილი

ისტორიის დოქტორი, საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა,
ივანე ჯავახიშვილი სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო

ქართულთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების მოღვაწეობისათვის შიდა ქართლში

მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში საქართველოში დაიწყო ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მეორე ეტაპი, რომლის მძლავრი ნაკადი იყო თერგდალეულთა მოღვაწეობა ილია ჭავჭავაძის უპირობო მეთაურობით. ცხადია, საბოლოო მიზანი საქართველოს განთავისუფლება იყო. დაისახა კიდევ გონივრული სტრატეგია ამ მიმართულებით, რომელიც პირველ ეტაპზე გულისხმობდა მოსახლეობაში განათლების შეტანას, კულტურულ-ინტელექტუალურ განვითარებას, საფინანსო-ეკონომიკური საფუძვლების შექმნას.

ამ მიმართულებით დაისახა და 70-იან წლებში ეტაპობრივად განხორციელდა მნიშვნელოვანი ღონისძიებანი. დაარსდა და მრავალფეროვანი გახდა პერიოდული პრესის გამოცემები, შეიქმნა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, ჩამოყალიბდა თეატრალური საზოგადოება, დაფუძნდა სათავადაზნაურო ბანკი და სხვ.

ამათგან გამორჩეულად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა მოსახლეობაში წერა-კითხვის უცოდინარობის აღმოფხვრას. იოსებ იმედაშვილის ოჯახში დაბადებული იდეა შესაბამისი საზოგადოების შექმნისა, განხორციელდა 1879 წლის 31 მარტს, როდესაც ოფიციალურად დაარსდა აღნიშნული საზოგადოება გრიგოლ ორბელიანის მიერ შერჩეული სახელით, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება. თავმჯდომარედ თავდაპირველად დიმიტრი ყიფიანი აირჩიეს, თუმცა, სულ მალე ეს პოსტი ილია ჭავჭავაძეს მიაკუთვნეს.

დაიწყო სკოლების გახსნა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში. პირველი სკოლა 1880 წელს გაიხსნა ქუთაისში, გამორჩეულად დიდი მნიშვნელობისა იყო სკოლის დაარსება ახლადშემოერთებულ ბათუმში, 1881 წელს. გორის მაზრის წინარეხის სკოლის გახსნას მოყვა პერიპეტიები სწავლების ენასთან დაკავშირებით 1884 წ. ერთი წლით ადრე თონეთში, სადაც ვაჟა-ფშაველა ასწავ-

ლიდა. დიდი ტრადიციები შექმნა ხელთუბნის სკოლამ, რომლის დაარსებასაც აკაკი წერეთელი ესწრებოდა. სადაც მასწავლებლობდა თედო რაზიკაშვილი. ამ სკოლაში ბევრი პროგრესული სი-ახლე დაფუძნდა, მ. შ. „შობის ხის“, საშობაო ნაძვის ხის დადგმა (პირველად თბილისს მიღმა) საქ-ველმოქმედო საჩუქრებითურთ. სკოლა გაიხსნა რუისში, ქსოვრისში, გომარეთსი და სხვ. ქართლში სკოლების დაარსებას, საგანმანათლებლო საქმიანობის საჭიროების გაღვივებას განსაკუთრებუ-ლი მნიშვნელობა ჰქონდა, ვინაიდან აქარ გლეხობას ბოლომდე გათავისებული არ ჰქონდა

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა სკოლების დაარსებას საქართველოს საზღვრებებს მიღმა, რაც საშუალებას იძლეოდა მშობლიურ ფესვებს მოწყვეტილ ქართველობას თავიდან აეცი-ლებინა მოსალოდნელი დეეთნიზაცია. ამის მაგალითია 1883 წელს კავკაზში დაარსებული ქართუ-ლი სკოლა. უფრო მეტიც, საზოგადოებას მცდელობა ჰქონდა სკოლა დაეარსებინა ირანშიც, ფერეი-დანის პროვინციაში. თუმცა, მცდელობად დარჩა. განუზომლად დიდი საქმიანობა განახორციელა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელიმა საზოგადოებამ, რომელიც გასაბჭოების შემდგომ წყვეტს თავის არსებობას.

NODAR SHOSHITASHVILI

*Doctor of History,
National Library of the Parliament of Georgia,
Ivane Javakhishvili Tbilisi
State University
Tbilisi, Georgia*

FOR THE ACTIVITIES OF THE SOCIETY SPREADING LITERACY AMONG GEORGIANS IN SHIDA KARTLI

In the second half of the nineteenth century, the second stage of the national liberation movement began in Georgia, the powerful flow of which was the work of the intellectuals called „Tergdaleulebi“ un-der the unconditional leadership of Ilia Chavchavadze. Obviously, the ultimate goal was the liberation of Georgia. A reasonable strategy was drawn up in this direction, which at the first stage meant introducing education to the population, cultural-intellectual development, and creation of financial and economic fo-undations.

In this direction, important measures were taken and gradually implemented in the 70s. Periodical press editions were founded and became diverse, a society for spreading literacy among Georgians was created, a theater society was formed, the National Bank was founded and others.

Among them, the elimination of illiteracy among the population was extremely important. The idea of creating a relevant society, that was born in Ioseb Imedashvili's family, was realized on March 31, 1879, when the said society was officially founded under the name selected by Grigol Orbeliani, the Society for Spreading Literacy among Georgians. Initially, Dimitri Yifiani was elected as the chairman, however, soon this post was assigned to Ilia Chavchavadze.

Schools started opening in different parts of Georgia. The first school was opened in Kutaisi in 1880, the establishment of a school in the newly annexed Batumi in 1881 was particularly important. In 1884, the opening of the school of Tsinarekhi, in Mazra of Gori was followed by vicissitudes regarding the language of instruction. A year earlier in Toneti, where Vazha-Pshavela taught. Great traditions were created by the Kheltubani school, the establishment of which was attended by Akaki Tsereteli. Where Tedo Razikashvili was teaching. Many progressive innovations were founded in this school, the installation of a Christmas tree (for the first time outside of Tbilisi) with charity gifts. The school was opened in Ruisi, Ksovri, Gomare-ti and others. The establishment of schools in Kartli and the need for educational activities were of parti-cular importance, since the peasantry here had not fully mastered it.

Of particular importance was the establishment of schools outside the borders of Georgia, which al-lowed Georgians torn from their native roots to avoid the expected de-ethnicization. An example of this is the Georgian school founded in Kavkavi in 1883. Moreover, the community tried to establish a school in Fe-

reydan province in Iran. However, it remained an attempt. Immeasurably great activity was carried out by the society spreading literacy among Georgians, which ceased to exist after Sovietization.

ნიკოლოზ შოშიტაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
სოციალური და პოლიტიკური მეცნიერების ფაკულტეტის სტუდენტი
თბილისი, საქართველო

ოსური წარმომავლობის ფეხბურთელები თბილისის დინამოში

ოსური წარმოშობის ქართველმა ფეხბურთელებმა მნიშვნელოვანი კვალი დატოვეს ქართული ფეხბურთის ისტორიაში. ათწლეულების განმავლობაში ისინი წარმატებით იცავდნენ ქართული ფეხბურთის ფლაგმანის – თბილისის „დინამოს“ ღირსებას.

პირველი ოსური წარმომავლობის ქართული ფეხბურთის ლეგენდად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ანდრო ზაზროევი (ზაზროშვილი). კარიერა მან მოლოტოვის (პერმის) „კრილია სოვეტოვში“ დაიწყო, შემდეგ საქართველოში, სოხუმის „დინამოში“ დაბრუნდა. შემდეგ კი თბილისის „დინამოში“ მიიწვიეს. შემდეგ კი კიევის „დინამოში“ ჩაირიცხა. ზაზროევმა პროფესიონალური კარიერა 1957 წლამდე გააგრძელა. საბჭოთა კავშირის ნაკრებში 7 მატჩში ითამაშა. 1955 წელს კი საბჭოთა კავშირის სპორტის დამსახურებული ოსტატი გახდა.

მეორე დიდი ოსი ქართული ფეხბურთის ისტორიაში უკვე 50-იანი წლების დასაწყისში ჩნდება – ზაურ კალოევი, 1960 წელს საკავშირო ჩემპიონატში კალოევმა 20 გოლის გატანა მოახერხა, რაც საბჭოელ ფეხბურთელთა შორის საუკეთესო შედეგი იყო. ზაურ კალოევის უძლიერესი მხარე იყო თავით თამაში. ლეგენდად დაარჩა გასული საუკუნის 60-იანი წლების თბილისის „დინამოს“ თავდასხმაში მიხეილ მესხისა და ზაურ კალოევის დუეტი.

შემდეგი იყო გურამ ცხოვრებოვი, „ოქროს ბიჭების“ თაობის ცენტრალური მცველი. დაიბადა 1938 წელს ცხინვალში. პროფესიონალური დებიუტი ქუთაისში, „ტორპედოს“ მაისურით ჰქონდა, შემდეგ კი თბილისის „დინამოს“ შეუცვლელი ცენტრალური მცველი გახდა. 7-ჯერ ითამაშა საბჭოთა კავშირის ნაკრების მაისურით. თბილისის „დინამოს“ შემადგენლობაში 1964 წელს საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი გახდა. 1968 წლის ევროპის ჩემპიონატზეც გაემგზავრა.

ვლადიმერ გუცაევი ოსური წარმოშობის ყველაზე ცნობილი ფეხბურთელია, მისი დებიუტი 1971 წელს, დინამოს რიგებში შედგა და კარიერის განმავლობაში სხვა კლუბის მაისური არც მოუტანია. 1976 და 1979 წლის საბჭოთა კავშირის თასის გამარჯვებული, 1979 წლის საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი და, რაც მთავარია, 1981 წლის უეფას თასების მფლობელთა გამარჯვებულია. ამ მატჩში მან უმნიშვნელოვანესი გოლიც გაიტანა. ვლადიმერ გუცაევი ქართული ფეხბურთის ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე დიდი და გულშემატკივართა საყვარელი ფეხბურთელია. მან კარიერა 1986 წელს დაასრულა. შემდგომ კი ხელი მოჰკიდა სამწვრთნელო კარიერას.

NIKOLAZ SHOSHITASHVILI

Student at the Faculty of Social and Political Sciences
of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia

OSSETIAN-ORIGIN FOOTBALL PLAYERS IN DINAMO TBILISI

Football players of Ossetian origin have left a significant mark on the history of Georgian football. For decades, they successfully represented the flagship of Georgian football – Dinamo Tbilisi.

The first Ossetian-origin Georgian football legend we can recognize is Andro Zazroev (Zazroshvili). He started in Molotov (Perm), then returned to Georgia, to “Dinamo” Sukhumi. After performing well there, he was invited to the country's main team, “Dinamo” Tbilisi. His hat-trick against Zazroev continued his professional career until 1957, playing 7 matches for the Soviet Union national team. In 1955, he was awarded the title of Honored Master of Sports of the USSR.

The second great Ossetian in the history of Georgian football appeared in the early 1950s – Zaur Kaloev. In the 1960 Soviet Championship, Kaloev managed to score 20 goals, which was the best result among Soviet players. Kaloev's strongest skill was heading the ball. The legendary duo of Mikheil Meskhi and Zaur Kaloev in "Dinamo" Tbilisi's attack during the 1960s remains unforgettable.

Next was Guram Tskhovrebov, a central defender from the "golden boys" generation. He was born in 1938 in Tskhinvali. He played 7 matches for the Soviet Union national team and became the Soviet Champion with Dinamo Tbilisi in 1964. He also traveled to the 1968 European Championship.

Vladimir Gutsaev is the most famous footballer of Ossetian origin. He debuted for Dinamo in 1971 and never wore the shirt of any other club throughout his career. He was a two-time winner of the Soviet Cup in 1976 and 1979, the Soviet Champion in 1979, and most importantly, a winner of the UEFA Cup Winners' Cup in 1981, where he scored a crucial goal. Vladimir Gutsaev is one of the greatest and most beloved footballers in the history of Georgian football. He retired in 1986 and later pursued a coaching career.

ЧЕХОЕВА ЗАЛИНА Х. ,

ЕДЗОЕВА ОЛЛАНА А.

учитель родного языка и литературы

Муниципального бюджетного образовательного учреждения

"Средняя образовательная школа имени В.М. Дегоева"

Владикавказ, Россия

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СЕМАНТИКО-СТИЛИСТИЧЕСКИХ ФУНКЦИЙ ТОПОНИМОВ В ПОЭТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ К.Л. ХЕТАГУРОВА

В творчестве основоположника осетинской литературы, поэта, прозаика, драматурга, активного общественного деятеля К.Л. Хетагурова широко представлены различные средства образности и выразительности художественного слова. Особое место занимают топонимы, как осетинские, широко отражающие различные стороны быта, нравов, социального положения горцев-осетин, так и российские.

Топонимический словарь произведений Коста Хетагурова неоднороден.

Предметом своего исследования мы избрали одну из многочисленных групп топонимов – гидронимы. «Гидроним из греч. *hydor* – вода, отдельный пласт топонимики, включающий название ряда мало похожих друг на друга объектов, характеризующихся наличием в них воды: моря, заливы, проливы, порты, бухты, колодцы, болота, ручьи, водопады, водохранилища, озера, реки, притоки».

Этот пласт лексики широко используется им в поэзии, публицистике, прозе и эпистолярном наследии. При этом удельный вес их в различных жанрах неоднороден.

Наиболее широко гидронимы представлены К. Хетагуровым в статьях и заметках: Ардон, Кубань, Черное и Каспийское море, Подкумка, Урух, Геналдон, Фиагдон. Меньше, но достаточно часто они встречаются в эпистолярном наследии: Терек, Днепр, Кубань, Черное море, Тамбукинское озеро, Оц. От случая к случаю – в поэзии: Кубань, Терек, Урух и в драматургии Нева. Употребление их связано с разными вехами жизни поэта.

Известно, что значительную часть жизни Коста провел в Петербурге, обучаясь в Академии художеств (1881г.) Здесь сформировалось его мировоззрение, здесь он сложился как мастер слова и кисти, поэтому так часто встречается в его топонимическом словаре гидроним Нева.

В выборе той или иной словесной единицы Коста чрезвычайно разборчив, и прежде чем слово будет включено в художественный контекст, оно рассматривается через призму его семантической многогранности. Это помогает поэту находить то единственное нужное слово, которое заиграет в конкретной языковой ситуации всеми смысловыми оттенками, глубоко раскрывая свой семантический потенциал.

Проведенный нами анализ художественного семантико-стилистического функционирования лишь одного топонимов доказал, что Коста Хетагуров с присущим ему тонким языковым чутьем умело использует топонимы в различных эмоционально-экспрессивных и идейно-тематических ракурсах.

CHEKHOEVA ZALINA KH. ,

YEDZOEVA OLLANA A.

*lbertovna, teacher of native language and literature
of the Municipal Budgetary Educational Institution
"Secondary Educational School named after V.M. Degoev"
Vladikavkaz, Russia*

DEFINITION OF SEMANTIC AND STYLISTIC FUNCTIONS OF TOPONYMS IN THE POETIC WORKS OF K.L. KHETAGUROV

The works of the Ossetian literature founder, poet, prose writer, playwright and active public figure K.L. Khetagurov widely present various means of imagery and expressiveness of artistic words. A special place is occupied by toponyms, both Ossetian, widely reflecting various aspects of life, customs and the social status of the Ossetian mountaineers, and Russian.

The toponymic dictionary of Kosta Khetagurov's works is heterogeneous.

We have chosen one of the many groups of toponyms - hydronyms - as the subject of our research.

"Hydronym from the Greek hydor - water, is a separate layer of toponymy, including the name of a number of objects that are not very similar to each other, characterized by the presence of water in them: seas, bays, straits, ports, coves, wells, swamps, streams, waterfalls, reservoirs, lakes, rivers, tributaries.~ This layer of vocabulary is widely used by him in poetry, journalism, prose and epistolary heritage. At the same time, their share in various genres is not uniform.

Most widely hydronyms are presented by K. Khetagurov in articles and notes: the Ardon, the Kuban, the Black Sea, the Caspian Sea, the Podkumka, the Uruk, the Genaldon, the Fiagdon. Less, but quite often they are found in the epistolary heritage: the Terek, the Dnieper, the Kuban, the Black Sea, the Tambukinsko-ye Lake, the Ots. From time to time - in poetry: the Kuban, the Terek, the Uruk and in dramaturgy - the Neva. Their use is associated with different milestones in the poet's life.

It is known that Kosta spent a significant part of his life in St. Petersburg, studying at the Academy of Arts (1881). Here his worldview was formed and he developed as a master of words and brush that is why the hydronym the Neva is so often found in his toponymic dictionary. In choosing a particular verbal unit, Kosta is extremely selective, and before a word is included in an artistic context, it is considered through the prism of its semantic versatility. This helps the poet find that one necessary word that will sparkle in a specific linguistic situation with all the shades of meaning, deeply revealing its semantic potential. Our analysis of the artistic semantic-stylistic functioning of just one toponym proved that Kosta Khetagurov, with his inherent subtle linguistic sense, skillfully uses toponyms in various emotional-expressive and ideological-thematic perspectives.

ЧЕХОЕВА СВЕТЛАНА О.

*учитель род. языка лит-ры
школы №7 им. А.С. Пушкина,
Владикавказ, Россия*

УСТНОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО. НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА В ОСЕТИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Тема: Развитие жанра басни в осетинской литературе

1. Истоки становления и особенности развития жанра.
2. Изучить басню в фольклоре и литературе.
3. Параллели басенных сюжетов с произведениями др. лит .
4. Общие черты басенного творчества Северного Кавказа.
5. Место и роль басни в современной системе культуры.

Тезисы:

- Истоки осетинской литературной басни.
- Фольклорные традиции в басенном творчестве осетинских поэтов.
- Заимствования
- Идеино-художественное содержание басен
- Басня в эпоху социализма
- Заключение

CHEKHOEVA SVETLANA O.

teacher b. language literature

School No. 7 named after. A.S. Pushkin,

Vladikavkaz, Russia

VERBAL FOLKLORE. FABLE AS ONE OF THE GENRES OF VERBAL FOLKLORE IN OSSETIAN LITERATURE

Subject: Development of the genre of fable in Ossetian literature.

Aim: 1.The origin and features.

2.Study of fables in verbal folklore and literature.

3.Similar plots in fable and other genres.

4.Similar features of fables through out the North Caucasus.

5.The importance of the genre of fable for modern culture.

Theses:

- The origin of fable in Ossetian literature.
- Folklore traditions in the fables written by the Ossetian poets.
- Borrowings.
- Ideologik and literary contents of fables.
- Fable in the era of socialism.
- Conclusions.

ნათელა ჩიტაური,

შორენა შამანაძე

ივანე ჯავახიშვილი სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მეცნიერ-თანამშრომლები

თბილისი, საქართველო

განდერული იდენტობის მოდიფიკაციები და ქართული ინტერკულტურულ-მიგრაციული მწერლობა (ლელა ლაში - „ნეირონი“, „ჟაკლინი“)

გლობალური, ინტერკულტურული, მიგრაციული სამყაროს ცვლილებების მიმართ ყველაზე სწრაფი მანევრირების უნარი აღმოაჩნდა სოციოკულტურული ველს. მით უმეტეს, პოსტსაბჭოთა სივრცეში და ისეთ პატარა ქვეყანაში, როგორც საქართველოა, სადაც გლობალური გამოწვევების ფონზე კვლავ მძლავრობს კოლექტივისტური მენტალობა. ამ დროს კულტურა, განსაკუთრებით ლიტერატურა კიდევ უფრო მეტ „პასუხისმგებლობას იღებს“, უპასუხოს კითხვებს, რომლებიც ჩნდება ტრადიციულ და ინტერკულტურულ ფასეულობათა კვეთაში.

ამ კონტექსტში მნიშვნელოვან საკვლევ არეალად მიგვაჩია ქართველი მოღვაწეების მიერ საზღვარგარეთ შექმნილი მწერლობა, რომელიც თავისი თვისობრიობით განსხვავდება „ადგილზე“ შექმნილი მწერლობისაგან.

XX – XXI საუკუნეებში საზღვარგარეთ შექმნილი ქართული მწერლობის ორ ეტაპიდან (XX ქართული ემიგრანტული მწერლობა - XX საუკუნის 20-იანი წლებიდან 80-იან წლებამდე და ქართული დიასპორული მწერლობა - XX საუკუნის ბოლოდან დღემდე) ამჯერად ჩვენ გავაინტერესებს მეორე ეტაპი, რომელსაც უახლესი კვლევის გათვალისწინებით, გამომდინარე მისი თვისობრიობიდან, ვუწოდებთ **ქართულ ინტერკულტურულ მიგრაციულ მწერლობას**.

ქართული ინტერკულტურულ-მიგრაციული მწერლობა, როგორც „ახალი Weltliteratur“-ის ნაციონალური შენაკადი, ხასიათდება კულტურათაშორისი „მესამე სივრცით“, რომელშიც აისახება სხვადასხვა კულტურების შეხვედრა, გლობალიზაციის დისკურსი, კულტურული, თემატური, ჟანრობრივი და ენობრივი ჰიბრიდულობა, იდენტობათა „მოძრაობა“.

ქართულ ინტერკულტურულ-მიგრაციულ მწერლობას, „ადგილზე შექმნილი“ მწერლობისაგან განსხვავებით, აღმოაჩნდა მეტი რესურსი ალტერნატიულობისათვის, კრიტიკული შეფასებებისათვის, რაც ქმნის გლობალურ სივრცეში ნაციონალური სტერეოტიპების დეკონსტრუქციის, ნაციონალურ, ნაციონალურ/ეთნიკურ იდენტობათა დეფინიცია/რედეფინიციის შესაძლებლობას, აუცილებლობას. ეს პოზიციები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გენდერული პრობლემების თანამედროვე კონტექსტში წარმოსაჩენად.

აღნიშნული პრობლემების პრევენტაციისათვის შევარჩიეთ საფრანგეთში მცხოვრები ქართველი მწერლის, ლელა ლაშხის, ორ რომანი: „ჟაკლინი“ (2020); „ნეირონი“ (2023). ამ ნაწარმოებებში გენდერული პრობლემები ასახულია ფილოსოფიურ-ფსიქოლოგიურ ქრილში. ჩვენ ამ საკითხებს განვიხილავთ ნაციონალურობისა და ინტერკულტურალობის კვეტაში.

NATELA CHITAUURI,

SHORENA SHAMANADZE

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Scientific staff

Tbilisi, Georgia

MODIFICATIONS OF GENDER IDENTITY AND GEORGIAN INTERCULTURAL-MIGRATORY WRITING

(Lela Lashkhi "Neuron", "Jacqueline")

It was discovered that the sociocultural area could adapt to changes in the global, intercultural, and migration world the fastest. Particularly in the post-Soviet era and in a little nation like Georgia, where the collectivist mindset endures despite external obstacles. It is now much more the "responsibility" of culture, and literature in particular, to address issues that occur at the nexus of conventional and international norms.

Within this framework, the literature produced by Georgian writers overseas—as opposed to writing produced "on the spot"—was selected as a significant field of study.

This time, we will be interested in the second stage of Georgian writing that was produced abroad in the 20th and 21st centuries (20th Georgian emigrant writing, from the 20s to the 80s, and Georgian diaspora writing, from the end of the 20th century to the present). Based on its characteristics and current research, we refer to this stage of writing as Georgian intercultural migration writing.

An intercultural "third space," which represents the confluence of diverse cultures, globalization discourse, cultural, thematic, genre, and linguistic hybridity, as well as the "movement" of identities, characterizes Georgian intercultural-migration writing, a national tributary of the new "Weltliteratur".

Georgian intercultural-migration writing, in contrast to "locally created" writing, has found more resources for alternativeness, critical assessments. This means that national stereotypes can be deconstructed in the global space and that national and national/ethnic identities can be redefined or defined differently. These positions are especially crucial for expressing gender concerns in a modern setting.

To address the aforementioned issues, we have chosen two books written by the French-born Georgian author Lela Lashkhi: "Jacqueline" (2020) and "Neuron" (2023). These texts present gender issues from a philosophical and psychological angle. We talk about these topics at the nexus of interculturality and nationality.

რუსუდან ჩოლოყაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ფილოლოგიის ფაკულტეტი
თბილისი, საქართველო

ნაკლოვანი ფრინველები ზღაპარში

გარკვეული ტიპის ზღაპრების მთავარი გმირი ფიზიკური ნაკლის მქონე ფრინველია - ნახევარ-ქათა-მა (ნახევარწიწილა, ცალგვერდა მამალი). ის ერთმანეთის მიყოლებით გადაყლაპავს მისი შეჭმის მსურველ: მელისას, მგელს, დათვს და მთელ ზღვასაც შეისრუტავს. ბოლოს კი ხელმწიფეს მიადგება და ლანძღავს მას. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ხელმწიფეს, მითოსური გააზრებით, მზის ძალმოსილება მიენერებოდა და ამქვეყნიურ მზედაც მოიხსენიებოდა, გამოვა, რომ ეს ფრინველი ზღაპარში მზის ღვთაების სახე-სიმბოლოს უპირისპირდება და საბოლოოდ ამარცხებს კიდეც.

მაშინ, როდესაც, მითოსური გააზრებით, მთელი სამყაროს მზის ღვთაების სიმბოლო სრულფასოვანი ფრინველია, ამ სიუჟეტის მქონე ზღაპრების ნაკლოვანი ფრინველები ადრეული პერიოდის მზის ღვთაების სახედ უნდა გავიაზროთ: იმ პერიოდისად, როდესაც ის მხოლოდ ამქვეყნიური მზის სიმბოლოდ ითვლებოდა და არა მთელი სამყაროსი. ე.ი. ამ სიუჟეტის მქონე ზღაპრების შექმნის პერიოდში მისი ძალმოსილება მიწის ქვეშეთზე ჯერ კიდევ ვერ ვრცელდებოდა. თუმცა, მიუხედავად მისი არასრულფასოვნებისა, ის მაინც უძლიერესია. მან ხომ ადვილად გადასანსლა მხეცებიც, ზღვაც და რაც მთავარია, ამ ნაკლოვანმა ფრინველმა დაიკავა მზის ამქვეყნიური სახესიმბოლოს - ხელმწიფის ტახტი.

RUSUDAN CHOLOKASHVILI

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Doctor of Philology
Tbilisi, Georgia

DEFECTIVE BIRDS IN A FAIRY TALE

The main character of certain types of fairy tales is a bird with a physical defect - a half-hen (half-chicken, one-sided rooster). He will swallow one after another those who want to eat him: the fox, the wolf, the bear, and he will swallow the whole sea. Finally, he comes to the ruler and curses him. If we take into account that the ruler, in a mythical understanding, was attributed the power of the Sun and was also referred to as the worldly Sun, it turns out that this bird confronts the face-symbol of the Sun deity in the fairy tale and even defeats it in the end.

While, in the mythic understanding, the symbol of the Sun god of the whole world is a full-fledged bird, the imperfect birds of the tales with this story should be understood as the Sun god of an earlier period: a time when he was considered only a symbol of the mundane sun, and not of the whole world. i.e. At the time of the creation of the fairy tales with this plot, his power had not yet extended to the underground. After all, he easily crossed the beasts, the sea, and most importantly, this flawed bird occupied the throne of the worldly symbol of the Sun - the ruler.

მერაბ ჩუხუა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის კავკასიის ინსტიტუტის დირექტორი,
პროფესორი
თბილისი, საქართველო

ინგუშური ბელსამის ქართველური ანალოგიისათვის

ნართულ საგმირო ეპოსში ბელსამ-ი ცნობილი პერსონაჟია. მის შემადგენელ ნაწილად ინგუშური საგ „კაცი“ ვ. აბაევმა გამოყო. ქართველურ ენებში ინგუშური საგ-ის შესატყვისად სკირ-ი „შვილი“ უნდა მოვიაზროთ, რაც რეალური ჩანს, თუ აფხაზური **Абрскыи** [აბრსკჟელ] სახელის

ეთიმოლოგიას მეგრულის ნიადაგზე წარმოვადგენთ. ნიკო მარით, **აბრსკილი** „მზის შვილს“ უნდა ნიშნავდეს, მ. ჩიქოვანი მას „ამბრის შვილად“ თარგმნის, სადაც ამბრი „ამირანიანის“ პერსონაჟია, სხვები **აბრსკილ**-ს „ქვის შვილად“ მიიჩნევენ (შ. სალაყაია, ვ. არძინბა). თუმცა აფხაზურში **აბრა** ქვის მნიშვნელობით არ დასტურდება.

სესხებისას ა-ბრსკილ გაფორმდა აფხაზურად, სინამდვილეში იგი ზანური კომპოზიტია, რასაც **ლ** -> **რ** ფონეტიკური პროცესიც ადასტურებს.

სარკვევია **ბელ** სეგმენტის ამოსავალი მნიშვნელობა. მისი **ბულ**- „ბალი“ სიტყვასთან კავშირი (თ. გვანცელაძე) მეტ არგუმენტაციას საჭიროებს.

ამრიგად, ინგუშური ბელსაგ მეგრულში ბერსკირ-ს შეესატყვისება.

MERAB CHUKHUA

Tbilisi named after Ivane Javakishvili

Director of the Caucasus Institute of the State University,

Professor

Tbilisi, Georgia

FOR THE GEORGIAN COUNTERPART OF INGUSH BELSAG

Belsag is a famous character in the Nart heroic epic. Ingush **sag** "man" is a part of Belsag (V. Abaev). In Kartvelian languages, to match the Ingush **sag**, we have to think of Megrelian **skir**- "son", which seems real if we present the etymology of the Abkhazian name **Абрскыыл** [აბრსკყილ]. N Marr thought Abrskil should mean "son of the sun", M. Chikovani translates it as "son of Ambri", where Ambri is the character of "Amirani", others consider him "son of stone" (Sh. Salakaia, V. Ardzinba). However, in Abkhazian, the sign **abr** is not confirmed by marking the stone.

After borrowing A-brskil was formed in Abkhazian, in fact it is a Zan composite **ber-skir**-, which is confirmed by the phonetic process L -> R in Megrelian.

Valve is the starting value of the **bel** segment. Its connection with the word Buli "cherry" (T. Gvantseladze) needs more argumentation.

Thus, Ingush Belsag corresponds to Berskir in Megrelian.

ზაზა ცოთნიაშვილი

განათლების სახლის დამფუძნებელი,

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორი

თბილისი, საქართველო

ხელოვნური ინტელექტი მშვიდობის ჟურნალისტიკისთვის: კონფლიქტის გაშუქების თანამედროვე ტექნოლოგია

ჟურნალისტიკის სფეროში კონფლიქტური ზონების სიზუსტითა და სენსიტიურობით გაშუქება არის გამოწვევაც და აუცილებლობაც. ტრადიციული ჟურნალისტიკა ხშირად ებრძვის მიკერძოებებს, რესურსების სიმწირეს და უსაფრთხოების რისკებს, რაც გავლენას ახდენს კრიტიკული მოვლენების გამოიყენებაზე.

სამშვიდობო ჟურნალისტიკა, სპეციალიზებული მიდგომაა, რომელიც მიზნად ისახავს უზრუნველყოს დაბალანსებული რეპორტაჟი მშვიდობისა და ურთიერთგაგების ხელშესაწყობად.

ბოლო წლებში ხელოვნური ინტელექტი გამოჩნდა, როგორც ტრანსფორმაციული ინსტრუმენტი, რომელსაც შეუძლია გააძლიეროს სამშვიდობო ჟურნალისტიკა მონაცემთა შეგროვების, ანალიზისა და გავრცელების გაუმჯობესებით, რაც საბოლოოდ ხელს უწყობს კონფლიქტური რეგიონების უფრო ყოვლისმომცველ და ემპათიურ გაშუქებას. კონფლიქტის ზონების ქაოსური ბუნება ხშირად იწვევს ფრაგმენტულ და სწრაფად ცვალებად საინფორმაციო ლანდშაფტებს.

ხელოვნურ ინტელექტს შეუძლია დაეხმაროს ჟურნალისტებს ამ გარემოში: ხელოვნური ინტელექტის დაფუძნებულ ინსტრუმენტებს შეუძლიათ სკრუპულოზურად ამოიღონ მონაცემები სხვადასხვა წყაროდან, მათ შორის სოციალური მედიიდან, სატელიტური სურათებიდან და ადგილზე ანგარიშებიდან, რაც უზრუნველყოფს ჟურნალისტებს წვდომას უახლეს და ყველაზე ზუსტ ინფორმაციაზე. გადამონმების ალგორითმებს შეუძლიათ მიღებული მონაცემების შედარება ცნობილ ფაქტებთან, რათა განასხვავონ სანდო წყაროები დეზინფორმაციისგან ან პროპაგანდისგან, რაც უზრუნველყოფს სანდოობას. ხელოვნურ ინტელექტს აქვს პოტენციური გარდაქმნას სამშვიდობო ჟურნალისტიკაში კონფლიქტური რეგიონებიდან გაშუქების ხარისხის, სიღრმისა და წვდომის გაზრდის გზით.

ზუსტი მონაცემების შეგროვების, ნიუანსური ანალიზისა და დაბალანსებული ნარატიული კონსტრუქციის ჩართვით, ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები დაეხმარება ჟურნალისტებს, თანაგრძნობითა და სიღრმისეულად გააშუქონ კონფლიქტების სირთულეები. ამავე დროს, ჟურნალისტის მიერ ვითარების ბოლომდე გააზრება აუცილებელია ეთიკური გამოწვევების დასაძლევად, ასევე ხელოვნური ინტელექტის სრული პოტენციალის გამოსაყენებლად სამშვიდობო ჟურნალისტიკის მიმართულებით. ტექნოლოგიების განვითარებასთან ერთად, ჟურნალისტებსა და პოლიტიკოსებს შორის თანამშრომლობაში არსებითი იქნება ხელოვნური ინტელექტის როლი, რათა კონფლიქტით დაზარალებულ რეგიონებში ჩატეხილი ხიდების აღდგენა სწორად განხორციელდეს.

ZAZA TSOTNIASHVILI

*Founder of the House of Education,
Professor at Caucasus International University
Tbilisi, Georgia*

AI FOR PEACE JOURNALISM: ENHANCING COVERAGE IN CONFLICT REGIONS

In the realm of journalism, covering conflict zones with accuracy and sensitivity is both a challenge and a necessity. Traditional journalism often struggles with biases, resource constraints, and safety risks, impacting the coverage of critical events. Peace journalism, a specialized approach that aims to provide balanced reporting to promote peace and understanding, offers a significant shift from sensationalism-driven narratives. In recent years, Artificial Intelligence (AI) has emerged as a transformative tool that can enhance peace journalism by improving data collection, analysis, and dissemination, ultimately contributing to more comprehensive and empathetic coverage of conflict regions.

The chaotic nature of conflict zones often results in fragmented and rapidly changing information landscapes. AI can assist journalists in these environments by:

AI-driven tools can scrupulously scrape data from various sources, including social media, satellite imagery, and on-ground reports, ensuring journalists have access to the latest and most accurate information.

Verification algorithms can cross-reference obtained data with known facts to distinguish credible sources from misinformation or propaganda, thus ensuring reliability.

AI has the potential to transform peace journalism by enhancing the quality, depth, and reach of reporting from conflict regions. By enabling accurate data collection, nuanced analysis, and balanced narrative construction, AI tools can help journalists shine a light on the complexities of conflicts with empathy and insight. However, thoughtful implementation and continuous adaptation are necessary to address ethical challenges and harness the full potential of AI in promoting peace through informed journalism. As technology continues to evolve, collaboration among journalists, technologists, and policymakers will be essential in leveraging AI responsibly to build bridges of understanding in conflict-stricken regions.

მონაზონი იოანე (მამუკა ცუხიშვილი)

ფილოლოგიისა და თეოლოგიის დოქტორი, პროფესორი.
საქართველოს საპატრიარქოს სოფლების ისტორიის შემსწავლელი
სამეცნიერო ცენტრის ხელმძღვანელი
თბილისი, საქართველო

რუის-ურბნისის კრების მოწვევის წინაპირობა და პოლიტიკური ვითარება XI საუკუნის II ნახევრის საქართველოში

ერთიანი საქართველოს მეფეების ბაგრატ IV-ისა და გიორგი II-ის დროს ნამდვილად იყიდებოდა საეკლესიო ხარისხები და წოდებები, ადგილი ჰქონდა სიმონიას და ეკლესიაში გაბატონდნენ უღირსი ადამიანები, თუმცა, მეფეთა დადანაშაულება (როგორც ამას ადგილი აქვს საისტორიო მეცნიერებაში) ყოვლად დაუშვებელია, ვინაიდან, საქართველო იყო გახვეული მარადიული ომის ქარცეცხლში და მონაქრები უპირველეს ყოვლისა იბრძოდნენ ქვეყნის გადარჩენისათვის, რა დროსაც ისარგებლა შინამტრეებმა და ეკლესიას შეუსიეს ქვაბ-ავაზაკნი.

შინა და უცხოელ მტერთან ბრძოლაში ბაგრატ მეფეს გადაავიწყდა ქვეყნის განვითარების საქმეში ეკლესიის როლი, რამაც სამწუხარო შედეგებამდე მიიყვანა ქვეყანაც და დედა-ეკლესიაც, თუმცა მას არასოდეს უღალატნია სახელმწიფოსა და ეკლესიისათვის, დოკუმენტურად არ დასტურდება მეფეთა კავშირი იმ საეკლესიო იერარქებთან, რომლებიც იყვნენ ცოდვის თანაზიარნი.

წმინდა გიორგი მთაწმინდელის აქტიურობამ და ერთიანი საქართველოს მეფეების ბაგრატ IV-ისა და გიორგი II-ის თავდადებულმა მოღვაწეობამ მყარი ნიადაგი მოუზადეს დავით აღმაშენებლის პოლიტიკურ და სახელმწიფოებრივ რეფორმებს და რუის-ურბნისის საეკლესიო კრებას, რომლებმაც გადამწყვეტი როლი შეასრულეს საქართველოს განვითარებას შემდგომი საუკუნეების ისტორიული ფასეულობების ფორმირების სამამულოშვილო საქმეში, რაც ასევე ნიშნავს იმას, რომ სწორედ მათი და ჩვენი სხვა დიდი წინაპრების დამსახურებით საქართველო ფეხზე დგას, ვითარდება და იბრძვის უკეთესი მომავლისათვის.

MONK IOANE (MAMUKA TSUKHISHVILI)

Doctor of philology and theology, professor.
Researcher of the history of the villages of the Patriarchate of Georgia
Head of the Scientific Center
Tbilisi, Georgia

THE PREREQUISITES FOR CONVENING THE RUIS-URBNISI MEETING AND THE POLITICAL SITUATION IN GEORGIA IN THE SECOND HALF OF THE 11TH CENTURY

During the reign of Bagrat IV and Giorgi II, kings of the united Georgia, church degrees and ranks were sold. In the fight against domestic and foreign enemies, King Bagrat forgot the role of the church in the development of the country, which led to sad consequences for both the country and the mother-church, although he never betrayed the state and the church.

The activity of St. Giorgi Mtatsmindeli and the dedicated work of the kings of united Georgia, Bagrat IV and Giorgi II, prepared a solid ground for the political and state reforms of Davit Aghmashenebeli and the church congregation of Ruis-Urbnis, which played a decisive role in the development of Georgia in the patrilineal task of forming the historical values of the following centuries. This also means that it is thanks to them and our other great ancestors that Georgia stands on its feet, develops and fights for a better future.

ХАЛИДОВА РАШИДАТ Ш.

*Дагестанский государственный педагогический
университет им. Р. Гамзатова,
Махачкала, Дагестан*

СПОСОБЫ ПРОЯВЛЕНИЯ ГЕНДЕРНОЙ АССИМЕТРИИ В ДАГЕСТАНСКИХ ЯЗЫКАХ

Доклад представляет собой исследование вербальных проявлений андроцентризма или гендерной асимметрии в дагестанских языках в рамках лингвокогнитивного и лингвокультурологического подходов, с использованием описательного метода и сопоставительного анализа с целью выявить национально-культурную специфику ориентированности языка на мужчину в языках различных культур и традиций.

Несмотря на общность культурных, конфессиональных, этнических, исторических и географических факторов, дагестанские языки выявляют заметное разнообразие с точки зрения андроцентризма языка, или гендерной асимметрии в языке. В современной лингвистике и в смежных науках (таких как: лингвокультурология, этнолингвистика, этнология и этнография) язык рассматривается не только как средство общения, но и как неотъемлемый компонент культуры этноса и исследуется в тесной связи с человеком, его духовно-практической деятельностью.

Гендерная асимметрия проявляется в дагестанских языках на всех уровнях, как на лексическом, так и на грамматическом. Исследование андроцентризма в языках различных культур дает представление не только об особенностях структурно-семантической организации языка, но и об особенностях культуры народа-носителя языка.

Благопожелания и (особенно) проклятия в дагестанских языках несут ярко выраженный гендерный признак – это прерогатива женского речевого поведения. Лексические, фразеологические и паремнологические единицы также рассматриваются как наиболее релевантные для выявления гендерной специфики дагестанских языков.

Семантическая мотивированность и гендерная маркировка междометий (вокативных, ответных и эмоционально-экспрессивных) рассматривается как типологически релевантный признак дагестанских языков.

KHALIDOVA R. SH.

*Dagestan State Pedagogical University
named after R. Gamzatov,
Makhachkala, Dagestan*

WAYS TO MANIFEST GENDER ASYMETRY IN DAGESTAN LANGUAGES

The report is a study of verbal manifestations of androcentrism or gender asymmetry in Dagestan languages within the framework of linguocognitive and linguoculturological approaches, using a descriptive method and comparative analysis in order to identify the national and cultural specifics of male-oriented language in languages of different cultures and traditions.

Despite the commonality of cultural, confessional, ethnic, historical and geographical factors, the Dagestan languages reveal noticeable diversity in terms of androcentrism of the language, or gender asymmetry in the language. In modern linguistics and related sciences (such as linguoculturology, ethnolinguistics, ethnology and ethnography), language is considered not only as a means of communication, but also as an integral component of the culture of an ethnic group and is studied in close connection with a person, his spiritual and practical activities.

Gender asymmetry is manifested in Dagestan languages at all levels, both lexical and grammatical. The study of androcentrism in the languages of various cultures gives an idea not only of the features of the structural and semantic organization of the language, but also of the features of the culture of the native speaker of the language.

Well-wishes and (especially) curses in Dagestan languages have a pronounced gender characteristic - this is the prerogative of female speech behavior. Lexical, phraseological and paremiological units are also considered as the most relevant for identifying the gender specificity of the Dagestan languages.

Semantic motivation and gender marking of interjections (vocative, responsive and emotionally expressive) are considered as a typologically relevant feature of the Dagestan languages.

მემა ხანმოშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი
თბილისი, საქართველო

ტერმინ „ვაინახის“ რაობისთვის, ეთნო-ისტორიული ასპექტები

გამომდინარე იმ რეალობიდან, რაც დღეს ტერმინ „ვაინახის“ ირგვლივ ტრიალებს, მიგვაჩნია, უპირიანი იქნება საზოგადოებამ და მეცნიერთა წრემ უფრო მეტი იცოდეს ამ ტერმინის წარმომავლობის, მნიშვნელობისა და ისტორიული როლის შესახებ.

ტერმინი „ვაინახით“ სამეცნიერო ლიტერატურაში იგულისხმება ჩრდილო კავკასიაში მცხოვრები ჩეჩნები და ინგუზები, ასევე ამ ტერმინში ერთიანდებიან საქართველოში მცხოვრები ქისტები და წოვა თუშები, რომელთაც ბაცებდაც მოიხსენებენ.

ვაინახი ტერმინით ერთი მოდგმისა და დღეს სხვადასხვა სახელის მქონე ხალხების გაერთიანება არცთუ შორეულ წარსულს ეხება, სულ რაღაც ერთი საუკუნის ისტორია გააჩნია, მაგრამ იგი თანდათანობით მტკიცედ მკვიდრდება სამეცნიერო და სხვა სახის ლიტერატურაში.

თუმცა ამ ტერმინს გააჩნია შორეული ისტორიული ფესვები იმ დროიდან, რაც კი ეს ხალხი არსებობს. ჩეჩნები, ინგუზები და ქისტები უხსოვარი დროიდან თავს ვაინახებს უწოდებენ, რაც ნიშნავს ჩვენს ხალხს, ჩვენებურს. არ აქვს მნიშვნელობა თუ სად ცხოვრობს, რომელ თემს ან თეიფს განეკუთვნება ესა თუ ის ადამიანი, იგი თავს პირველ რიგში ვაინახად თვლის.

უდავოდ, „ჩეჩენი“ და „ინგუზი“ უკვე მტკიცედ დამკვიდრებული ტერმინებია, ერთი ძირის ორი ხალხის სახელწოდებას წარმოადგენს და დღეს მთელი მსოფლიო იცნობს ამ ხალხს სწორედ ამ ტერმინებით და მათი შეცვლის აუცილებლობა არც დგას. თუმცა სამწუხაროდ, არსებობენ მეცნიერები, რომლებიც ამტკიცებენ, ამ ერთ ენაზე მოსაუბრე, ერთი რწმენისა და ადათ-წესების მქონე ხალხების სხვადასხვა წარმოშობის შესახებ, რაც საკმაოდ უცნაური დასკვნაა, არადა, პირიქით, „ვაინახი“ გამაერთიანებელი ტერმინია მოძმე ხალხებისა – „ჩეჩენი“ და „ინგუზი“ იღებს სახელწოდებას, რომელიც სპობს რომელიმეს უპირატესობას ან პრივილეგიას.

სულ რაღაც ორი საუკუნეა, რაც ქისტები საქართველოში ჩამოსახლდნენ ჩეჩნეთისა და ინგუშეთის მთიანი რეგიონებიდან. მათი სასაუბრო ენა ყველაზე მეტად ახლოსაა ვაინახების ენასთან. არავისთვის არ არის დაფარული, რომ ვაინახური ენის ხელოვნურად გაყოფა მოხდა მე-20 საუკუნის 20-იან წლებში, აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი დაყოფა არც დაუშვებელია და არც დანაშაული, პირიქით ასე შეიძლება უფრო განვითარდეს და გამდიდრდეს ენა, რომ არა მისი გამოყენება ერთი ეთნოსის, ერთი სისხლისა და ხორცის დაპირისპირებისა და დაყოფის მიზნით, რაც თავის მხრივ ხელს აძლევს რუსების პოლიტიკას კავკასიაში – „გათიშე და იბატონე“!

ძალიან შემაშფოთებელია დღეს „ვაინახთა“ ჩეჩნებად, ინგუშებად და ქისტებად დაყოფისა და გათიშვის საკითხის მავანთა და მავანთა მხრიდან წინ წამოწევა, გაცნობიერებულად ფაქტოლოგიური შეცდომების დაშვებისა და ისტორიის გაყალბების მცდელობა. ერთი რამ ცხადია, ქართველი ისტორიკოსების, მეცნიერების, მწერლებისა და პოეტების მხრიდან ტერმინ „ვაინახის“ (ჩეჩენი, ინგუზი და ქისტი) ეტიმოლოგიის რაობისათვის გაწეული შრომა არც ერთ შემთხვევაში კრემლის ნისქვილზე არ დაასხამს წყალს.

ETHNO-HISTORICAL ASPECTS OF THE TERM "VAINAKH"

One of the main goals of our research is about the origin, meaning and historical role of the term "Vainakh".

The term "Vainakh" in the scientific literature refers to the Chechen and Ingush people living in the North Caucasus.

The term "Vainakh" has distant historical roots: Chechens, Ingush people have been calling themselves Vainakh since time immemorial, which means our people, ours. This term also includes Kists and Tsova Tushes living in Georgia, who are also referred to as Batsbes.

Undoubtedly, "Chechen" and "Ingush" are already firmly established terms, they represent the names of two peoples of the same root, and today the whole world knows these people by these terms, and there is no need to change them. However, unfortunately, there are scientists who argue about the different origins of these peoples who speak the same language, have the same faith and customs, which is a rather strange conclusion, but on the contrary, "Vainakh" is a unifying term for brother peoples - "Chechen" and "Ingush" get their name, which deprives anyone of an advantage or privilege. It doesn't matter where a person lives, which community or tribe he belongs to, he considers himself first and foremost a Vainakh.

It is just two centuries since the Kists settled in Georgia from the mountainous regions of Chechnya and Ingushetia. Their colloquial language is closest to the Vainakh language. It is no secret that the Vainakh language was artificially divided in the 20s of the 20th century.

It is very disturbing today that the issue of dividing and disconnecting the "Vainakhs" into Chechens, Ingush and Kists, and the promotion by the Mavans, is a conscious attempt to falsify history.

One thing is clear, the Georgian society, historians, scientists, writers and others use the term "Vainakh" only with a valid interpretation (Chechen, Ingush and Kist).

ХАНБАЛАЕВА САБИНА Н.
доцент кафедры английского языка
(МГИМО) МИД России
Москва, Россия

ФОРМА СОНЕТА В ДАГЕСТАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА

Одной из актуальных проблем современного литературоведения является «циркуляция» литературных традиций в мировом культурном пространстве. Доклад посвящен творческому освоению традиций европейского сонета в многонациональной дагестанской литературе, представляющей собой уникальное явление. Современная дагестанская литература развивается на четырнадцати государственных письменно - литературных языках: русском, кумыкском, лезгинском, аварском, даргинском, лакском, табасаранском, ногайском, азербайджанском, рутульском, огульском, цахурском, чеченском, татском. В каждой из национальных литератур Дагестана по-своему проявились традиции как арабо-восточной, русской, так и европейской литературы, в которой существует различие между понятиями «сонет» и «жанровая форма сонета».

Цель нашего исследования рассмотреть проникновение традиций европейского сонета и его проявление как «сонетная форма», в освоении которого в современной многонациональной дагестанской поэзии второй половины XX столетия посредником послужила русская литература. Особое развитие форма сонета получила в художественной практике таких дагестанских авторов, как: аварских поэтов Расула Гамзатова, Магомеда Ахмедова; лезгинских – Абдулы Фатаха; Арбена Кардаша; кумыкских – Ахмеда Джачаева, Бадрудина Магомедова; лакских – Юсупа Хаппалаева, Муэтдина Чаринова, даргинского поэта Амира Гази, табасаранского поэта Ш. Казиева и др. В результате осмысления сонет-

ного творчества дагестанских поэтов, можно сделать вывод, что в основном дагестанские авторы отдали предпочтение «сонетной форме», которая в каждой из национальных дагестанских литератур развивалась по – разному. В аварской поэзии, в которой нет рифмы, получили развитие, преимущественно: «свободный сонет» и «белый сонет». «Твердый» классический и шекспировский сонет оказались наиболее близки кумыкской лирической поэзии и созвучны с древними кумыкскими фольклорными песнями. В лакской поэзии особое развитие получил одиннадцатисложный сонет «по итальянскому типу». В творчестве лезгинских поэтов обнаружено много произведений, которые, как отметили исследователи лезгинской поэзии, «внешне напоминают форму английского сонета» и «венки сонетов».

Обратившись к жанровой форме сонета, современные дагестанские поэты отразили дух сонета и синтезировали в своём творчестве традиции не только восточной и русской, но и европейской литературы, создав в своих национальных литературах новые формы, они раскрыли основную идею классического сонета – эстетическую гармонию жизни.

KHANBALAEVA SABINA N.

*Associate Professor of the Department of English
(MGIMO) Russian Foreign Ministry
Moscow, Russia*

SONNET FORM IN DAGESTANI POETRY OF THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY.

One of the topical problems of modern literary studies is the "circulation" of literary traditions in the world's cultural space. The article is devoted to the creative mastering of European sonnet traditions in multinational Dagestani literature, which is a unique phenomenon. Modern Dagestani literature develops in fourteen **state written - literary languages**: Russian, Kumyk, Lezghin, Avar, Dargin, Lak, Tabasaran, Nogai, Azerbaijani, Rutul, Ogul, Tsakhur, Chechen, and Tatar. In each of the national literatures of Dagestan, the traditions of both Arabic-Eastern, Russian, and European literature have manifested themselves in their own way, where there is a distinction between the concepts of "sonnet" and "sonnet genre form."

The aim of our study is to examine the penetration of the traditions of the European sonnet and its manifestation as "sonnet form", in the mastering of which in the modern multinational Dagestani poetry of the second half of the XX century Russian literature served as an intermediary in the modern poetry of Dagestan peoples in the second half of the XX century. The sonnet form was especially developed in the artistic practice of such Dagestani authors as: Avar poets Rasul Gamzatov and Magomed Akhmedov; Lezghin poets Abdula Fatakh and Arben Kardash; Kumyk poets Akhmed Dzhachaev and Badrudin Magomedov; Lak poets Yusup Khappalaev and Muyetdin Charinov; Dargin poet Amir Gazi; Tabasaran poet Sh. Kaziev; and others. As a result, we have come to the conclusion that Dagestani authors mostly preferred the "sonnet form", which developed differently in each of the national Dagestani literature. In Avar poetry, in which there is no rhyme, "free sonnet" and "white sonnet" are mainly developed. The "hard" classical and Shakespearean sonnets were the closest to Kumyk lyric poetry and consonant with the ancient Kumyk folklore songs. In Lak poetry, the eleven-syllable sonnet "according to the Italian type" received special development. Many works have been found in the works of Lezgi poets, which, as researchers of Lezgi poetry have noted, "outwardly resemble the form of the English sonnet." The popularity of the sonnet form in the national Dagestan literature is caused by its possibility to have different versions within the formal elements, and it is the most chosen size of verse by Dagestani authors, thanks to which poetry finds its maximum perfection.

Turning to the genre form of the sonnet, modern Dagestani poets reflected the spirit of the sonnet and synthesized in their work the traditions of not only Eastern and Russian but also European literature, creating new forms in their national literatures. They revealed the main idea of the classical sonnet, the aesthetic harmony of life.

ქეთევან ხუტსიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის პოეტის
თბილისი, საქართველო

მშვიდობიანი თანაცხოვრების უზრუნველყოფის ეთნოგრაფიული ელემენტები

კავკასიის ტრადიციულ საზოგადოებებში მშვიდობიანი თანაცხოვრების უზრუნველყოფაზე იყო ორიენტირებული მთელი რიგი ყოფითი რეალიები, მმართველობის, სოციალური ორგანიზაციის, სოციალურ-ეკონომიკურ და რელიგიურ ურთიერთობათა სფეროებში. რიგ შემთხვევაში კონფლიქტის გამომწვევი სტრუქტურული ფაქტორები, როგორცაა: სპეციალიზაცია, ერთმანეთზე დამოკიდებულება, საერთო რესურსები, ავტორიტეტთა ურთიერთობა, სტატუსებრივი კავშირები, მშვიდობიანი დარეგულირების ფაქტორებად გვევლინებოდა. ამას ხელს უწყობდა კავკასიელთა შორის არსებული საკომუნიკაციო არხები და ის მსგავსი კულტურული მახასიათებლები, რომლებიც იდენტურ თუ არა ერთმანეთთან ახლოს მდგომი ღირებულებებისა და ეთიკური ნორმების არსებობას განაპირობებდნენ.

ქართულ-ოსურ ურთიერთობებს ხანგრძლივი ისტორია აქვს. მათ შორის ინტენსიურ სოციო-კულტურულ ურთიერთობათა მშვიდობიან რეგულაციაზე მოქმედი ფაქტორები იყო სოციალურ-პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ფორმები; რელიგიური ტოლერანტობა და ყოველდღიური ეთნოგრაფიული პრაქტიკები, რიგი წეს-ჩვეულებები, რომლებიც ემსახურებოდნენ კონტაქტების განმტკიცებას, ერთმანეთის შესახებ ცოდნის გარდმავებას და დაპირისპირებათა თავიდან აცილება-აღკვეთას. ასეთი ჩვეულებები იყო საყოველთაოდ გავრცელებული ხელოვნური დანათესავების, სტუმარმასპინძლობის ჩვეულებები; ამავე ფუნქციას ატარებდნენ საერთო სალოცავები და რიტუალური პრაქტიკა.

KETEVAN KHUTSISHVILI

*Prof. Dr. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia*

THE ETHNOGRAPHIC ELEMENTS ENSURING THE PEACEFUL COEXISTENCE

In the traditional societies of the Caucasus, a number of everyday life realities were focused on ensuring peaceful coexistence, in the fields of governance, social organization, socio-economic and religious relations. In some cases, the structural factors causing the conflict, such as: specialization, interdependence, common resources, relations of authorities, status connections, were seen as factors of peaceful settlement. The existing communication channels and similar cultural characteristics that led to the existence of identical or close values and ethical norms among the Caucasians facilitated this.

Georgian-Ossetian relations have a long history. The factors influencing the peaceful regulation of intensive socio-cultural relations were the forms of socio-political and public organization; religious tolerance and everyday ethnographic practices, a number of customs that served to strengthen contacts, spread knowledge about each other and avoid conflicts. Such customs were common customs of artificial kinships, customs of hospitality; common sacred sites and ritual practices.

ნანი ხელაია

ბიოლოგიის აკადემიური დოქტორი
თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი,
მედიცინის ისტორიის დეპარტამენტი,
თბილისი, საქართველო

სამკურნალო რესურსები ქართული ხალხური მედიცინის მონაცემთა მიხედვით

საქართველოში ეკოსისტემების მრავალფეროვნება განპირობებულია ტერიტორიის კონტრასტული ლანდშაფტებით.

ბოლო წლების განმავლობაში შეიმჩნევა უარყოფითი ცნობიერი და არაცნობიერი ანთროპოგენური გავლენა ეკოსისტემებზე. ეს ძალიან ხშირად გამოწვეულია გარემოს დაბინძურებით, შემდგომი დარღვევებით და უმეტეს შემთხვევაში, გარკვეული ბიოცენოზისა და პოპულაციის გაქრობით. სამრეწველო ნარჩენები, ინსექტიციდების და სხვა პესტიციდების მზარდი გამოყენება სოფლის მეურნეობაში აბინძურებს საკვებს, წყალს და გარემოს, ასევე ადამიანთა დაუდევრობის გამო ტყის ტერიტორიაზე გაჩენილი ხანძრები სერიოზულ საფრთხეს უქმნის როგორც ეკოსისტემების მდგრადობას, ასევე მოსახლეობის ჯანმრთელობას.

საქართველოს ხალხურ მედიცინას უძველესი ტრადიციები გააჩნია. ჩვენ მიერ შესწავლილია თითქმის ყველა რეგიონის (პანკისის გარდა) ეთნოსამედიცინო მასალები, რომლებიც სისტემატიზებულია დაავადებათა მხრივ და ბუნებრივი სამკურნალო საშუალებები იდენტიფიცირებულია.

სხვადასხვა რეგიონის მოსახლეობაში დაავადებათა გავრცელების ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ონკოლოგიური, გულ-სისხლძარღვთა, ნერვული და ალერგიული დაავადებები ერთნაირი სიხშირით გვხვდება როგორც სოფლებში, ასევე ქალაქებში.

ცნობილია, რომ ხალხური მედიცინა წამლის ფუნქციით ფართოდ იყენებს მცენარეული, ცხოველური და მინერალური წარმოშობის ბუნებრივ სამკურნალო საშუალებებს, რომლებიც ძალიან სპეციფიკურია თითოეული ეთნოტერიტორიული ჯგუფისთვის. მოსახლეობის უმეტესობა ვერ იღებს ძვირადღირებულ წამლებს და მიმართავს ტრადიციულ სამკურნალო საშუალებებს, რადგან მათი მოპოვება უფრო ხელმისაწვდომია. რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში მათი ინტენსიური გამოყენების გამო, ახლა ზოგიერთი მათგანი გაქრობის ზღვარზეა. ამ კონტექსტში საჭიროა გარკვეული გზების დასახვა ბუნებრივი სამკურნალო საშუალებების რაციონალურად გამოყენებისათვის. ამ მიზნით საქართველოში შექმნილია ნაკრძალები, დაცული ტერიტორიები, სადაც აკრძალულია ან შეზღუდულია ბუნებრივ სამკურნალო საშუალებათა უსისტემო მოხმარება. გასათვალისწინებელია არა მხოლოდ რესურსების თანამედროვე მდგომარეობა, არამედ მომავალში ისეთი პირობების შექმნა, რათა შენარჩუნებულ იქნეს მათი ოპტიმალური რაოდენობა.

ვფიქრობთ, რომ თვითმკურნალობის მოყვარულ მოსახლეობაში უნდა მოვითხოვოთ გონივრული მიდგომა, რათა უფრო მეტი ზიანი არ მიაღწეს ბუნებას.

NANI KHELAIA

Academic Doctor of Biology, Tbilisi State Medical University,
Department of History of Medicine,
Tbilisi, Georgia

HEALING RESOURCES ACCORDING TO GEORGIAN FOLK MEDICINE DATA

The diversity of ecosystems in Georgia is due to the contrasting landscapes of the area.

In recent years, negative conscious and unconscious anthropogenic influence on ecosystems has been observed. This is very often caused by environmental pollution, subsequent disturbances and, in most cases, the disappearance of certain biocenosis and populations. Industrial waste, increasing use of insecticides and other pesticides in agriculture pollutes food, water and the environment, as well as fires caused by human negligence pose a serious threat to the sustainability of ecosystems and the health of the population.

Georgian folk medicine has ancient traditions. We have studied the ethnomedical materials of almost all regions (except Pankisi), which have been systematized in terms of diseases, and natural remedies have been identified.

The analysis of the spread of diseases among the population of different regions showed us that oncological, cardiovascular, nervous and allergic diseases occur with the same frequency in both villages and cities.

It is known that folk medicine widely uses natural remedies of plant, animal and mineral origin, which are very specific for each ethno-territorial group, because most of the population cannot take expensive drugs and use traditional remedies because they are more accessible. Due to their intensive use for several centuries, now some of them are on the verge of extinction. In this context, it is necessary to define certain ways for the rational use of natural remedies. For this purpose, nature reserves and protected areas have been created in Georgia, where unsystematic consumption of natural remedies is prohibited or limited. It is necessary to take into account not only the current state of resources, but also the creation of such conditions in the future in order to maintain their optimal amount.

We think that we should demand a reasonable approach in the self-medicating population so that more damage is not done to nature.

КАЭ ХИСАОКА

*Национальный музей этнологии
Япония*

ПАРАЛЛЕЛИ МЕЖДУ ГРУЗИНСКИМ «ЭТЕРИАНИ» И ОСЕТИНСКИМ «НАРТ»: О МОТИВАХ БЕРЕМЕННОСТИ

Наряду с «Амираниани», «Этериани» - самая представительная грузинская эпическая поэма. Некоторые варианты «Этелиани», которые собрали в Кахетии П. Умикашвили и Т. Разикашвили в Кахетии в конце XIX века, представляет собой параллель с Нартским эпосом. Жила-была бездетная пара. Муж отправился к гадалке и получил волшебное яблоко, съев которое, сможет забеременеть. Муж не отдает яблоко жене, а съедает его сам. После этого он зачал ребенка на своей собственной голени. Так, из голени мужчины родилась героиня Этери. Этот эпизод напоминает рождение Батрадза из спины Хамыца в Нартском эпосе, а мотив запретного яблока - тоже известный мотив в этом эпосе. Эти параллели представляют большой интерес, ибо возможно означают культурный контакт между осетинами и грузинами. Мотив яблока, скорее всего, имеет христианские корни, но каковы истоки мотива ребенка, рождающегося из спины или голени мужчины? Является ли он производным от мотива рождения Евы из ребра Адама в «Бытие»? Мотив мужчины с чем-то в теле встречается в персидских легендах. В «Шахнаме» Фирдоуси, царь Заххак появляется с двумя змеями, прорастающими из его плеч. Мифы и легенды древнего Ближнего Востока, а также Греции дают важные подсказки о происхождении главных героев осетинских нартвов, таких как не только Хамыц, но и Сатана и Дзерассе.

KAE HISAOKA

*National Museum of Ethnology
Japan*

PARALLELS IN THE GEORGIAN ETERIANI AND THE OSSETIAN NART: ON THE MOTIFS OF PREGNANCY

Eteriani, along with Amiraniani, is a representative Georgian folktale. Some variants of Eteriani, collected in Kakheti by P. Umikashvili and T. Rajikashvili at the end of the 19th century, presents a parallel with the Ossetian Nart. There was a childless couple. The husband consults a shaman, who gives him a magic apple that will make his wife pregnant. The husband, who did not give the apple to his wife but ate it himself, became

pregnant with a child on his own leg. Eventually, the heroine Eteri is born from the man's leg. This episode is reminiscent of Nart Batradz, who was born from the back of Khamyts. The forbidden apple is also a well-known motif of the Nart. These parallels of motifs are very interesting because they may tell of cultural contact between the Ossetians and the Georgians. The apple motif is most likely Christian in origin, but what is the origin of the motif of a child born from a man's back, or calf? Is it derived from the motif of Eve born from Adam's rib in "Genesis"?

However, it is conceivable that the man who inhabits something in his body had some influence on the Nart Khamyts, and this motif can be traced back to a Persian legend. In "Shahnameh" of Firdausi, the king Zahhak appears with two snakes sprouting from his shoulder. The myths and legends of the ancient Middle East as well as Greece provides important clues to the origins of the main characters of Ossetian Nart, such as not only the Khamyts, but also Satana and Dzerasse.

ნიკო ჯაფარიძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი,
თსუ-ს პროფესორი
თბილისი, საქართველო

ქართველ მეფეთა მიერ ოსებისათვის ბოძებული წყალობის სიგელები

(XVIII საუკუნის მეორე ნახევარი)

წინამდებარე გამოკვლევის მიზანია, რომ ერთ მთლიანობაში წარმოაჩინოს და გააანალიზოს ბაგრატიონთა ათასწლოვანი სამეფო დინასტიის წარმომადგენელ ქართველ მეფეთა მიერ ოსებისათვის ბოძებული წყალობის სიგელები, რომლებიც XVIII საუკუნის მეორე ნახევარით თარიღდება. ეს დოკუმენტები ძირითადად დაცულია კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში.

აღნიშნული სიგელებით დაჯილდოებულ ოსთა ერთი ნაწილი ცხოვრობდა საქართველოს ტერიტორიაზე, კერძოდ, შიდა ქართლის ჩრდილოეთში და ქართველ მონარქთა ქვეშევრდომი გახლდათ. ანალოგიურად დაჯილდოებულ ოსთა მეორე ნაწილი სახლობდა ჩრდილო კავკასიაში, იმ ტერიტორიაზე, სადაც ამჟამად მდებარეობს ჩრდილოეთ ოსეთის რესპუბლიკა - რუსეთის ფედერაციაში შემავალი ერთ-ერთი ავტონომიური ერთეული.

ქართველ მეფეთა მიერ მოწყობილ სამხედრო ოპერაციებში, ისევე როგორც ჩრდილო კავკასიაში მცხოვრები სხვა ხალხები (ძირითადად ჩერქეზები, ინგუშები და ჩეჩენები), ოსებიც ინტენსიურად მონაწილეობდნენ. ღმრთი, როგორც სხვა ერთგულ თანამებრძოლებს, ბაგრატიონი ხელმწიფენი გულუხვად აჯილდოებდნენ. ამას ემატებოდა გამარჯვების შემდეგ ბრძოლის ველზე მოპოვებული ნადავლის წილიც, რომელიც გამარჯვებულ მეომრებზე ნაწილდებოდა.

ერთიანი საქართველოს სამეფოს, ხოლო XV საუკუნის მორე ნახევარში მომხდარი განხეთქილების შემდეგ - ქართლის, კახეთის და იმერეთის სამეფოების სამხედრო ღონისძიებებში ჩრდილოკავკასიელი (და მათ შორის ოსი) მთიელები სათანადო საზღაურის (გასამრჯელოს) სანაცვლოდ მონაწილეობდნენ.

საქართველოს სამეფო დროშის ქვეშ იბრძოდნენ როგორც „†-‘·‘“ ანუ ჩრდილო კავკასიაში მცხოვრები ოსები, ასევე შიდა ქართლის მთიანეთში მოსახლენიც. ქართველი მეფენი გასამრჯელოს მხოლოდ ჩრდილო კავკასიიდან ჩამოსულ ოსებს აძლევდნენ. რაც შეეხება საქართველოში მცხოვრებ ოსებს, ისინი მეფეებს, ადგილობრივ, ქართველ მთიელთა (მთიულ-გუდამაყრელთა, მოხევეთა, თუშ-ფშავ-ხევსურთა და სხვათა) მსგავსად, ქვეშევრდომთა რანგში ემსახურებოდნენ. ამიტომაც ისინი გამარჯვების შემდეგ ბრძოლის ველზე მოპოვებული ნადავლის გარდა, სხვა, დამატებით გასამრჯელოს ვერ იღებდნენ.

ოს მეომართა თავდადებული ბრძოლა საქართველოს სამეფო დროშის ქვეშ - ქართველი და ოსი ხალხების მრავალსაუკუნოვანი ურთიერთობის ისტორიის ერთ-ერთ ნათელ ფურცელს წარმოადგენს.

NIKO JAVAKHISHVILI

Doctor habilitation in history,

TSU Professor

Tbilisi, Georgia

CERTIFICATES OF CHARITY, GIVEN BY GEORGIAN KINGS TO OSSETIANS (second half of the 18th century)

The aim of this study is to present and analyze the credentials of the charity given to Ossetians by the Georgian kings representing the Millennium Royal Dynasty of Bagrationi, which date back to the second half of the XVIII century. These documents are mainly preserved at the Korneli Kekelidze Georgian National Center of Manuscripts.

One part of the Ossetians awarded with these credentials lived on the territory of Georgia, in particular, in the north of Kartli and was a subject of Georgian monarchs. The second part of the similarly awarded Ossetians inhabited the North Caucasus, in the territory where the Republic of North Ossetia is currently located – one of the autonomous units within the Russian Federation.

Ossetians were intensely involved in military operations organized by Georgian kings, as well as other peoples in the North Caucasus (mainly Circassians, Ingushs and Chechens). As with other faithful comrades, Bagrat was generously rewarded. Adding to this was the share of the spoils gained on the battlefield after the victory, which was distributed to the victorious warriors.

After the division that took place in the second half of the United Kingdom of Georgia, and in the second half of the XV century, the North Caucasian (and including Ossetian) mountaineers participated in the military events of the Kingdom of Kartli, Kakheti and Imereti in exchange for the appropriate remuneration.

Ossetians living in the North Caucasus also fought under the royal flag of Georgia, as well as residents of Shida Kartli Mountains. The Georgian kings paid only to Ossetians from the North Caucasus. As for the Ossetians living in Georgia, they served as subordinates, like the ethnographic groups of Georgian mountaineers (Mtiuls, Gudamakarians, Mokhevians, Tushs, Pshavians, Khevsurians, etc.). Consequently, they did not receive any additional wages other than the spoils gained on the battlefield after the victory.

The dedicated battle of Ossetian warriors under the royal flag of Georgian Kingdom is one of the clear sheets of the history of the centuries-old relationship between the Georgian and Ossetian peoples.

ქეთევან ჯარვალაძე

საქართველოს მეცნიერებათა

ეხოვნური აკადემია

ნინო პეტრიაშვილი

პროფესორი დიპლომატიის კოორდინატორი

გეოგრაფიის/საერთაშორისო ურთიერთობების

დოქტორი/ კოორდინატორი

თბილისი, საქართველო

კიდევ ერთხელ ბოროტების სამეფოს დედაქალაქის, პატიკაპონის სახელწოდების შესახებ

შემოთავაზებული მოხსენება ლინგვო-კულტუროლოგიური დანიშნულებისაა. ენა ადამიანის გონის ურთულესი ქმნილებაა და ამავე დროს ამ გონის ახსნისა და გახსნის პირობაც. ენის კავშირი ობიექტურ რეალობასთან ახლა ხდება განსაკუთრებით აქტუალური, მაგრამ ის

ყოველთვის არსებობდა, ისევე როგორც ყოველთვის არსებობდა ენისა და კულტურის ურთიერთკავშირი - ლინგვო-კულტუროლოგიური კავშირი, რომელიც, როგორც სამეცნიერო დისციპლინა, ახლა ხდება განსაკუთრებით აქტუალური. ენა მყისიერად რეაგირებს ისტორიული ეპოქების ცვლილებებსა და კულტურულ ტრადიციებზე. ხშირად იმის გარკვევაც ჭირს, რომელიმე სიტყვამ

რომელი ენიდან, რომელი კულტურული-რელიგიური თუ პოლიტიკური გარემოდან როდის და რა მიქით დაიწყო თავისი „ოდისეა“ და როგორ შეცვალა გამსესხებელი ენის დიქტატით მსესხებელ ენაში სამყაროს სურათი, ან მერე თუ დაბრუნდა უკან და როგორ, რა ფორმით, რა შინაარსით, როდის?..

მოხსენებაში წარმოყენებულია ახალი თვალსაზრისი შავი ზღვის ჩრდილოეთ სანაპიროზე – VI ს-ის მეორე ნახევარში ძველბერძენთა მიერ დაარსებული ქალაქის, პანტიკაპეონის შესახებ, რომლის სახელიც განიმარტება როგორც „თევზის გზა“, თუმცა, უადრეს ბერძენ ავტორთან, ჰეროდოტესთან (-484-425), რომელიც არც თუ ისე დაშორებული იყო ქალაქის დაარსების პერიოდთან, ეს ქალაქი არც ნახსენებია და არც განმარტებული. ჰეროდოტე ახსენებს მხოლოდ მდინარე ბორისტენესის შენაკადს, მდინარე პანტიკაპესს; ასე რომ, თვით დიდ ლექსიკოგრაფ ი. ხ. დვორეცკის მიერ ჰეროდოტეზე დაყრდნობით, მითითება ქალაქ პანტიკაპეონის შესახებ, სწორი არა რის.

კვლევა გაშლილი იქნება ისტორიული (წყაროები, არქეოლოგია, ნუმისმატიკა), მითოლოგიური (ერიკაპეოს-პრიპოსის კულტი) მასალების გამოყენებით, ბერძენთა ეთნოფსიქოლოგიის, ქალაქ პანტიკაპეონის ლანდშაფტისა და ასევე ბევრ უცხო ენათა სემანტიკური ერთეულების გათვალისწინებით...

Ketevan Jervalidze

*National Academy of
Sciences of Georgia*

Nino Petriashvili

*Priority Dispatch Corporation
Terminologist/International
Relations Liaison/ Coordinator (USA)
Tbilisi, Georgia*

ONCE MORE ABOUT THE NAME OF PANTICAPAEUM, THE CAPITAL OF BOSPHORAN KINGDOM

The proposed report is of linguistic and culturological purpose. Language is the most difficult creation of the human mind, and at the same time it is the condition for explaining and opening this mind. Now the relation of language with objective reality becomes especially relevant, but it has always existed, just as always has existed a relationship between language and culture - a linguistic-culturological connection, which, as a scientific discipline, is now becoming especially important. Language instantly reacts to the changes of historical epochs and cultural traditions. It is often difficult to find out from which language, which cultural-religious or political environment, when and for what reason started its “odyssey” a certain word and how it changed the image of the world in the borrowing language by the dictate of the lending language, or if it returned back later and how, in what form, with what content and when?..

The report offers a new point of view about Panticapaeum, a city founded by the ancient Greeks in the second half of the -VI century on the northern coast of the Black Sea, name of which is interpreted as “fish path”, however, the earlier Greek author, Herodotus (-484-425), who is not quite distant from the founding period of the city, neither mentions nor explains it. Herodotus mentions only the Panticapes River - a tributary of the Borysthenes River; so, the reference of the great lexicographer I. Kh. Dvoretzky, to the city of Panticapaeon, based on Herodotus, is not correct.

The research will be expanded using historical (sources, archeology, numismatics), mythological (Ericapaeus-Priapus cult) materials, taking into account the ethnopsychology of the Greeks, the landscape of the city of Panticapaeum, as well as the semantic units of many foreign languages...

მარიკა ჯიქია

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის პოეტისტიკის
თბილისი, საქართველო

ქართული სამზარეულოს ზოგი თურქულად სახელდებული კერძის თაობაზე

წყაროების ანალიზიდან გამომდინარე, ურთიერთობა ძველ თურქულენოვან სამყაროსთან მხოლოდ ომებით არ განისაზღვრებოდა და კულტურულ-ეკონომიკურ სფეროსაც მოიცავდა, რაც ენაში აისახა.

თურქ ხალხებთან ურთიერთობები არ იყო მხოლოდ სამხედრო ხასიათის, რასაც მოწმობს ქართველი და აზერბაიჯანელი ხალხის ხანგრძლივი, კეთილმეზობლური ურთიერთობა. აღმოსავლეთ საქართველოს მთიელებსა და სვანებს მჭიდრო კულტურული და ეკონომიკური კონტაქტები ჰქონდათ ყარაჩაელებთან, ბალყარებთან, ყუმუხებსა და ნოღაელებთან.

თურქული ეთნოსებისა და ქართველთა ურთიერთობის ენობრივი ჭრილი საჭიროებს ნასესხობათა დამკვიდრების დროისა და, შეძლებისდაგვარად, გზების დადგენას, რადგან თურქიზმები არც ერთბაშად შეთვისებულა და არც მხოლოდ ერთი გზით არ შემოსულა. ნასესხებ ლექსიკურ ერთეულთა ეტაპური შესწავლა, არეალურ საფუძველზე წარმოჩენილი ვარიანტების განხილვა გართულებულია იმითაც, რომ თურქულ ენათა ოჯახში შემავალი 40-ამდე ენის ერთეულები სხვა ენაში შესვლისას თითქმის ერთნაირ რეფლექსებს იძლევა. ეს გარემოება აძნელებს წყაროების დადგენას. ამ დროს ძირითად კრიტერიუმად რჩება ტერიტორიული სიახლოვე და ისტორიულ-ეკონომიკური ურთიერთობები.

ამ თვალსაზრისით, თურქულ ლექსიკურ ერთეულთა შემოსვლის წყაროდ მიგვაჩნია ძირითადად ოსმალური (თურქული), აზერბაიჯანული და ჩრდილოეთ კავკასიის თურქული ენები: ყარაჩაულ-ბალყარული და ყუმუხური. საერთოდ, ქართულში დამკვიდრებული თურქული წარმომავლობის სიტყვათა უმრავლესობა შემოსულია თურქულ ენათა ოჯახის ოღუზურსა (ოსმალური, თურქული, აზერბაიჯანული) და ყივჩაღურ (ყივჩაღური, ყარაჩაული, ყუმუხური) ჯგუფებში შემავალ ენათაგან.

მოხსენებაში გაანალიზებულია სამზარეულოს ტერმინოლოგიის სამი თურქული ერთეული – ქართ. ბულამა < თურქ. buğlama 'ორთქლზე მოხარშვა',

ქართ. ყაურმა < თურქ. kavurma 'შენვა, მოხრაკვა',

ქართ. ხაშლამა < თურქ. haşlama 'ხარშვა, ადუღება'.

ეს სამი სიტყვა ქართულში გამოიყენება როგორც კერძების სახელწოდება, ხოლო წყარო ენებში – თურქულსა და აზერბაიჯანულში – ნიშნავს მხოლოდ ამ კერძების მომზადების პროცესს, ტექნოლოგიას.

აღსანიშნავია, რომ სამივე კერძი გვხვდება აღმოსავლეთ საქართველოში, მაგალითად, კახეთსა და ქართლში. ხოლო იმერული, გურული და მეგრული სამზარეულოს კერძების ჩამონათვალში ამ კერძების სახელები უბრალოდ არ არის.

MARIKA JIKIA

Prof. Dr.

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia

REGARDING SOME DISHES OF GEORGIAN CUISINE WITH TURKISH NAMES

Based on the analysis of the sources, the relationship with the ancient Turkic-speaking world was not only defined by wars, but also included the cultural-economic sphere, which was reflected in the language. The relations with the Turkish people were not only of a military nature, which is evidenced by the long term, good-neighborly relations between the Georgian and Azerbaijani peoples. Mountaineers of Eastern Georgia and Svans had close cultural and economic contacts with Karachais, Balkars, Kumyks and Nogais.

The linguistic gap between the Turkish peoples and the Georgians requires determining the time and, as far as possible, the ways of the establishment of borrowings, because the Turkisms were neither assimilated at once nor entered in only one way. The step-by-step study of borrowed lexical units, the discussion of the options presented on an area basis is also complicated by the fact that the units of up to 40 languages included in the Turkish language family give almost the same reflexes when entering another language. This circumstance makes it difficult to determine the source language. At this time, territorial proximity and historical-economic relations remain the main criteria. From this point of view, we consider mainly Ottoman (Turkish), Azerbaijani and Turkic languages of the North Caucasus: Karachay-Balkar and Kumyk as the source of entry of Turkish lexical units. In general, the majority of words of Turkish origin established in Georgian came from the languages included in the Oghuz (Ottoman, Turkish, Azerbaijani) and Kypchak (Balkar, Karachay, Kumyk) groups of the Turkic family of languages.

The report analyzes three Turkish units of cuisine terminology:

Georgian ბულამა /buylama/ < Turkish buğulama 'to be steamed up, steaming';

Georgian ყაურმა /q'aurma/ < Turkish. kavurma 'to roast, roasting';

Georgian ხაშლამა /xaşlama/ < Turkish haşlama 'to boil, boiling'.

These three words are used in Georgian as the names of dishes, while in the source languages – Turkish and Azerbaijani – they mean only the process of preparing these dishes, the technology.

It should be noted that all three dishes are found in Eastern Georgia, for example, in Kakheti and Kartli regions. Thus, the names of these dishes are simply absent in the list of dishes of Imeretian, Gurian and Megrelian cuisine.

თიკა ჯიოჯი

თსუ ჰუმანიტაჲ მეცნიეებათა ფაკულტეტი

საბაკადავო ჰოგჲამა ეთნოლოგიის მე-3 კუხის სტუდენტი

თბილისი, საქათველი

სოფელ არეშფერანის ეთნოგრაფიული ყოფა

საქართველოში, ქართველი ხალხის გარდა, ცხოვრობენ სხვადასხვა ხალხები, მათ შორის არიან ოსები. ისინი საქართველოს ტერიტორიაზე, ბევრგან არიან დასახლებულები, მათ შორის ქართლსა და კახეთში. კახეთში ერთ-ერთი სოფელი, რომელიც ოსებით არის დასახლებული არის არეშფერანი. სოფელი მდებარეობს ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში, მდინარე არეშის მარჯვენა ნაპირზე. 2014 წლის აღწერის მონაცემებით, სოფელში ცხოვრობს 278 ადამიანი, რომელთა უმეტესობა ოსია. სოფელში სახლობენ ასევე ქართველები, ბევრია შერეული ოჯახები, საინტერესოა საოჯახო ტრადიციები, ურთიერთობის ფორმები, საქორწილო რიტუალები.

სოფლის მოსახლეობის უმეტესობა, სოფლის მეურნეობითაა დაკავებული, მისდევენ მემინდვრობას, მევენახეობას, მეხილეობას; ასევე მესაქონლეობას. სოფლის მოსახლეობის უმეტესობა, მართლმადიდებელი ქრისტიანია. აქ არის გვიანი შუა საუკუნეების დროინდელი ეკლესია, რომელიც ხოშატიანის ღვთისმშობლის სახელითაა ცნობილი. ამ სალოცავს უკავშირდება საინტერესო ლეგენდები და გადმოცემები.

სოფელ არეშფერანის ქართულ საჯარო სკოლაში, რომელიც ძველად ოსური იყო, ყოველწლიურად აღინიშნება ოსი პოეტის, საზოგადო მოღვაწის, ოსური ლიტერატურის ფუძემდებლის და მხატვრის, კოსტა ხეთაგუროვის იუბილესთან დაკავშირებული სახალხო დღესასწაული, რომელიც აერთიანებს ქართველ და ოს ახალგაზრდებს.

სოფელ არეშფერანში მცხოვრები ოსური თემის საზოგადოებრივი ურთიერთობების, საოჯახო ყოფის, მეურნეობის, დღესასწაულებისა და ქართველთა და ოსთა ერთად ცხოვრების მახასიათებლები საშუალებას იძლევა, გავანალიზოთ თანაცხოვრებაზე მოქმედი ფაქტორები.

ETHNOGRAPHIC EXISTENCE OF ARESHFERAN VILLAGE

Apart from the Georgian people, different peoples live in Georgia, including the Ossetians. They are settled in many places on the territory of Georgia, including Kartli and Kakheti. One of the villages in Kakheti that is inhabited by Ossetians is Areshferani. The village is located in the municipality of Lagodekhi, on the right bank of the Areshi river. According to the 2014 census, 278 people live in the village, most of whom are Ossetians. Georgians also live in the village, there are many mixed families, family traditions, forms of relationships, wedding rituals are interesting.

Most of the rural population is engaged in agriculture, farming, viticulture, fruit growing; as well as cattle breeding. Most of the villagers are Orthodox Christians. There is a late medieval church known as the Khoshatian Virgin Mary. Interesting legends and stories are connected with this shrine. In the Georgian public school of the village of Areshferani, which used to be Ossetian, every year a public holiday is celebrated in connection with the anniversary of Ossetian poet, public figure, founder of Ossetian literature and artist, Kosta Khetagurov, which unites Georgian and Ossetian families.

The characteristics of the Ossetian community living in the village of Areshferan, social relations, family life, farming, celebrations and life together between Georgians and Ossetians allow us to analyze the factors affecting coexistence.

სარჩევი/CONTENTS

ლელა აბდუშელიშვილი კონფლიქტების გადაჭრის ეფექტური სტრატეგიები	5
LELA ABDUSHELISHVILI EFFECTIVE STRATEGIES OF CONFLICT RESOLUTION	6
ნუზარ ანთელავა გერონტიციდის კვალი ჩერქეზულ ფოლკლორში	6
NUGZAR ANTELAVA TRACE OF GERONTICIDE IN CIRCASSIAN FOLKLORE	7
გიორგი ანჩაბაძე კავკასიის ომი, მისი მიზეზები და დათარიღების საკითხები	7
GEORGE ANCHABADZE THE CAUCASIAN WAR, ITS CAUSES AND DATING ISSUES	8
ვიანირ ახალაია დაქვემდებარების ერთი საშუალება ზანურში	9
VIANIR AKHALAIA MEANS OF SUBORDINATION IN ZANURI	9
ციური ახვლედიანი ენათაშორისი ეკვივალენტურობა ფრაგმენტოლოგიაში (დასავლეთ-რომანულ ენათა მასალაზე)	9
CIURI AKHVLEDIANI CROSS-LINGUISTIC EQUIVALENCE IN PHRASEOLOGY (on the material of Western Roman languages)	10
АБУТАЛИПОВ МУРАТ Р., БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б. О СУТИ И ЗНАЧЕНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ВИДОВ СПОРТА В ФИЗИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ ДВУХ ГОРСКИХ НАРОДОВ КAVKAZA: ОСЕТИН И ГРУЗИН	11
ABUTALIPOV MURAD R., BESOLOV VLADIMIR B. ABOUT THE ESSENCE AND IMPORTANCE OF NATIONAL SPORTS IN THE PHYSICAL DEVELOPMENT OF TWO MOUNTAIN PEOPLES OF THE CAUCASUS: OSSETIANS AND GEORGIANS	12
АМИРОВ АХМЕД, ГАЛБАЦЕВ СУРХАЙ К 165-ЛЕТИЮ ОКОНЧАНИЯ КАВКАЗСКОЙ ВОЙНЫ НА СЕВЕРО-ВОСТОЧНОМ КАВКАЗЕ: БИТВА ПРИ АУЛЕ АРГВАНИ (МАЙ—ИЮНЬ 1839 г.): ЗНАЧЕНИЕ И ПОСЛЕДСТВИЯ	13
AMIROV AHMED, GALBATSEV SURKHAI TO THE 165TH ANNIVERSARY OF THE END OF THE CAUCASIAN WAR IN THE NORTHEAST CAUCASUS: BATTLE OF AUL ARGVANI (MAY—JUNE 1839): SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES	14
АРСАНОВ ИБРАГИМ А.-Р. «ПЛАНИРОВКА И МОРФОЛОГИЯ ПОСЕЛЕНИЙ ГОРНОЙ ЧЕЧНИ В АСПЕКТЕ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ ТВОРЧЕСКИХ ТРАДИЦИЙ И МАСТЕРСТВА»	14
ARSANOV IBRAHIM A.-R. THE LAYOUT AND MORPHOLOGY OF SETTLEMENTS IN MOUNTAINOUS CHECHNYA IN THE ASPECT OF CONTINUITY OF CREATIVE TRADITIONS AND SKILLS	16
ХАДИДЖА АСАДОВА ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫЕ КОВРЫ ШУШИ	17
KHADIJA ASADOVA PICTORIAL RUGS OF SHUSHA	18
АСРАТЯН ДМИТРИЙ К. ОКОНЧАТЕЛЬНАЯ РЕДАКЦИЯ ОСЕТИНСКОГО ПЕРЕВОДА ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛИЯ 1823 Г. ИЗ СОБРАНИЯ РОССИЙСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО АРХИВА ДРЕВНИХ АКТОВ	19
DMITRII ASRATIAN THE FINAL DRAFT OF THE OSSETIAN VERSION OF THE FOUR GOSPELS (1823) FROM THE COLLECTION OF THE RUSSIAN STATE ARCHIVE OF ANCIENT DOCUMENTS	20
ედიშერ ბალატური, იგორ კეკელია სამეგრელოს მცირე და საშუალო ქალაქების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ისტორიიდან XIX საუკუნის რეფორმის შემდგომ პერიოდში	20
EDISHER BAGHATURIA, IGOR KEKELIA SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED TOWNS IN SAMEGRELO DURING THE POST-REFORM PERIOD OF THE XIX CENTURY – I	22

БЕГУЕВ СУЛЕЙМАН А.	
СЕМЬЯ КАК ИНСТИТУТ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ ЧЕЧЕНЦЕВ	23
BEGUEV SULEIMAN A.	
THE FAMILY AS AN INSTITUTION OF MORAL EDUCATION OF CHECHENS	24
ნაირა ბეჰიუზიძე	
თანამედროვე-გაბარაევის მისიონერული მოღვაწეობის ისტორიიდან	24
NAIRA BEPIEVI	
FROM THE HISTORY OF THE MISSIONARY ACTIVITIES OF IOANE IALGHUZIDZE-GABARAEV	25
БЕССОЛОВА ЕЛЕНА В.	
О МЕЖЪЯЗЫКОВОМ АТЛАСЕ КAVKAZСКОГО АРЕАЛА	25
BESSOLOVA ELENA V.	
ABOUT THE INTERLANGUAGE ATLAS OF THE CAUCASIAN AREA	26
БЕСОЛОВ АРИСТАРХ В., БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР В.	
АРХИТЕКТУРНЫЕ ТРАДИЦИИ СРЕДНЕВЕКОВОЙ АЛАНИИ	26
КАК ОСНОВА ТВОРЧЕСКОЙ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ ТИПОВ И ФОРМ В СОВРЕМЕННОМ ХРИСТИАНСКОМ	
ХРАМОСТРОЕНИИ НА ТЕРРИТОРИИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КАВКАЗА И СРЕДНЕГО ПРЕДКАВКАЗЬЯ	26
BESOLOV ARISTARKH V., BESOLOV VLADIMIR V.	
ARCHITECTURAL TRADITIONS OF MEDIEVAL ALANYA AS THE BASIS FOR THE CREATIVE CONTINUITY OF TYPES AND FORMS	
IN MODERN CHRISTIAN CHURCH BUILDING IN THE CENTRAL CAUCASUS AND THE MIDDLE CAUCASUS	29
БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР В.	
МЕСТО И РОЛЬ Г. Ф. ДЕБЕЦ В АНТРОПОЛОГИЧЕСКОМ ИЗУЧЕНИИ КОРЕННЫХ ГОРСКИХ НАРОДНОСТЕЙ БОЛЬШОГО	
КАВКАЗА И НАУЧНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЕГО ТРУДОВ	31
BESOLOV VLADIMIR V.	
THE PLACE AND ROLE OF G.F. DEBETS IN THE ANTHROPOLOGICAL STUDY OF THE INDIGENOUS MOUNTAIN PEOPLES OF THE GREATER	
CAUCASUS	
AND THE SCIENTIFIC SIGNIFICANCE OF HIS WORKS	33
БИБАЕВА МАДИНА В.,	
НАСЛЕДИЕ САРМАТА КОСИРАТИ	34
BIBAEVA MADINA V.	
LEGACY SARMA T KOSIRATI	35
ГАБУЕВА МАРИНА Х.,	
ЦОЦКО АМБАЛОВ - РЕПРЕССИРОВАННЫЙ ПИСАТЕЛЬ	35
GABUEVA MARINA KH.	
TSOTSKO AMBALOV — A REPRESSED WRITER	36
ГАРСАЕВ ЛЕЙЧИЙ М., ГАРАСАЕВ ХОДЖА-АХМЕД М.	
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ О РОЛИ И МЕСТЕ ЧЕЧЕНСКОЙ ЖЕНЩИНЫ В СУФИЙСКОМ БРАТСТВЕ КУНТА-ХАДЖИ КИШИЕВА	36
GARSAEV LEICHY M., GARASAEV KHOJA-AHMED M.	
SOME ASPECTS ABOUT THE ROLE AND PLACE OF THE CHECHEN WOMAN IN THE SUFI BROTHERHOOD OF KUNTA-HAJI KISHIYEV	37
ГАРСАЕВ ЛЕЙЧИЙ М., БЕГУЕВ СУЛЕЙМАН А.	
К ВОПРОСУ О КРОВНОЙ МСТИ ЧЕЧЕНЦЕВ И СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКЕ ПРИМИРЕНИЯ КРОВНИКОВ В ЧЕЧЕНСКОЙ	
РЕСПУБЛИКЕ	38
GARSAEV LEICHY M., BEGUEV SULEIMAN A.	
ON THE ISSUE OF BLOOD FEUD BETWEEN CHECHENS AND THE MODERN PRACTICE OF RECONCILIATION OF BLOOD RELATIVES IN THE CHECHEN	
REPUBLIC	39
ГАРСАЕВ ЛЕЙЧИЙ М., БЕГУЕВ СУЛЕЙМАН А.	
О НАХСКО-ГРУЗИНСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ	39
GARSAEV LEICHY M., BEGUEV SULEIMAN A.	
ABOUT THE NAKH-GEORGIAN RELATIONS	40
ГАДЖИЕВ МАГОМЕД КАМИЛЬ, МУРТАЗАЛИЕВ МАГОМЕД	
К 165-ЛЕТИЮ ОКОНЧАНИЯ КАВКАЗСКОЙ ВОЙНЫ В ДАГЕСТАНЕ И ЧЕЧНЕ: ШТУРМ СЕЛЕНИЯ АХУЛЬГО	
(ИЮНЬ — АВГУСТ 1839 Г.): ИТОГИ И ПОСЛЕДСТВИЯ	41
GADZHIEV MAGOMED KAMIL, MURTAZALIEV MAGOMED	
TO THE 165TH ANNIVERSARY OF THE END OF THE CAUCASIAN WAR IN DAGESTAN AND CHECHNYA: STORM OF THE VILLAGE OF AKHULGO	
(JUNE-AUGUST 1839): RESULTS AND CONSEQUENCES	41
ნინო გელოვანი	
მარცელი კლერიკის კონფორმულობა, რემინისცენცია (ფილმი „კონფორმისტი“)	42
NINO GELOVANI	
CONFORMITY OF MARCELLO CLERICI, REMINISCENCE (THE FILM "CONFORMIST")	43

ГЛЕБОВА ИРИНА С. КОНФЛИКТ В ОРГАНИЗАЦИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ.....	43
GLEBOVA IRINA S. CONFLICT IN THE ORGANIZATION: WAYS TO PREVENT IT	44
ГЛОВАЦКАЯ ЮЛИЯ ТРУДОВАЯ МИГРАЦИЯ - ВЫБОР ИЛИ ПРИНУЖДЕНИЕ?.....	45
JULIA GLOWACKA LABOR MIGRATION – CHOICE OR COERCION	46
ანა გოგილაშვილი პოსტსაბჭოთა საქართველოს რეფლექსია ნინო ხარატიშვილის რომანში „უკმარი სინათლე“ ANNA GOGILASHVILI REFLECTION OF POST-SOVIET GEORGIA IN NINO KHARATISHVILI'S NOVEL "INSUFFICIENT LIGHT"	48
თეა გოგოლიშვილი ბალდუინ IV და მისი საშინაო პოლიტიკა	48
TEA GOGOLISHVILI BALDWIN IV AND HIS DOMESTIC POLICY	49
ჯუმბერ გოგრიჭიანი საინფორმაციო ომი და რეგიონალური ურთიერთობები	49
JUMBER GOGRICHIANI INFORMATION WAR AND REGIONAL RELATIONS	50
კეთევან გოდერძიშვილი ონომასტიკა კულტუროლოგიის ჭრილში	50
KETEVAN GODERDZISHVILI ONOMASTICS IN THE CONTEXT OF CULTUROLOGY	51
ГОРЮШИНА ЕВГЕНИЯ М. ПРАЗДНИЧНО-МЕМОРИАЛЬНАЯ ЦЕРЕМОНИЯ В КАЛЕНДАРЕ ГРУЗИИ: КОСТАОБА	51
EVGENIYA GORYUSHINA FESTIVE AND MEMORIAL CEREMONY IN THE CALENDAR OF GEORGIA: KOSTAOBA	52
როზეტა გუჯეჯიანი სასოფლო მოედნების სოცო-კულტურული არსი (ქართული „სუიფი“, ოსური „ნიხასი“)	52
ROZETA GUJEJANI SOCIO-CULTURAL ESSENCE OF VILLAGE SQUARES (GEORGIAN "SUIFI", OSSETIAN "NIKHAS")	53
ДАВЛАТОВА САОДАТ Т. ИЗ ИСТОРИИ ГРУЗИНО-ОСЕТИНСКИХ ОТНОШЕНИЙ: В СОВРЕМЕННЫХ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЫХ ИССЛЕДОВАНИИ	53
DAVLATOVA SAODAT T. FROM THE HISTORY OF GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONS: IN MODERN INTERDISCIPLINARY RESEARCH	54
ДОЛГОВА ВИКТОРИЯ О. РОЛЬ ГОРОДСКИХ ВОДНЫХ ОБЪЕКТОВ И ИХ ПРИБРЕЖНЫХ ТЕРРИТОРИЙ В ФОРМИРОВАНИИ АРХИТЕКТУРНО-ГРАДОСТРОИТЕЛЬНОГО ОБЛИКА ГОРОДОВ И УЛУЧШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ ДЛЯ КОМФОРТНОГО ПРОЖИВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ	54
DOLGOVA VICTORIA O. THE ROLE OF URBAN WATER BODIES AND THEIR COASTAL TERRITORIES IN SHAPING THE ARCHITECTURAL AND URBAN APPEARANCE OF CITIES AND IMPROVING THE ENVIRONMENTAL SITUATION FOR A COMFORTABLE STAY OF THE POPULATION.....	55
მარიამ დონაშვილი ბუნებრივი ენების გამოყენების შესაძლებლობები ხელოვნური ინტელექტის პერსპექტივიდან აფხაზური და ოსური ენების მაგალითზე	55
MARIAM DONJASHVILI POSSIBILITIES OF USING NATURAL LANGUAGES FROM THE PERSPECTIVE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EXAMPLE OF ABKHAZIAN AND OSSETIAN LANGUAGES	56
მარიამ ვალიშვილი ქართულ-ოსური ურთიერთობები ცხინვალის ქართულენოვან პრესაში	56
MARIAM VALISHVILI GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONS IN THE GEORGIAN-LANGUAGE PRESS OF TSKHINVALI	56
თენგიზ ვერულავა, რევაზ ჯორბენაძე „ჯანმრთელობის დიპლომატია“ ქართველებსა და ოსებს შორის ნდობის აღდგენის საუკეთესო მექანიზმი	57
TENGIZ VERULAVA, REVAZ JORBENADZE "HEALTH DIPLOMACY" IS THE BEST MECHANISM FOR RESTORING TRUST BETWEEN GEORGIANS AND OSSETIANS	58

ЗАЙЦЕВ АЛЕКСАНДР МОДЕЛЬ ДИНАМИКИ РАССЕЛЕНИЯ МОСКОВСКОГО РЕГИОНА: СТРУКТУРНЫЙ И ДЕМОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ	58
ZAITSEV ALEXANDER MODEL OF THE DYNAMICS OF SETTLEMENT OF THE MOSCOW REGION: STRUCTURAL AND DEMOGRAPHIC ASPECTS.....	59
ЗАНГИЕВА ЗАРЕМА Н. ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ОСЕТИНСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ, ВЫРАЖАЮЩИЕ ЭМОЦИИ И ЧУВСТВА ЛЮБВИ	59
ZANGIEVA ZAREMA N. PHRASEOLOGICAL UNITS OF THE OSSETIAN AND ENGLISH LANGUAGES EXPRESSING EMOTIONS AND FEELINGS OF LOVE	61
ნინა შიგერ გერმანელი არქიტექტორები საქართველოში	62
NINA SIEGER GERMAN ARCHITECTS IN GEORGIA	63
თამარა შიგერ-პოპიაშვილი ინტერკულტურული გაცვლა ენისა და იდენტობის მეშვეობით	63
TAMARA SIEGER-POPIASHVILI INTERCULTURAL EXCHANGE THROUGH LANGUAGE AND IDENTITY	64
ანამარი ლიანე შიგერი გერმანული და კავკასიური ზღაპრები	64
ANNAMARIE LIANE SIEGER GERMAN AND CAUCASIAN FAIRY TALES	64
ТАРХАНОВА ЖАННА К ПРОБЛЕМЕ ОСВЕЩЕНИЯ ЭТНОПОЛИТИЧЕСКИХ КОНФЛИКТОВ В РЕГИОНАЛЬНЫХ СМИ ЮЖНОГО КАВКАЗА	65
TARKHANOVA ZHANNA ON THE PROBLEM OF COVERAGE OF ETHNOPOLITICAL CONFLICTS IN THE REGIONAL MEDIA OF THE SOUTH CAUCASUS	65
ВИТОРИО ТОМЕЛЛЕРИ, ЛАРИСА БОНДАРЬ Н. Я. МАРР И В. И. АБАЕВ: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ УЧИТЕЛЯ И УЧЕНИКА В ОТРАЖЕНИИ АРХИВНЫХ ДОКУМЕНТОВ	66
VITORIO S. TOMELLERI, LARISA BONDAR N. MARR AND V. ABAEV: THE TEACHER-FOLLOWER RELATIONSHIP AS REFLECTED IN ARCHIVAL DOCUMENTS	66
КАДЫРКУЛОВА ЖАЙНА ЮВЕЛИРНОЕ ИСКУССТВО НАРОДОВ КАВКАЗА И ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	67
KADYRKULOVA ZH. JEWELRY ART OF THE PEOPLES OF THE CAUCASUS AND CENTRAL ASIA.....	68
КАРАКУЦ ВИКТОРИЯ В., БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б. АРХИТЕКТУРНЫЕ СООРУЖЕНИЯ Н. Н. СЕМЕНОВА В ЛЕЧЕБНЫХ ПАРКАХ ГОРОДОВ-КУРОРТОВ КИСЛОВОДСК И ЕССЕНТУКИ КАК ГРАДОСТРОИТЕЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЦЕЛЕБНОГО ОТДЫХА И БАЛЬНЕОЛОГИЧЕСКОГО ОЗДОРОВЛЕНИЯ	68
KARAKUTS VIKTORIA V., BESOLOV VLADIMIR B. N. N. SEMENOV'S ARCHITECTURAL STRUCTURES IN THE MEDICAL PARKS OF THE RESORT TOWNS OF KISLOVODSK AND YESSENTUKI AS AN URBAN PLANNING COMPONENT OF CURATIVE RECREATION AND BALNEOLOGICAL REHABILITATION	69
იგორ კეკელია ჩრდილოეთ კავკასიის მთიელების საკითხი პრიმორე გველესიანის პუბლიცისტურ ნააზრევში	70
IGOR KEKELIA THE ISSUES OF NORTH CAUCASUS HIGHLANDERS IN THE PUBLICIST WORKS OF GRIGOL GVELESIANI	71
მარიამ კობერიძე სოფელ დვანის გვარსახელთა მოდელი 1715 წლის „რუისის სამწყვოს დავთარში“	72
MARIAM KOBERIDZE THE MODEL OF THE SURNAMES OF THE VILLAGE OF DVAN IN THE 1715 "RUISI SHEPHERD BOOK"	73
КОЛЕСНИКОВ ЮРИЙ Ю. ПРАВО НА ЗАЩИТУ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: ОСОБЕННОСТИ КИБЕРГИГИЕНЫ И ПРОФИЛАКТИКА НАРУШЕНИЙ.....	73
KOLESNIKOV YU. YU THE RIGHT TO PROTECTION OF PERSONAL DATA IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION: CYBER HYGIENE PRACTICES AND PREVENTION OF VIOLATIONS.....	74
თამარ კუტალაძე ისტორიული ლეგენდის ეკრანოზება ფილმში „ალექსანდრე“	76
TAMAR KUTALADZE SCREENING OF THE HISTORICAL LEGEND IN THE MOVIE "ALEXANDER"	76

КОРНАЕВА ТАТЬЯНА Л. МУЗЕЙНАЯ ПЕДАГОГИКА В СИСТЕМЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАОУ	77
KORNAEVA TATYANA L MUSEUM EDUCATION IN THE WORK OF SCHOOL	77
ხვთისთ მამისიმედიშვილი მონადირის კუბრისი კოსტა ხეთაგუროვის მოთხრობაში „ბინვეგა ნადირობა“	78
KHVTISO MAMISIMEDISHVILI HUNTER'S HUBRIS IN THE STORY OF KOSTA KHETAGUROV "MOUNTAIN GOATS HUNTING"	79
МАЛЛАЕВА ЗУЛАЙХАТ М. ОБМЕН РИТУАЛЬНЫМИ ФОРМУЛАМИ – ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ ГОРСКОГО РЕЧЕВОГО ЭТИКЕТА	80
Z.M. MALLAEVA EXCHANGE OF RITUAL FORMULAS IS AN MANDATORY COMPONENT OF MOUNTAIN SPEECH ETIQUETTE	81
მარიამ მარჯანიშვილი ქართულ-ოსური ურთიერთობის გამომდინარე ქუთაისის პრესაში	81
MARIAM MARJANISHVILI ECHOES OF GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONS IN KUT AISI PRESS	82
ცირა მესხიშვილი ტრადიციული ღმრთისსახეობები და ქალაქური ადამიანების ძველი ახალციხეში	83
TSIRA MESKHISHVILI TRADITIONAL HOLIDAYS AND URBAN CUSTOMS AND RULES IN OLD AKHALTSIKHE	84
МИХАИЛ МЕРЗЛЯКОВ ВОСПОМИНАНИЯ С. М. ШОЛОХОВОЙ О ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ПОВСЕДНЕВНОЙ ЖИЗНИ В ГРУЗИИ 1970 ГОДАХ	84
MIKHAIL MERZLYAKOV MEMOIRS OF S. M. SHOLOKHOVA ABOUT PROFESSIONAL ACTIVITIES AND EVERYDAY LIFE IN GEORGIA IN THE 1970S.	85
ლიზა მურადაშვილი, ნიკოლოზ ჯავახიშვილი ქართველი და ოსი ხალხის მშვიდობიანი თანაცხოვრების ასახვა საქართველოს გაზეთებში (1918-1921 წ.წ.)	86
LISA MURADASHVILI, NIKOL OZ JAVAKHISHVILI DEPICTION OF PEACEFUL COEXISTENCE BETWEEN GEORGIAN AND OSSETIAN PEOPLE IN GEORGIAN NEWSPAPERS (1918-1921)	87
МУРДАЛОВ МУСЛИМ М. «СТРУКТУРА И ТЕНДЕНЦИИ ЭТНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДА ГРОЗНЫЙ ЗА СЛОЖНЫЙ ПЕРИОД С 1900 ПО 1920 ГОДЫ: ЭТНИЧЕСКИЙ И ЧИСЛЕННЫЙ СОСТАВ, МИГРАЦИИ»	87
MUSLIM MURDALOV M. THE STRUCTURE AND TRENDS OF THE ETHNO-DEMOGRAPHIC DEVELOPMENT OF THE CITY OF GROZNY DURING THE DIFFICULT PERIOD FROM 1900 TO 1920: ETHNIC AND NUMERICAL COMPOSITION, MIGRATION	89
МУСАЕВА ШУАНАТ Д. ФИТОНИМИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА ДАГЕСТАНСКИХ ЯЗЫКОВ (СОСТОЯНИЕ ИЗУЧЕННОСТИ, ПЕРСПЕКТИВЫ ДАЛЬНЕЙШИХ ИССЛЕДОВАНИЙ)	90
MUSAEVA SH.D. PHYTONYMIC VOCABULARY OF DAGESTAN LANGUAGES (STATE OF KNOWLEDGE, PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH)	91
ალექსანდრე მგებრიშვილი მასალები ცხინვალის რეგიონის კულტურული ცხოვრების ისტორიიდან	91
ALEKSANDRE MGEBRISHVILI MATERIALS FROM THE HISTORY OF THE CULTURAL LIFE OF TSKHINVALI REGION	92
НЕМЧИНОВА ТАМАРА С. СОВМЕСТНОЕ ПРОШЛОЕ УНИВЕРСИТЕТОВ. «ВОЛЕВОЕ САМОУГЛУБЛЕНИЕ» (Ф. КНИГЕ) КАК МЕТОД ИСТОРИЧЕСКОГО ИЗУЧЕНИЯ СОВМЕСТНОГО ПРОШЛОГО	93
NEMCHINOVA TAMARA S. THE SHARED PAST OF UNIVERSITIES. "WILLENTLICHE SELBSTBEUNRUHIGUNG" (VOLKHARD KNIGGE) AS A METHOD OF HISTORICAL STUDY OF THE SHARED PAST	94
ЭРГАШ ОЧИЛОВ ШОТА РУСТАВЕЛИ И УЗБЕКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА	95
ERGASH OCHILOV SHOTA RUSTAVELI AND UZBEKSKAYA LITERATURE	95
ПАРАСТАЕВА БЕЛЛА Т., БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б. «ПРОБЛЕМА ОБЩНОСТИ АРХИТЕКТУРНЫХ ТРАДИЦИЙ ПЛАНИРОВКИ И ЗАСТРОЙКИ ГОРНЫХ ПОСЕЛЕНИЙ БОЛЬШОГО КAVKAZA В СОПРЕДЕЛЬНОМ ОСЕТИНО-ГРУЗИНСКОМ АРЕАЛЕ»	96

PARASTAEVA BELLA T., BESOLOV VLADIMIR B. THE PROBLEM OF COMMON ARCHITECTURAL TRADITIONS OF PLANNING AND BUILDING OF MOUNTAIN SETTLEMENTS OF THE GREATER CAUCASUS IN THE ADJACENT OSSETIAN-GEORGIAN AREA	97
ნინო პოპიაშვილი აფხაზური და ოსური ენების სწავლება საბჭოთა ეპოქაში	98
NINO POPIASHVILI TEACHING ABKHAZ AND OSSETIAN LANGUAGES IN THE SOVIET ERA	99
ნათია რაზმაძე ოსების საოჯახო ყოფა ვალერიან ითონიშვილის შრომების მიხედვით	99
NATIA RAZMADZE "OSSETIAN FAMILY LIFE ACCORDING TO THE WORKS OF VALERIAN ITONISHVILI"	100
ალექსანდრე რუსესკი ქართულ-ოსური პრობლემები და შესაძლებლობები საერთაშორისო უსაფრთხოების საქმეში	100
ALEXANDER RUSETSKY GEORGIAN-OSSETIAN PROBLEMS AND OPPORTUNITIES IN INTERNATIONAL SECURITY	101
ნინო რუხაძე რელიგიურ ცნებათა ალმენიშვილი ლექსიკა უდიურ ენაში IV	102
NINO RUKHADZE RELIGIOUS TERMINOLOGY IN THE UDI LANGUAGE IV	102
ირინე საგანელიძე ეთნიკური უმცირესობების კულტურათა მხარდაჭერის პოლიტიკა და მისი საერთაშორისო ასპექტები	103
IRINE SAGANELIDZE THE POLICY OF SUPPORTING THE CULTURES OF ETHNIC MINORITIES AND ITS INTERNATIONAL ASPECTS	104
ლელა სარალიძე ჟენევის მოლაპარაკებების როლი ცხინვალის რეგიონის კონფლიქტის დიპლომატიური გზით გადაწყვეტის საქმეში	105
LELA SARALIDZE THE GENEVA INTERNATIONAL DISCUSSIONS' ROLE FOR RESOLVING THE TSKHINVALI REGION CONFLICT THROUGH DIPLOMACY	106
СЕФЕРБЕКОВ МАГОМЕДХАБИБ ДЖОН АБЕРКРОМБИ «ПУТЕШЕСТВИЕ ЧЕРЕЗ ВОСТОЧНЫЙ КАВКАЗ, С ГЛАВОЙ О ЯЗЫКАХ СТРАНЫ»: ПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ БАРОНА, ШОТЛАНДСКОГО СОЛДАТА И АРХЕОЛОГА	107
M.R. SEFERBEKOV JOHN ABERCROMBY «TRAVEL THROUGH THE EASTERN CAUCASUS, WITH A CHAPTER ON THE LANGUAGES OF THE COUNTRY»: TRAVEL NOTES OF A BARON, SCOTTISH SOLDIER AND ARCHAEOLOGIST	108
РУСЛАН СЕФЕРБЕКОВ ДОКТОР ИСТОРИЧЕСКИХ НАУК СЕМЕЙНО-БЫТОВЫЕ ОБРЯДЫ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ ДАГЕСТАНА В УСЛОВИЯХ СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ ПРОЦЕССОВ КОНЦА XX – НАЧАЛА XXI ВЕКА	108
RUSLAN SEFERBEKOV FAMILY AND HOUSEHOLD RITUALS OF THE RURAL POPULATION OF DAGESTAN IN THE CONDITIONS OF SOCIO-CULTURAL PROCESSES OF THE LATE XX – BEGINNING OF THE XXI CENTURY	109
მარი სიმონიშვილი მინელაშერის მისია და „ოფიცერი პემბრე“	110
MARI SIMONISHVILI THE MINELASER MISSION AND "OFFICER PEMBREE"	111
კეთევან სიხარულიძე ქართველებისა და ოსების მითოლოგიური წარმოდგენები დაავადებათა ღმრთაებებზე	111
KETEVAN SIKHARULIDZE GEORGIANS AND OSSETIANS' MYTHOLOGICAL REPRESENTATIONS ABOUT DISEASE-CAUSING DEITIES	112
გიორგი სოსიაშვილი ოსების რელიგიური ცხოვრების ისტორიიდან (გ. ელიასთან დაკავშირებული თხის კულტი)	112
GIORGI SOSIASHVILI FROM THE HISTORY OF THE RELIGIOUS LIFE OF THE OSSETIANS (A GOAT CULT ASSOCIATED WITH ST. ELIA)	113
СУГАРОВ ДАВИД А. ГРАДОБРАЗУЮЩАЯ РОЛЬ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В ГОРОДАХ ВЛАДИКАВКАЗ И ТБИЛИСИ (ПЕРВАЯ ЧЕТВЕРТЬ XXI ВЕКА)	113
SUGAROV DAVID A. THE CITY-FORMING ROLE OF INDUSTRY IN VLADIKAVKAZ AND TBILISI IN THE 21ST CENTURY	114

СУЛТАНБЕКОВ РАБАДАН

ПЕРЕПИСКА УММА-ХАНА АВАРСКОГО И П.С. ПОТЕМКИНА КАК ИСТОРИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК

РУССКО-ГРУЗИНО-ДАГЕСТАНСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ В КОНЦЕ XVIII В. 115

SUL TANBEKOV RABADAN

CORRESPONDENCE OF UMMA KHAN OF AVAR AND P.S. POTEMKIN AS A HISTORICAL SOURCE OF RUSSIAN-GEORGIAN-DAGEST

AN RELATIONS AT THE END OF THE 18TH CENTURY 117

ბერნარდ უტიე

თეიმურაზ ბატონშვილის გამოუქვეყნებელი დოკუმენტები პარიზში 118

OUTTIER BERNARD

UNPUBLISHED DOCUMENTS OF TEIMURAZ BATONSHVILI IN PARIS 119

გიორგი ფარეშიშვილი, გიორგი მხინძა

ნიკოზისა და ცხინვალის მიტროპოლიტი ისაიას სამშვიდობო მოღვაწეობა 120

GIORGI PARESHISHVILI, GIORGI MKHEIDZE

THE ECCLESIASTICAL ACTIVITIES OF METROPOLITAN ISAIAH OF NIKOZI AND TSKHINVALI IN FOSTERING 120

რუსუდან ფუხაშვილი

ქართულ-ოსური ურთიერთობები 121

RUSUDAN PUKHASHVILI

GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONS 121

თამარ შაიშმელაშვილი

„მე მხოლოდ ლიახვს ვენდობი“ – დევნილი პოეტის რეკვიემი 122

TAMAR SHAISHMELASHVILI

"I ONLY TRUST LIAKHVI" – REQUIEM OF THE EXILED POET 122

შორენა შავრეშიანი

სულთა სალბუნი „ყვავილ-ბატონები“ (ნინო ხარატიშვილის „უკმარი სინათლის“ მიხედვით) 123

SHORENA SHA VRESHIANI

THE HEALING OF SOULS "FLOWER – BATONEBI" (ACCORDING TO NINO KHARATISHVILI'S "LACK OF LIGHT") 124

ნოდარ შოშიტაშვილი

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების მოღვაწეობისათვის შიდა ქართლში 124

NODAR SHOSHITASHVILI

FOR THE ACTIVITIES OF THE SOCIETY SPREADING LITERACY AMONG GEORGIANS IN SHIDA KARTLI 125

ნიკოლოზ შოშიტაშვილი

ოსური წარმომავლობის ფეხბურთელები თბილისის დინამოში 126

NIKOL OZ SHOSHITASHVILI

OSSETIAN-ORIGIN FOOTBALL PLAYERS IN DINAMO TBILISI 126

ЧЕХОЕВА ЗАЛИНА Х., ЕДЗОЕВА ОЛЛАНА А.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СЕМАНТИКО-СТИЛИСТИЧЕСКИХ ФУНКЦИЙ ТОПОНИМОВ В ПОЭТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ К.Л.

ХЕТАГУРОВА 127

ЧЕХНОВЕВА ЗАЛИНА Х., ЕДЗОЕВА ОЛЛАНА А.

DEFINITION OF SEMANTIC AND STYLISTIC FUNCTIONS OF TOPONYMS IN THE POETIC WORKS OF K.L. KHETAGUROV 128

ЧЕХОЕВА СВЕТЛАНА О.

УСТНОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО. НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА В ОСЕТИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ 128

ЧЕХНОВЕВА СВЕТЛАНА О.

VERBAL FOLKLORE. FABLE AS ONE OF THE GENRES OF VERBAL FOLKLORE IN OSSETIAN LITERATURE 129

ნათელა ჩიტაური, შორენა შამანაძე

გენდერული იდენტობის მოდიფიკაციები და ქართული ინტერკულტურულ-მიგრაციული მწერლობა

(ლელა ლაშხი – „ნეირონი“, „ჟაკლინი“) 129

NATELA CHITAUURI, SHORENA SHAMANADZE

MODIFICATIONS OF GENDER IDENTITY AND GEORGIAN INTERCULTURAL-MIGRATORY WRITING (Lela Lashkhi "Neuron", "Jacqueline") 130

რუსუდან ჩოლოყაშვილი

ნაკლოვანი ფრინველები ზღაპარში 131

RUSUDAN CHOLOKASHVILI

DEFECTIVE BIRDS IN A FAIRY TALE 131

მერაბ ჩუხუა

ინგუშური ბელსაგის ქართველური ანალოგისათვის 131

MERAB CHUKHUA

FOR THE GEORGIAN COUNTERPART OF INGUSH BELSAG 132

ზაზა ცოტნიაშვილი

ხელოვნური ინტელექტი მშვიდობის ჟურნალისტიკისთვის: კონფლიქტის გაშუქების თანამედროვე ტექნოლოგია.....132

ZAZA TSOTNIAISHVILI

AI FOR PEACE JOURNALISM: ENHANCING COVERAGE IN CONFLICT REGIONS133

მონაზონი იოანე (მამუკა ცუხიშვილი)

რუის-ურბნისის კრების მოწვევის წინაპირობა და პოლიტიკური ვითარება XI საუკუნის II ნახევრის საქართველოში.....134

MONK IOANE (MAMUKA TSUKHISHVILI)

THE PREREQUISITES FOR CONVENING THE RUIS-URBNISI MEETING AND THE POLITICAL SITUATION IN GEORGIA IN THE SECOND HALF OF THE 11TH CENTURY134

ХАЛИДОВА РАШИДАТ Ш.

СПОСОБЫ ПРОЯВЛЕНИЯ ГЕНДЕРНОЙ АССИМЕТРИИ В ДАГЕСТАНСКИХ ЯЗЫКАХ135

KHALIDOVA R. SH.

WAYS TO MANIFEST GENDER ASYMETRY IN DAGESTAN LANGUAGES135

მეკა ხანგოშვილი

ტერმინ „ვაინახის“ რაობისთვის, ეთნო-ისტორიული ასპექტები.....136

MEKA KHANGOSHVILI

ETHNO-HISTORICAL ASPECTS OF THE TERM "VAINAKH"137

ХАНБАЛАЕВА САБИНА Н.

ФОРМА СОНЕТА В ДАГЕСТАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА137

KHANBALAEVA SABINA N.

SONNET FORM IN DAGESTANI POETRY OF THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY.138

კეთევან ხუტისიშვილი

მშვიდობიანი თანაცხოვრების უზრუნველყოფის ეთნოგრაფიული ელემენტები139

KETEVAN KHUTISHVILI

THE ETHNOGRAPHIC ELEMENTS ENSURING THE PEACEFUL COEXISTENCE.....139

ნანი ხელაია

სამკურნალო რესურსები ქართული ხალხური მედიცინის მონაცემთა მიხედვით.....140

NANI KHELAI A

HEALING RESOURCES ACCORDING TO GEORGIAN FOLK MEDICINE DATA.....140

КАЗ ХИСАОКА

ПАРАЛЛЕЛИ МЕЖДУ ГРУЗИНСКИМ «ЭТЕРИАНИ» И ОСЕТИНСКИМ «НАРТ»: О МОТИВАХ БЕРЕМЕННОСТИ..... 141

KA E HISAOKA

PARALLELS IN THE GEORGIAN ETERIANI AND THE OSSETIAN NART: ON THE MOTIFS OF PREGNANCY 141

ნიკო ჯავახიშვილი

ქართველ მეფეთა მიერ ოსებისათვის გაცემული ნყალობის სიგელები (XVIII საუკუნის მეორე ნახევარი)142

NIKO JAVAKHISHVILI

CERTIFICATES OF CHARITY, GIVEN BY GEORGIAN KINGS TO OSSETIANS (SECOND HALF OF THE 18TH CENTURY).....143

კეთევან ჯერვალიძე, ნინო პეტრიაშვილი

კიდევ ერთხელ ბოსფორის სამეფოს დედაქალაქის, პანტიკაპეონის სახელწოდების შესახებ143

KETEVAN JERVALIDZE, NINO PETRIASHVILI

ONCE MORE ABOUT THE NAME OF PANTICAPAEUM, THE CAPITAL OF BOSPHORAN KINGDOM.....144

მარიკა ჯიქია

ქართული სამზარეულოს ზოგი თურქულად სახელდებული კერძის თაობაზე145

MARIKA JIKIA

REGARDING SOME DISHES OF GEORGIAN CUISINE WITH TURKISH NAMES.....145

თიკა ჯიოევი

სოფელ არეშფერანის ეთნოგრაფიული ყოფა146

TIKA JIOEVI

ETHNOGRAPHIC EXISTENCE OF ARESHFERAN VILLAGE147

გამოცემაზე მუშაობდნენ ნათია დვალი და მარიამ ებრალიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა

თბილისი, 2024

0128 თბილისი, ილია ჭავჭავაძის გამზ. 1
1, Ilia Tchavtchavadze Ave., Tbilisi 0179
Tel 995(32) 225 04 84, 6284/6279
<https://www.tsu.ge/ka/publishing-house>

